

	PREDGOVOR (Uredništvo).....	1
--	-----------------------------	---

POVIJEST	100. godišnjica osnutka Hrvatskog planinarskog društva, podružnica „Mosor“ u Splitu Denis Vranješ, Vinci.....	2
RAD DRUŠTVA PO SEKCIJAMA	Izletnička sekcija HPD „Mosor“ u 2024. godini - Marija Blažević..... Dječji izleti u 2024. godini - Zdravka Kapetanović..... Uspon 100 žena na vrh Mosora - Merien Ilić..... 50 godina uspona - Marija Blažević OPŠ proljeće 2024. godine- Iskustvo je dar prihvaćenih izazova - Marijana Mišerda Bajić..... OPŠ jesen 2024. godine- Marini zmajevi - Marija Prančić..... Markacijska sekcija-Tko to tamo markira? - Sonja Nikolin..... Alpinistički odsjek HPD-a „Mosor“ u 2024. godini - Jurica Veić..... Odsjek planinskog trčanja-Žene u Mosoraškim sikirama - Miro Kurtović..... Gospodarska sekcija- Objekti u planini su planinarima kao sigurne luke pomorcima - Goran Bratim i Ivana Radonić Vuletin..... Fotosekcija HPD-a „Mosor“ - Aktivnosti foto sekcije u 2024. godini - Žana Hrkač..... SOM-Speleološki odsjek Mosor - Marko Kovač..... Visokogorska sekcija HPD-a „Mosor“ u 2024. godini - Denis Vranješ, Vinci 6. visokogorska škola HPD-a „Mosor“ - Mate Balić Dolomiti - Ana Kakić Izlet na Hvar (ferata via Mirko) - Goran Majlat..... Uspon na Stol - Anja Radmilo..... Ankogel - Stipe Nenadić Čvrsnica - Antonio Skočić..... Visokogorska škola u Julijskim Alpama - Ana Oštro Planinarenje u visokim planinama - Josip Cvitković MMF-Dani mosoraša - Sonja Nikolin..... Sridom u Mosora - Marija Prančić	6 10 12 14 15 18 21 23 28 30 32 37 39 42 44 47 48 50 52 54 56 59 62
IZ RAZGOVORA S MOSORAŠIMA	4 MOSOROVA ASA - Ana Mažar..... - Špiro Gruica..... - Stipe Božić..... - Raif Parduzi.....	63 65 67 68
O PLANINI MOSOR	Što je sve planina Mosor? - Marko Kovač.....	70
IZLETI	HRVATSKA Carstvo vještica na Kleku i čarobne Bijele stijene - Ivana Buličić..... SLOVENIJA Stol i Vrtača - Mara Stoisavljević Mangart, Špik i planinarke - Ana Kakić Triglav - sad ili tko zna kad! - Marko Kovač U Kraljevstvu Zlatoroga - Denis Vranješ, Vinci CRNA GORA Veliko putovanje - Trnovačko jezero - Nataša Rumora..... Bobot i Mededić - Marijana Mišerda Bajić..... AUSTRIJA Säuleck - Gordan Baković..... NJEMAČKA Zukspitze via Holental - Tomislav Bašić FRANCUSKA U srcu Pireneja - Denis Vranješ, Vinci ITALIA Dolomit- centralni izlet - Julijana Božinova Grubišić..... Gruppo del Sassolungo i ferrata Oskar-Schuster - Mario Crljen..... Cima Grande di Lavaredo - dragulj krune Dolomita - Franko Maravić..... AFRIKA Toubkal- Maroko Atlas - Milan Vujčić..... AMERIKA SAD, Meksiko, Kuba- Julijana Božinova Grubišić i Gabrijela Terze..... GRČKA Naše grčko putovanje - Sonja Nikolin.....	72 75 77 80 85 88 90 93 100 106 111 114 116 120 123 134
KRATKE PRIČE	Kono u planini - Igor Piacun.....	137
AKTIVNOSTI NA KRAJU GODINE	Mosorov Party - Jagoda Božanić Humanitarna akcija i buvljak - Jagoda Božanić.....	139 140

UVODNA RIJEČ

DRAGI MOSORAŠI I OSTALI ČITATELJI,

Već drugi put ponavljam: dobrodošli! To će reći da idemo dalje s ovim našim mosoraškim časopisom. S prvim smo brojem mi iz redakcije imali veliki teret odgovornosti i doista se potrudili da tekstove vaših priča koje ste nam poslali dočaramo u ovom tiskanom izdanju što bolje, tako da cijeli dojam teksta i fotografija daje „zvuk“ doživljaju.

Sada je na nama još veća odgovornost, jer moramo biti još i bolji, i to u godini kada naš „Mosor“ slavi svoj stoti rođendan.

Prije svega: **Sretan ti 100. rođendan, naš dragi Mosore!**

Mjerenom životom jednog čovjeka, naše društvo je starac, i to starac koji se ponosi svakom sekundom svoga života. Starac prepun priča i životnoga iskustva, a priča ima onoliko koliko je u ovih proteklih 100 godina bilo članova i svih njihovih doživljenih i proživljenih trenutaka. To je, dragi moji, doista bogat život.

Kako sažeti jedan niz od 100 godina truda uloženoga u osnivanje društva, znoja u izgradnji svih objekata, našega doma „Umberto Girometta“, svih žuljeva na nogama od stogodišnjih uspona po planinama, smrzavanja na usponima na najviše vrhove svijeta, suza za onima koji se nisu vratili? Kako spomenuti sve te ljude koji su utkani u naše Društvo i ne izostaviti nikoga te sve to ubaciti među korice ovog časopisa?

Nije nedostajalo našim prethodnicima, a ne manjka ni nama danas, želje za avanturama na usponima, istraživanja utrobe zemlje, penjanja po stijenama i svega što je vezano uz naš dom – planinu. Ti su snovi poveznica između onih prvih, nas koji smo u ovom trenutku, i svih onih između, a to potvrđuju i ove vaše priče, za koje se nadamo da će biti putokazi za neke nove naraštaje, kao što su nama pisane riječi bile putokazi naših prethodnika.

„Da se ne zaboravi“, to često govorim kada zovem nekoga da napiše članak, da za sljedeće generacije planinara, Mosoraša, damo svoje trenutke u povijesti društva, da prenesemo svoj ponos na njih „stare“, da pokažemo svoj trud za razvoj društva i probudimo želju „mladima“ da nastave kročiti našim stazama.

Tijekom tih 100 godina svaki je član učinio nešto da nas dovede do ovog trenutka u kojem se nalazimo, da smo sada ovdje ponosni što smo dio priče koju ponosno pričamo i kažemo cijelom svijetu: „Ja sam Mosoraš.“

Stoga, dragi Mosoraši i svi ostali koji ste okrenuli prvu stranicu, nastavite listati do kraja, jer vas svakom stranicom pozdravljamo. Dobrodošli nam!

piše: **Marija Blažević (Uredništvo)**

1
MOS
OR

100. GODIŠNJICA OSNUTKA HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA, PODRUŽNICA „MOSOR“ U SPLITU

OSNIVANJE

Dana 4. prosinca 1925. godine u dnevnom listu „Novo doba“ Splićanke i Splićani čitaju sljedeću crticu: „Za osnutak Podružnice Hrvatskog Planinarskog Društva u Splitu. Sutra, u petak na večer u 7 ½ sati u prostorijama Akademskog Kluba, Sokolski Dom, održava se pouzdani sastanak koji sazivlje Promicateljni odbor za osnutak Podružnice Hrvatskog planinarskog Društva u Splitu. Sva ona gospoda, ljubitelji ovog lijepog sporta, koja žele postati članovi, mogu da pristupe sastanku.“

Tradicija planinarenja u našem gradu postojala je još od 1908. godine kad se 3. rujna u šumarskoj kući na Užinskoj kosi, današnjoj planinarskoj kući „Lugarnica“, osnovalo Planinarsko-turističko društvo „Mosor“. Sjedište tog prvog „Mosora“ je do početka I. svjetskog rata bilo u najistočnijem splitskom naselju Sitno, gdje je prvi predsjednik don Petar Mihanović bio župnim upraviteljem. Po završetku rata sjedište se premješta u centar grada, u prostorije na nekadašnjem Zelenom trgu. To su bile godine kad se uslijed talijanske okupacije dijela istočne obale Jadrana javlja snažan priljev novog stanovništva, tako da se do 1931. godine broj stanovnika Splita povećava za čak 41 %. Tad se doseljavaju i već izgrađeni planinari, skijaši i zaštitari prirode s područja hrvatske

i slovenske Istre, Rijeke, Kvarnera i Zadra, sve odreda krajeva u kojima je planinarska aktivnost započeta još u drugoj polovici 19. stoljeća. To dovodi i do fuzije postojećeg PTD-a „Mosor“ i zadarskog Planinarsko-turističkog društva „Liburnija“ iz koje 12. veljače 1925. godine nastaje Primorsko planinarsko društvo „Dinara“ u Splitu.

Te iste godine u Splitu boravi tajnik najstarijeg planinarskog društva kod nas, Hrvatskog planinarskog društva iz Zagreba, te se susreće s viđenijim članovima splitskog planinarskog kruga pokušavajući ih privoljeti da PPD „Dinara“ postane podružnicom HPD-a i time pristupi snažnoj

i utjecajnoj zajednici od gotovo 6000 planinara. Hrvatsko planinarsko društvo osnovano je 1874. godine u Zagrebu, a od 1899. dopušta osnivanje podružnica HPD-a, pa je do 1925. s planinarskim radom započelo već 35 podružnica diljem Hrvatske, među njima i jedna dalmatinska podružnica, sinjska „Svilaja“ osnovana 25. svibnja 1924. godine. Vodstvo „Dinare“ nije izrazilo želju za priključenjem HPD-u, ali dio članova je to htio, pa potonji za 4. prosinca sazivaju već spomenuti sastanak „Za osnutak Podružnice Hrvatskog Planinarskog Društva u Splitu“.

Sastankom je tog petka predsjedao mag. pharm. Zdenko Bučan, tada član „Dinare“ i njezin kasniji predsjednik, koji je dvadesetak nazočnih – mahom bivših i sadašnjih članova PTD-a „Mosor“ i PPD-a „Dinara“ – upoznao sa zadaćama i ciljevima Hrvatskog planinarskog društva iz Zagreba te s koristima osnivanja njegove podružnice u Splitu, posebice kroz prizmu dugogodišnje želje splitskih planinara za izgradnjom planinarskog doma na Mosoru, u čemu im zagrebačka Središnjica nudi svesrdnu pomoć. Tom je prigodom jednoglasno odlučeno da podružnica ponese ime planine Mosor i da se prihvate pravila i obveze koje je propisalo Hrvatsko planinarsko društvo iz Zagreba. Potom je izabran Privremeni odbor s ciljem ishođenja dozvola općinskih vlasti



ČLANSKA ISKAZNICA

za osnivanjem splitske podružnice HPD-a i pripreme terena za održavanje osnivačke skupštine, planirane tijekom proljeća sljedeće godine. U privremeni su odbor Hrvatskog planinarskog društva, podružnica „Mosor“ u Splitu izabrani sve ugledni Splićani tog vremena. Predsjednikom je tako postao dr. Ante Ercegović (Jesenice, 25. listopada 1895. – Split, 25. travnja 1969.), profesor biologije na Biskupskoj klasičnoj gimnaziji, za tajnika je imenovan novinar splitskog dnevnog lista „Novo Doba“ Josip Kortšek, blagajnikom je postao Marijan Petrošić, vlasnik papirnice u kojoj će se splitski planinari okupljati u narednim desetljećima, dok su odbornicima imenovani liječnik i kipar dr. Jakov Miličić te geometar Frane Fradelčić.

PRVI IZLETI

„Mosor“ je praktički od prvog dana djelovanja snažno krenuo s popularizacijom planinarenja i ljepota planina Dinarskog gorja, pa su tako već za 13. prosinca planirali realizirati izlet na Kozjak. Tom je prigodom Privremeni odbor zamolio uglednog splitskog prirodoslovca i pročelnika Znanstvenog odsjeka PPD-a „Dinara“ prof. Umberta Giromettu da u srijedu (10. prosinca, uoči planiranog izleta) članovima „Mosora“ održi predavanje o geologiji i vegetaciji Kozjaka. Izlet se zbog lošeg vremena prolongirao s 13. na 20. prosinca, a kasnije (zbog



OTVORENJE DOMA

ponovljenih nepovoljnih vremenskih prilika) i otkazao. Profesor Girometta je u to vrijeme bio iznimno angažiran u uspostavi Prirodoslovnog muzeja na Marjanu i spriječen sudjelovati na prvom sastanku 4. prosinca, ali će u sljedećih nekoliko mjeseci u više navrata Mosorašima držati stručna prirodoslovna predavanja, postati članom HPD-a, a na prvoj skupštini biti izabran za odbornika i pročelnika Izletne sekcije.

Prvi izlet Podružnice realiziran je na Mosoru, od 26. do 28. prosinca 1925., kad su se okupljeni planinari u subotu iz Žrnovnice popeli do šumarske kuće na Užinskoj kosi, gdje su noćili, a u nedjelju izašli na vrh Ljubljana. U ponedjeljak su se

nakon još jednog noćenja u današnjoj planinarskoj kući „Lugarnica“ spustili natrag u Žrnovnicu.

Detalnije o aktivnostima nakon prvog sastanka za osnivanje Podružnice čitamo u drugom broju „Hrvatskog planinara“ iz 1926. godine, a u kojem se navodi kako su dr. Ante Ercegović i prof. Umberto Girometta održali više javnih predavanja prirodoslovnog karaktera u prirodoslovnoj dvorani Realne gimnazije, a osim ovog trodnevnog izleta na Mosor, početkom siječnja je organiziran izlet u rudnike „Monte Promine“ u Siveriću kod Drniša, 15. veljače u Kraljevu pećinu kod Dugopolja, 21. veljače na Opor, a 28. tog istog mjeseca u špilju Vranjaču.



VICKOV STUP



ISPRED DOMA IRIS KUN

Upravno odjeljenje općinskog vijeća 26. veljače 1926. izdaje dozvolu za osnivanje Hrvatskog planinarskog društva, podružnice „Mosor“ u Splitu, pa su se stekli svi uvjeti za održavanjem osnivačke skupštine koja je sazvana za 15. travnja 1926. u prostorijama splitske Klasične gimnazije. Iz izvještaja sa Skupštine saznajemo kako je u „Mosoru“ tijekom protekla četiri mjeseca osnovano više sekcija, a najaktivnije su bile Prosvjetno-znanstvena koja je priredila 15 predavanja, zatim Izletna koja je realizirala 13 izleta, te Fotosekcija koja je sakupila veliki broj fotografija iz naših planina. Na skupštini se bira povijesni prvi Upravni odbor na čelu s dr. Antom Ercegovićem, dopredsjednikom postaje mag. pharm. Zdenko Bučan, za tajnika je izabran Josip Kortšek, blagajnikom se imenuje Albert Seitz, a zamjenikom blagajnika i ekonomom Ferdo Vígurić, dok su odbornicima postali prof. Umberto Girometta, inž. Lovro Manola, dr. Ivan Rubić, Danica Rosić i Joško Celegin. Od tog trenutka počinje nezaustavljiv rast, kako broja članova, tako i aktivnosti u „Mosora“, što ne ostaje nezamijećeno u zagrebačkoj središnjici koja je u narednih deset godina splitsku podružnicu više puta istaknula kao najagilniju.

IZGRADNJA PLANINARSKIH OBJEKATA

Na 52. redovitoj glavnoj skupštini Hrvatskog planinarskog društva

održanoj u Zagrebu 25. lipnja 1926. pod predsjedanjem Josipa Pasarića po prvi puta sudjeluje i splitska podružnica. U svojstvu opunomoćenika predstavlja je s četiri glasa tajnik Središnjice dr. Zlatko Prebeg, svojevrсни „kum“ splitske podružnice, dok na sljedećoj glavnoj skupštini HPD-a održanoj 25. studenoga 1927. podružnicu „Mosor“ predstavlja prof. Umberto Girometta i to sa 17 glasova. Broj glasova ovisio je o broju članova podružnice, iz čega je jasno vidljiv snažan porast članstva splitske podružnice od koje je brojnošću veća bila samo gospićka podružnica „Visočica“. Naime, broj glasova podružnice određivao se tako da je deset članova podružnice imalo pravo na jedan glas, dok je s druge strane svaki član Središnjice imao važeći glas, što je izazivalo nerijetke konflikte između Matice i njezinih pojedinih podružnica. U izlaganju je prof. Girometta ponovio davnu želju splitskih planinara za izgradnjom planinarskog doma na Mosoru, što je potaknulo skupštinare s prijedlozima o načinima skupljanja financijskih sredstava kojima bi se u Središnjici i među podružnicama prikupili novci za početak gradnje, pa je već do sljedeće glavne skupštine od članstva prikupljeno 30 000 dinara. Još značajniji financijski doprinos izgradnji Doma na Ljuvaču stigao je od strane države, zahvaljujući utjecaju koji su HPD-ovci imali sudjelovanjem u vlasti, bilo kao ministri ili državni službenici. Ipak,



U. GIROMETTA

malo što bi bilo ostvarivo da na čelu „Mosora“ u vremenu izgradnje nije bio energični prof. Girometta koji je vođenje splitske podružnice preuzeo na trećoj skupštini održanoj 29. ožujka 1928. i istu s nevjerojatnim žarom vodio sve do prerane smrti 27. travnja 1939. godine.

Obilježavajući desetu godišnjicu rada splitske podružnice 1936. godine, Mosoraši su se mogli pohvaliti s čak pet planinarskih objekata na Mosoru, Vidovoj gori, Krug-planini, Vagnju i Kamešnici, a sljedeće godine i obnovljenom šumarskom kućom na Užinskoj kosi o kojoj je skrb preuzela Omladinska sekcija i prozvala je „Omladinskom kućom“. Hrvatsko planinarsko društvo, podružnica „Mosor“ u Splitu je tako u samo deset godina od osnivanja postala najuspješnijom podružnicom HPD-a istaknuvši se, osim u izgradnji planinarskih objekata, i uspješnim organizacijama brojnih „Šumskih dana“, akcijom pošumljavanja Ljuvača, Vidove gore i okoliša špilje Vranjače, uređenjem i elektriifikacijom špilje Vranjače za turistički posjet, organizacijom prvih skijaških natjecanja u Dalmaciji i skupljanjem pomoći za gladnu djecu Poljica i Dalmatinske zagore. Tada su se na čelu „Mosora“ mijenjali dr. Ante Ercegović (1925. – 1927.), Albert Seitz (1927. – 1928.), prof. Umberto Girometta (1928. – 1939.), dr. Silvestar Giunio (1939. – 1941.) i Šime Kalina (1941.), ali je svima bila zajednička



RADOVI U TIJEKU

vizija i odlučnost u razvoju splitskog planinarstva, na ponos svoga grada i cijele Dalmacije.

Do zadnje skupštine (održane 28. veljače 1941.) Hrvatsko planinarsko društvo, podružnica „Mosor“ u Splitu imalo je čak 406 članova, a njezin posljednji predsjednik Šime Kalina skupštinare informira kako je otkupljena planinarska kuća na Vagnju, pa u tom trenutku „Mosor“ u svom vlasništvu ima čak tri objekta: planinarski dom na Ljuvaču, planinarsku kuću na Vidovoj gori i planinarsku kuću na Vagnju. Bogata je to ostavština predana na čuvanje budućim generacijama Mosoraša i vječiti spomen na bezgraničan zanos Mosoraša tog vremena u izgradnji planinarskih domova i skloništa u našem kršu.

Agresijom fašističke Italije i odlukom okupatora od 19. srpnja 1941. gase se aktivnosti splitske podružnice HPD-a, a Mosoraši masovno pristupanju NOP-u, pa do kraja II. svjetskog rata njih čak 14 gubi živote. Planinarski dom na Ljuvaču tijekom rata je neko vrijeme služio kao partizanska bolnica, zbog čega je teško stradao tijekom talijanskog bombardiranja. Ništa bolje nisu prošli ni ostali planinarski objekti pa je Mosoraše po završetku rata čekala njihova obnova.



OBNAVLJANJE DOMA 9.12.1951.



GIROMETA PRED DOMOM - STIPE BOŽIĆ

PD „MOSOR“

Iako se predratni Mosoraši odmah po oslobođenju Splita okupljaju s ciljem obnove rada splitske podružnice HPD-a i za predsjednika biraju Antu Margetića, nove vlasti nakon više mjeseci čekanja dopuštenja odgovaraju kako središnjica Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu nije obnovila svoj rad, a ni osnivanje novih planinarskih društava nije moguće. U međuvremenu FISAH dekretom od 8. srpnja 1945. ukida sve ranije sportske organizacije, pa tako i planinarske udruge

čije članove poziva da svoje buduće planinarske aktivnosti provode isključivo kroz fiskulturna društva. Nakon tri godine djelovanja splitskih planinara unutar FD-a, Fiskulturni savez Jugoslavije odlukom iz 1948. dopušta osnivanje samostalnih društvenih organizacija. Predratni članovi Hrvatskog planinarskog društva, podružnice „Mosor“ u Splitu i Primorskog planinarskog društva „Dinara“ u Splitu, 23. lipnja iste godine osnivaju Planinarsko društvo „Split“, a za prvog predsjednika biraju Špira Sinovčića. Nisu splitski planinari dugo mogli bez „Mosora“, zato na skupštini održanoj 21. prosinca 1950., a na prijedlog Eugena Bračića, donose odluku o promjeni imena društva u PD „Mosor“, čime je sačuvan četrdesetogodišnji kontinuitet planinarskog žara generacija Mosoraša i njihove gorljive posvećenosti razvitku planinarstva, ne samo u Splitu, već i u cijeloj Dalmaciji.

Predratni su Mosoraši svojim entuzijazmom i fanatičnošću postavili iznimno snažne temelje splitskom planinarstvu kojim je omogućena ne samo žurna revitalizacija planinarstva u poratnom Splitu, već i nevjerojatno brza obnova mosoraških planinarskih objekata na Mosoru i Vidovoj gori. Vječna im slava!

piše: **Denis Vranješ**



IZLETNIČKA SEKCIJA HPD-A „MOSOR” U 2024. GODINI

Rad Izletničke sekcije za 2024. godinu počeo je još u 2023. prijedlozima izleta vodiča i sastavljanjem plana rada.

Obljetnica 150 godina organiziranog planinarstva u Hrvatskoj također se obilježavala u 2024. pa je u plan za svaki mjesec uvršten jedan izlet kojim smo se prisjetili događaja iz te duge i bogate 150-godišnje povijesti planinarstva. Budući da planinarstvo ima više grana, a HPD „Mosor” ima dosta sekcija, svaka je sekcija dala svoj doprinos obilježavanju obljetnice.

U siječnju smo u to ime posjetili Pećinski park Grabovaču i Cerovačke špilje, turistički uređene speleološke objekte na području Perušića i Gračaca. U veljači smo trgom prvog organiziranog planinarskog izleta u Hrvatskoj bili u Parku prirode Samoborsko gorje (Okič, Pleševica, Oštrc i Japetić). U ožujku je održan tradicionalni uspon „100 žena na vrh Mosora” koji je proslavio 50. godišnjicu postojanja. Travanj je bio rezerviran za Klek, gdje je održana jedna od središnjih akcija obilježavanja 150. obljetnice. Inicijativa je nastala davne 1874. u Ogulinu iz

razgovora Johannesa Frischaufa, Vladimira Mažuranića i Bude Budisavljevića, koje je Klek oduševio svojom ljepotom, i potaknuo osnutak Hrvatskog planinarskog društva (HPD). U svibnju smo posjetili Velebit i vrh Petra Zoranića, pisca prvog hrvatskog romana i prve planinarske knjige na svijetu, „Planine“. Srpnju su dodijeljene južne padine planine Velebit i Tulove grede. Velebit je prepun priča o mitskim bićima, vilama i vilenjacima, zmajevima i Crnoj kraljici, po kojoj je planinski prijevoj dobio naziv Kraljičina vrata. Na toj je lokaciji snimljen i



BIJELE I SAMARSKÉ STIJENE

film o Winnetouu po romanima Karla Maya gdje su Tulove grede i okolne vrtače predstavljale Divlji zapad. Na tom su području tijekom Domovinskog rata vođene borbe, a operacijom „Maslenica“ oslobođeni su visovi na Velebitu. U kolo-vozu smo se centralnim izletom na Dolomite dotaknuli planinarstva u svijetu (opširnije u zasebnom članku), a za rujan je ostavljen uspon na najviši vrh Hrvatske – Dinaru (Sinjal, 1831 m).

Ostalim smo izletima pokušali i (nadam se) uspjeti napraviti raznoliku ponudu za naše članove. Započeli smo godinu zip-lineom na Kozjaku, nastavili sa Sutvidom (po meni najljepšim pogledom u Hrvatskoj), Bačinskim jezerima i tragom osam bunkera građenih u razdoblju od 1942. do 1943. godine. Ispenjali smo i Veliki Šibenik, najvišu zonu Vrgorskoga gorja. U ponudi je bila i ferata Ilirski put kod Mostara, namijenjena ljubiteljima takvih uspona po stijeni. Izletom na Karišnicu i kanjon Bijele posjetili smo i krški fenomen Kameni ledenjak, sjevernim stranama Biokova uspeli se na Sv. Juru. Bosanske smo vrhove posjetili tri puta; Jahorinski Klek nazvan po drvu javoru, Hajdučka vrata na Čvršnici (prirodni fenomen neopisive ljepote) i uspeli se do Konja (najviši vrh Kamešnice) iz



DANI PLANINARA DALMACIJE- MOTOKIT, HVAR

Podgradine, stazom koja se smatra jednom od najljepših jesenskih staza. Ljepotama Paga, Raba, Golog otoka i Zavrtnice Mosoraši se iznova vraćaju iz godine u godinu, a Mosorski planinarski put odličan je način da u dva dana prođete vrhove Mosora. Prošetali smo velebit-skim pašnjacima, gdje smo zamišljali stoku koja je u ne tako davnna vremena tu vođena na ispašu. Kajakari smo po ljepotici Cetini, skoknuli do slovenskih Karavanki i uspeli se na Vrtaču i Stol. Na otoku Ugljanu uspeli smo se na najviši vrh Ščah i uživali u pogledu na Kornate, Zadarski arhipelag i Ravne Kotare, popeli Zmijsko brdo (sv. Ilija) na Pelješcu i okusili bogatu vinsku ponudu toga kraja. Uz rijeku Krupu uzvodno smo došli do Kudinog mosta, na manifestaciji „Dani planinara Dalmacije“ na Hvaru družili smo se



BAČINSKA JEZERA-TRAGOM 8 BUNKERA

s planinarima iz Hrvatske i susjednih regija. Obišli smo Koranski planinarski put sa svih šest kontrolnih točaka, ponovno bili na Velebitu (vječita inspiracija), do Badnja, polukružno oko Lokvičićkih jezera (Mamića jezero i Knezovića jezero), svratili u Nacionalni park „Krka“ i završili, kao i svake godine, izletom iznenađenja na sada već poznatu lokaciju – Rujnicu.

Za djecu su napravljena tri izleta; izlet na Forticu poviše Omiša, dvodnevni mali kamp na Mosoru i izlet na ušće Neretve i Baćinska jezera.

Održane su dvije opće planinarske škole (koje se provode prema Pravilniku o školovanju i odgovarajućim programima HPS-a); proljetna OPŠ pod vodstvom Marijane Mišerde Bajić koju je uspješno završilo 43 polaznika (i koji su se nazvali „Mosorski leteći medvjedići“) i jesenska OPŠ pod vodstvom Marije Prančić koju je završilo 35 polaznika i koji su se nazvali „Zmajevi“. Cure su napravile odličan posao: uz edukaciju sa svim resursima (predavači, vodiči, alpinisti, markacisti, visokogorci), dvije generacije planinara obučile su se za sigurno kretanje po planini.

Da nema vodiča, ne bi bilo niti izleta, a novih volontera vodiča nam nikada ne nedostaje pa je ove godine na Malačkoj njih četvero odslušalo tečaj i time su postali vodiči pripravnici: Mirela Dvornik,



ODMOR



CETINA



PAG



PELJEŠAC, ZMIJSKO BRDO



DANI PLANINARA DALMACIJE HVAR

Marija Prančić, Franko Maravić i Sven Kranic. Naziv vodič nakon položenog ispita dobio je Ivo Jeličić. Čestitamo im i želimo da nas dugo i sigurno vode po planinskim bespućima.

Vodičima nakon položenih ispita ne prestaje obuka, nego je neprestano obnavljaju kako bi na izletima bili spremni za sve situacije. Na Omiškoj Dinari u organizaciji Stanice vodiča „Split“ (u suradnji s PD „Imber“) održana je vježba iz orijentacije na timskoj razini u kojoj je sudjelovalo više društava. Na natjecanje u orijentaciji prijavili smo dva tima koja su i zauzela prva dva mjesta.

Godina je bila duga i uspješna; svi smo se trudili da na svoj način doprinesemo ovoj našoj maloj zajednici ljubitelja planinarenja i planina, nazvanoj HPD „Mosor“. Svoj doprinos radu Društva dala je i Izletnička sekcija.

Dragi naši članovi, plan za 2025. godinu je u prilogu časopisa. Svi vodiči spremno čekaju da vas povedu u svoj dom – planinu!

piše: **Marija Blažević**



TRATINČICE NA VELEBITSKIM PAŠNJACIMA

DJEČJI IZLETI

U 2024. GODINI



„Which is more important,“ asked Big Panda, „the journey or the destination?“

„The company“, said Tiny Dragon.

Moje ime je Zdrave, vodila sam Malu planinarsku školu „Mosor“ '23 – GUŠTER!!

Jednoglasno se slažemo da je društvo najbitnije na izletima, kampiranjima, putovanjima, šta god, gdje god...

IZLET / FORTICA (IZ DJEČJEG PERA)

„U predivnu sunčanu subotu ukricali smo se u bus i krenuli u Omiš. Započeli smo se penjat na Omišku Dinaru. Izdaleka je tvrđava izgledala kao prekrasan dvorac iz bajke. Putem smo pjevali pjesme, smijali se, igrali igre pogađanja. Kad smo došli na cilj, učili smo vezivanje konopa. Penjali smo se na šipke. Sjeli smo se odmoriti i pojesti. Još malo smo se zabavljali, a nakon toga smo, nažalost, morali krenuti kući. Ovo je bio nezaboravan izlet!“

piše: **Ramona P.**



FORTICA

IZLET / KAMPIRANJE NA MOSORU

Jednog lipanjskog vikenda održan je nezaboravan dvodnevni dječji planinarski izlet na planini Mosor, koji je bio ispunjen pustolovinama, učenjem i smijehom. Dvadesetak mališana, u pratnji iskusnih vodiča i voditelja, imalo je priliku doživjeti pravu planinarsku avanturu. Izlet je započeo u subotu prijepodne, kada su se svi okupili kod podnožja planine s punim ruksacima i velikim osmijesima na licima. Nakon kraće šetnje stigli smo do Ljuvača ispod doma gdje smo odmah u blizini trebali postaviti naše šatore. Djeca su najprije učila postaviti šatore, što je za mnoge bila nova i uzbudljiva vještina. Nakon toga, uz pomoć vodiča, svladali su osnove čvorologije, vezujući različite čvorove i učeći o njihovoj važnosti u planinarenju i kampiranju. Nakon dinamičnog prijepodneva, uslijedilo je spremanje gradela. Djeca su uz zajednički trud pripremila sve potrebne namirnice, a zatim su uz pomoć vodiča ispekli ukusne obroke na roštilju. Večer je završila uz veselo pečenje kokica na logorskoj vatri, gdje su se prepričavale dogodovštine i prepričavale planinarske priče. Spavanje u šatorima bilo je posebno uzbudljivo. Za mnoge je to bio prvi put da spavaju u prirodi pod zvjezdanim nebom. Zvukovi noći s Mosora stvorili su jedinstven doživljaj koji će dugo pamtili.

Slijedeće jutro započelo je obnavljanjem znanja o orijentaciji u prirodi. Djeca su ponavljala korištenje karte i kompasa, prepoznavanje strana svijeta i snalaženje prema prirodnim znakovima. Morali su naći kesice sa slatkišima koje su bile skrivene na različitim lokacijama. Nakon toga vodiči su ih upoznali s raznolikim biljnim svijetom Mosora. Djeca su s oduševljenjem prepoznavala biljke i učila o njihovoj važnosti za ekosustav. Vrhunac izleta bio je odlazak na vidikovac, odakle se pružao spektakularan pogled na cijelo područje, uključujući Split, Jadransko more i obližnje otoke. Oduševljenje mališana bilo je nemjerljivo, a mnogi su poželjeli fotografirati uspomene. Dvodnevni izlet završio je povratkom u podnožje Mosora, odlazak autobusom za Split, gdje su roditelji dočekali sretne i umorne planinare. Ovaj izlet nije bio samo prilika za zabavu, već i za stjecanje korisnih vještina i ljubavi prema prirodi koje će djecu pratiti kroz cijeli život.

Mosor je još jednom pokazao svoju čaroliju i postao mjesto gdje su mali planinari napravili korak bliže prirodi i planinarskim avanturama.

„Mosor nije samo kamen. Za nas, djecu njegovu,

Mosor je živo biće. Spomenik života. Neuništiv.“

J. K.



KAMPIRANJE NA MOSORU

IZLET/ UŠĆE NERETVE, BAĆINSKA JEZERA (IZ DJEČJEG I VODIČKOG PERA)

Uvijek se veselim kad sudjelujem na dječjem izletu, cike i veselja bude napretek. Tako i ovaj izlet na ušće Neretve s djecom i pokojim roditeljem počinje veselo i uz graju, a djeca ko djeca, prepuna mašte svaki izlet dodatno nadograđuje, nabolje naravno. Glavni vodič izleta je moja Mare, a ja sam ponosna jer je moja školarka. Ovo joj je prvi izlet i sigurna sam da će ga odraditi macaklinski savršeno.

Posjet vjetroorguljama poviše Rogotina bila je prva destinacija.

Nažalost, nije bilo vjetra pa nismo čuli njegovo umijeće sviranja, ali smo se zato mi okušali i pjesmom provjerili kako rade orgulje. Nakon toga slijedi ušće Neretve i kupanjac u toplom plićaku ušća. Maleni nisu izlazili iz mora, a potjerati ih da se osuše za nastavak ture bio je gotovo podvig. Baćinska jezera i vožnja stoljetnom barkom bio je poseban doživljaj. Jezera je sedam, a mi smo ih obišli pet. Ptice koje žive na jezuru, šaš po rubovima jezera, valovi od broda i smiraj jezera koji narušava motor barke – ma ne može bolje od toga!

Kada smo došli na plažu, nije bilo oklijevanja – sva su djeca odmah uskočila u more. Super je bilo to što je plaža bila pješćana pa su se mogle pronaći razne školjkice i njima ukrašavati dvorce od pijeska. A naravno, trebali smo nešto i prigristi, pa kad smo već kod hrane, preskočit ću ja odmah na bolonjez... Mmmm, njamiii... još uvijek osjećam okus tog ručka u ustima. Savršena količina mesa, savršena količina manistre – ma, sve je bilo tip-top! Naravno, tu su bile i repete i trepete pa kad smo svi tako siti ušli u bus, odmah smo i zaspali. I tako je završio naš izlet.

pišu: **Nora M. i Marija B.**

„Iz mog oka srića siva
kad gledam moju lipu dolinu
I Neretva di se u more uliva.“

N. J.



UŠĆE NERETVE



ŽENE NA VICKOVOM STUPU

Već pola stoljeća žene se penju na Vickov stup povodom Dana žena. Ova poznata manifestacija prvi se put organizirala 1974. godine po uzoru na sličnu slovensku manifestaciju („100 žensk na Triglav“) i dugi je niz godina bila najmasovnija manifestacija planinarsko-rekreacijskog sadržaja, vrlo popularna, posvećena ženama i obilježavanju Dana žena, doprinoseći popularnosti planinarenja i posjećenosti planine Mosor.

Iz arhiva se može saznati kako je put Sitnoga vozilo i po 60 Prometovih autobusa s putnicama iz brojnih splitskih firmi kojima je bio đir otići na taj „ženski dan“ na Vicka, podružiti se i okrijepiti planinarskim fažolom. Rekordna je bila 1979. godina, kada se na Vickov stup popelo čak 1495 žena, a njih 2500 se prijavilo na Domu. Taj uspon uživo je pratila Televizija Zagreb i čuvena Milka Babović. Manifestacija je bila zaista masovna pa bi se znala stvoriti neprekidna kolona žena na putu do Vicka i natrag. Tako je 1980. godine markirana kružna, „ženska“ staza od Doma, preko Istarske glavice i Gajne.

S ponekom godinom prekida, ova tradicija se ipak održala i svakim izdanjem bila je posebna. Sjećamo se kako se 2019. godine na Vickov stup popela naša Anja Babić (sada Franić) koja je na vrhu razvila narančastu vrpču u znak podrške svim ženama koje se bore s leukemijom. Bila je to njezina mala, ali velika pobjeda uz srčanu poruku „Niste same u borbi“.

U doba korone, te 2021. godine kada smo živjeli pod mjerama i izolacijama, uspon na Mosor je ipak održan, uz sve



propisane mjere. Prema mosorskim vrhovima krenule su, u odvojene satnice, četiri grupe žena, dvije od Gornjeg Sitnog prema Ljubljani, od Sitnog do Vickovog stupa, te iz Donjeg Dolca prema Velikom kablju. Vodičke HPD-a „Mosor” sigurnim su koracima vodile svoje grupe kroz krški teren, planinarskim stazama, koje je sjajno markirala Markacijska sekcija.

Uspion 100 žena na Mosor dobio je i svoju izložbu. Fotosekcija je priredila izložbu 2021. s arhivskim fotografijama i uspomenu s prethodnih uspona koje su se vadile iz škrinja i ladic, a snimljen je i 14-minutni film u režiji našeg svestranog Marka Kovača.



Mosor su pohodile brojne pripadnice ljepšeg spola koje su se u čast Dana žena, pridružile čuvenom usponu do Vickovog stupa. Uspion, spust, kao i svaki trenutak proveden na Mosoru tog dana, provode se u sjajnom raspoloženju, iskrenim osmijesima, bodrenju, šalama i zajedništvu, baš kako i treba biti kad se udruži ženska snaga na jednom mjestu. Na spustu je sve sudionice uspona dočekalo iznenađenje: buketi crvenih karanfila i poljupci dobrodošlice nekoga od muških kolega Mosoraša.

Kroz sve ove godine žene su se penjale na Vickov stup. Nisu se pitale kakvo je vrijeme, ni što će obući, ni kada će stići, jer to nikada nije bilo važno. Uvijek su oblačile snagu i hrabrost, vrijeme je bilo za odlučnost, a stigle bi uvijek, svaka u svoj trenutak. Bilo je kišnih dana, kao i onih sa snijegom i ledom, bilo je dana s jugom koje udara i baca, i onih s hladnom burom koja brije kao žilet. Bilo je i sunca, mjeseca i zvijezda. Bilo je ogrebanih koljena i suza, razmršene kose i izgubljenih marama. Bilo je i djece koja su gazila njihovim stopama, a bilo je i muškaraca koji su ih pratili na tom pohodu, svaki na svoj način, i na tome im hvala. Ono čega nikada nije nedostajalo bili su smijeh i radost, pjesma koja se prelijevala planinom, i ponos.



piše: **Merien Ilić**

50 GODINA USPONA

„ČOVJEK PLANIRA, A BOG SE SMIJE“

Međunarodni dan žena obilježava se 8. ožujka, a u HPD-u „Mosor“ obilježavamo ga tradicionalno već 50 godina penjući se do Vickovog stupa usponom nazvanim te davne 1974. godine „100 žena na vrh Mosora“. Dan kada slavimo ženu, u svim njezinim ulogama: majku, sestru, kćerku, baku, prijateljicu, suprugu, kolegicu, ženu koja može sve, koja je ustrajna, vesela, vrijedna, koja je žena. Toj je ženi posvećen taj jedan dan u godini i ja ga s veseljem slavim, jer i ja sam žena.

Imala sam tu čast da 2024. godine na obljetnicu 50. godina povedem uspon do Vickovog stupa, utabanim stazom koju na taj datum prolazimo već godinama. Sve sam doooobro isplanirala, uhvatila kuhara, i to ne bilo kojega, nego onoga s „mišelinovim“ zvjezdicama, na meniju goveđi obrazi, Iva Božić (hvala ti, draga Iva) je nacrtała prekrasan plakat za najavu uspona, tiskali smo majice i posvete usponu, nabavili karanfile, pozvali muziku...

Ali kako poslovice kaže: „Čovjek planira, a Bog se smije“. Sve je bilo spremno osim vremena. Vrijeme kišovito, tmurno, skupilo se 50-ak žena, popele smo se do Giromettine vidilice i nazad u dom. Ručak je bio dostojan obljetnice (hvala, Danijele, Špiro, Čile, Josipa, Majo), fešta je bila kao i uvijek odlična (hvala svim veselim ženama), najbitnije je da smo se okupili taj dan i proslavili „ženu“. Tradiciju ćemo nastaviti, pa se vidimo opet dogodine.

piše: **Marija Blažević**



Žana Hrkać - najava Foto: izložbe povodom 50 godina uspona
Marija Blažević - najava uspona 2024. godine



USPON



ISPRED DOMA



CASPERA

ISKUSTVO JE DAR PRIHVAĆENIH IZAZOVA



LIŠANJSKI VRH

O dakle krenuti, kako sažeti ljude i događaje u okvire 30 imaginarnih škrabotina...?

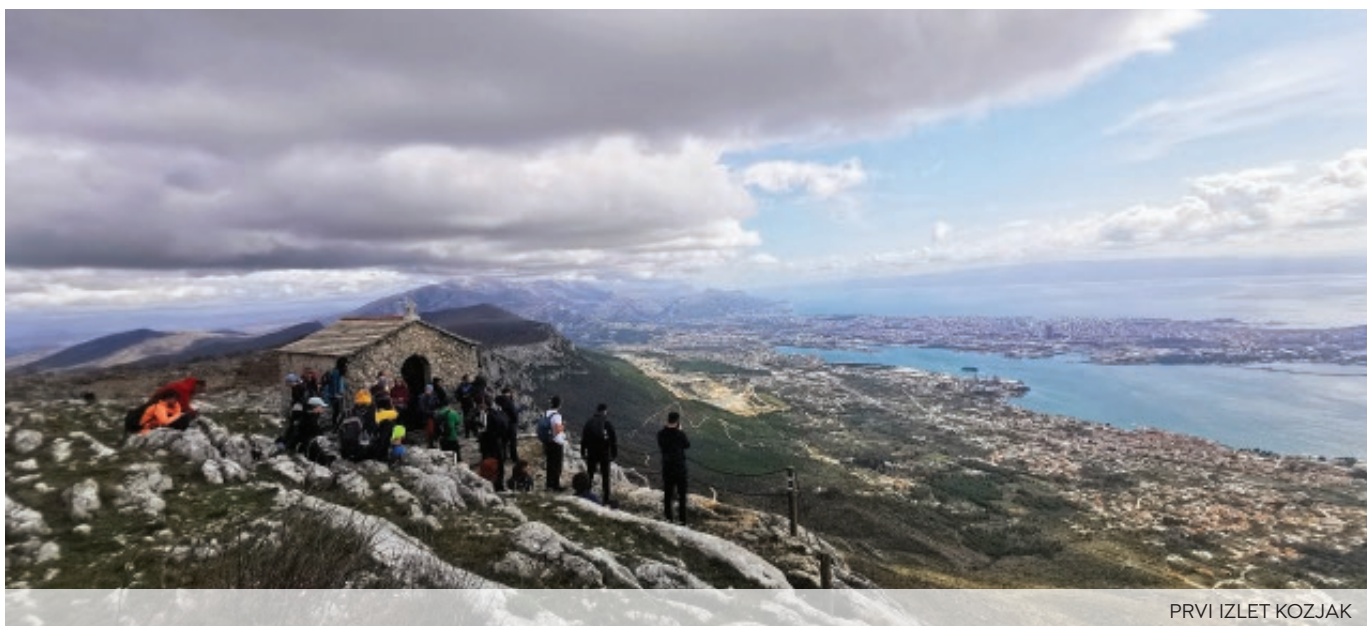
Dakle, Opća planinarska škola „Mosor“ bio je izazov kojem sam se, priznajem, dugo opirala. Mogu li ja to, kako će to biti, šta ću ja uopće prenijeti tim ljudima? Ipak, čovjek prelomi pa krene. Ponukana pozitivnim iskustvom Mosorove škole koju sam kao planinarska početnica pohađala 2017. u „klasi“ Dina Radmila, mladića koji me inficirao totalnom zaludenošću planinama, odlučila sam prenijeti barem dio te energije i entuzijazma novopečenim zaljubljenicima u planinu.

Moja škola započela je u proljeće

2024. godine. Di ćeš bolje nego voditi planinarsku školu u vrijeme kada se sama priroda budi i kada su ljudi željni kretanja i odmaka od zimske uspavanosti. Prvo predavanje, promatram svoj razred, šarenu skupinu neznanaca koja se okupila kako bi u nekom narednom razdoblju dijelila svoje vrijeme, znatiželju, snove i emocije. Jer planina je upravo to, mjesto gdje svojim vremenom plaćamo za znatiželju dok ostvarujemo snove i hranimo emocije.

Slušaju, gledaju, upijaju. Riječi predavača-vodiča lako se primaju; kreću prva pitanja i upute oko izleta. Kako sam kroz ovu školu na neki način htjela prenijeti dio svog

planinarskog puta, prvi je izlet bio na Kozjak, brdo na kojem sam kao djetete prvi put spoznala šta znači pokisnuti u planini i shvatila da nema te planine koja ne nosi svoje izazove, bez obzira na to koliko mala i dostupna bila. Prvo kretanje kroz makiću gdje nas je Katarina Dobronić vilenjačkim korakom na strmom šumskom terenu za čas dovela do stijena, zatim lagana zapanjenost školaraca kad su ispred sebe ugledali konop koji služi kao osiguranje kako bi se uzverali uz stijenu. To je bio dobar uvod u ono što ih na budućim izletima očekuje: očekuj neočekivano jer planina nije za podcjenjivanje. Svi su se bez odustajanja uzverali do grebena Kozjaka gdje



PRVI IZLET KOZJAK

ih je dočekaog pogled kao nagrada. S jedne strane more i otoci, s druge Zagora i vrhunci. Malu ekspediciju nastavili smo do Marića staja, pa se vratili na Sv. Luku, spustili se do doma na Putalju na okrepu i preko Sv. Jure vratili do polazišne točke. Prvi izlet odrađen, 0 % ozlijeđenih, 100 % oduševljenja!

Dok su oni gledali stazu i kame-nje, ja sam gledala njih, znajući da se tu kriju moji budući prijatelji i ljudi s kojima ću podijeliti puno više od same planine...

Škola je išla svojim tijekom; utorkom predavanja na kojima su iskusni kolege prenosili znanja i iskustva, vikendom izleti na kojima su se te stečene spoznaje primjenjivale. Popeli smo se na Bikovo preko šume Pakline da bismo se spustili preko Nevistine stine i francuske ceste uz oštro oko i čvrstu ruku našeg Rajka. S Kovom i Ivom bili smo imberlani na maglovitom omiškom Imberu dok smo koračali do vrha Kula, bili smo i nepobjedivi unatoč kiši na tvrđavi Fortici. Uz Meri i Natu pohodili smo Lišanjski vrh na Dinari gdje smo se u istom danu i prikuvali i smrzli. Franko i Damir bili su idejni vođe i motivatori dok smo skakali kao vile na Vilinskim kukovima mističnog Velebita. S Mirom i Mirelom (u kojima, unatoč imenima, nema ništa mirno) ispustili dušu na putu od podzemlja Vranjače do vrha Jabukovca, nepravredno zane-marenog vrha na sjevernoj strani



IZLET IMBER



BIOKOVSKA BALADA

Mosora. Alpinističke vještine zagrebane su na marjanskim stijenama; dok su se neki snašli kao riba u vodi (ili poskok na stini), ima onih koji su se zakleli da od sada planinu pohode u smjeru što bliže horizontali. Svaki od ovih izleta bio je odrađen u suradnji s prijateljima koji su izletima dali svoj osobni pečat. Kada bih svaki od tih izleta posebno opisivala, trebala bi cijela knjiga za prenijeti sve dogodovštine!

Na našoj matičnoj planini Mosoru imali smo prvi dvodnevni izlet koji je većini bio prvi susret s boravkom u planinarskom domu. Osmišljen kao pravi edukativno-avanturistički događaj, izlet je uključio vježbu izrade čvorova, orijentaciju u prostoru, prvu pomoć i markiranje planinarskih puteva. Bilo je zabavno gledati borbu prstića i kono-pa i vječno pitanje „kako ono ide bulin?“. Orijehtacijsku vježbu koju je osmislio naš Marko Kovač mogli bismo primijeniti u vojnom osposobljavanju bez iti malo lažne skromnosti. Timovi su se podijelili; dok su jedni dali sve od sebe da budu prvi, drugi su se potrudili da budu upamćeni kao oni po koje je trebalo ići! Maštovitosti nije nedostajalo ni na vježbi prve pomoći gdje je Dario Maršić po tko zna koji put požrtvovno i slikovito prikazao šta to znači kada se lom ne fiksira kako treba i da trokut marame treba uvijek imati, pa makar poslužio za fri-zuru. Kako je našem Špiru taman

u to doba partija Škegro, vjerni magarac koji je 32 godine neumorno prenosio namirnice i sve što je potrebno do doma, uskočili smo u pomoć i dopremili jednu turu dostave. Planinarenje nije samo obilazak, veranje, istraživanje i slikavanje. Planinarenje je pružanje ruke drugima u nevolji i brzo se u planini spozna ko je čovik, a koga je bolje zaobilaziti. Jedna gratis lekcija u sklopu škole.

Nakon napornog dana traženja koordinata po vrljetima Mosora i rješavanja složenih zemljopisnih zadataka, došlo je vrijeme druženja uz glazbu, vatricu i okrepu što je u neku ruku bila priprema za završni izlet škole. Spavanje u domu ujedno je prilika da školarci na svojoj koži osjete koliko je važno poštivanje kućnog reda objekta i da nauče spremati stvari u što manje šušćavim vrećica ili nesesera s milijun patenata!

Kad je dobro, vrijeme brzo prolazi, tako su dva mjeseca proletjela za čas. Stranci više nisu stranci, planina više nije nepoznanica. Zapravo je fascinantno koliko je malo potrebno da bi život od prosječnog uzdigli do visina veličanstvenog i koliko se srodnih duša krije među betonskim klisurama, na dohvat daha...

Završni izlet svake škole je upravo to – izlet kojim se obilježava svršetak škole i događaj koji uvijek neka-ko da temelje budućim savezima i nekim budućim navezama. Sebično



VILINSKI KUKOVI, VELEBIT

prateći svoj put, i za taj sam izlet odabrala lokaciju koja mi se podvukla pod kožu, planinu Bitovnju i planinarski dom Lopatu. Specifična su ta neka mjesta koja ti ostanu urezana u svijest i kojima se težiš vratiti bez obzira na to kamo te život vučara. Pun autobus ljudi dobre volje i poznata planina jamčili su vikend za pamćenje. U Kreševu nas je dočekao Anto Karatović, uz čije smo vodstvo bez napora stigli do doma. Nakon osnovnih uputa i rasporeda po sobama, uslijedila je vježba bivakiranja. Moram priznati da sam bila baš zadovoljna kad sam vidjela s kojim elanom su timovi, onako na brzinu promiješani, prionuli izraditi svojim improviziranih skloništa

i kako su ozbiljno shvatili taj finalni izazov. Ma šta zadovoljno, srce ko kuća! S obzirom na to da je u komisiji za pregled i testiranje bivaka bio i Vlado Majetić, moglo se očekivati da će testiranje biti izvršeno u skladu sa svim pravilima struke. I je. Test kantom hladne vode jasno je pokazao koji je tim napravio kvalitetan bivak, a koji je samo onako za Instagram. Skrika, strka i smijeh odzvanjali su planinom, bio je to jedan miniurnebes u nastajanju.

Večer koja se približavala pozvala nas je na povratak u dom gdje su, nakon podjela nagrade za najbolji bivak i snješko-trofej izrađen od malo snijega što smo prikupili, mogle započeti pripreme za



MASKOTA ŠKOLE

oproštajni ples. A noći u planini uvijek su nekako drugačije i imaju tu moć da raskrinkaju, da otkriju sve ono što nesvjesno nosimo u sebi, ogole nas do izvornog tkanja i nanovo probuđene vrata u život.

Sljedeće jutro, lagano koračajući kroz šumske obronke i cvjetne livade, još lagano mamurni i sneni, spustili smo se do autobusa i pravac kući. Zadnji izlet škole, ali nikako zadnji izlet za većinu. Ostalo nam je odraditi još ispit i dodjelu diploma. I opet mogu pohvaliti ovu generaciju, od 50 upisanih 7 je odmah odustalo. Ostali su odradili sve do kraja i uspješno položili ispit, dakle, imamo 43 nova diplomirana planinara! Dipl. pl.

Ne znam tko će sve od ovih ljudi nastaviti s planinarenjem, ali ako sam im uspjela prenijeti makar dio ovog zanosa koji mene hrani – ja sam svoje napravila. I sad kad se vratim na početak, sretna sam jer sam prihvatila izazov i shvaćam koliko bih osakaćena bila samo da se nisam usudila... Koliko bih samo propustila...

piše: **Marijana Mišerda Bajić**



DIPLOMATI OPŠ 2024. PROLJEĆE



MARINI ZMAJEVI

OPŠ HPD-A „MOSOR” (JESEN 2024.)

Jedno popodne početkom rujna 2024. nazove mene moja razrednica Mare i kaže: „Ljubiceeee, vodit ćeš nam školu sad za mjesec dana. Brat ti zbog obiteljskih obaveza neće moći.“ Šok i nevjerica... Nekako mi je u startu bilo jasno da će mome bratu Tonću vođenje škole biti teško izvedivo s obzirom na to da je postao friški tata, ali računala sam da će on to već nekako riješiti. Šta je to za jednog visokogorca. I tako, riješilo se, DOPALA ME ŠKOLA!

Nakon što sam se pribrala od početnog šoka, morala sam se brzo uhvatiti velikog posla i moram priznati da je to bio baš velik zalogaj. Opća planinarska škola traje okvirno tri mjeseca i bilo je potrebno u

10 termina organizirati propisanih 17 predavanja, 8 edukativnih izleta i praktičnu vježbu korištenja tehničke opreme. Moja Mare me uputila u sve detalje ove časne uloge razrednice, pomogla mi je da u vrlo kratkom roku sve organiziram i nisam se još ni sabrala, kad eto mene tog utorka 1. listopada 2024. u mog Mosora pred punom dvoranom divnih, nasmijanih i veselih mladih ljudi. Rodila se ljubav.

IZLETI

Nakon upoznavanja i uvodnog predavanja, slijedio je naš prvi izlet, a gdje drugdje nego na našem matičnom Mosoru – naš prvi, ali odmah jaki uspon na Vickov stup.

Dobro sam ih pripremila na ono što ih čeka jer Mosor nije šala, a oni su jako ozbiljno shvatili svoj zadatak, opustošili dućane s planinarskom opremom i kao najbolja vojska, pod punom ratnom spremom, osvanuli ranom zorom u Šibenskoj spremni na sve. I popeli su se svi, brzo i kompaktno, bez prigovaranja i grintanja. „Ovo su moji zmajevi“, bilo je prvo što sam promislila kada sam na Vickovom stupu vidjela njihova nasmijana lica. I jesu, Marini zmajevi!

Nakon našeg vrlo uspješnog prvog školskog izleta, uslijedio je izlet na Biokovo koji pohode gotovo sve generacije školaraca. Naš Rajko nas je poveo od Gornjih Brele preko crkvice sv. Nikole do



PRVI IZLET ŠKOLE

Pakline, fascinantnog Biokovskog oka i Nevistinih stina. Školarci su ovdje izbrusili svoju kondiciju pa su spremno odradili Omišku Dinaru, popevši se bez problema na vrh Kula, a na „Ludoj kući“ ih je naš Kova naučio orijentaciju i prve čvorove.

Naš četvrti izlet bio je na moćnom Velebitu, na Tulovim gredama. To je izlet na kojem se jednostavno moraš zaljubiti u planinarenje. On je pun adrenalina i tu se iskušavaju vještine kretanja po stijenama penjanjem uz pomoć ruku i nogu. Školarci su bili oduševljeni. Naš glavni vodič Miro bio je besprijekoran pazeći na sve sigurnosne detalje, ali i na edukativni dio izleta tako što nam je ispričao sve o povijesti i značaju ovog lokaliteta.

Nakon edukacije na predavanju o tehničkoj opremi koja se koristi u planinarenju i alpinizmu, uz pomoć naših alpinista, Ane Buklijaš i njenih kolega iz Alpinističkog odsjeka Mosora, školarcima smo organizirali vježbe stijenskog penjanja i spuštanja uz pomoć užeta. Posebno sam ponosna na svoje školarce što su ovdje pokazali veliku upornost, volju i trud te su gotovo svi popeli svoj zadani smjer. To su odlike koje svaki pravi planinar ima.

Na našem idućem dvodnevnom izletu na Mosoru moji Zmajevi su naučili o zajedništvu, podršci, stvorili su prijateljstva i čvrsto se povezali. Na našem predivnom domu prvi



SPUŠTANJE POMOĆU UŽETA - MARJAN



VJEŽBA PRVE POMOĆI

su put noćili u planini, naučili su kako unesrećenom pružiti prvu pomoć, ponovili smo orijentaciju, temeljito naučili raditi sve potrebne čvorove, a malo smo se navečer i zabavili jer i fešta je dio planinarenja. Pri odlasku smo obišli i Lugarnicu gdje smo ih naučili sve o planinarskim objektima.

Nakon ovog edukativno-zabavnog vikenda uslijedio je vikend s najtežom turom ove škole, a to je izlet na Veliki Šibenik u Vrgoračkom gorju koji su vodili naša dva Kovačevića, naš Kova i moj brat Tonći. Uz dobru motivaciju i izvrsne vremenske uvjete, i ovaj je izlet protekao više nego odlično.

Nakon posjeta špilji Vranjači, jer

osim nadmorskih visina moramo savladati i podzemne dubine, moju ekipu je čekao tradicionalni završni dvodnevni izlet u Bosni i Hercegovini na planini Bitovnji. To je izlet koji se čeka i za koji se uvijek traži mjesto više u autobusu. Na domu „Lopata“ dočekuju nas divni domaćini, naši dugogodišnji dragi prijatelji, s toplom dobrodošlicom, domaćom zdravicom i domaćim svježim pečenim pitama. Prije domaćina dočekao nas je snijeg i prava zimska idila te je školarcima dan neočekivani zimski ugođaj, ali i novo iskustvo planinarenja u zimskim uvjetima i izradu bivaka u otežavajućim vremenskim okolnostima. Sve smo mi to uspješno odradili, popeli



SNJEŽNA BITOVNJA

i prošli uz pregršt smijeha i veselja, te smo u konačnici cijelu ovu priču zaokružili druženjem i feštom do kasno u noć uz pjesmu i smijeh, kako to obično i biva u planini.

Moram napomenuti da je moje školarce na svim izletima pratilo prekrasno sunčano vrijeme i savršeni uvjeti, tako da nas je nebo malo i razmazilo što se uvjeta tiče. Mislim da je ovo planinarska škola s najvećem brojem sunčanih sati.

NOVA GENERACIJA PLANINARA

Za mene kao voditeljicu ovo je bilo jedno prekrasno iskustvo i uživala sam u svakom trenutku. Moji Mosoraši su mi puno pomogli u organizaciji i realizaciji cijele škole, bili su mi podrška u svakom trenutku i jako sam im zahvalna na svemu. U prostorijama Društva imali smo svečanost dodjele diploma svima onima koji su uspješno prošli ispit, a brojim ih 35 od 40 upisanih, i jako sam ponosna na svih njih. Stvorila su se neraskidiva prijateljstva, okusili smo slobodu koju nam planina daje, uživali smo, znojili se, veselili, ali i puno toga naučili. Najviše o poštovanju. Poštovanju prema prirodi, planini i čovjeku. Čestitam, generaciju OPŠ jesen 2024. – moji Zmajevi!

USPILI SMO!

piše: Marija Prančić



BIOKOVO



TKO TO TAMO MARKIRA?

Jeste li ikad dok planinarite markiranim stazama razmišljali o tim neznanim planinarima i markacistima koji su zaslužni za sva ta predivna iskustva koja ste doživjeli u planini, za sve vrhove koje ste popeli i sve vidike kojima ste se divili? Ako ste se prepoznali, za vas ima šanse da jednog dana postanete član naše male, ali važne skupine planinara markacista. Mene je upravo ta zahvalnost za sve prijedene staze, kojih je u mojih 30 godina planinarenja bilo jako puno, potakla da i ja vratim dug i svojim markiranjem drugima priuštim radost i ljepotu planinarenja.

Ako nema markacista, nema ni planinarskih staza. Bez označenih planinarskih staza mnogi vrhovi i predivne lokacije ne bi bile dostupne većini planinara jer samo iskusni planinari i dobri poznavatelji planine mogu planinariti izvan označenih staza. Zadnjih je godina porastao interes za planinarenje i markiranje staza. Stalno se organiziraju tečajevi za markaciste, ali za upasti na tečaj treba ti „najbrži prst“. Tolika je zainteresiranost da se dosta njih ne uspije prijaviti. Nadam se da će se i kod naših Mosoraša povećati zainteresiranost za markiranje jer se naše Društvo brine za 80 km staza na Mosoru. Naša mosorska ekipa markacista nije velika, zapravo

nas je poprilično malo, ali većinom su to iskusni planinari, planinarski vodiči i dobri poznavatelji planina. Zahvaljujući našoj dugogodišnjoj i konstantnoj aktivnosti, većina planinara koja prvi put posjete Mosor pohvale naše dobro markirane staze. Moram biti iskrena, dobijemo mi i poneku kritiku. Većinom se radi o stazama koje su udaljenije i do kojih je teže doći. Upravo nam u tim slučajevima nedostaju mlađi markacisti. Ali mi smo optimistični i vjerujemo da će se naša mala markacistička ekipa ipak povećati.

Koliko god bili nezadovoljni s odazivom članova na markacijske akcije, u 2024. godini ipak možemo biti zadovoljni jer smo sve planirano



ČEŠLJANJE STAZE



VRIJEDNE MARKACISTICE

većinom i ostvarili. Tijekom 2024. godine organizirali smo 18 markacijskih akcija.

Očistili smo stazu i obnovili markacije na planinarskom putu broj 104 od Žrnovnice do raskršća na Žrnovačkoj dragi. Dio staze od Žrnovnice do crkvice sv. Fabijan i Sebastijan je bio dobro markiran i tu smo samo čistili stazu od srušenih stabala i zaraslih dijelova. Na dijelu staze od požarnog puta preko Miličevića pećine do križanja na Žrnovačkoj dragi smo obnovili markacije i također očistili stazu. Posebno zaraslo bilo je do same pećine, kao i dosta srušenih stabla od požara; sada je staza prohodna i dobro očišćena.

Očistili smo stazu i obnovili markacije na stazi broj 129 od Lugarnice do raskršća ispod Debelog brda.

Očistili smo stazu i obnovili markacije na dijelu staze broj 131 od križanja na grebenu gdje se odvaja staza prema Lugarnici pa prema vrhu Ljubljan.

Očistili smo stazu i obnovili markacije na dijelu grebenske staze broj 132 od prijevoja ispod Ljubljana do raskršća prije Vickova stupa.

Članovi Mosoraških sikira očistili su stazu od skloništa „Hrvoje Dujmić“ do vrha Jabukovac i od Jabukovca do križanja sa stazom Vranjača – Vickov stup.



OBNAVLJANJE MARKACIJA

Educirali smo polaznike planinarske škole i organizirali vježbu markiranja.

Postavili smo pet novih putokaza:

- u Žrnovnici na početku staze broj 104 koja kreće iz mjesta prema Lugarnici i Debelom brdu
- na križanju staze broj 112 od Sitno Gornjeg prema planinarskom domu
- na križanju staze 109 od planinarskog doma prema Lolićima
- kod Lugarnice, na odvojkju prema Debelom brdu
- na raskršću grebenske staze broj 131 koja vodi prema Debelom brdu ili Ljubljanu.



POSTAVLJANJE PUTOKAZA



piše: *Sonja Nikolin*

MARKACISTI

ALPINISTIČKI ODSJEK HPD-A „MOSOR” U 2024. GODINI



Prošla je i 2024. godina pa ponovno pišemo rezime događanja, a kao da sam jučer sjedio za tipkovnicom i pisao događanja u 2023. godini. Krenimo redom!

ZIMSKA ALPINISTIČKA ŠKOLA

Kako smo ušli u novu godinu, koja nas i nije baš počastila nekom savršenom zimom, nas četvero krećemo sa zimskom alpinističkom školom u organizaciji Komisije za alpinizam pri HPS-u koja organizira zimsku školu za sve odsjeke u državi, budući da se zadnjih godina rijetko (to jest nikako) organizira zimska škola. Kako smo svi iz različitih dijelova Hrvatske, predavanja se održavaju u Zagrebu, ali nismo morali fizički prisustvovati istima, nego laganini online. Odrađujemo predavanja i stiže vrijeme za nešto prakse; ponovno se u organizaciji Komisije organizira kamp u Dolomitima.

U kamp kreće nas troje koji smo se mogli organizirati (Ana, Ante i Jure). Krećemo u petak poslije posla, a nakon 9 i pol sati stižemo u kuću gdje nam je smještaj. Po dolasku odrađujemo sastanak s nekolicinom kolega i dogovaramo plan za subotu, a on je da idemo u slapove u Catinaccio podijeljeni u tri naveze (mentori i polaznici škole). Nakon spavanja od 2 sata i 4 minute, budimo se u 4 ujutro; kava, doručak, ukrcaj u auta i pokret u 5. Nakon nekih sat vremena stižemo na parkiralište i krećemo u pristup prema destinaciji. Za subotu je plan penjati slap Cascatone ocjene WI3. Sve naveze (dvije trojke i jedna dvojka) uspješno penjemo, te odstupamo priječeći padine i kroz kratki se kuloar sigurno spuštamo do skijališta te potom do auta. Po povratku u smještaj stajemo u kupovinu i jedva čekamo stići u kuću da nešto konkretno pojedemo i odmorimo. Nakon ručka polako pristiju i ostali članovi s kampa. Navečer dogovaramo sutrašnji odlazak u Colfosco, a plan i program su isti: buđenje u 4 i polazak u 5. Kako je nama ovo zadnji dan, nadamo se da ćemo u autu biti do 12 sati pa put pod noge. U nedjelju nakon 1 i pol sata vožnje stižemo na parking i krećemo prema slapovima.

Ana i Ante idu s mentorom Markom (već sam zaboravio kako se zove njihov smjer, ali sam zapamtio ocjenu WI4), a ja idem s Ivanom Prepolcem u smjer „Onda su onda“ (WI3+). Svi uspješno izlazimo iz slapova i laganim korakom do auta odakle oko 13 sati krećemo doma. Sve u svemu, prekrasan vikend bez obzira na nespavanje i vožnju od 18 sati. S ovim kampom nam je, nažalost, prestala aktivnost za 2024. godinu što se tiče zime, ali ipak nas troje nastavljamo sa školovanjem (o tome ćete čitati dogodine).

LJETNA ALPINISTIČKA ŠKOLA

Prije organiziranja naše ljetne alpinističke škole, ove je godine došlo vrijeme da i ja (Jure) budem voditelj iste, te moram proći „ispit“ za voditelja škole (LJAŠ) koji se održava u Paklenici. Ostali kolege iz drugih odsjeka i ja prolazimo ispit u obliku okruglog stola, gdje otvoreno razgovaramo o tome što nas očekuje, koje su naše obveze i kako najbolje i najsigurnije održati školu. Također iznosimo svoja iskustva sa sudjelovanja u školama na kojima smo asistirali kao instruktori. Skupljamo zaključke i nadamo se da će svatko od nas novopečenih voditelja uspješno privesti svoje LJAŠ-ove kraju.

U treći mjesec raspisujemo LJAŠ 2024. i krećemo deseti jubilarni put



po ponovnoj aktivaciji AO MOSOR u nove avanture. Kao i svake godine, odrađujemo „prijemnu“ šetnju s kandidatima. Ove godine krećemo po padinama našeg Mosora, gdje uz kapljice znoja, malo puf-pant, pomalo upoznajemo naše nove kandidate uz ležeran razgovor. Kako šetam od jednog do drugog kandidata, vidim da ima treme. Odmah sam se sjetio i svoje treme kada sam i ja upisivao LJAŠ. Kako nam vrijeme nije bilo naklonjeno, odlučujemo se za povratak u dom gdje smo odrađili razgovore s našim kandidatima, a dogovorili smo i konačnu brojku školaraca ove godine. Naravno, još uvijek su bili pod tremom kad smo se razilazili i dogovorili kako će biti obaviješteni o primanju.

Po primanju novih članova krećemo s predavanjima. Prvo predavanje nitko ne može bolje odraditi nego naš Stipe Božić, stoga s visokogorcima slušamo Božićev uvod u alpinizam. Nakon prvog predavanja krećemo i s praktičnim vježbama i ostatkom predavanja. Dva mjeseca prolaze vrlo brzo; izmjenjuju se teme i naša vježbanja na Mosoru gdje ih učimo prve korake izrade sidrišta i postavljanja međuosiguranja, slijedi odlazak u Ilinac gdje penju svoje prve višedužince, zatim i završni ispit.

Školu privodimo kraju uz pismeni ispit i praktični dio koji organiziramo

na Malačkoj. Ove godine naš odsjek postaje bogatiji za još šest novih mladih alpinista-pripravnika, gdje im i ovim putem ponovno čestitam. Evo kako je naša Ana doživjela završenu školu: „Nakon dugog iščekivanja, ove godine su se sve zvijezde posložile i uspjela sam upasti u alpinističku školu. Svaki dan bio je ispunjen avanturama i novim izazovima, počevši od jutarnjih uspona do večernjih druženja. Kroz teorijska predavanja naučili smo osnove alpinističkih tehnika, korištenje opreme i sigurnosne mjere, dok smo praktične stvari isprobavali vanka na stijenama. Posebno su mi se svidjeli izleti na različite planinske lokacije, gdje smo imali priliku primijeniti stečeno znanje u stvarnim situacijama. Rad s iskusnim instruktorima pružio nam je ne samo individualizirani pristup, već i osjećaj sigurnosti i podrške, i hvala im na tome. Jedan od najvažnijih dijelova ove škole bio je razvoj međusobnog povjerenja osoba u navezi. Kroz zajedničke uspone, formirali smo jaka prijateljstva i stekli dragocjena iskustva koja ćemo pamtiti cijeli život. Osim tehničkih vještina, škola nas je naučila upornosti, strpljenju i otpornosti na izazove. Sve u svemu, ljetna alpinistička škola je bila neprocjenjivo iskustvo koje je obogatilo našu ljubav prema planinama na jednoj kroz novoj razini.“

ALPINISTIČKI KAMP NA KOZJAKU

Ove smo godine prije ispi-ta ponovno organizirali 2. alpini-stički kamp na Kozjaku, gdje su se našem odsjeku priključili i članovi ASO „Matica“ i AO „Velebit“. Evo kako je naš Josip Marin opisao događa-nje na Kozjaku: „Iza nas je vikend kla-sičnog alpinizma na Kozjaku koji je organizirao naš odsjek. Bio je pre-pun sunca, kiše, bure, muzike, dobre hrane, izgubljenih stvari, ali iznad svega veselih ljudi, a u tom svemu nešto se i popelo. Ovaj put su to bili smjerovi: Bršljanov smjer, Smjer A (3 naveze), Po Bridu, Smiljin smjer i njegova varijanta, Dimljačarski smjer, M&M i Covid 19. Na događa-ju je sudjelovalo 9 naveza i cijenjena logistika. Ovim putem zahvaljujemo svima koji su se odazvali i uljepša-li nam druženje i pjesmu. Veselimo se ponovnim susretima. Posebne zahvale idu i našim prijateljima iz HPD-a 'Ante Bedalov' koji su nam, kao i uvijek, nesebično ustupili kuću.“

„MOJE PRVE ALPE“

Tek nam je prošlo pola godine i imamo još stvari za odraditi. Nekako sam najponosniji na događaj „Moje prve Alpe“, gdje odlaze naše dvije novopečene pripravnice Luce i Ana. Naravno da je najbolje da one napi-šu osvrt o tome:



„Komisija za alpinizam HPS-a organizira za sve članove alpinistič-kih odsjeka ljetni alpinistički kamp 'Moje prve Alpe'. Cilj kampa je pru-žiti dodatno znanje penjačima koji nemaju iskustva penjanja u Alpama i povezati ljude unutar alpinističke zajednice raznih AO ('Mosor', 'RAK', 'Matica', 'Željezničar' i 'Velebit'). Kako su Leo i Antonija koju godinu pri-je već bili na kampu, preporučuju mi da se prijavim, a i njima je plan ponovno ići ove godine. Uspijevam se nekako organizirati s vremenom i pošaljem prijavu pa šta bude... Za par dana pristiže obavijest da sam primljena, kao i moja školska kolegi-ca Ana iz AO Mosor. I tako se skupila vesela družina.“

Prvi dan kampa je u deže-
li. Sastajanje na Vršiču u 8 sati. Dalmatinska družina kreće večer ranije, s odmorom u Ogulinu u kući HGSS-a (najljepše posloženo oru-žarstvo koje sam vidjela, mogao bi se posramiti i Iglu sport). Ranom zorom krećemo put Vršiča, stižemo oko 8.30, a ekipa je gotovo spre-mna za put prema smjerovima koje planiraju penjati taj dan. Ja sam bila počašćena da me vodi ni više ni manje nego Tea Čalogović, pročel-nica Komisije za alpinizam RH, u sti-jenu 'Nad šitom glave, severna stena' u smjer Kranjska poč. Moj prvi smjer od preko 240 m. Spremam opremu koja nam je potrebna, ubacim još koji klin ekstra, mislim se, kad dođe zeznuta situacija u stijeni, lako zabi-jem ja klin pa prođem dalje... Kreće pristupni marš, pratim Teu koja ima zavidni tempo. Hodam stazom kojom sam prolazila prije godinu dana kad sam penjala Mojstrovku. Da mi je netko rekao da ću ikad u ovoj stijeni penjati alpinistički smjer, rekla bih da je lud. Slijedi dio pri-stupa preko 15 m strmog snježišta, a ja u ljetnim pristupnim cipelama bez dereza. U jednoj ruci kladivo, a prstima druge ruke zabijam se u led i nekako uspijevam doći do počet-ka smjera. Postavljam prvu duži-nu i dolazim do dijela di bi mi baš trebao sad jedan zabijeni klin da se osjećam sigurnije. Nigdje mje-sto za zabiti ni klin ni bilo koje dru-go međuosiguranje. Uхватim rukom dio stijene, a ona mi se mrvl i ostaje



u ruci. Uf! A nije još niti 11 sati. Dosta izazova za jedan četvrtak... Što je, tu je, Luce, nazad nema... Nekako se skuliram, pogledam malo bolje kako ću se namjestiti i krenuti... Naravno, uspila sam. Ta je situacija stvarno bila velika stvar za mene. Izlaženje iz neke svoje zone komfora.

Alpska stijena razlikuje se od naše, dosta je krušljiva jer je izložena ledu i jakim zimama tako da je i način penjanja drugačiji. Treba biti dosta oprezniji kako ne bi dio stijene bacio na partnera ili druge naveze u stijeni. U smjeru se dobro napreduje ako se penje u širokom raskoraku (gdje je to moguće), tako da se stijena što manje opterećuje kako se ne bi izazvali potencijalni odroni. Tea nastavlja voditi sljedeće dužine. Prolazimo kroz lijepi alpski smjer u kojem ima dosta izloženih dijelova. Za Teom kupim postavljenu opremu i učim kako što više širiti noge u tim dužinama. Upala prepona sutradan potvrdila je da sam se dosta trudila. Zadnja dužina pripada meni i iznenađenje za kraj; zelena livadica s predivnim vidicima i par ovčica da 'začine' tu alpsku priču. Vrijedilo je doći i to doživjeti.

Slijedi spust do Vršiča i put za Italiju do skloništa 'Guido Brunner' u dolini Rio Bianco koje će biti naš dom sljedeća tri dana. Kad sam pomislila da je to sve od napora za danas i da ću čim dođem do skloništa s guštom otvoriti jedno hladno Laško na parking, netko u grupi

od nas 40-ak teretnjaka (mislim da je svatko od nas nosio oko 30 kg opreme i osobnih stvari) spomenuo da je do skloništa još 400 metara nadmorske visine. Predivna šumska staza uz rijeku bila je križni put tog četvrtka. Popila sam Laško u trenu nakon što sam isпустиła dušu do skloništa i nije mi žao što sam ga teglila do tamo.

Sutradan u podijeljenim navezama krećemo put smjera, opet 400 m visinske pristupa, ali se osjećam kao perce nakon onog tereta od dana ranije. Penjanje stijene 'Cima Piccola della scala' smjera 'Rampa est' (manje zahtjevnog smjera od dana prije) s divnim ljudima punim podrške (hvala Ivoni, Tini i Ani) i opet uspijevam širom raširenih nogu pomaknuti vlastitu granicu, pritom dobiti i cipelu u glavu (kacigu) koja je penjaču iz naveze ispred pala i krenula put mene, ali čarapa iz cipele me nije ni dotakla. Na sidrištu smo gledali igru svizaca koji su se vrtjeli i njuškali po stvarima koje su ostale na ulazu u smjer. S druge strane je predivan pogled na bivak 'Gorizia' i stijenu 'Cimma alta di Riobianco'. Stvarno divan dan.

U subotu nas je čekala još jedna rampa, ovaj put 'Orientale' u stijeni 'Vetta Bella'. S obzirom na to da je bilo dosta odrona i kamenja iz drugih smjerova koje smo uspješno uspjele izbjeći, naše mamite (Ivona i Tea) su ispravno donijele odluku i napravile sve da obje naveze u tom

smjeru sigurno abseilaju. Navečer družba, palačinke, zaslužena kapljica alkohola za opuštanje, nažalost bez Ivone koja je zadobila ozljedu noge pri silasku (Ženo zmaju, profeštaju Šibenčani s tobom čim se oporaviš!).

Sve što je lipo kratko traje, tako i ova bajka. Nismo bili spremni na nagli povratak u stvarnost, zato pri povratku stajemo u Mojstrani i obilazimo Muzej planinarstva Slovenije, skrećemo u Tržič i obavljamo shopping klinova. Kao i svaki put kad krenem iz Alpa, i ovaj put idem s nekom tugom što je gotovo, ali s osmišljehom na licu jer mi je stvarno bilo lipo. Koncept 'Mojih prvih Alpa' je stvarno vrhunska stvar. Upoznala sam divne ljude koji su mi pomogli pomaknuti granice, ekipu s kojima sam se odlično provela u lipim alpskim krajolicima i hvala im na tome. Također, Tea Glumac i cure, svaka čast na organizaciji i trudu. Nadam se da se vidimo opet."

„ZBOR ALPINISTA HRVATSKE“

Na događanju u Paklenici (opet u organizaciji Komisije) – „Zbor alpinista Hrvatske“, bile su naša Antonija, Luce i Branko. Evo njihovog osvrt:

„Ne znam kako ovo vrime prođe ovako brzo, ali evo, moja druga godina na Zboru alpinista je već iza mene. Ne mogu sakriti osjećaj oduševljenja. Prošle godine sam, sva u strahu hoću li nešto znati, išla u Paklenicu i vratila se prepuna dojmova i samopouzdanja. Ove godine sam išla skroz mirna i opet se vratila prepuna dojmova i još većeg samopouzdanja. Apsolutni gušt je viditi sve te drage ljude na istom mjestu. Neki od njih postaju i više od poznanika, postaju prijatelji i neizmerno uživam u tom osjećaju. Teme ovogodišnjeg skupa bile su više nego korisne i zanimljive i ja se prijavljujem na sve. Koliko god čovik zna, uvijek se može još nešto naučiti. Svoj najdraži moto 'ponavljanje je majka znanja' i dalje čvrsto grlim i podržavam.

Prvi dan samospašavanje, tandem abseil s unesrećenim partnerom.



Mirela, koju do sada nisam imala priliku upoznati, i ja. Njezina mirna narav genijalno paše uz moj razigrani duh. Nas se dvi (uz Reneov nadzor) laganim korakom spuštamo niz stijenu. Ponavljamo vježbu pa se gradivo, iako novo, počinje slijegati i nalaziti mjesto u mojoj glavi. Tin pokazuje tehniku podizanja ozlijeđenog partnera s police ispod nas, zatim svi zajedno odlazimo na radionicu prve pomoći. Mislim da ću ovu radionicu pohađati gdje god i kad god stignem jer je zbilja potrebna u alpinizmu, ali i u svakodnevnom životu.

Kako to obično biva u mojoj glavi, neke detalje oko dogovora ne zamjećujem te pretpostavljam da i drugi dan predavanja počinju u 8. Koje li greške! Sve je zakazano za 13 sati, stoga Branku i meni ostaje jutro za nešto ispenjati. Kako sam se ja pripremila da neću uopće penjati ovaj vikend (a i nisam u penjačkoj kondiciji), moj alter ego lijeno se migolji po stanu i odbija uključiti mozak u organiziranje uspona. Branko predlaže Nosoroga 4b, školski smjer, kaže, i meni to biva dovoljno za reći da. Smjer je odmah uz parking, lako ga je naći... Majka svih ljudskih problema je pretpostavka. Pretpostavka da ćemo lako naći izlaz iz smjera. I da, krenemo penjati svak svoju dužinu, lipo se izmjenjujemo, vrime genijalno, pogledi nenadmašivi, i onda problem. Završava li smjer na 4. dužini ili ide dalje? Interneta nema da vidimo skicu. Odlučujemo, s obzirom na to da nam nije jasno kamo dalje, a znamo da i tako moramo raditi abseil, krenuti u smjer iz kojeg smo došli. Nalazimo jednu vertikalnu i spuštamo se 3 dužine. Moj prvi višedužinski abseil u smjeru i sreća neizmjenjiva. Jedno je to sve učiti, a drugo je primijeniti kad ovisiš sam o sebi. Totalno mi je trebalo ovakvo nešto da se testiram. Iako kasnimo debelo na predavanje o opremi, ipak stižemo na upoznavanje s ball nutsima, sky i cam hookovima. Oduševljenje spravicama koje do sada nisam imala priliku koristiti je veliko. Otvaraju se neki novi horizonti i spoznaja da bi neke prepreke u stijeni sada bilo lakše savladati. Guštam ka malo dite igrajući se novim igračkama. Predivan osjećaj.

Prijavljajući se za sve radionice, na moment sam zastala gonjena mišlju treba li mi zaista održavanje opreme ili tu manje-više sve znam. Tako mi je drago da sam prisustvovala vrlo korisnom i zanimljivom predavanju Gorana Glumca čija me se ležernost izlaganja baš dojmila i čiji me rad zaintrigirao. Ovo je bilo kao šlag na torti jednog predivnog vikenda.

Doma odlazim sritna ne samo zbog stečenih vještina, sklopljenih prijateljstava, nego i oduševljena

činjenicom da postoje ljudi koji svoje znanje nesebično dijele s drugima. Čemu sve šta znamo ako to znanje nismo spremni dijeliti?"

Ima li zime?

Ukratko, to nam je to za ovu godinu, nadamo se boljoj i jačoj 2025. (s malo više zime). Lip pozdrav do čitanja!

piše: **Jurica Veić**



ŽENE U MOSORAŠKIM SIKIRAMA



U društvu naše male zajednice žene, majke i bake trkačice predstavljaju nevidljive heroine koje balansiraju između svakodnevnih obaveza i planinskih staza. Svakog dana, rano ujutro ili kasno navečer, nakon što obave sve što od njih život i obitelj traže (pripreme doručak, isprate djecu u školu, očiste kuće, završe poslove...), one obuvaju patike i kreću na stazu, u planinu. Ni strmi usponi ni skliske staze nisu im prepreka, zapravo, čini se da su sve te prepreke sitnice u usporedbi sa zupčanicima svakodnevnih obaveza koje redovno savladavaju.

Majke u Sikirama posjeduju neku vrstu neustrašivog duha. Možda je to tajna snaga koja se rađa u trenutku kada prvi put uzmu dijete u ruke, kad osjete težinu koju su spremne nositi cijeli život, ali i neku vrstu svjetlosti i vedrine koju donosi ta posvećenost drugima. U njima stane volja koja je nepresušna, nalik na tiho vrelo iz kojeg crpe snagu dok osvajaju staze i vrhove planina.

Na treninzima su nesalomljive, prate svoje korake pažljivo, ali misli su im često daleko; uz djecu koju treba pokupiti s treninga ili na

školskoj priredbi na koju moraju stići. Dok trče, brišu znoj s čela, ali iz njih izbija i osjećaj postignuća, onaj subtilni smiješak ponosa što su baš tu, u prirodi, u nečemu što je samo njihovo, gdje su opet samo one, slobodne, dovoljno hrabre da se suoče sa svakim izazovom.

Kada dođe vrijeme za natjecanja, majke trkačice savršeno su organizirane, gotovo kao stratezi. Dijete je zbrinuto, obveze su podijeljene, a one se spremaju da dokažu sebi da je svaki pretrčani kilometar, svaki pothvat, svaki kamen preskočen





na stazi vrijedan toga. Ponekad im se djeca pridruže na kraju, bodreći ih s radošću i divljenjem. Taj pogled i ta podrška osnažuju ih više nego išta drugo.

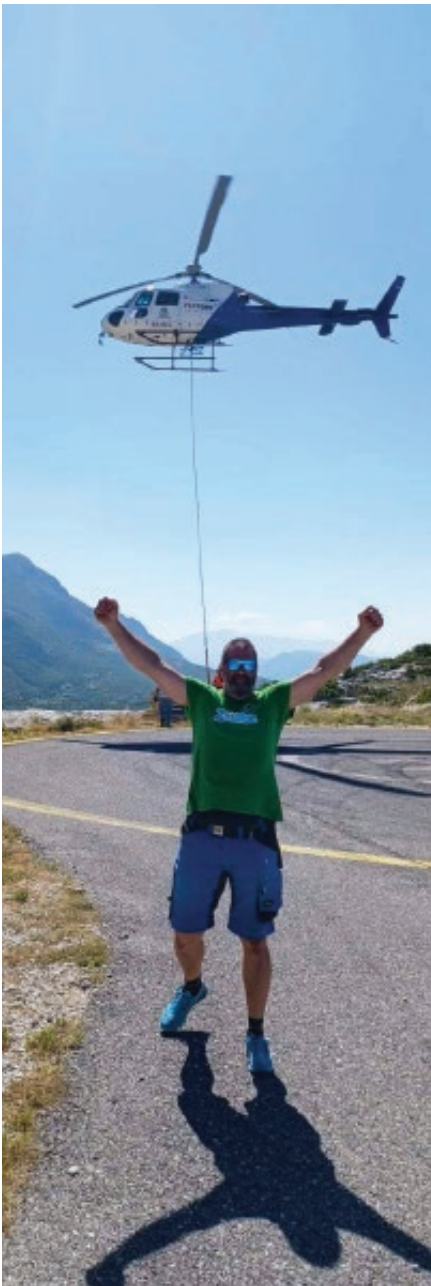
A onda se vraćaju kući, i opet su tu majke, domaćice, žene. Naizgled kao da nije bilo nikakvih visina i prostranstava, no one se vraćaju s nečim novim u očima. Djeca to prepoznaju i osjećaju ponos, možda još uvijek ne znaju zašto, ali gledaju svoje majke s divljenjem. Vide ih kao stupove, ljude koji mogu sve. I taj osjećaj postaje dio svakog člana obitelji, tiha, gotovo neizrečena poruka – ako moja mama može osvojiti planinu, ja mogu osvojiti svoje snove.



One su, u suštini, srce Mosoraških sikira, ne samo u fizičkom smislu kao prisutne i posvećene članice, već i kao inspiracija za sve nas. Pokazuju nam da se, usprkos svemu, može živjeti punim plućima, može se osvajati staze i vrhove, nositi sa sobom sve što jesmo, biti i majke i trkačice, i žene i borci, s jednom jedinom težnjom – da uvijek idemo dalje! Svaki njihov korak na stazi dokazuje koliko volje i strasti može stati u jednoj ženi, jednoj majci, jednoj Mosoraškoj sikiri.

piše: Miro Kurtović

OBJEKTI U PLANINI SU PLANINARIMA KAO SIGURNE LUKE POMORCIMA



Gospodarska sekcija HPD-a „Mosor” predvođena pročelnikom Goranom Bratimom Grickom održava četiri objekta na Mosoru koja su u vlasništvu ili pod upravljanjem našeg planinarskog društva. To su nadaleko poznati i nedavno obnovljeni planinarski dom „Umberto Girometta”, ništa manje poznata planinarska kuća „Lugarnica, te dva planinarska skloništa „Ljuto kame – Kontejner” i „Hrvoje Dujmić”.

Kada se izgradi kuća/objekt, to je samo početak sretnog života, stvaranja uspomena, događaja i svega što će se u tom objektu događati tijekom njegova postojanja. Ali u svaku kuću treba ulagati ljubav,

energiju i fizičku snagu, tj. održavati je i obnavljati kako bi dugo „poživila”. Mosoraši su od samog osnutka društva vrijedno ulagali svoju energiju, snagu i slobodno vrijeme u izgradnju objekata na surovoj planini Mosor jer, kako je profesor Umberto Girometta uvijek govorio, „onako kako lađe računaju na luke tako i planinari računaju na planinarske kuće, to su im njihova sidrišta i uporišta”.

Zadnjih godina fokus obnove i najviše energije usmjereno je na obnovu planinarskog doma Umberto Girometta, iako su se i u ostalim objektima odvijale radne akcije koliko su nam financije i vrijeme dopuštali. Nakon uspješne realizacije najznačajnijeg projekta od osnivanja za HPD „Mosor”, uspješne provedbe sanacije dotrajalog krovišta i obnove fasade na pl. domu, nastavljeno je s prijavama na projekte koji bi nam omogućili veća financijska sredstva za temeljitiju obnovu ostalih planinarskih objekata kojima upravljamo, ali i daljnje ulaganje u planinarski dom.

Sredinom 2023. godine razveselila nas je vijest da su nam na natječaju Hrvatskog planinarskog saveza u cilju unaprjeđenja planinarske infrastrukture u Republici Hrvatskoj putem projekta „Sigurna i održiva planinarska infrastruktura (SOPI) – projekt održavanja, uređenja i opremanja planinarske infrastrukture u Republici Hrvatskoj” koji HPS



NADSTREŠNICA

provodi na temelju Ugovora o provedbi projekta uređenja i opremanja planinarske infrastrukture sklopljenog s Ministarstvom turizma i sporta, te iz vlastitih sredstava prikupljenih od članskih markica HPS-a i od vlastite djelatnosti sukladno godišnjem Programu rada i Financijskom planu za namjensku potporu obnovi, održavanju, uređenju, opremanju i izgradnji planinarskih objekata značajnih za razvoj planinarstva i održivog turizma u RH, odobrena sredstva za izgradnju zapadne nadstrešnice na planinarskom domu, ali još važnije – za kompletnu obnovu planinarskog skloništa „Kontejner” i helikopterski transport teškog materijala koji se nije mogao fizički dopremiti u ruksacima naših Mosoraša i prijatelja.

Planinarsko sklonište Kontejner smješteno je na južnoj strani Mosora, 1 h udaljeno od planinarskog doma Umberto Girometta, koji je otvoren samo tijekom vikenda, zbog čega je ovo sklonište veoma važna točka za planinare budući da se nalazi na raskršću nekoliko važnih staza (prema vrhovima Veliki Kabal i Sv. Jure, prijevoju Ljuto kame, mjestu Dubrava, te istočnom dijelu Mosora), te je važan objekt za polazak na navedene vrhove, odmor i zaklon planinara pogotovo tijekom tjedna.

Osnovu skloništa čini montažni građevinski kontejner na koji su nadograđeni krov i drvena veranda. Zbog djelovanja vremenskih uvjeta i dotrajalosti tijekom godina, infrastruktura skloništa je bila u jako lošem stanju, gotovo neuporabljivom. Tijekom zime 2022. godine uslijed jakog je nevremena puknuo prozor, što je uzrokovalo prodiranje padalina u unutrašnjost skloništa, njegovo vlaženje i daljnje propadanje. Peć koja je služila za grijanje i kuhanje bila je stara preko 15 godina, njezina je funkcija došla kraju; jako je slabo grijala i hitno ju je trebalo zamijeniti novom. Krovnište na gornjem dijelu, koje služi za noćenje planinarima u nužnosti, prokišnjavao je zbog dotrajalosti i propadanja drva, stoga je većina prostora za noćenje bila neuporabljiva.



SKLONIŠTE KONTEJNER

Nakon uspješnog helikopterskog transporta teškog i glomaznog materijala u jesen 2023. krenulo se s iznošenjem sitnijeg materijala te radnim akcijama obnove.

Do kraja 2023. i tijekom 2024. godine vrijedne ruke Mosoraša, a pogotovo prijatelja planinara iz Poljica, kojima neizmjereno zahvaljujemo na entuzijazmu i velikoj pomoći tijekom obnove, iz radne u radnu akciju skoro su svaki vikend Kontejner iz sivog zapuštenog objekta preobrazile u čisto, uredno i funkcionalno sklonište za okrpjenu i noćenje mnogobrojnih planinara koji redovito obilaze planinu Mosor.

Radne akcije započele su čišćenjem smeća u i oko skloništa, skidanjem starog krovništa, uklanjanjem dotrajalog drveta s krovništa, stepenica, verande i iz unutrašnjosti skloništa. Tijekom nekoliko vikenda zaštićena je krovna konstrukcija, postavljeni su novi krovni paneli koji su ponovno omogućili funkcionalnost spavaćeg dijela skloništa, izgrađene su nove stepenice za pristup potkrovlju, zamijenjen je sav drveni materijal koji je propao na verandi, popravljena je nadstrešnica, postavljeni su novi oluci, uređeno je vanjsko ložište. Obojena je metalna oplata skloništa čime je spriječena korozija oplata te je dodatno povećana sigurnost skloništa za njegove

korisnike. U unutrašnjosti su popravljene klupe, zamijenjena sva dotrajala lamperija, te postavljena nova peć i dimnjak u donjem dijelu skloništa.

S ovim velikim dijelom odrađenog posla skloništu se ponovno vratila funkcija i može se koristiti, ali s radnim akcijama se nastavlja i dalje jer se objekti stalno moraju održavati kako bi im se vijek produljio i kako bi uvijek bili sigurni za posjetitelje.

Od dobivenih sredstava na SOPI natječaju kupljen je i sav potreban materijal za izgradnju zapadne nadstrešnice na planinarskom domu koji su vrijedne ruke Mosoraša u nekoliko akcija iznijele do doma, te je ekipa, koja je energično radila na obnovi krova tijekom 2022. godine, u 3 dana izgradila metalnu konstrukciju, a tijekom iduća dva vikenda dovršila nadstrešnicu kako bi zapadni ulaz u planinarski dom bio zaštićen od vremenskih neprilika, a posjetitelji imali još jedno mjesto za skloniti se tijekom kiše i odmoriti u hladu tijekom vrućina.

Imamo još mnogo planova za daljnja ulaganja u naše objekte pa nam se pridružite. Svaki par ruku je dobrodošao.

pišu: **Goran Bratim i Ivana Radonić Vuletin**

AKTIVNOSTI FOTO SEKCIJE U 2024 GODINI



DAMIR GALOVIĆ_OGLEDALCE OGLEDALCE_VISOKE TATRE

ARHIVSKA IZLOŽBA FOTOGRAFIJE POVODOM 50. OBLJETNICE OD PRVOG USPONA „100 ŽENA NA VRH MOSORA“ U FOTOKLUBU SPLIT (OŽUJAK 2024.)

Planinarska manifestacija „100 žena na vrh Mosora“ davno je nadmašila svoju brojku u nazivu, a priča krenula je prije točno 50 godina. Po uzoru na sličnu slovensku manifestaciju „100 žensk na Triglav“, a povodom 8. ožujka, međunarodnog Dana žena, PD „Mosor“ pokreće organizaciju „100 žena na vrh Mosora“. Prvi uspon organiziran je 10. ožujka 1974. godine u kojem je sudjelovalo 116 žena, a na vrh Vickov stup popelo se 38 žena. Potaknuti prvom uspješnom manifestacijom, Mosoraši su i sljedeće godine krenuli s organizacijom uspona. I sve ostalo postalo je povijest. Povijest našeg lijepog grada Splita, Mosora, primjer ustrajnosti, hrabrosti i nepokolebljivosti naših žena koje su se po raznim vremenskim uvjetima, po kiši, snijegu, suncu i vjetru penjale vrh Mosora. I imale snage zapjevati „Oj Mosore, Mosore“ i veselo zaplesati nakon uspješnog uspona. Mlade, stare, radnice, intelektualke, nije se vidjela razlika. Sve su imale jedan cilj, ljubav prema Mosoru, našem gradu, upornost i žensku snagu. I sve je to predstavljao ovaj uspon. Manifestacija je ubrzo prerasla Split i na uspon su dolazile žene iz cijele bivše države.

Do 1991. godine organizirano je 18 uspona u kojima je sudjelovalo i na vrh se popelo više od 10 000 žena. Rekordna godina uspona bila je 1979. kada je zabilježeno da se na vrh popelo 1495 žena. U to vrijeme bila je to najveća i najmasovnija manifestacija planinarskog karaktera, nadalesko poznata, posvećena ženama, koja je doprinijela velikoj popularnosti planinarenja i posjećenosti planini Mosor. Usponi žena izvođeni su nedjeljom koja je najbliža 8. ožujku, Danu žena.



PLAKAT: IVA BOŽIĆ

Za uspon do Vickovog stupa učesnice su najprije dobivale pismeno priznanje, a kasnije knjižice u kojima su skupljale pečate i za 5 uspona bivale nagrađene brončanom, za 10 srebrnom i za 15 zlatnom značkom uspona. Kao jedni od najaktivnijih organizatora od početka manifestacije bili su braća Bojan i Mitja Tollazzi te Bogomir Medić, ali i većina Mosoraša sudjelovala je u organizaciji. Pokrovitelj manifestacije bila je Slobodna Dalmacija, a pomagale su velika većina splitskih firmi.

Za vrijeme i nakon Domovinskog rata manifestacija je nekoliko godina bila prekinuta. Od 1998. godine do 2003. godine organizirano je još 6 uspona, ali s puno manjim brojem sudionica. Zbog čestih loših vremenskih uvjeta u ožujku, uspon se organizirao u svibnju na Majčin dan. Povodom 40. godišnjice prvog uspona, HPD „Mosor“ 2014. godine opet oživljava staru manifestaciju i od tada se svake godine pomalo vraća stara slava uspona i sve više planinki i žena sudjeluje na usponu.

Na izložbi fotografija povodom 50 godina od prvog uspona „100 žena na vrh Mosora“ postavljene su arhivske fotografije od prvih uspona do danas. Vraćaju nas u stara vremena naših majki i baka, pronalazimo poznata lica, divimo se volji žena koje po kiši, vjetru, kroz snijeg hrabro hodaju i ne odustaju. Uranjamo u tu priču kao da smo i mi tamo s

njima i zajedno slavimo snagu žene.

IZLOŽBA – KOKO ART (OŽUJAK 2024.)

Održana je treća samostalna izložba našeg člana Damira Polića Koka pod nazivom „Nedan vjetru da te dira”.

TRADICIONALNA IZLOŽBA PLANINARSKJE FOTOGRAFIJE, HPD „MOSOR”

„ŽIVJETI U TRENUTKU” (PROSINAC 2024.)

Autorica teksta natječaja povjesničarka umjetnosti Maja Prizmić, napisala je:

„Planinarima, šetačima i ljubiteljima prirode ova je izložba kulturni raj za oči i sjećanje na proživljeno, a pobjednička fotografija ‘Lazarev kanjon’ Miloša Krstića doziva jesensko plameno srce šume, kada miriše mahovina a lišće šušti na mekanom prekrivaču u vlažnoj sjeni ponsne šume i već se osjeća carstvo zime i snijega. Volimo ovo jesensko lišće i kamen i dalje prijevojem, dok pogled pukne na maglovita gorja, a osmijeh na licu preplavljuje dušu – osmijeh iz sreće što postojiš i što si sada tu, na ovom grebenu, samo gledaš, stojiš i dišeš. Postojiš. Tu nastupaju naši fotografi koji su ove trenutke sreće ovjekovječili. Da, povuče ta ljubav prema planini sve dalje sve više i dublje... u dubine gdje vrijeme staje, gdje miriše zemlja i mahovina, u tišini u kojoj čuješ kako



NAJ_4_NINO_SERIC_SKAKAC_2024



3_DAVORCVITANIĆ_PALEZDRČINA_2024

ti krv teče žilama, konop kojim se spuštaš pjevajući, a u dubini kapi vode kapaju kao stoljećima prije i grade svezvremenske oblike kap po kap dubeci stijene. Posebnost i povlaštenost trenutka. Nosiš sa sobom taj dar kao popudbinu u život. A, visine! Kamo se duša želi vinuti, slobodna? Priljubljen uz stijenu penješ se izoštrjenih osjetila, rastegnutih mišića, osjećaš strukturu stijene: rukohvat, skalinu, policu... Napeti mišići, rastegnute tetive, ravnoteža, skok, doskok – trzaj, karabiner, uža, doskok. Ne znaš šta sve možeš, ideš preko granice. Srce sretno kuca i skače od smirene sreće izlaskom iz smjera – nema euforije, samo zahvalnost. Živjeti u trenutku: pričaju naše

fotografije. Ili samo šetnja laganog koraka, bezbrižna i sigurna po livadi visoke trave. Vršcima prstiju dodiruješ svilenom more, a ono se nježno savija – ispred tebe otvara se, iza tebe, zatvara se put. Shvaćaš prolaznost i tko si ti na tom putu – to je ova izložba!

Čak i životinje koje vidiš, ponekad samo kao sjenu i djeličkom okane izazivaju strah. Njihove pametne okrugle oči znaju ti poslati kratak pogled – znam tko si ti: čovjek koji je prošao ovuda.”

Na ovogodišnjoj izložbi u organizaciji Foto sekcije HPD-a „MOSOR” prijavljeno je 780 fotografija od 73 autora iz Hrvatske, Bosne i



1. DRAŽEN LIČNJIĆ_PAUKOVA MREŽA



1_VINKO_TULOVE GREDE NOĆU_2024



POBJEDNICA_2_MILOS KRSTIC_LAZAREV KANJON_2023

Hercegovine, Slovenije, Srbije, Crne Gore, Njemačke i Kanade. Svake godine ovaj događaj privlači sve više autora koji šalju svoje radove čiju kvalitetu i izvrsnost potpisuje komisija ovog puta u sastavu: Ana Žanko (kustos), Fjodor Feđa Klarić (novinar fotoreporter, fotograf), Valentino Bilić Prcić (fotograf).

NAGRAĐENI AUTORI SU:

1. nagrada žirija – Miloš Krstić – Lazarev kanjon
2. nagrada žirija – Frane Kozemelj – Prsic u oluji
3. nagrada žirija – Nino Šerić – Igra sjena

NAJBOLJE FOTOGRAFIJE PO KATEGORIJAMA:

ČOVJEK U PLANINI / Miloš Krstić – Lazarev kanjon

PLANINSKI PEJZAŽI / Mladen Radolović – Velebit 015

CRNO-BIJELA PLANINARSKA FOTOGRAFIJA / Mladen Radolović – Velebit 010

ALPINIZAM, PENJANJE, TURNO SKIJANJE: Frane Kozemelj – Prsic u Oluji

SPELEOLOGIJA / Nino Šerić – Igra sjena

BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET / Nino Šerić – Skakač

ODABRANI AUTORI:

1) Ahmet Hukić – Mala sova ušara
2) Antonio Jurkin – Planinari HPD Papuk u šetnji virovitičkom Bilogorom

3) Damir Galović – Ogljedalce ogledalce Visoke Tatre

4) Damir Šimunić – Začarana šuma, Južni Velebit

5) Darko Stančić – Gacka zima

6) Davor Cvitanić – Palezdrčina

7) Dražen Lišnjčić – Paukova mreža

8) Frane Kozemelj – Jos Malo

9) Frane Kozemelj – Pomalo

10) Frane Kozemelj – Strmije nego izgleda

11) Goran Dorić – Apokalipsa danas

12) Igor Bubić – Krijesnica

13) Igor Bubić – Sjenica

14) Igor Piacun – Ledena bespuća Čvrsnice

- 15) Karolina Ščavničar – Eisriesenwelt
 16) Lara Kolenc – Gugalnica
 17) Lara Kolenc – Zimska idila
 18) Marija Blažević – Čupavi cvijet
 19) Marko Kovač – Riblje jezero
 20) Marko Kovač – Spas
 21) Merien Ilić – Sabljaci u rano jutro
 22) Mersiha Bešić – Boje jeseni pomiješane sa maglom na Konjuhu
 23) Mersiha Bešić – Buđenje planine Konjuh
 24) Miloš Krstić – Divokoza1
 25) Miloš Krstić – Engstlingen
 26) Mladen Radolović – Velebit
 27) Nino Šerić – Divlji konji na Cincaru
 28) Nino Šerić – Pogled
 29) Nino Šerić – Zavojita cesta kroz Dolomite
 30) Rade Popadić – Kozjačke panorame – Trogir, Čiovo i Italija
 31) Radojko Bošković – Sa Karanfila
 32) Robert Pocrnić – Orao štekavac
 33) Sandra Drmić – Crnopac u magli
 34) Sandra Kruhek – Odras u vodi
 35) Sead Kazija – Skakavac
 36) Vinko Pešić – Tulove grede noću
 37) Vlasta Štalekar – At na Araratu
 38) Vlasta Štalekar – Islandski uspon
 39) Željko Krčadinac – Chamonix

piše: **Žana Hrkać**



NAJ_2_FRANEOZEMELJ_PRSIC U OLUJI



1_MARIJA BLAŽEVIĆ_ČUPAVI CVIJET_2024



3_MERIEN ILIC_SABLJACI U RANO JUTRO_2024-1



NAJ_1_NINO_SERIC_IGRA_SJENA_2019

SOM

SPELEOLOŠKI ODSJEK MOSOR

U prosincu 1925. godine osnovana je Podružnica HPD „Mosor”, odnosno današnji HPD „Mosor”. Spomenuta podružnica bila je izuzetno motivirana te je svojim radom postala pokretač mnogih drugih podružnica, odnosno planinarskih društava u Dalmaciji, kao i u Bosni i Hercegovini.

U prva tri mjeseca postojanja Podružnice HPD „Mosor”, Kulturna sekcija održala je sedam predavanja. Uz Kulturnu sekciju osnovana je Speleološka sekcija u veljači 1926. godine. Prva dva organizirana izleta u speleološke objekte Mosora održana su 15. veljače 1926. u Kraljevu pećinu kod Dugopolja, te 28. veljače iste godine u najljepšu pećinu srednje Dalmacije – Vranjaču u Kotlenicama.

Kasnije se ustalio naziv Špiljarska sekcija, koju je predvodio prof. Umberto Girometta, dalmatinski planinar poznat po istraživanju krškog podzemlja u prvoj polovici 20. st. Profesor Girometta vrlo je važan istraživač u povijesti razvoja speleologije u Hrvatskoj. Često je citiran izjavom iz 1911. godine kako je speleološka djelatnost „sport i



GOSPODSKA ŠPILJA

znanost”. Osnivanjem speleološke sekcije nastavila se tradicija jamaara, učenika splitske realke koju je 1909. godine osnovao spomenuti profesor.

Upravo je Girometta istraživanjem krških podzemnih oblika motivirao mnoge generacije Mosoraša za speleološki aspekt planinarstva. Osim uređenja špilje Vranjače za turistički posjet, Špiljarska je sekcija istražila i otkrila mnoge speleološke objekte u Dalmaciji i susjednim regijama.

Nakon Drugog svjetskog rata speleološka djelatnost ponovno je započela sa svojim radom. Kvalitetniji rad speleoloških sekcija počinje koordinirati Komisija za



U. GIROMETTA

speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske, osnovana 1956. godine. Upravo tada dolazi do preimenovanja sekcija u odsjeke (SO), pa tako nekadašnja Špiljarska sekcija postaje današnji Speleološki odsjek Mosor. Speleološko školovanje započelo je 1957. godine u Ogulinu, da bi se naziv speleološke škole počeo koristiti od 1966. godine.

Speleološke škole osnovni su oblik edukacije u speleološkoj djelatnosti. Speleološka škola traje dva mjeseca tako da su radnim danima predavanja, dok su vikendima vježbe, odnosno terenski izleti. Nakon škole, dodatna specifična znanja ostvaruju se kroz specifične stručne seminare. Postoje četiri kategorije članstva u speleološkom odsjeku: speleološki suradnik (svaki član SO-a), speleološki pripravnik (član koji je uspješno završio speleološku školu), speleolog (pripravnik koji položi ispit za speleologa) i instruktor speleologije (speleolog koji položi ispit za instruktora speleologije).

Mosoraši su vrlo aktivni speleolozi, izuzetno važni u razvoju speleologije u Hrvatskoj, a svojim su radom značajno doprinijeli istraživanju najdužih i najdubljih speleoobjekata u Hrvatskoj. SOM je organizirao prvo Prvenstvo Hrvatske u speleološkoj orijentaciji. Mnogo su godina članovi SOM-a bili među najboljim pojedincima u speleološkoj orijentaciji. U povijesti svog rada SOM je organizirao 30 speleoloških škola do 2012. godine kroz koje su educirani mnogi dalmatinski speleolozi, čime je nosio titulu među najznačajnijim odsjecima za speleološku edukaciju u Dalmaciji.

Nakon spomenute godine dolazi period umora pojedinih članova SOM-a, te se speleološke škole više ne organiziraju. Povodom 100 godina rada HPD-a „Mosor“, SOM će ponovno organizirati speleološku školu u jesen 2025. godine kako bi se nastavila tradicija rada SOM-a, jedne od temeljnih planinarskih djelatnosti HPD-a „Mosor“.

piše: **Marko Kovač**



ŠPIIJA IZNAD IZVORA RIČINE BUŠKO BLATO



MAKLUTAČA



PROČELNICI SOMA 2000-TIH

VISOKOGORSKA SEKCIJA

HPD-A „MOSOR” U 2024. GODINI



6. VISOKOGORSKA ŠKOLA NA MONTE ROSI

Visokogorska sekcija HPD-a „Mosor” i u 2024. je godini realizirala sve svoje planirane aktivnosti, a naglasak je i nadalje bio na edukaciji članova Društva zainteresiranih za sigurno kretanje visokim gorjem.

Tako se od veljače do srpnja, usprkos nepovoljnim vremenskim uvjetima i nedostatku snijega, provodila 6. visokogorska škola HPD-a „Mosor” koju je iznimno uspješno vodio tajnik Sekcije Mate Balić, a Školu je pohađalo 15 članova „Mosora”, što je i maksimalni broj sudionika. Polaznici su (abecednim redom) bili: Ana Kakić, Ana Oštro, Anja Radmilo Stričević, Andrija Kuštre, Ante Kljenak, Antonio Skočić, Filip Medić, Goran Majlat, Ivan Burazin, Ino Vela, Jerko Drpić Granić, Mirna Peović, Stipe Nenadić, Tanja Marinić i Zoran Mirošević.

Predavanja održavana školskim programom održavala su se svakog četvrtka, a svi su se planirani predavači s veseljem odazvali našem pozivu da i s novom generacijom mosoraških visokogorki i visokogoraca podijele svoje bogato znanje i iskustvo. Predavači na Školi bili su: Stipe Božić, Milena Šijan, Frane Bebić, Željko Bockovac, Antonijo Toni Begić, Ivo Jeličić, Tonći Kovačević, Mate Balić i Denis Vranješ. Terenske su vježbe izvođene na Čvršnjici, u Julijskim Alpama, Karavankama, austrijskim Visokim Turama, talijanskim Dolomitima i u masivu Monte Rose na granici

Švicarske i Italije. Posebno nas raduje činjenica što smo i ovaj put većinu terenskih vježbi provele u visokom gorju (planinama iznad 3000 m), okruženju za koje i školujemo polaznike visokogorske škole, a tek manji dio na vježbama u sredogorju slovenskih Alpa i bosansko-hercegovačkih planina. Nakon uspješne realizacije cjelokupnog programa Škole, jesen i zimu i ovaj smo put iskoristili za što kvalitetniju pripremu polaznika za nadolazeći ispit koji bi se trebao održati u ožujku 2025. Organizirali smo stijensku i zimsku vježbu kako bismo dodatno izbrusili vještine naših „školaraca”, a s obzirom na viđeno, uvjereni smo da će i ova generacija imati

stopostotnu uspješnost na provjeri znanja pred ispitnom komisijom Hrvatskog planinarskog saveza.

Zbog provedbe visokogorske škole na kojoj je maksimalno bio angažiran naš cjelokupan instruktorski i vodički tim, tijekom 2024. smo isplanirali nešto manji broj trening tura, pa je tako naš Raif Parduzi u siječnju organizirao turu na Hajli u masivu crnogorskih Prokletija, a u listopadu je na Biokovo poveo iskusnije članove VS-a izazovnim zapadnim grebenom do vrha Šibenika. Treću smo trening turu organizirali u studenome na Triglavu kad se svih 19 sudionika uspješno popelo na krov Slovenije. Trening ture organiziramo prvenstveno s ciljem jačanja



SA SASTANKA VS MOSOR

zajedništva i slaganja novih kompatibilnih naveza, pa s tom praksom namjeravamo nastaviti i u budućnosti. Ta se sloga dokazala i tijekom požara u Vrsinama kad je 2. kolovoza vatra ugrozila i kuću našeg Nikole, pa su članovi Visokogorske sekcije Marija Prančić i Gordan Baković otrčali po brentače do planinarskog doma na Mosoru te se s još šestero naših članova odmah stavili na raspolaganje vatrogascima i mještanima Vrsinama u obrani ugroženih stambenih objekata. Odaziv bi sigurno bio još i veći da nije bila sredina ljeta, doba godine kad se naši članovi tradicionalno razmire diljem Alpa, ali je i ovaj događaj pokazatelj snažnih „naveza” među našim članovima i izvan svijeta planinarenja.

Ovogodišnju smo zimsku vježbu u periodu od 12. do 14. travnja održali u Karavankama, s temom korištenja lavinskog kompleta, odnosno potrage i spašavanja zatrpanih u lavinama, a tom smo prigodom u Kranju donijeli cvijeće na spomenik velikom Nejcju Zaplotniku koji je 24. travnja 1983. s Antom Bučanom smrtno stradao tijekom III. Splitske alpinističke ekspedicije „Manaslu '83”. Stijensku smo vježbu organizirali 27. listopada na kozjačkoj Piramidi, s Alpinističkim odsjekom „Mosora” predvođenim pročelnicom AO-a Anom Buklijaš, s naglaskom na uvježbavanju abseila i prusiciranja. Cilj sve te kontinuirane edukacije članstva njihovo je obučavanje za

nošenje sa svim izazovima koje nosi planinarenje u visokom gorju, pa u 2024. od značajnijih visokogorskih uspona ističemo uspjehe u Andama gdje se Zdeslav Gabrić popeo na Cayambe (5790 m), Corazon (4790 m) i Rucu Pichincha (4696 m), na Araratu (5165 m), Signalkuppeu (4554 m), Vincent Pyramide (4215 m) i Balmenhornu (4167 m) u Peninskim Alpama, Toubkalu (4167 m) u Visokom Atlasu, Grossglockneru (3798 m), Marmoladi (3343 m), Piz Boeu (3152 m), Tre Cime di Lavaredo (2999 m) i Sassopiattu u Dolomitima (2960 m), Ankogelu (3252 m), Säulecku (3086 m), Zugspitzeu (2962 m)...

Predavanja za članove Visokogorske sekcije su u protekloj godini – u sklopu redovitih mjesečnih sastanaka – održali: Mia Ercegović s temom uspona na Teide, najviši vrh Kanarskog otočja i cjelokupne Španjolske; Mate Balić i Goran Majlat o usponu na Grossglockner, krov Visokih Tura i Austrije; Zdeslav Gabrić o usponu na himalajski Mera Peak; Franko Maravić o usponu na jedan od najljepših svjetskih vrhova Ama Dablam, te Ivan Šafradin o čarima i opasnostima turno skijanja. Interes za ovakvim poučnim visokogorskim prezentacijama i ove je godine pobudio veliki interes među članstvom, pa su društvene prostorije mahom bile dupkom pune tijekom održavanja istih.

Inače, članovi Visokogorske sekcije



VISOKOGORSKI VATROGASCI

su se i ove godine, osim usponima u visokom gorju, istaknuli i u volonterskom doprinosu razvoja našeg Društva, pa je tako na partyju održanom koncem protekle godine od 46 podijeljenih društvenih priznanja njih čak 26 bilo uručeno članovima VS „Mosor”, dok su povodom Međunarodnog dana volontera oboje zahvalnicom nagrađenih Mosoraša bili članovi Visokogorske sekcije HPD-a „Mosor” – Mirela Dvornik i Mate Balić, svojevremeno polaznici naše 5. visokogorske škole. Ponosni smo na činjenicu što su od Mosorašica i Mosoraša gotovo polovicu ovih potonjih zahvalnica Regionalnog volonterskog centra u Splitu dobili upravo članovi Visokogorske sekcije, što je uistinu snažna potvrda koliko značajan volonterski doprinos „Mosoru” daje naša mala sekcija.

Koliko je taj doprinos bitan, posebno se pokazalo tijekom zahtjevne obnove interijera planinarskog doma „Umberto Girometta” na Ljuvaču tijekom jeseni i zime 2018., te kasnije u iznošenju grede i ostale drvene građe za zamjenu krovništva 2022. i novih prozora 2023., dok je danas taj obol vjerojatno najočitiji kroz vodički doprinos Društvu i njegovoj Izletničkoj sekciji. Tako je prošle zime čak šest članova Visokogorske sekcije HPD-a „Mosor” pohađalo tečaj za planinarske vodiče HPS-a, standarda B (zimsko planinarenje): Mate Balić,



RUSACI PUNI OPREME

Ivo Jeličić, Tonći Kovačević, Vlado Majetić, Nikša Maričić i Igor Piacun, dok je Marko Kovač položio standard B na ispitu za planinarske vodiče HPS-a, a Ivo Jeličić i Antonio Skočić standard A za ljetno planinarjenje. Također treba istaknuti kako su i ove godine voditeljice Opće planinarske škole HPD-a „Mosor” bile članice naše visokogorske sekcije; voditeljica proljetne OPŠ Marijana Mišerda Bajić i voditeljica jesenske OPŠ Marija Prančić, što je dodatna potvrda kvalitetnog rada u Sekciji i iznimnog nivoa educiranosti naših članova. O tome koliko je visok stupanj školovanosti i uvježbanosti članova Visokogorske sekcije potvrdu smo krajem godine dobili iz samog HGSS-a s pohvalom naših članova Igora i Pave Piacuna i Vedrana Budimca koji su se zatekli na Troglavu tijekom pada planinara 22. prosinca, te su svojim znanjem i pribranošću pomogli u brzom spašavanju unesrećenog.

Visokogorska sekcija nastavila je dugogodišnju praksu posjeta posljednjim počivalištima preminulih Mosorovih visokogoraca, pa smo tako i ove godine povodom Dušnog dana i blagdana Svih svetih donijeli cvijeće i zapalili svijeće na splitskom groblju Lovrinac i groblju Gospe na Krugu u Kaštel Kambelovcu, čuvajući uspomenu na Mosoraše koji su desetljećima ugled „Mosora” stvarali usponima u europskom i svjetskom visokogorju.



STIJENSKA VJEŽBA NA KOZJAKU



TRENING TURA NA HAJLI



TRENING TURA NA HAJLI

A na nama je da i u nadolazećoj godini u kojoj obilježavamo 100. godišnjicu osnivanja splitske podružnice Hrvatskog planinarskog društva iz Zagreba nastavimo čuvati naš mosoraški svemir.

*piše: Denis Vranješ Vinci
(pročelnik Visokogorske sekcije
HPD-a „Mosor”)*



6.

VISOKOGORSKA ŠKOLA HPD-A „MOSOR”

Iza nas je još jedna Mosorova visokogorska (viša) planinarska škola. Nakon što je naš Vinči vodio posljednjih pet škola, za šestu školu ta je čast pripala meni. I stvarno je čast, čast i ponos gledati školarce kako uče i primjenjuju stečeno znanje. Slijedom okolnosti, sami su na kraju i popeli svoj završni uspon na Signalkuppe, putem demonstrirajući znanje stečeno kroz školu.

Neću pisati o izletima. Na školarcima je da kroz pero izraze svoj osvrt na izlete tijekom škole i da vam to predoče. Moj je zadatak napisati osvrt na samu školu, gdje smo bili i što smo sve radili.

U veljači 2024. godine krenuli smo

s predavanjima. Sama predavanja odradili smo u „cugu“, iz tjedna u tjedan i tijekom deset predavanja prošli kroz sve teoretske module. Ovdje ne bih nabrajao teme koje smo prolazili jer se one mogu naći u Programu više planinarske škole pri HPS-u, ali bih svakako zahvalio svim predavačima koji su te programe prezentirali. Veliko hvala našim predavačima, a oni su bili (prema redu kako su se predavanja i odvijala): Denis Vranješ Vinči, Antonio Begić, Frane Bebić, Milena Šijun, Stipe Božić, Tonći Kovačević i Ivo Jeličić.

Vjerujem da je svatko od gore navedenih (neovisno o tome je li predavao jedan ili više modula) uistinu nadahnuo buduće Mosorove

visokogorce da izuzev samog razmišljanja gdje trebaju ići, razmišljaju i o tome kako da to bude sigurno, odnosno da su svjesni rizika koji preuzimaju i da nauče upravljati tim rizikom.

Paralelno s teoretskim dijelom, plan je bio u veljači započeti i praktični dio naše škole. Nažalost, zbog nedostatka snijega, odnosno uvjeta, odgođena su prva dva izleta koja su se trebala održati na obližnjim Čvrnsnici i Prenju.

Onda je u ožujku krenulo, i to s vatrenim krštenjem – bivakiranjem u snijegu. Nešto što definitivno, i sada već tradicionalno, obilježava Mosorove visokogorce (nije mi poznato da još neka škola uistinu planira bivakirati u snijegu kroz školu). Svi oni izrade bivke, ali nakon toga se povuku u toplinu obližnjeg planinarskog doma, za razliku od naših školaraca koji se uvuku u svoje bivke i otkriju sve čari bivakiranja.

Prolazimo kroz program redom:

2.3. – 3.3.2024. – Pločno (2228 m) / Čvrnsnica – ponavljanje i usavršavanje znanja i vještina iz OPŠ; planinarenje po snijegu ili smrznutoj podlozi; kretanje s pomoću dereza i cepina; izrada bivka u snijegu

8.3. – 10.3.2024. – Mala Mojstrovka (2332 m) / Julijske Alpe – orijentacija u zimskim uvjetima; prelazak lavinski izloženog područja, sidrišta



STOL - ISPITIVANJE KVALITETE SNIJEGA



SPAŠAVANJE U ZIMSKIM UVJETIMA



HVAR - IZRADA SUHIH SIDRISTA



VRSIC - ORIJENTACIJA

u zimskim uvjetima; kretanje s krpljama

22.3. – 24.3.2024. – Mali Ankogel (3102 m) / Nacionalni park „Visoke Ture“; kretanje u ledenjačkom navezu, planinarenje u visokom gorju

12.4. – 14.4.2024. – Stol (2236 m) / Slovenske Karavanke – ispitivanje kvalitete snijega i spašavanje u zimskim uvjetima

25.5.2024. – otok Hvar, osigurani put „Mirko“ – korištenje zaštitne opreme na osiguranim putovima, planinarenje po osiguranim putovima i postupak u incidentnim situacijama na osiguranom putu

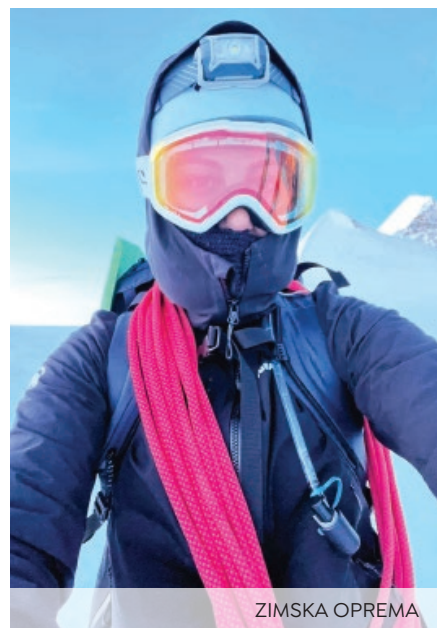
19.6. – 23. 6. 2024. – Punta Penia (3343 m), Tofana di Rozes (3225 m) i Monte Paterno (2744 m) / Dolomiti – korištenje zaštitne opreme na osiguranim putovima, planinarenje po osiguranim putovima i postupak u incidentnim situacijama na osiguranom putu

10.7. – 14. 7. 2024. – Piramide Vincent (4215 m) i Signalkuppe (4554 m) / Monte Rosa – kretanje u ledenjačkom navezu, planinarenje u visokom gorju

Također bih zahvalio svim vodičima i pripravnici vodiča koji su bili uz mene na ovim izletima, te svojim iskustvom pridonijeli razvoju školaraca: Raif Parduzi Rajko, Denis Vranješ Vinči, Marko Kovač Putnik Lik, Igor Piacun, Vlado Majetić i Tonći Kovačević.

Nakon odslušanih predavanja i nakon što su prošli praktični dio, moji su školarci sada spremni za ispit. Dok pišem ovaj tekst, pripremamo i zadnju turu u ovom obliku, koja će na Čvrtnici poslužiti kao vježba za nadolazeći ispit. S diplomom ili bez nje – što se mene tiče, oni su već položili!

piše: Mate Balić



ZIMSKA OPREMA



MONTE ROSA



SIGNALKUPPE MONTE ROSA

DOLOMITI

TRE CIME
DI LAVERDO

MONTE
PATERNO

MARMOLADA

LAGO DI
SORAPIS



Napokon nam je stiglo ljeto i dugo iščekivana tura u veličanstvene Dolomite. Polovina škole daleko je iza nas, sada već pomalo iskusniji visokogorci kreću na 700 kilometara daleku turu. O Dolomitima smo se već poprilično naslušali, stoga je svatko stvorio svoja očekivanja.

Polovina lipnja, visoke temperature, spavanje u šatorima i druženje s našim seniorima zvučali su poprilično obećavajuće. Iako smo ovaj put na školsku turu krenuli bez skoro pola školaraca, pridružile su nam se kolege iz sekcije koje su svojim znanjem i iskustvom uvelike pridonijele osjećaju sigurnosti na tura. Glavni je plan bio odraditi dvije

ferate (Tofana di Rozes i Tre Cime di Lavaredo), a posljednji se dan susresti s našim prvim ledenjakom Marmolada i uspeti se na najviši vrh Dolomita – Punta Peniu (3343 m). Kako se bližio dan polaska prema Dolomitima, tako se plan mijenjao. Naposljetku je plan bio pratiti prognozu i planirati dan za danom.

Na put smo krenuli osobnim automobilima, svatko u svoje vrijeme. Neki su prvi dan iskoristili za manje izlete, neki za shopping i kupnju opreme. Naš je voditelj škole s vodičima stigao prvi u Cortinu kako bi nam osigurao smještaj u kamp. Do večere smo svi već stigli u kamp gdje se naš mali plato šarenio od raznih šatora. Kratko druženje

i večeru zaključili smo provjerom prognoze i planovima za sutrašnji dan. Uzimajući u obzir lijepo vrijeme, odlučeno je da idemo posjetiti Tre Cime di Lavaredo i popeti se na Monte Paterno (2744 m).

Buđenje je bilo rano, kako i priliči visokogorcima. Brza provjera opreme i krećemo prema Nacionalnom parku „Tre Cime“. Budući da smo stigli dosta rano, još uvijek nije bila gužva. Kako smo se uspinjali, tako su nam se otvarali vidici. Nije bilo mnogo priče, već smo se svi u tišini divili prvom kontaktu s Dolomitima. Jedino što se moglo čuti bili su savjeti seniora gdje su najbolje pozicije za slikavanje, koje smo, naravno, poslušali. Početak ferate obilježen



CORTINA KAMP - ANA, ANJA I ANA



DOLOMITI - KAMP U CORTINI

je ulaskom u niski tunel koji su propokopali talijanski vojnici za vrijeme Prvog svjetskog rata. Nakon tunela otvara nam se pogled na Tre Cime di Lavaredo koji nas prati dalje cijelim putem prema vrhu Monte Paterno. Ova je staza zaista nevjerovatna i zasigurno ju je teško opisati. Možda je bolje držati se izreke: slika govori tisuću riječi (a slikavali smo uistinu mnogo). S obzirom na našu spremnost i to da na stazi nije bila gužva, poprilično brzo smo se spustili do doma „Rifugio di Lavaredo” (2344 m) gdje nas je čekao dogovor o nastavku dana uz hladno piće. Još je pola dana ispred nas, stoga jedna grupa odlučuje posjetiti Lago di Sorapis, a druga grupa ostala manja

jezera unutar nacionalnog parka „Tre Cime”. Slijedi povratak prema kampu i posjet Cortini.

Vremenska prognoza za petak odredila je da idemo na Marmoladu, što je značilo polazak rano na spavanje, odmor i pripremu pune opreme za kretanje na ledenjaku. Marmolada i Punta Penia za neke je značila prvi tritisućnjak, za neke prvi ledenjak, a za sve aklimatizaciju za nadolazeću turu na Monte Rosu. Tog smo se jutra malo duže vozili i dok su vozači kroz prozor razgledavali Dolomite, ostatak je ponavljao čvorove i provjeravao opremu. Prolaskom preko brane na jezeru Fedaia stigli smo do parkirališta gdje ostavljamo automobile i navlačimo

MONTE PATERNO - CURE NA VRHU,
ANTONIJA, ANA I TEA

TRE CIME DI LAVERDO - U FERATI

svoje standardno teške ruksake. Kratki i strmi uspon odradili smo u iznenađujuće brzom tempu te smo stigli do prvog sloja snijega. Odmah navlačimo pojaseve i postavljamo svu užad, spravice i gurtne na njega. Nakon kratke pauze na noge stavljamo dereze pa samim time vadimo i kacige i cepin. U full opremi, sada već težim korakom krećemo prema ledenjaku. Na samom rubu ledenjaka radimo i posljednju pauzu prije vrha te se odvajamo u tročlane i četveročlane naveze. Oprezni, sigurno prelazimo ledenjak i stižemo do strmog uspona osiguranog sajlom. Međutim, neočekivani snijeg u lipnju prekrpio nam je većinu sajle, a na usponu nam je preostala jedino

pomoć cepina. S obzirom na vremenske uvjete i izloženost samog puta, uspon se razdužio te se grupa podijelila na dva dijela. I dok je jedan dio sigurno stigao do doma „Rifugio Capanna Punta Penia” (3342 m) i uživao u toplom štrudelu od jabuka, druga je grupa nešto sporije napredovala na usponu i sajli. U domu nas je dočekaao osebjuni domar, nekima poznat s društvenih mreža, a nekima po njegovim knjigama. Iako nismo govorili istim jezikom, uspjeli smo se sporazumjeti i probati njegove kolače. Dom je smješten svega nekoliko metara od vrha gdje smo se slikali i brzim korakom krenuli natrag jer su udari vjetra spuštali ionako nisku temperaturu. Vraćali smo se istim osiguranim putem i ledenjakom. Dolaskom na parking i na neke više temperature krenulo je skidanje svih slojeva viška, a neki su osvježene potražili i u malom jezeru.

Noć smo proveli u kampu, uživajući u pizzi i pripremajući se za moguće nevrijeme koje nas je moglo zadesiti preko noći. S obzirom na pogoršanje vremena, odlučili smo da ćemo turu ipak skratiti i krenuti kući dan ranije. Tu je noć kratko krenula kiša i manje nevrijeme. Većina je šatora uspješno izdržala veće količine kiše, a oni čiji su šatori ipak malo popustili svoje su sklonište pronašli kod susjeda.

Posljednji dan bio je rezerviran za uživanje i pokušaj da vidimo što



MARMOLADA - NA VRHU

više od Dolomita. Razdvojili smo se u više manjih grupa; jedna je grupa otišla na Lago di Sorapis, borila se s vrućinama i uživala u toplom štrudelu i hladnoj pivi na 2000 m, druga je grupa planirala žičarom otići na Tofanu di Mezzo i uživati u ručku na domu. Ostale su grupe nešto ranije krenule prema Splitu.

Na kraju smo svi sretno stigli natrag u vruću Dalmaciju. Ispunjeni prizorima, pomalo tužni jer smo skratili putovanje, a izrazito sretni jer to znači da trebamo opet otići kako bismo dovršili planirano. Dolomiti su uistinu veličanstveni, nepredvidivi, i uvijek tako posebni. Vjerujem da ćemo uvijek imati što za vidjeti u Dolomitima, bez obzira na to

koliko puta otišli. Dok ovo pišem, već maštam o ponovnom odlasku u Dolomite, nekada kada ipak bude malo bolje vrijeme. Do tada se veselimo Monte Rossi, svom prvom četiristučnjaku i novom školskom izletu s izuzetnim ljudima, mojim kolegama koje s ponosom zovem prijateljima.

piše: **Ana Kakić**



TRE CIME DI LAVERDO - SELFIE PRIJE FERATE



LAGO DI SORAPIS - JUNIORI I SENIORI



USPON FERATOM

IZLET NA HVAR FERRATA VIA „MIRKO“

Nakon Vinčijeovog predavanja o sigurnom kretanju u feratama, trebali smo (prema planu škole) krenuti na vikend u bosanskim feratama. Nažalost, vremenska prognoza promijenila nam je planove, stoga se odlučujemo za jednodnevni izlet u Svetoj Nedjelji na Hvaru kako bismo prošli via ferratu „Mirko“ pod budnim okom našeg voditelja Mate Balića.

Sasvim osvježavajuće iskustvo nakon prošlih izleta provedenih u dalekim putovanjima, u potrazi za zimskim bjelilom; sada idemo u ljetnom izdanju i laganih ruksaka prema vrhu Hvara (Sv. Nikola) na 626 m. Trajektom Marco Polo, u ne tako ranih 8 i pol, dijelimo se u nekoliko automobila i put Svete Nedjelje. Lagani prilaz traje oko 30 minuta, i evo nas pred ulazom ferate.

Navlačimo pojaseve, setove za ferate, kacige i „paničare“ za slučaj potrebe za odmorom tijekom penjanja. Via ferrata „Mirko“ duga je 250 m i ocijenjena B/C težinom. Atraktivna je zbog svog položaja na klisurama Hvara, s pogledom na otoke i otvoreno more. Prvi dio je čista vertikalna s 2 prečjenja, desno pa lijevo, gdje je ulijevo glavni detalj ferate. Nakon prve dionice izlazimo na viseći most koji vodi samo do istaknute stijene. Kratko odmorimo i nastavljamo prema kraju ferate položenijim terenom, nakon čega smo za čas na čistini grebena. S obzirom na to da imamo u planu

odraditi vježbe sidrišta i osiguravanja, kao i izvlačenja u slučaju pada, odlučujemo se zaletjeti do vrha (Sv. Nikole), zatim se vratiti do jednog stabla gdje smo proveli pola sata viseći s njega, dok su ostali odradivali posao osiguravanja.

Plan je povratak u 17.30; nismo puno vremena pa se spuštamo do bivšeg samostana augustinaca i uživamo u nevjerojatnom gradiću u špilji. Do auta smo za 10 minuta, dolazimo taman na vrijeme za

ohladiti glave i grla prije trajekta. Na trajektu koristimo vrijeme za daljnje vježbe i zabavljamo ostale putnike i turiste svojim vratolomijama s konopima i tehnikama izvlačenja. Hvar i via ferrata „Mirko“ pružili su nam *malo drugačiji pogled na kretanje u prirodi, svakako su nas i pripremili za sljedeći izlet na kojem ćemo više koristiti ferate i uživati u prirodi iz ove jedinstvene perspektive.*

piše: **Goran Majlat**



USPON NA STOL

KARAVANKE

Naša četvrta visokogorska tura 12. travnja 2024. godine, cilj – Stol, najviši vrh Karavanki. Veličanstveni planinski lanac Karavanke proteže se duž granice Slovenije i Austrije, spajajući dva svijeta – prirodni i kulturni most jugoistočnog dijela Alpa. S duljinom od 120 kilometara, najduži su planinski lanac u Europi.

Naše putovanje počinje u Jesenicama, gdje napuštamo autocestu i uspinjemo se prema Valvasorjevom domu. Smješten na južnoj padini Belščice, na 1181 m, dom nosi ime Janeza Vajkarda Valvasora, književnika i tiskara čije je djelo neizbrisivo u slovenskoj kulturi. Nekadašnja rudarska zgrada, a kasnije i austrijsko-njemačka ispostava, danas je utočište planinara, mjesto gdje se prepoznaju dobri domaćini, ukusna hrana i osjećaj pripadnosti. Već tada znamo – pred nama su dani koje ćemo pamtit.

Uspón na vrh započeo je tiho, s podjelom u manje skupine. Svaka odabrana staza nosi svoju priču, skrivenu u šumama i proplancima. Prvi dio vodi nas kroz gustu šumu, gdje krošnje šapuću legende o planini. Izlazimo na travnate padine, dodirujemo prvi snijeg. Dereze i cepini ostaju u ruksacima dok nas staza vodi do Prešernove kočice, najviše planinarske kuće u Karavankama. Pauza. Pogledi. Iza nas – Bledsko jezero, ispred nas – Triglav. Svijet uokviren planinskim vrhuncima.



IMPROVIZIRANA NOSILA

Potom strmiji uspon. Stol nas dočekuje raširenih horizonta – greben Karavanki prema istoku, Kamniške Alpe prema jugoistoku, Radovljica i Bled prema jugu, a na jugozapadu – Julijske Alpe s Triglavom, kao krunom prirode. Na sjeveru strmi obronci Karavanki i Klagenfurtska kotlina. Priroda nije samo ljepota, već i snaga. Vinči i Mate podsjećaju nas na to – predavanje o lavinama, vježbe lavinskih testova, korištenje lavinskih primopredajnika i sondi. Ovo je njihova lekcija: sigurnost nema alternative.

Spust prema domu bio je tek uvod u novu zadaću – sastavljanje nosila od ruksaka i užeta, izvlačenje iz pukotina, tehnika svetog Bernarda. Umor? Možda, ali osjećaj postignuća jači je od svega. Večer

je bila zaslužena – smijeh, priče, zajedništvo.

Drugi dan donosi smirenje. Dio ekipe odlazi u Bled, u tišinu jutra, šetnju uz jezero, kavu s pogledom na dvorac. Drugi traže izazov uspinjući se na Viševnik (2050 m). Snijeg ih dočekuje, bijel i iskričav, kao nagrada na kraju puta.

Na kraju, povratak. Fotografije, sjećanja, priče koje ćemo još dugo prepričavati. Stol je bio više od vrha – bio je iskustvo, zajednica, dodir s prirodom i vlastitim granicama. Dok smo se vraćali kući, svatko je nosio svoj dio planine, pohranjen negdje duboko u sebi.

piše: **Anja Radmilo**



VJEŽBA LAVINSKIH TESTOVA



VJEŽBA SA SONDAMA



STOL

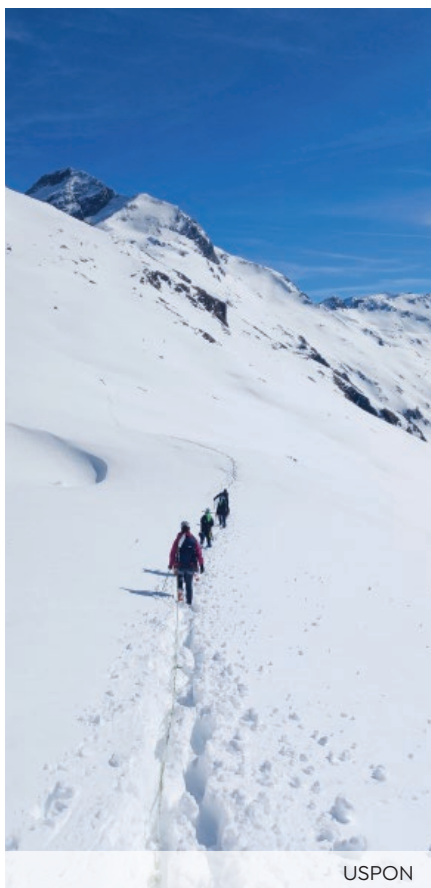


Stigao je još jedan petak i družnje s mojim visokogorcima. Ovaj put cilj je bio Ankogel, planina iz grupe Ankogel u istočnom planinskom lancu Hohe Tauern, u austrijskoj pokrajini Koruškoj. To je druga najviša planina u toj skupini, s visinom od 3252 m. Hochalm Spitze je viša s 3360 m. Ankogel je poznat po svojim slikovitim krajolicima i popularno je odredište za ljubitelje planinarenja, s prekrasnim pogledom na okolne Alpe. Uz to, Ankogel je poznat i po skijalištima.

Puni uzbuđenja i znatiželje oko onoga što nas ovaj put očekuje, krenuli smo na put. Nakon sedam sati putovanja stigli smo u Mallnitz. Mallnitz je selo sa 786 stanovnika, smješteno unutar Nacionalnog parka „Hohe Tauern“. Nalazi se u dolini okruženoj prekrasnim alpskim krajolikom, što ga čini popularnim odredištem za ljubitelje prirode, planinare i entuzijaste na otvorenom. Mallnitz je pozicioniran kao ulaz u poznatu Tauernschleuse, željezničku prugu koja prolazi kroz planine Tauern i sam tunel Tauern. Ova željeznička pruga važna je prometna veza koja povezuje austrijsku pokrajinu Korušku i Salzburg. Samo selo može se pohvaliti tradicionalnom alpskom arhitekturom – šarmantnim kolibama i pansionima koji posjetiteljima nude smještajne mogućnosti. Osim toga, Mallnitz nudi sadržaje poput restorana, kafića i trgovina, osiguravajući da putnici imaju sve

što im je potrebno za ugodan boravak dok istražuju prirodne ljepote okolnog područja.

Nakon kratko prospavane noći u malenom Mallnitzu, u subotu ujutro krenuli smo žičarom s 1280 m do prekrasnog doma „Hannoverhaus“ na 2565 m. U domu smo ostavili višak stvari te smo s osnovnom opremom ispred doma krenuli s



kreiranjem naveze pomoću kiwi coil-a. Formirali smo 4 naveze te krenuli prema Malom (Kleine) Ankogelu. Uvjeti su bili idealni, no prema vremenskoj prognozi iza 13 h čekalo nas je pogoršanje vremena uz jaki vjetar i nanose snijega. Putom do Malog Ankogela izmjenjivao se raspored naveza. Svaka je naveza osjetila probijanje kroz duboki snijeg. Kako smo se približavali vrhu Malog Ankogela (3096 m), oblaci su užurbano skrivali sunce te su dali naslutiti promjenu vremenskih uvjeta, kako je i bilo najavljivano prema vremenskoj prognozi. Želja nam je bila ispenjati Veliki Ankogel (3252 m), no razum i vremenski uvjeti ipak su rekli da to ovaj put neće biti moguće te smo se ubrzanim i sigurnim koracima spuštali s vrha Malog Ankogela. Mali Ankogel je vrh do 156 m višeg Velikog Ankogela. Kao samostalnu destinaciju često je odabiru i turno skijaši; njezine hladovite staze nude vrhunsko turno skijanje koje je u dobrim uvjetima moguće sve do ranog ljeta.

Kako smo se spuštali niže i bliže domu, vremenski su se uvjeti pogoršavali te smo osjetili prave visokogorske zimske (ne)prilike s jakim udarima vjetera i nanosima snijega. Na putu do doma smo sreli visokogorce iz kluba „Na putu prema gore“ te smo se zajedno probijali kroz snježnu mećavu. Vidljivost je bila slaba, ali iskustvo vodiča i pouzdana GPS oprema sigurno nas je

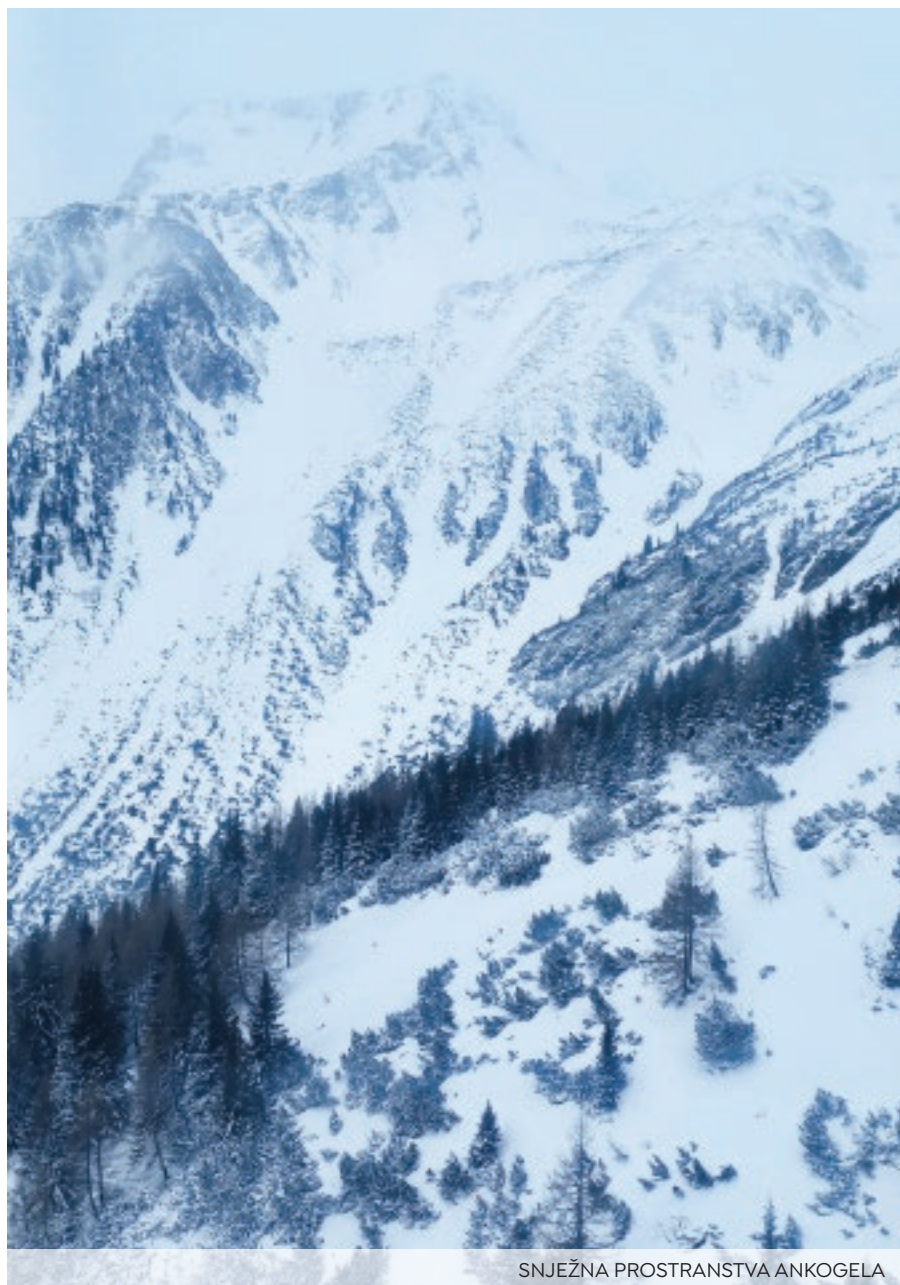
dovela do doma. U domu smo se utopili, razmjenjivali dojmove i iskustva s ture te stekli nova poznanstva. Druženje je potrajalo do 23 h, kada su se svjetla u domu ugasila, a mi otišli na zasluženi počinak.

Nedjelja je bila rezervirana za vježbe koje nismo mogli odraditi prethodni dan zbog vremenskih neprilika. Od vježba smo prošli napredovanje i priječenje padine, osiguranje pomoću spravice, izradu osiguravališta u snijegu (tzv. suza ili gljiva). Nažalost, zbog mekanoga snijega i nedostatka leda, na padinama nismo mogli vježbati samozaustavljanje cepinom koje ćemo odraditi u jednoj od idućih visokogorskih tura.

Nakon odrađenih vježbi krenuli smo nazad žičarom do parkinga gdje su nas čekali naši limenci prekriveni snježnim pokrivačem. Na povratku smo svratili u restoran Deutscher Peter s tradicionalnim austrijskim jelima koji još od 15. stoljeća vodi ista obitelj Tschauggo. Siti dojmovi (i punih želudaca), uputili smo se kući. Na putu za Split razmjenjivali smo planove i ideje o budućim visokogorskim turama.

U kasnim večernjim satima stigli smo kućama pomalo umorni od puta, ali s napunjenim baterijama za nadolazeći radni tjedan.

piše: **Stipe Nenadić**



SNJEŽNA PROSTRANSTVA ANKOGELA



NA VRHU

VISOKOGORSKA ŠKOLA NA ČVRSNICI



UNUTAR BIVKA

PRVI DAN / STAZA IVAN DOLAC-KOTA 2093 M, VJEŽBE IZRADA BIVKA U SNIJEGU (VUČJA JAMA)

Nakon pet uvodnih predavanja koja smo imali u prostorijama Mosora, napokon je došao prvi izlet. U subotu ujutro u 5.30 krećem iz Vodica prema Šibeniku, a ondje se nalazim s Filipom i Stipicom. Stipica je prije četiri godine završio visokogorsku školu. Stajemo u Trilju gdje (već tradicionalno) uzimam burek i kruh da imam za dva dana. Po planu se nalazimo s ostalih 11 školaraca i visokogorcima koji će biti u pratnji. Nakon doručka i kave u Hajdučkim

vrletima, uputili smo se autima do Ivan Doca. Vođa puta je Marko Kovač zvan Putnik Lik, jedna zanimljiva osoba.

Krenuli smo od Blidinjskog jezera, strmom stazom iz Ivan Doca prema grebenu Čvrsnice. Staza je u jednom šumskom predjelu dosta strma, a hodanje s teškim rucksacima dodatno nam otežava blato i lišće. Snježna granica nalazila se na otprilike 1600 m. Kako smo išli više, debljina snježnog pokrivača se povećavala. Prtili smo snijeg izmjenjujući se. Iznad 2000 m je površina snijega bila zamrznuta pa smo manje propadali.

Glavni cilj prvog izleta bila je vježba bivakiranja, odnosno noćenja u

snijegu, te hodanje u navezi po snijegu da dobijemo osjećaj hodanja po ledenjaku u visokom gorju. Nakon pet sati došli smo do kuće GSS-a na Čvrsnici (Kota 2093). Ona nam je poslužila kao toplo sklonište, ali i za noćenje bivšim školarcima koji nisu željeli ponoviti iskustvo spavanja u vučjoj jami. Voditelj škole Mate Balić odredio nam je jedan snježni nanos gdje ćemo raditi jame. Nakon provjere dubine s lavinskom sondom i kratkih uputa, prionuli smo izradi. Po dva člana su izrađivala bivak, Filip i ja smo bili tandem. Filip je htio iskoristiti lopatu koju je dobio nekoliko dana prije za rođendan. Nakon četiri sata lopatanja i rada u snijegu, već po

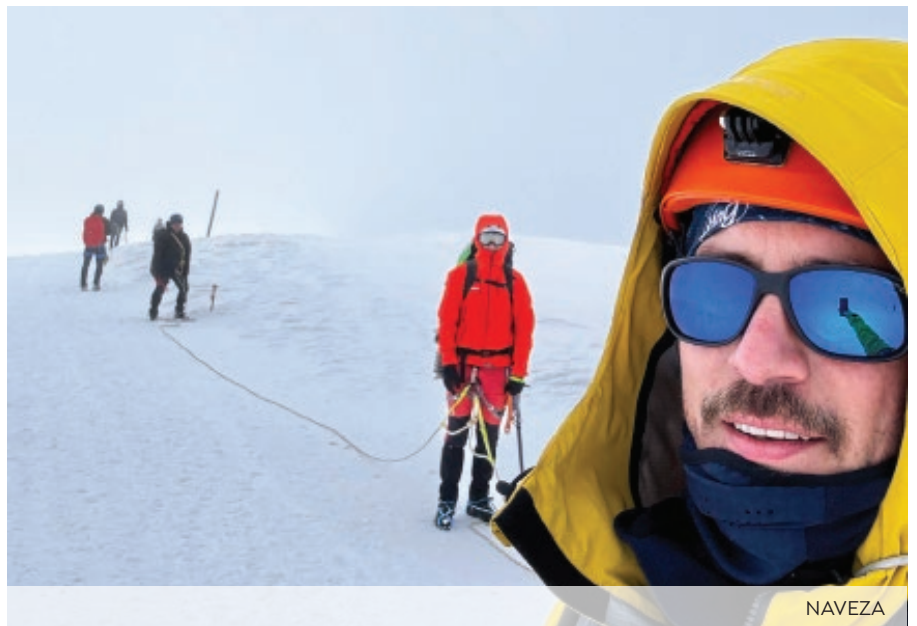


MAGLOVITO PLOČNO

mraku i pod lampama, priveli smo kraju vučju jamu. Filip je arhitekt i vidi se da nije diplomu dobio preko veze. Napravljeni su otvori sa štapom poviše nas za cirkulaciju zraka, a odvodi CO2 su napravljeni po struci. Ostali školarci su isto zgotovili i vrhunski odradili izradu jame. Odlazimo se preobući u sklonište i podružiti s ostalim školarcima i članovima. Nakon nekog vremena odlazimo do jame i jedva čekamo na počinak da iskusimo i te uvjete spavanja. Upalili smo šteriku koja nam je bila kontrola kisika u jami i prividno davala osjećaj topline. Buđenje je bilo u 6.30, s tim da je svatko probdio jedan dio noći kontrolirajući šteriku. Svih 13 školaraca prespavalo je u svojim iskopanim snježnim bivcima.

DRUGI DAN / PLOČNO (2228 M), VJEŽBE NAVEZA

Po prvi se put susrećem s navezom. Oblačimo kompletnu opremu koju imamo sa sobom: kaciga, dereze, cepin, rukavice i pojas s karabinerima, gurnama, zamkama i prusikom. Učimo vezivanje vodičkog užeta s četiri člana u navezi. Krećemo u četiri naveze prema vrhu Čvrsnice. Uvjeti su visokogorski: snijeg, hladnoća i slaba vidljivost prava su simulacija za ledenjake i pukotine. Nakon dolaska na vrh i kratke pauze,



NAVEZA

vraćamo se prema Koti 2093. Natrag idemo grebenskom stazom preko vrha Jelinak (1805 m) jer smo odlučili da bi strmi spust prema Ivan Docu bio dosta riskantan s obzirom na mokru podlogu koju je stvorila kiša prethodnih dana. Marko u jednom dijelu krati stazu te preko livade idemo prema autima. Kako smo počeli izlet, tako ga i završavamo, a gdje drugdje nego u Hajdučkim vrletima na večeri. Put do doma prošao je u redu te željno iščekujem daljnje školovanje.



SPREMNE ZA NOĆENJE U BIVKU

piše: **Antonio Skočić**



VISOKOGORSKA ŠKOLA SA SVOM OPREMOM ZA BIVAKIRANJE

VISOKO- GORSKA ŠKOLA U JULIJSKIM ALPAMA

MALA MOJSTROVKA
(OŽUJAK 2024.)



Nakon uspješno odrađenog izleta na Čvrstnicu, na red je došao i izlet u Julijske Alpe, točnije na Malu Mojstrovku. Mojstrovka je dugi greben u Julijskim Alpama koji se pruža između Jaloveca i Vršiča u smjeru jugozapad – sjeveroistok. Ovaj greben ima tri vrha: Mala Mojstrovka (2332 m), Velika Mojstrovka (2366 m) i Zadnja Mojstrovka (2354 m).

Mala Mojstrovka je, zbog lakog pristupa preko prijevoja Vršič i jednostavnog uspona po južnoj strani, najposjećeniji vrh iznad 2000 m u Julijskim Alpama. Do vrha s Vršiča vode dva puta: „normalan“ po južnoj strani i Hanzova pot (ferata) kroz sjevernu stijenu te je zbog

toga atraktivnija. S obzirom na to da smo imali zimski uspon na vrh, jedini način penjanja je bio južnom stranom, ali zbog gotovo alpskih uvjeta atraktivnosti nije nedostajalo.

PRIPREME ZA USPON

Iz Splita smo se osobnim vozilima uputili u Sloveniju još u petak kako bismo stigli u „Mihov dom“ na Vršiču u vrijeme večere i pripremili se za sutrašnji uspon i terenske vježbe. Unatoč nedostatku snijega na planinama u Hrvatskoj, prizori koji su nas dočekali na visini od 1048 m ostavili su nas bez teksta. Prava snježna bajka uz snijeg koji je i dalje padao. Dok su se školarci radovali snijegu kao mala djeca i slikavali sve što su

stigli, mudri starješina imao je drugačiji izraz lica.

Prateći prognoze zadnjih dana, 30–50 cm novog snijega ga nije oduševljavalo jer nam je to značajno otežavalo uvjete za uspon i povećavalo rizik od lavina. Sve su veće odluke ostavljene za sutra nakon provjere situacije na terenu. Time je već 1. lekcija vikenda naučena: pratite prognoze, pratite stupanj lavinske opasnosti, ali to neka vam bude tek smjernica; odluku o usponu donosite tek kad dođete na to mikropodručje.

Nakon vesele večeri i zajedničkog druženja uz jotu i orzo sa suhim mesom, uz nadopunu domaćeg

crnog vina, osvanula je i ta subota. Oblačna, tmurna, s kišom za koju smo se nadali da će u većim visinama prijeći u snijeg. Vlasnik doma i bivši alpinist nije nam prognozirao uspješan uspon, čak se čudio da uopće idemo gore po tim vremenskim uvjetima. Ako nećemo mi, tko će?! Vozeći se do samog prijevoja Vršič na otprilike 1500 m, vrijeme i količina snijega samo su se intenzivirali. Jedan automobil čak nije mogao pristupiti prijevoju bez obzira na zimske gume zbog snijega na cesti.

USPON

Sam početak uspona bio je vrlo zahtjevan jer smo upadali u dubok snijeg. Ekipa na početku imala je pune ruke posla priti put upadajući do struka na pojedinim mjestima. Napredovali smo sporo do početka kuloara. Tu je bilo nešto prohodnije, ali sama činjenica da se nalaziš u dugom strmom kuloaru dovoljna je atrakcija sama za sebe. Sjekli smo ga s jedne strane na drugu kako bismo smanjili nagib kojim se penjemo i pri samom kraju konačno napravili pauzu u zaklonu od vjetra. Po izlasku iz kuloara na greben dočekao nas je jaki vjetar koji je temperaturu od ugodnih -1 °C naglo spustio na osjet -10 °C. Osim temperature i vjetra, naglo se promijenila i količina snijega. Otpuhana je većina novog snijega tako da nismo



IZRADA SIDRIŠTA

imali problema s kretanjem. Oblaci su nam skrili prizore grebena i strmina kojima je okružen pa smo hrabro gazili do vrha i uspješno se popeli na Malu Mojstrovku i visinu od 2332 m. Hladnoća i orkanski udari vjetra brzo su nas potjerali s vrha i još brže spustili na ishodišnu točku uspona.

Škola ne bi bila škola da i taj dan nismo još ponešto naučili. Nakon demonstracije izrade sidrišta s cepinom i lopatom te njihovog spajanja, svi smo imali pojedinačni zadatak izraditi svoja sidrišta te ih testirati. Nakon toga smo izrađivali sidrište u obliku suze i Marko nam je demonstrirao spuštanje abseilom s tog sidrišta.

POVRATAK

Pomalo smrznuti, mokri i gladni, jedva smo dočekali povratak u dom i zasluženi odmor. Odmor nam je na nekoliko sati odgodila vesela skupina Slovenaca koji tradicionalno na Dan žena dovode svoje bolje polovice na izlet i druženje u dom, uz mnogo pive i dvije gitare. Nakon večere smo imali pregled cijelog dana iz perspektive naših učitelja (Mate, Marka i Vlade) koji su ukazali na to kako se donose odluke na planini te se kritički osvrnuli i na nas. Slijedio je ispit iz orijentacije uz puno računanja azimuta i udaljenosti.

Za nedjelju su nam pripremili malo iznenađenje u vidu kružne ture s krpljama oko vrha Vršič koja je bila doslovno šlag na kraju. Oduševljenju nije bilo kraja; svih 14 školaraca u nekoliko se minuta pretvorilo u djecu i uživalo u snježnim radostima, igrajući se lovice i grudajući se... Drugi dio iznenađenja odnosio se na posjet „Planinskom muzeju“ u Mojstrani. Nakon posjeta muzeju, ekipa se uputila kućama puna doživljaja koje sam jedva uspjela sažeti u ovaj tekst, ali ionako najbolje uspomene ostaju u nama samima.

piše: **Ana Oštro**



S KRPLJAMA OKO VRHA VRŠIČ

PLANINARENJE U VISOKIM PLANINAMA



DIO MASIVA U DURMITORU

OSNOVNI ZAHTJEVI PLANINARENJA

Planinarenje u visokom gorju zahtijeva posebnu fizičku i psihičku spremnost, prethodno stečena znanja kretanja i orijentacije u planinama, poznavanje opreme, kao i njezino korištenje. Ključno je i znanje pružanja prve pomoći koje može biti od krucijalne važnosti, te osobine kolegijalnosti, poštivanja vodiča, uvažavanja i prilagođavanja raznim okolnostima unutar grupe. Uspon na najviše vrhove nikada ne bi trebao biti prilika za isticanje u grupi, već je to prije svega timski pothvat koji može značiti i odustajanje i zajednički uspon na vrh. Uspjeh grupe uvijek je iznad pojedinačnog uspjeha kada je riječ o planinarenju u visokom gorju.

Također, važan je odnos prema prirodi, poznavanje i osluškivanje biljnog i životinjskog svijeta. Stalna edukacija obogaćuje naš doživljaj i razumijevanje prirode, omogućava

percipiranje i uvažavanje prostora kao jedinstvene cjeline koja nikako ne bi smjela biti ugrožena ljudskim djelovanjem ili nemarom. Zaštićeni ekosustavi, parkovi prirode i nacionalni parkovi imaju poseban značaj.

SPECIFIČNOSTI VISOKOGORSKIH USPONA

Visokogorskim usponima smatramo one uspone na vrhove od 3000 m u ljetnim uvjetima, odnosno iznad 2000 m u zimskim uvjetima. Takvi usponi zahtijevaju najčešće višesatne prilaze i uspone, ali nerijetko i višednevne pothvate.

Jedna od značajki kojima se takvi masivi razlikuju od onih malo nižih planina su velike strmine, tzv. vertikale koje mogu sezati i do više stotina metara, zatim izoliranost od civilizacije (sela, cesta, planinarskih domova ili druge infrastrukture koja ne pripada reljefu planine), ograničena prohodnost koja često zahtijeva posebne tehnike kretanja kao i

korištenja opreme, te već navedeni dugi pristupi i odstupi.

Velike strmine koje susrećemo zahtijevaju posebnu pažnju i iskustvo jer poskliznuća i padovi mogu završiti fatalno. Važni su koncentracija i pribranost u svakom trenutku. Posebne tehnike kretanja u teškim terenima i stijinama koje se susreću na visokogorskim turama su na primjer kretanje osiguranim planinarski putevima tzv. via ferratama. Riječ je o putovima ili smjerovima koji sadržavaju dionice gdje se penje uz pomoć pričvršćenih sajli. Za ovakve prilike obavezno se koriste setovi za via ferrate, te se na ovakvim rutama očekuju veći psihofizički napori.

Dugi pristupi vrhovima zahtijevaju od vodiča pomno planiranje rute. Najčešće takvi pristupi zahtijevaju višednevne ture koje počinju u najranijim jutarnjim satima, dok je zaleđena podloga još uvijek tvrda od noći prije, kako bi se iskoristilo što više od vremena i danjeg svjetla, te



MASIV PRENJA ZIMI

da bi se na vrijeme vratilo u planirani prostor za noćenje. Na cjelodnevnim turama možemo očekivati te biti spremni za različita stanja terena i promjene vremenskih uvjeta – od jutarnjih vlaga do visokih temperatura kako dan odmiče, ili pak različitih stanja snijega i leda ako je riječ o takvim terenima.

Činjenica je da izoliranost od civilizacije također predstavlja jedan segment planiranja puta koji uključuje odabir adekvatne opreme, pripremu zaliha hrane i pića, te ostalih sredstava koji nam minimaliziraju potrebu oslanjanja na pomoć ili bilo kakvu intervenciju izvanika.

Ukoliko sve navedene značajke planinarenja u visokim gorjima uparimo sa zimskim uvjetima, utoliko iskustvo postaje potpunije.

Snijeg, led i niske temperature čine ture ekstremnijima. Težina u ruksaku znatno se povećava. Uz poveću količinu obuće i odjeće, nezamjenjive su dereze i cepin koje omogućavaju lakše kretanje, održavanje ravnoteže i eventualno zaustavljanje prilikom pada i poskliznuća.

Jedna od ključnih značajki visokogorskih uspona koju ne smijemo zanemariti je visinska bolest. Ova pojava javlja se najčešće na visinama iznad 3500 m, te je individualnog karaktera. Manifestira se na različite načine, a najčešći su glavobolja, vrtoglavica i dezorijentiranost. Postoje razni medicinski savjeti kako bi se spriječila ili ublažila, ali sigurno je najefikasniji način postepena aklimatizacija.

ALPINIZAM I VISOKOGORSTVO

Visokogorstvo se definitivno može povezati s alpinizmom. Postoje brojne točke u kojima se dodiruju, a prije svega su to savladavanje teških i nepristupačnih terena uz korištenje tehničke opreme, kretanje u navezi, osiguravanje partnera pri velikim strminama i slično. Primarna razlika je u tehničkim karakteristikama ruta. Tu alpinizam odskače jer su smjerovi najčešće dosta zahtjevniji i traže veću kondicijsku spremnost. Uz navedeno, smjerovi nisu osigurani, a opremu kao što su klinovi, koloture, užadi nose alpinisti. Važnost timskog rada u alpinizmu još je izraženija.

Neke od alpinističkih tehnika mogu zatrebati i na visokogorskim



KRETANJE OSIGURANIM PLANINARSKIM PUTEVIMA

turama, te bi ih svakako trebalo izučiti. Tehnika izvlačenja palog planinara naziva se sveti Bernard. Najčešće se koristi kada prilikom kretanja u navezama jedan član naveze padne u pukotinu u ledu. Još jedna od alpinističkih tehnika je i izrada sidrišta u ledu u svrhu osiguranja partnera prilikom uspona ili silaska na vrlo strmim terenima. Korisna je i tehnika spuštanja niz uža – abseil, korištenje autoblok spravnice i drugo.

EDUKACIJA

Da je ponavljanje majka znanja, znaju svi planinari koji nakon dugo vremena pokušavaju izraditi neki čvor. Svatko tko se aktivno bavi visokogorstvom ili alpinizmom mora stalno nadopunjavati znanje i vještine kako bi se rizici pravljenja grešaka na planini smanjili na minimum. Educiranje mlađih kolega od strane

onih iskusnih svakako je dio planinarske etike te predstavlja najljepši oblik prenošenja znanja.

Naše društvo, HPD „Mosor“, nudi mogućnost pohađanja Visokogorske škole kao i Ljetne alpinističke škole.

Tko voli, nek izvoli!

piše: **Josip Cvitković**

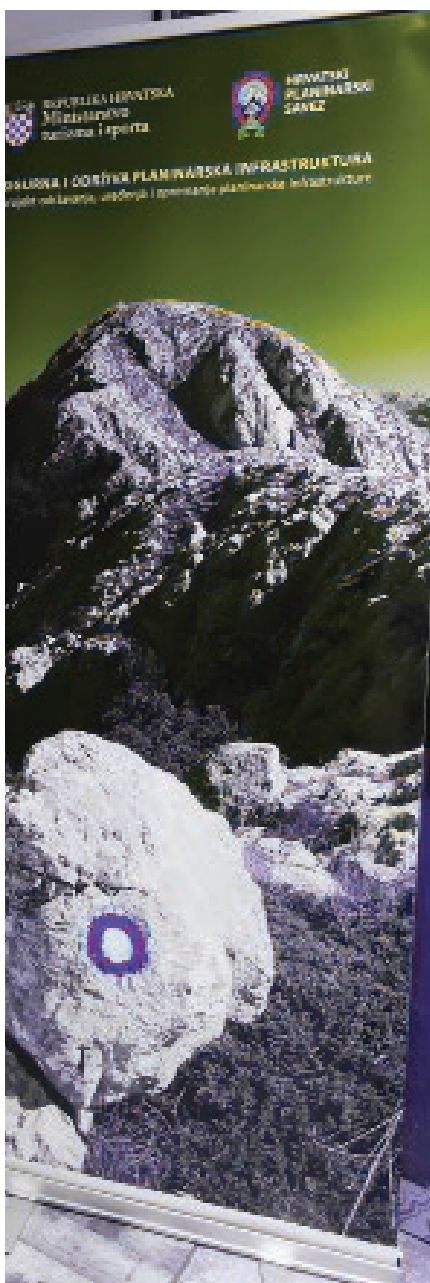


OPREMA ZA VIŠEDNEVNE TURE U VISOKIM PLANINAMA



Nakon dvije godine stanke, od 4. listopada do 6. listopada 2024. godine organizirali smo 8. Mosor film festival. Mosor film festival, jedinstveni festival na otvorenom u planini, od osnutka je vrlo brzo postao popularan i prihvaćen od planinara, zaljubljenika u prirodu i film. Prikazivanje filmova na livadi ispod doma pod zvjezdanom nebom pravi je doživljaj koji je mnogima ostao u predivnom sjećanju. Nestrpljivo se iščekivalo koji će se filmovi gledati, ležeći na dečicama i karimatima, u predivnom šumskom okruženju uz mistične zvukove noći i sjaju zvijezda.

Nakon dvogodišnje pauze zbog korone i obnove krova na planinarskom domu, odlučeno je da festival opet pokrenemo. Zadnji 7. Mosor film festival održao se 2021. godine i jednu tako jedinstvenu manifestaciju nismo htjeli prekinuti. Glavni organizator je trebao biti i njegov pokretač Denis Vranješ. Međutim, zbog privatnih je obaveza dva mjeseca pred festival morao odustati od organizacije. Pred Mosorom je bila ne baš laka odluka. Vremena nismo imali, ali bilo nam je žao da još jedna godina prođe bez festivala. S druge strane, ne treba nešto ni organizirati pod svaku cijenu jer je kvaliteta festivala ipak veliki imperativ. Uprava Mosora odlučila je da ipak idemo u organizaciju jer bi prekid od tri godine bio preveliki zastoj. Bili smo svjesni da nam je ta



manifestacija previše važna da bi još jedna godina prošla bez Mosor film festivala. Odlučeno je da se festival pomakne za mjesec dana i organizira na Dane Mosoraša u listopadu. S obzirom na to da je bilo prekasno za raspisivanje natječaja, također je odlučeno da festival bude revijskog karaktera. Čast uloge glavnog organizatora, ali ujedno i velika odgovornost, pripala je meni.

Iako imam dugogodišnjeg iskustva u organizacijama planinarskih izleta, raznih akcija, izložbi fotografija, ovo je prvi put da sam trebala organizirati filmski festival. Bio je to za mene pravi izazov, ali i strah hoću li to napraviti dostojno prijašnjih festivala. Odmah sam krenula u traženje filmova i iznenadila samu sebe kako sam ih brzo pronašla. Moj se cijeli svijet vrtilo oko planinarenja pa mi i algoritam na mobitelu sam nudi što me zanima. Filmovi su mi samo iskakali i vrlo brzo smo imali filmove za obje večeri projekcije. Odlučeno je da prva večer bude posvećena povijesti planinarstva jer je to bila godina 150. obljetnice HPS-a, a ujedno smo i mi Mosoraši bili pred našom obljetnicom. Još godina dana i slavimo 100 godina. Neki su filmovi bili arhivski, a neki novi koji su snimljeni povodom obilježavanja raznih obljetnica. Druga večer bila je posvećena novim filmovima raznih tematika iz svijeta planinarstva, alpinizma, speleologije, flore i faune.

Filmove sam nabavila jako brzo i lako, ali trebalo je nabaviti i profesionalnu opremu za projekcije koju Mosor nema. Zadnjih godina opremu nam je posuđivao Mediteran film festival pa sam i ove godine njih kontaktirala. Vrlo rado su nam i ove godine pomogli i posudili projektor, zvučnike, miksetu i sve kablove. Jedino nam nisu mogli posuditi veliko platno za projekciju, što se na kraju pokazalo kao veliki problem



jer nikako nisam mogla naći dovoljno veliko projekcijsko platno. I spas dođe onako slučajno u razgovoru s Igorom Piacunom kad sam mu spomenula problem s platnom. Njemu je bio dovoljan samo jedan poziv i platno nam je obećano s Brača. Koja je to sreća bila, činilo mi se da je sve ostalo lako. Organizirali smo i nekoliko radnih akcija čišćenja livade ispod doma za projekcije i šatore posjetitelja. Također smo svu opremu odnijeli do doma; nešto smo nosili, a svu težu opremu domar Špiro je prenio na tovaru. Prijave su samo pristizale, svi su bili zainteresirani da dođu na festival. Ako sve dobro organiziraš i misliš da sve imaš pod kontrolom, ono na što nemaš nikakvog utjecaja je vremenska prognoza. Možeš biti najbolji organizator na svijetu, ali kad ovisiš o prognozi koja je za vikend festivala najavljivana kišovita i hladna, onda svi planovi padaju u vodu. I naravno, prelazimo na plan B. Festival se definitivno ne otkazuje, ali se projekcije premještaju u planinarski dom. Srećom, manji projektor za prikazivanje imamo, ali opet je iskrsnuo problem platna. Treba nam manje platno, ali ono koje smo imali u domu je staro i neadekvatno. Trebalo je kupiti novo platno i odnijeti ga do doma. Problemi su nastajali, ali su se brzo i rješavali.

Postavili smo i dvije izložbe u planinarskom domu: izložbu Hrvatskog planinarskog saveza povodom obilježavanja 150. godišnjice i izložbu o prvoj splitskoj alpinističkoj ekspediciji „Spitsbergen '73. Sve je bilo spremno za početak festivala.

Došao je vikend festivala, kišovito i hladan kako je i najavljivano. Dosta prijavljenih planinara odustalo je zbog vremena, ali ipak je bilo dovoljno hrabrih kojima kiša nije smetala. Posebno nas je obradovalo što su na festival došli autori prijavljenog filma „Kad čovjek postane planina“ Željka Zlojo i Miroslav Blaž iz Novog Travnika. Iako je bilo manje sudionika na festivalu, atmosfera u domu je ipak bila vesela, smijeha i zabave nije nedostajalo. Projekcije filmova su bile u petak i subotu navečer. Gledali smo filmove uz kokice, družili se, komentirali filmove, pjevali, pričali o našoj najdražoj temi, planinarenju. Osim prikazivanja filmova organizirali smo i radionicu bubnjanja „Ritam srca“ za djecu i odrasle koju je vodila Tami Maslov. Planiranu radionicu ljekovitih biljaka otkazali smo zbog kiše, ali je voditeljica Slobodanka Antičić ispred doma zainteresiranima pokazivala vrste jestivih gljiva. Vikend nam je bio pun događanja i lijepih trenutaka koje ćemo sigurno dugo pamtiti.



MOSORAŠKI DANI

Bez obzira na lošu vremensku prognozu, odustajanje od projekcija na livadi ispred doma i manji broj posjetitelja, uspješno smo organizirali 8. Mosor film festival. Uspjeh festivala nije uspjeh samo jedne osobe nego svih onih koji su sudjelovali u organizaciji i pomagali. A s ovako dobrom ekipom Mosoraša nema straha ni za organizaciju 9. Mosor film festivala!

FILMOVI (4. LISTOPADA 2024.):

150 godina hrvatskog planinarstva – HPS

Slet planinara 1954. – povodom 80 godina planinarstva u Hrvatskoj – HPS

Spitzbergen '73 – Ivo Kaštelančić
Uspon 100 žena na vrh Mosora – Marko Kovač

9 godina do zvijezda – BK Timun, snimatelj Ante Mihanović

FILMOVI (5. LISTOPADA 2024.):

Putevima jezera Borovik – Ivana Puzavac (Prva nagrada PLAF 2024 – Đakovo)

Akonkagva 6962 mnv – Aklimatizacija je majka svih uspona – Aida Starčević (Druga nagrada PLAF 2024 Đakovo, Prva nagrada publike Festival planinskog

filma Blidinje 2024)

Kad čovjek postane planina – Željka Zlojo i Miroslav Blaž (Druga nagrada PLAF Đakovo)

Ararat Sniježnica 2024 – Fabijan Drnas

Nevidna voda – Mladen Palinić

Patagonija 2024 – Sara Vurušić, Siniša Škalec, Marko Kalčić (Prva nagrada Paklenica film festival 2024)

Chamonix 2023 – Lukas Grbac Lacković (Druga nagrada Paklenica film festival 2024)

Opremu posudili: Mediteran film festival (zvučnike, miksetu, projektor, kablove), Postira Seaside film festival (platno), Tomislav Ružević (mikrofon), Bruno Kuštre (laptop)

Pomagali u organizaciji ili nošenju: Ivana Radonić, Srećko Gregov, Marko Kovač, Emanuela Jurić

Izložba fotografija: Žana Hrkač

Pomogli za projekciju: Zoran Breša, Bruno Kuštre, Zdravko Anđelić

Livadu sređivali: Goran Bratim i ostali

Radionica bubnjanja: Temi Maslov

Radionica ljekovitog bilja: Slobodanka Antičić

piše: **Sonja Nikolin**



MOSORAŠKI DANI

SRIDOM U MOSORA

Već dugi niz godina Hrvatsko planinarsko društvo „Mosor“ srijedom rezervira termin za održavanje predavanja čije se teme odnose na prezentaciju zalaganja i uspjeha svojih članova, kao i na edukativne teme. Time želimo prezentirati uspjehe članova našeg Društva i pokazati koliko smo ponosni na njih, ali i educirati ih. Za naša predavanja često je zainteresirana i ostala javnost pa na njima nerijetko budu i pripadnici raznih medija. Predavanja „Sridom u Mosora“ su ujedno i događaji na kojima se članovi Mosora mogu okupljati i družiti.

I ove 2024. godine srijedama smo u prostorijama Mosora imali vrlo bogat program putopisnih i edukativnih predavanja, kao i prezentacije

uspješno savladanih zahtjevnih planinarskih visokogorskih tura. Imali smo i dvije promocije knjiga, a predstavili smo i prvo izdanje ovog časopisa kojim se iznimno ponosimo. Našim predavanjima rado su se odazvali naši Mosoraši i članovi drugih prijateljskih društava, tako da smo imali priliku slušati zbilja predivne priče o usponima i pogledati krajolike koji su nas ostavljali bez daha, ali i steći razna nova znanja.

Naši vrijedni članovi prezentirali su nam svoje ture u Alpama tako da smo imali priliku vidjeti prekrasni Grossglockner (3798 m), čarobne Dolomite, damski vrh Sauleck (3086 m). Bili smo u Iranu na Damavandu (5610 m), u egzotičnom Tajlandu i na čarobnim Prokletijama. Saznali smo

sve o velebitskim pastirima i tom blagu planine. Naš Marko Kovač Putnik Lik prezentirao nam je svoj uspon na Triglav (2864 m), prošetali smo s njim po Durmitoru, nakon čega nas je kajakom proveo obalom Sardinije i Korzike. S Ivanom Đelmičem provozali smo se brdskim biciklom 1200 km dugom rutom Via Adriatica, a Ante Romac nas je prošetao 1300 km dugom Via Dinaricom.

Krunoslav Rac predstavio je svoju knjigu „Tragom medvjeda“, a speleolog Damir Basara nam je prezentirao knjigu svoga kolege Igora Jelinića „Zapisi iz podzemlja“. Naš Mosoraš i umjetnik Damir Polić (poznat i kao Koko St Art) postavio je svoju treću samostalnu izložbu slika pod nazivom „Ne dan vitru da te dira“. Jurica Galić Juka, poznati i nagrađivani fotograf i putopisac, fotografijom nas je odveo po svijetu kroz zemlje u kojima je radio svoje najbolje reportaže i istraživanja, počevši od jugoistočne Azije, preko Indije i Bliskog istoka, centralne Afrike, Južne Amerike pa do našeg Balkana. Imali smo i edukativno predavanje o prirodnoj kozmetici koju možemo sami pripremiti iz prirodnih resursa te ju koristiti u higijeni i njezi tijela.

Ususret Danu žena i 50. obljetnici uspona „100 žena na vrh Mosora“, naša dopredsjednica društva Sonja Nikolin održala nam je prezentaciju kojom nas je upoznala s povijesti i značajem ovog mosoraškog tradicionalnog uspona, te smo imali priliku vidjeti i stare fotografije iz naše bogate arhive.

U nadi da ćemo i u idućoj godini, na radost naših članova i dragih gostiju, također kvalitetno upotpuniti svoj program, pozivamo vas da nam se slobodno javljate sa svojim prezentacijama.

Vidimo se u Mosora!

piše: **Marija Prančić**

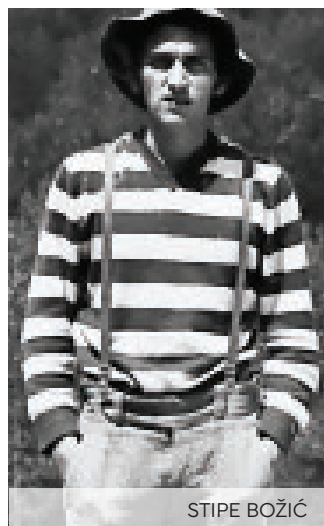




ANA MAŽAR



ŠPIRO GRUICA



STIPE BOŽIĆ



RAJKO

MERIEN ILIĆ U RAZGOVORU SA

4 MOSOROVA ASA

**HPD MOSOR
SLAVI 100.
OBLJETNICU OD
OSNUTKA A ANA
JE SKORO POLA
OBLJETNICE
ČLANICA
MOSORA**

RAZGOVOR S ANOM MAŽAR

Dok će većina ljudi za sportsko penjanje, alpinizam, pa čak i planinarenje, kazati da su rizične aktivnosti, demantirat će ih oni koji su „odrasli na stini“. Ana Mažar jedna je od takvih.

– Čim sidneš u auto, izazivaš sudbinu, ako ćemo tako. Meni se u brdu ništa ne može dogoditi. Uvik

sam tako razmišljala. Na Prenju nas je pokupila jedna lavina i svi smo preživili, a na Manaslu su me dvije strefile i nijedna me nije ubila... I onda se desi da padnem u nekom bezveznom smjeru blizu kuće, koji sam penjala masu puta skoro zatvorenih očiju. Pukao mi je komad stine u ruci. Dobro je sve prošlo. I to treba probat. Ili imaš sriće ili nemaš – kaže Ana s kojom smo ćakulali o svemu pomalo, uoči 100. obljetnice HPD-a „Mosor“.

A kako je predstaviti, kako uopće nabrojiti gdje je sve bila i što je sve popela?

– Izvadi karton! Tamo ti sve piše. Da di san bila?! Ko će se svega sitit?! – kaže nam Ana u svom stilu.

Ipak ćemo pokušati. Krenula je u planinu još tamo 1977. godine. Prvi alpinistički uspon dogodio joj se slučajno:

– Bila sam s Teslom (Gorazd Barač, op.a.) na domu na Mosoru i on me pozvao bi li išla penjat Jarugu. Rekla sam ajmo, pa šta bude. I tako je krenulo. Kozjak, Mosor, Paklenica, Triglav, Mangart... Bija mi je gušt. Uživala sam u tome i

sama sebi zadavala izazove. Sve klasičke smo riješili, a ovi novi smjerovi, e to je već neka druga sfera – priča nam Ana koja je „školu na stini“ prolazila s Teslom, kasnije s Edom Reteljom, pa Ilijom Borovičkim...

Tada nije bilo baš previše žena u penjačkom svijetu pa se povezala sa Slovenkama, pogotovo nakon Pamira gdje je sudjelovala u prvoj ženskoj jugoslavenskoj alpinističkoj ekspediciji „Pamir '82.“ Tada je, kao jedina Hrvatica među Slovenkama, popela 7495 metara visok Pik komunizma i postavila hrvatski visinski ženski rekord, koji je suvereno držala više od dva desetljeća.

Ana je bila članica ekspedicija i na Kavkazu, te na Himalaji – na vrh Južna Annapurna, kao i Manaslu. Na pitanje gdje je htjela ići, a nije još bila, Ana kaže:

– Puno toga je ostalo za penjat, al ode vlak... Ograničen si fizičkom spremom, godinama... Svakako, alpinizam mi je draži od planinarenja, iako su sve to izazovi. Volim ići u brdo, ali prioritet mi je bilo ići tamo di ima stina. Ne bi ni danas išla na Everest s 500 ljudi. Nisam solo igračica, ali ne volim gužve, ni publiku.

Volim svoj mali krug velikih ljudi. Imam svoje ljude s kojima sam 40 godina vezana, koji vrede za cili život, iako se ne vidimo često.

Iznimno je aktivna za svoju dob, Anu ćete sresti najčešće u brdu ili na stijeni, među mladim penjačima kojima je istinski uzor, dokazujući iznova svoju strast prema penjanju, upornost i volju, i potvrđujući činjenicu da su godine zaista samo broj.

– U zadnje vrime manje penjem, ne jer ne želim, nego mladost s kojom sam penjala više ne penje niti sportske smjerove. Ali vratit ću se ja – uvjerenja je.

Pomalo s nostalgijom sjeća se zlatnog doba sportskog penjanja i alpinizma kada se oprema posuđivala od drugih, kada se penjalo u gojzericama, a ne penjačicama, kada se u Sloveniju putovalo cijelu noć za popeti jedan smjer i sutradan natrag na posao u kancelariju platnog ureda Jugoplastike gdje je radila. Doba kada je na 1. svibnja znalo biti oko 500 šatora u Anića luci na Paklenici, mnogo penjača s djecom među kojima je bio i njezin sin Aljoša...

– Ne podcjenjujem nikoga, ali prije su izazovi bili veći, odnosno teže ostvarivi. Everest 1979. nije isto što i Everest 2025. Danas je sve komercijalizirano, a uspjeh se mjeri i ostvaruje novcima – smatra ona, dodajući kako joj je žao što u Mosoru više nema toliko alpinističkih imena kao što je bilo u njezinoj generaciji. Mnogi su prošli Mosorove škole, ali se nisu dugo zadržali. Dio ih je, kaže, otišao u Gorsku službu spašavanja, a i vremena su posve druga.

– Ne znam bi li se uklopila u današnje đireve, tko zna? – pita se Ana.

Poznavajući njezinu ljubav prema penjanju i prirodi, mi vjerujemo da bi se itekako snašla.



PRVA ŽENSKA JUGOSLOVENSKA ALPINISTIČKA EKSPEDICIJA 1982



VELIKA PAKLENICA SMJER SALESKI11.04.1982



PRVA SLIKA EKSPEDICIJE NA ELBRUS KAVKAZ 13.07.1981

MOSOR JE OBILJEŽIO NJEGOV ŽIVOT, DJETINJSTVO, MLADOST I, NAŠALIT ĆE SE, NJEGOVU MALO STARIJU DOB.

RAZGOVOR SA ŠPIROM GRUICOM

Meni je dolazak na Mosor ne samo obaveza, već i sreća i privilegija. Svako godišnje doba nosi svoju ljepotu. Proljeće je prelijepo, puno mirisa. Jesen daje prekrasne boje. Zima je surova i čarobna, s prekrasnim pogledom kada vidim vrhove Italije. Posebni doživljaji su zalasci sunca u bilo koje doba godine, pa spuštanje po noći kada moja žena i ja stanemo i gledamo Split koji svijetli kao novogodišnja jelka. Svaki uspon na Mosor za mene je nagrada. – tako nam govori Špiro Gruica, naš domar na domu „Umberto Girometta” na Mosoru.



– Prvi dolasci na dom bili su od 1966. kada su dom preuzeli moji roditelji, Ana i Duje. Tada je nakon pet godina bila mala pauza pa smo 1975. ponovno preuzeli dom, a do 1981. sam preuzeo ulogu glavnog domara. Potom opet, nakon desetogodišnje pauze, od 1991. moja obitelj vodi dom neprekidno do danas, evo pune 34 godine. Kada sve zbrojimo, obitelj Gruica je ukupno 45 godina na domu – veli Špiro.

Naglašava nam kako cijele priče oko vođenja doma ne bi bilo bez njegove družice Silvane i uže i šire obitelji Gruica. U vođenju doma



pridružila mu se i starija kći Josipa s vrijednim sinom Matejom. Tu su i unuka Lara i zet Tonči. Špirova sestra Lenka sa suprugom Božom Radeljom je također bila vodila dom deset godina, a u zadnje vrijeme Gruicama pomaže i nećakinja Maja, kći Lenke i Bože.

Svoj obol na domu daje i „vanjski suradnik” Ivica Mogić Čile koji je more i POŠK zamijenio planinom.

– Cijela ekipa dobro funkcionira i nadam se da će tako biti i dalje. Do kada ćemo voditi dom, znaju me pitati. Pa što život donese! Još smo tu. Govorio sam da neću više, ali još uvijek ima energije, motiva, želje, volje i prvenstveno – velike ljubavi prema Mosoru. Prije su na Mosor dolazili ljudi koji su bili orijentirani isključivo prema planinarenju u pravom smislu te riječi, a sada dolaze obitelji s djecom. Mene sve to raduje jer se nadam da će ta djeca sutra bitiiskusni planinari koji će voljeti i čuvati Mosor i poštovati svaku planinu.

Svakog vikenda dom je omiljeno mjesto koje posjećuju ljudi željni odmora i rekreacije, kao i mira od svih onih stresnih situacija u svakodnevnom životu. A nema ljepšeg mjesta za odmor do planine! – siguran je ovaj zaista vrijedni domar koji svakog petka rano ujutro, nerijetko i



drugim danima uoči vikenda, kreće od Gornjeg Sitnog prema planinarskom domu „Umberto Girometta”. Godinama su mu društvo pravila dva magarca, Škegro i Šuker, noseći na leđima hranu i piće za izletnike koji će vikend provesti na Mosoru, a sada ih je zamijenio Pepi.

– Znam se našaliti i reći: prije smo imali dva MIG-a, a sad smo nabavili Rafala! Da, specifičnost doma je sama lokacija. Na sreću, nema ceste do doma pa treba prošetati, a svi putovi vode na dom. Meni je najljepša tura preko Teksasa i Mihanovića do Žrnovnice ili do Lugarnice pa prema Žrnovnici. Sve se staze sjajno održavaju. Sve sekcije HPD-a „Mosor” su dosta aktivne,

a posebice bih pohvalio Markacijsku sekciju na čelu s Antom Bigavom. Često mi planinari znaju hvaliti lijepe održavane i markirane staze – kaže Gruica.

Iako je sama lokacija doma pristupačna (do njega se dolazi najkraćom stazom za 45 minuta), Špiro uvijek poziva na oprez jer se planina ne smije podcijeniti.

– Uvijek upozorim planinare da je Mosor prelijepa planina, ali da treba biti adekvatno opremljen, neovisno o godišnjem dobu. Često kažem ljudima kroz šalu: godine imate, u pamet se neću dirati. Uvijek treba ići s oprezom i poštivati planinu, a ako se ne daj Bože nešto desi,

tu je naša Gorska služba spašavanja koja u kratkom roku reagira i iznova dokazuje kako je zaista jedna od najspremnijih službi u Hrvatskoj – hvali Špiro HGSS-ovce koji dolaze na Mosor i izvan službe, poput himalajca Stipe Božića.

Protetklih godina dom na Mosoru prošao je kroz veliku obnovu. Špiro nas podsjeća na velike akcije koje su krenule s nekadašnjim predsjednikom Denisom Vranješom Vinčijem, nastavile se s Ivanom Radonić, prvom ženom na čelu HPD-a „Mosor” i okupile oko 350 volontera koji su u više navrata sudjelovali u obnovi doma, i po kiši i po suncu. Špiro ne zaboravlja spomenuti ni sjajnu ekipu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva koja je zrakom dostavila dio materijala za dom.

– Imamo jedan od najljepših domova u Hrvatskoj, a 100. obljetnicu Društva dočekujemo s ponosom. Volim reći: Hajduk i HPD „Mosor” žive vječno! – s osmijehom će domar Špiro.

Kao domar morate biti pedagog, psiholog, prijatelj, savjetnik i roditelj mlađim generacija... Kad nešto ne štima, ne ljutim se ni na koga, već nastojim educirati jer će ti mladi naslijediti sve ove ljepote, naučiti cijeniti planinu i rado se ovdje vraćati. Uvijek kažem da sve treba raditi s ljubavlju, pa tako i voditi planinarski dom. Ljude treba dočekati s osmijehom, toplom riječi, da se opet vrate i dobro osjećaju na Mosoru. Znači, s ljubavlju ili nikako. – Špirov je recept za dobrog domara, ali i sretnog čovjeka.

Naš domar Špiro priključio se Bradatoj aukciji, humanitarnoj akciji koja ima za cilj promicanje muškog zdravlja i važnosti preventivnih pregleda. Ideja je da muškarci doniraju svoje brade ili brkove, a prikupljena sredstva usmjeravaju se udrugama za borbu protiv raka. Tako se na Mosoru održala jedna od bradatih aukcija gdje su pale mnoge planinarske brade i brkovi, a na nagovor kćeri Špiro je nakon 49 godina obrijao svoje prepoznatljive brkove u plemenite svrhe na završnoj večeri Aukcije u Planu B.



S MOSORA SE MOŽE DOSEGNUTI KROV SVIJETA!

RAZGOVOR SA STIPOM BOŽIĆEM

Vjerojatno najpoznatiji član HPD-a „Mosor” zasigurno je proslavljeni alpinist Stipe Božić. Na 100. obljetnicu društva, Stipe se, kao i gotovo svakog slobodnog vikenda, popeo do doma „Umberto Girometta” kako bi s prijateljima i brojnim planinarima proslavio veliki jubilej.

– Pretežito sam vikendima na Mosoru. Kada ne idem na visoke planine ili kad je varljivo vrijeme, onda sam tu. Mosor mi puno znači. Tu sam se odgojio, tu smo se sastajali kao planinari, alpinisti, spašavatelji... U vremenima kada nas je bilo puno, puno manje za razliku od današnje mnogobrojne planinarske obitelji, u vremenima kada su na Mosoru radili domari čija se djeca sada brinu za dom kao domari... S Mosora se išlo na penjanja, krenulo bi se put Mihanovića na razne ture, na Mosoru su se pripremali usponi



na mnoge svjetske vrhove, u konačnici i na sam krov svijeta. Mosor je za mnoge od nas zaista kulturno mjesto i evo, na 100. godišnjicu društva mogu kazati kako sam vrlo ponosan što sam dio Mosora – rekao nam je Božić koji je još tamo 1968. godine završio alpinističku školu u Planinarskom društvu „Mosor”, što je obilježilo njegov alpinistički put na kojem je upisan i famozni Everest na koji se popeo 1979. godine, kao i deset godina kasnije. Uostalom, kao i na ostale najviše svjetske vrhove.

– Sjećam se svog prvog susreta s Mosorom. Prvi srednje. Išli smo iz Žrnovnice preko Vražjeg uspona. Mislio sam da ću odustati koliko mi je bilo teško. Ali, nastavili smo ići



– i nikada ne zaboravlja spomenuti zabijanje prvih klinova u alpinističkoj školi i svoje instruktore alpinizma koji su bili ključni u njegovom odgoju. Posebno je istaknuo važnost tima i timskog rada u alpinizmu.

– Moja generacija je imala izvrsne mentore, od pokojnog Zvonka Kovača, preko Tonka Maroevića i njegove braće, pa Stanka Gilića i drugih sjajnih penjača. Oni nam nisu bili samo mentori, učitelji, nego i drugi roditelji koji su nas usmjeravali da nije važno samo popeti se negdje, nego i napraviti neku priču od toga, da ostane nešto iza nas, da poštujemo jedni druge, da budemo tim, da cijenimo planine.

– Danas kada dođem na Mosor veseli me vidjeti roditelje s djecom. I moja djeca su se tu odgajala i postala kasnije odlični penjači, alpinisti, planinari i ljudi kojima smo mi kao roditelji prenijeli ljubav prema prirodi i zdravom načinu života. Osobno, meni Mosor znači drugi dom. Izletišta je to gdje se uvijek dobro osjećaš i gdje sretnješ više dragih ljudi nego na splitskoj Rivi, a i do gore i natrag napraviš dobar trening. Puno beneficija nudi naš Mosor – kaže Stipe Božić.



"MOSOR MI DAO NAJBOLJE PRIJATELJE NA SVIJETU I MOJ MIR"

RAZGOVOR S RAIFOM PARDUZIJEJEM - RAJKOM

Na pitanje kako bi sebe predstavio – kao planinara, visokogorca, planinarskog vodiča ili trkača na duge staze, Rajko spremno odgovara: „Ja sam sve to!”

Morate mu vjerovati jer je Raif Parduži jedna od onih, kako ih volimo nazvati, multipraktik osoba, čije vas sposobnosti uvijek iznova iznenađuju. Uvijek vedar i nasmijan, spreman za šalu, ali mora se priznati, nekad i s dozom nestrpljenja, Rajko je jedna od ikona našeg društva koja osvoji svakom novog člana upravo svojom dječjačkom nestašnošću i zaraznom energijom. I kako da ga predstavimo kad je on „sve to”?

– Rođen sam u Kosovskoj Mitrovici. Još tamo 1979. godine išao sam trbuhom za kruhom jer je život



u mom kraju bio jako težak. Svašta sam radio. Po struci sam automehaničar, ali znam svašta raditi, i oko struje, pločica, gradnje, ma svašta. Bio sam jako brz pa sam se bavio i trčanjem. Atletika na 1500 metara. Bio sam prvak u svoje doba. A more... Volio sam more jako, i trčanje po pijesku. Upoznao sam jednog prijatelja iz Splita pa sam došao tu raditi nešto privatno i svidjelo mi se. Kasnije sam otišao na Novi Zeland na godinu i po dana. Bilo je zanimljivo. Kao najbolji radnik na farmi dobio sam za nagradu putovanje oko svijeta brodom, ali kako sam imao problema s morskrom bolešću, odlučio sam se vratiti na čvrsto tlo, u Split. Tad je krenuo i rat, teško



i čudno vrijeme. Bio sam branitelj od 1991. godine. Dobio sam odlikovanje od predsjednika države, a u brigadi sam bio pohvaljen. Iz vojske sam izašao 1997. godine i tada sam otkrio planine. Prvo sam se učlanio u HPD „Biokovo”, a kasnije, 2010. u HPD „Mosor”. Društvo „Mosor” i planina Mosor su mi uvijek u srcu. Ta planina mi je dala najbolje prijatelje na svijetu i moj mir – veli nam Rajko pomalo sjetno.

Oni koji ga dobro poznaju znaju da se na spomen prijatelja Rajku srce otvori još više i u tom trenutku bi napravio sve da okupi cijelo društvo oko sebe i da se svi raduju. Takav je Rajko, vječni veseljak koji ne voli biti sam.



Kao član Mosora istaknuo se kao volonter, vodič, a dobitnik je i društvenih i HPS-ovih priznanja. Najviše je ponosan na svoj angažman oko obnove doma „Umberto Girometta” gdje je redovito dolazio iz Makarske kako bi s ostalim Mosorašima bojao zidove, lijepio pločice, popravljao struju i drugo.

– Kad se sjetim da su članovi Mosora sav materijal nosili na ramenima i po kiši i po snijegu i uporno dolazili na svaku radnu akciju! Baš se radilo iz srca! Meni je čast biti dio takve ekipe. Kada bih vodio društvene izlete gdje bi se skupilo i po 100 ljudi, jedva bih dočekao jutro da krenem iz Makarske put Splita pa da povedem pun autobus na Radušu, u kanjon Brine, kanjon Prosike ili gdje već. Meni je to bio pravi gušt. Kad je čovjeku nešto drago, nije mu ni teško, a s planinarima je uvijek veselo – kaže Rajko.

Danas je najaktivniji kao član Visokogorske sekcije, odnosno vodič i edukator novih naraštaja. S Denisom Vranješom Vinčijem u ovoj je priči od 2015. godine kada je krenula visokogorska ideja u Mosora. Zaredale su se snježne ture po Bosni i Hercegovini, Biokovu, Austriji, Italiji...

– Podrška sam Vinčiju od početka jer je odlična osoba, uvijek spreman pomoći svima. Puno sam od njega naučio i svaka mu čast. Svima daje priliku. U toj sekciji sam se nahodao

kao vodič, a sada je vrijeme da mladima prepustimo vođenje sekcije. Ja ću i dalje biti tu, ali malo više o svom poslu. Evo, planiram baš sa Zdeslavom Gabrićem i dvoje Crnogoraca na Signalkuppe – otkriva nam Rajko.

Pitamo ga koja mu je planina najviše u srcu, a on opet spremno odgovara – Biokovo.

– Gledam ga svaki dan s prozora i divim mu se. Čak sam na zid u kuhinji stavio sliku Biokova. Onda slijedi Velebit pa sve ostale planine. Kad sam krenuo planinariti, obišao sam cijelu Hrvatsku. Bilo je i šakalji-vih situacija, ali nikad se nisam izgubio. Imam GPS u glavi, čak i u magli. Znaju me nekad pitati bojim li se ičega. Pa, ne bojim, zapravo. Uvijek postoji ona doza straha jer onaj tko nema nimalo straha, nešto s njim nije u redu. A bojim se, eto zmi-je, medvjeda... Želja mi je pope-ti Elbrus. Ne znam ni ja zašto. Bio je prijatelj tamo pa mi ostalo u glavi. Ipak, nikad dovoljno novaca za takav pothvat, a sad su i godine tu. Al evo, čeka me Maganik, Hajla... Uvijek nešto lijepo – kaže Rajko.

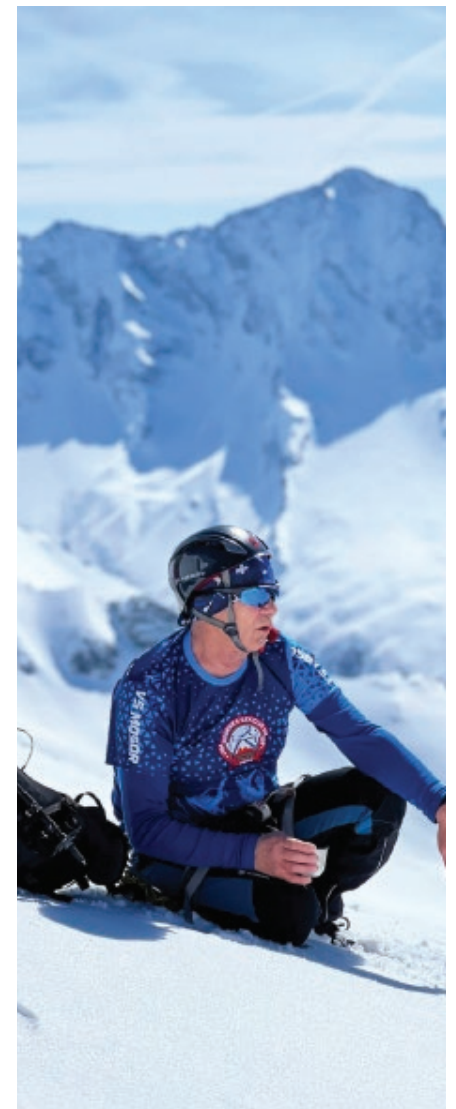
Naglašava kako je planinare-nje njegov način života. Šalimo se s njim kako često zna reći da mu je ovo zadnji put.

– Ha ha! Znaš zašto ja to kažem? Da vidim koliko me vole! Ma ja jako volim društvo, volim biti okružen s

puno ljudi i kad ih vidim vesele, ja sam najsretniji čovjek na svijetu – s osmijehom nam kaže.

Pitamo ga koja je tajna njegove vitalnosti, odnosno nemirnog duha.

– To su me već jednom pitali u TV emisiji... Moj čaća me stalno vikao da što stalno skačem, kao da me netko štipa. Nisam mogao stati na jednom mjestu. Oduvijek sam volio otkrivati nešto novo, kretati se, voziti satima, ići uvijek drugim putem... I kad kavu pijem, mislim što ću dalje... Teško je to objasniti. Da, nemam mira. Jedino me planine smire. Tu sam našao svoj mir, našao sam sebe i tu nestaje sve loše. Tu sam upoznao prekrasne ljude s kojima mogu sve podijeliti. To je ta sreća koja me drži. Njima se uvijek mogu obratiti. Nema ljepše nego kad vrata iza sebe ostaviš otvorena. To me pokojni čaća naučio i to poštujem – zaključuje mudro Rajko naš razgovor.





ŠTO JE SVE PLANINA MOSOR?

Rođen sam u Zagrebu, najvećem gradu Hrvatske, u kojem sam i proveo prvih 28 godina života. Često sam znao čuti usporedbu: „Što je Zagrepčanima Medvednica, to je Splićanima Mosor.“ Usporedba je točna iz nekoliko razloga: obje se planine uzdižu iznad svojih gradova, imaju mnogo planinarskih staza, a administrativno se dio njih nalazi unutar područja tih gradova.

Nakon devet godina života u Splitu, moram priznati da mi je Mosor puno draža planina nego Medvednica jer pruža znatno više sadržaja za istraživanje od Zagrebačke gore. Možda sam malo subjektivan jer više volim krški teren

nego šumovite gore, ali mislim da je većini ljudi atraktivnija stjenovita planina s brojnim vidikovcima u odnosu na šumovita brda s povremenim vidikovcem. Nakon mnogo godina članstva u HPD-u „Mosor“, te općenito boravka na planini Mosor, moram priznati da mnogi planinari ne znaju što je sve područje planine Mosor.

Jednostavno rečeno, područje planine Mosor je Poljička Republika uključujući zapadni Mosor do izvora Jadra. Planina Mosor okružena je rijekom Cetinom, Jadranskim morem, rijekom Žrnovnicom, naseljima Korešnica i Mravince, te Kliškim poljem, Dugopoljem i Krušvarskim

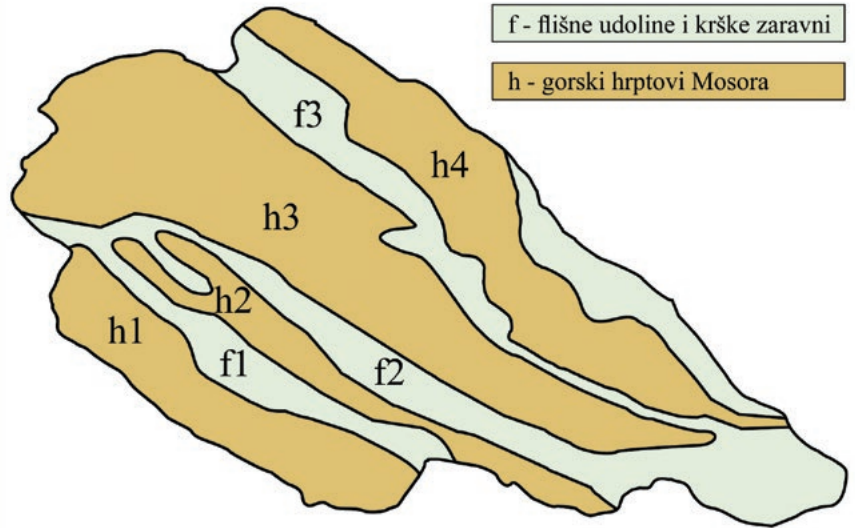
poljem (Bisko). Pružanje planine Mosor dinarskog je smjera, odnosno sjeverozapad-jugoistok. Dužina planine iznosi nešto više od 25 km, dok je najširi dio Mosora na potezu HE Đale – V. Kabal – Podstrana dug 15 km. Površina planine iznosi oko 300 km².

Stručni naziv gore opisanog područja, odnosno geomorfološke mikroregije prema geomorfološkoj regionalizaciji Hrvatske naziva se Gorski hrbat Mosora s podgorjem. Navedeno područje planine Mosor možemo gledati kao četiri gorska hrpta između kojih se nalaze flišne udoline. Gledajući od Jadranskog mora, prvo se izdiže gorski hrbat koji



KOZIK U ZALASKU

znamo kao Perun i Mošnica, a zajedničko ime je Primorska kosa. Laički rečeno, Perun i Mošnica su podgorje Mosora. Zatim slijedi flišna udolina kojom teku potoci Vilar (Veliki potok) i Lisičina. U spomenutoj udolini nalaze se današnja naselja Srinjine, Tugare i Naklice. Drugi gorski hrbat obuhvaća uzvišenja Sridivicu, Makirnu, Očur i Križice. Ovaj gorski hrbat dijeli prethodno spomenutu flišnu udolinu od druge flišne udoline, u kojoj su se razvila današnja naselja Sitno Gornje, Dubrava, Gata, Čisla, Ostrvica i Zvečanje. Glavni i najviši gorski hrbat je greben gdje se nalaze najviši vrhovi Mosora (Debelo brdo, Ljubljan, Veliki Kabal, Botajna, Sv. Jure i Lišnica). Najviši greben granica je primorskih i sjevernih padina Mosora. Četvrti gorski hrbat naziva se Mali Mosor, a područje između posljednja dva grebena poznato je kao Gornja Poljica.



KARTA GREBENA I UDOLINA MOSORA

Tu se nalazi ponikvasto područje Kotišine, te flišna udolina poznata kao Gornji i Donji dolac. Ukratko rečeno; Gornja Poljica odnose se na

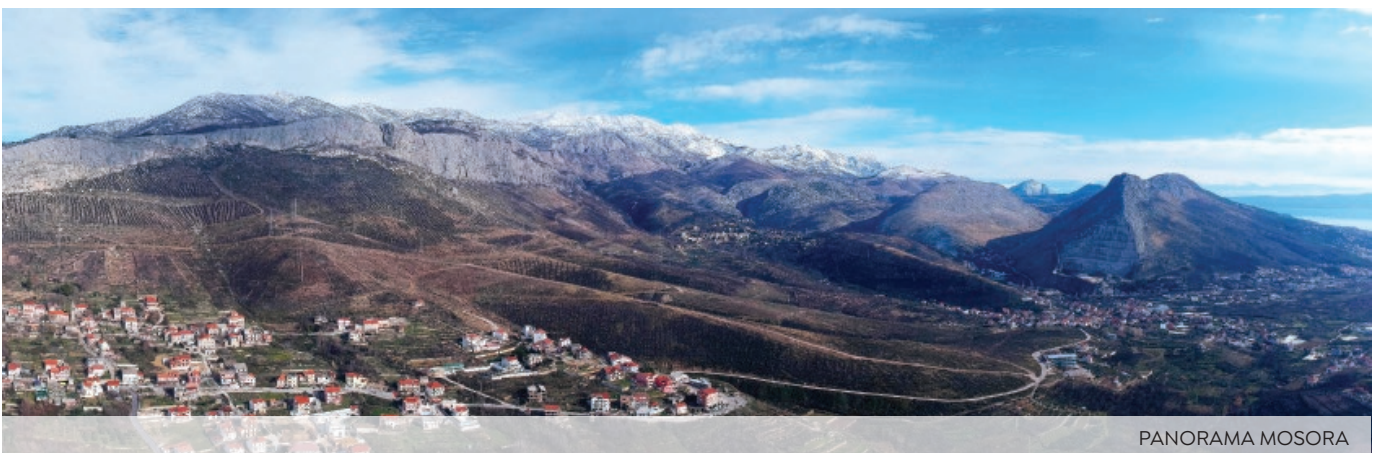
sjeverni dio Mosora, Srednja Poljica centralni su i planinarski najpopularniji dio Mosora, dok su Donja Poljica primorske padine Primorske kose (Mosora).

Svaki put kada planinarim Mosorom, moja ljubav prema ovoj planini raste. Obožavam ovu planinu jer ima toliko starih zapuštenih staza i neoznačenih vrhova do kojih se može doći krećući se po krškom bespuću. Osobito volim zimi planinariti Mosorom, kada mi vegetacija dopušta kretanje van označenih staza. Obožavam istraživati sjevernu stranu Mosora jer je najmanje poznata ljudima, a sve češće počinjem istraživati podzemlje Mosora, što je posebna priča za sebe. Što više upoznajem Mosor, to ga više volim.

piše: **Marko Kovač**



BESPUĆE MOSORA



PANORAMA MOSORA



CARSTVO VJEŠTICA NA KLEKU I BAJKOVITE BIJELE STIJENE

Sam početak ovog izleta ukazivao je na to da će biti prava pustolovina i poseban doživljaj. Na Turskoj kuli, još uvijek obavijenoj mrakom u 5 sati ujutro, okupilo se dvadeset i troje nas. Tri vodiča iz HPD-a „Mosor” pratila su organizaciju: glavni vodič Marko Kovač Putnik Lik (karizmatičan, zabavan i nevjerojatno energičan, uvijek traži nešto izvan naših okvira i mogućnosti), te pomoćne vodičke Merien Ilić i Mirna Peović, koje su svojom smirenošću i empatijom postigle savršen balans energije ovog izleta. U Ogulinu nam se pridružio i Miroslav Rajak, planinarski vodič HPD-a „Platak”, koji je svojim iskustvom i savjetima dodatno obogatilo cijelu priču.

DAN PRVI

Oko 10 sati stigli smo u Ogulin na proslavu 150. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, nakon čega smo krenuli na uspon na Klek.

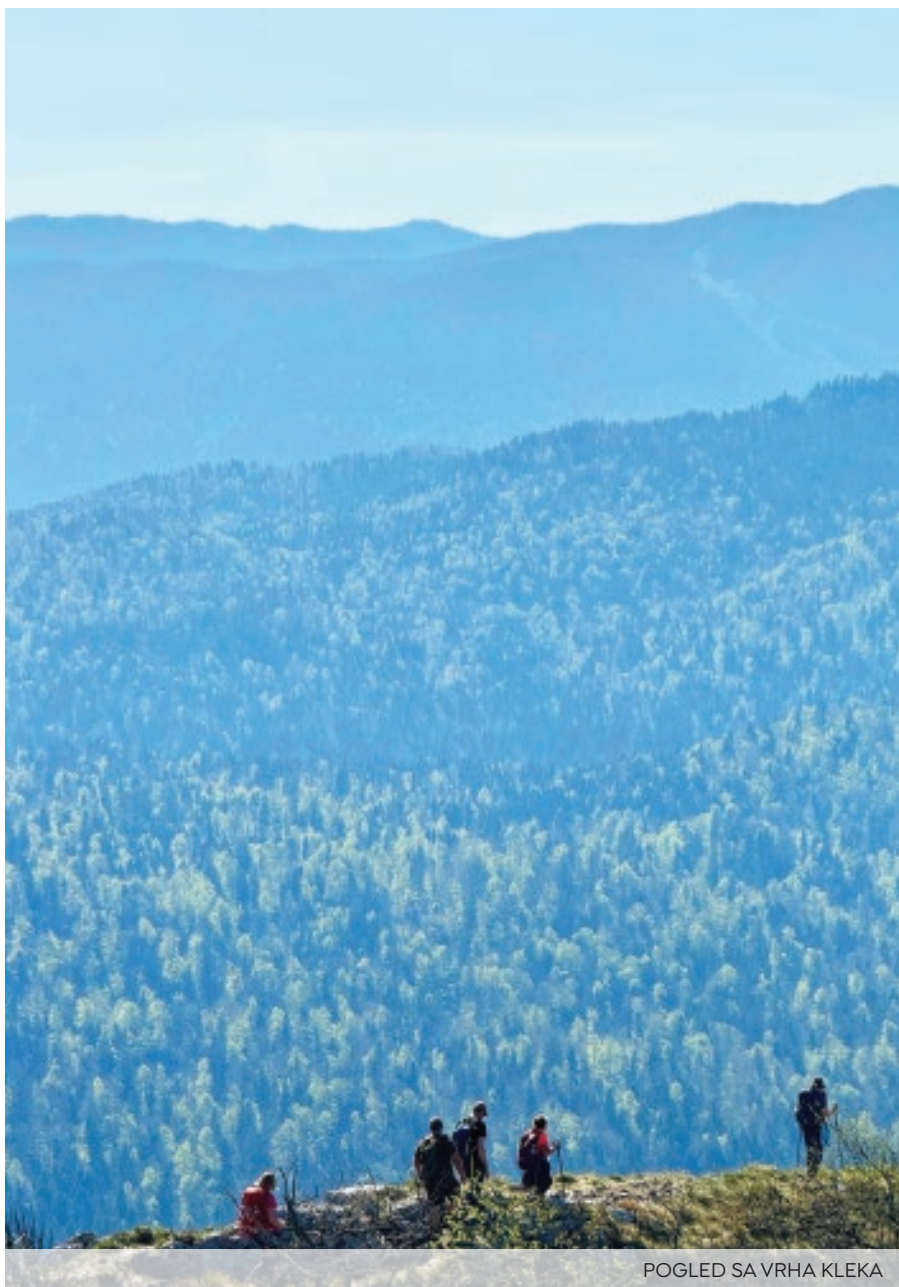
Predivno vrijeme, magična priroda i pogled na uspavanog diva na vrhu predstavljali su odličnu motivaciju za planinarenje. Uz to, legenda o Kleku, mistično carstvo vila i vještica, kao i bajke i priče slavne Ivane Brlić-Mažuranić, s rijekom Dobrom koja ponire i nestaje u centru grada Ogulina, dodatno su obogatili doživljaj.

Iskreno, 2000 planinara u pohodu na Klek malo je narušilo opći dojam, ali bili smo svjesni u kakvu se avanturu upuštamo. Na planinarski dom „Klek” stigli smo točno u vrijeme pokazne vježbe HGSS-a i spašavanja helikopterom, otprilike u isto vrijeme kada i predsjednik Milanović, pa ne treba posebno opisivati gužvu u koju smo dospjeli. U stilu pravih vila i vještica, pronašli smo svoj mir i mjesto za odmor na vrhu padine iznad planinarskog doma, gdje smo se opustili tijekom prve velike pauze.

Nakon toga krenuli smo na uspon na Klečice (1058 m), budući da je na vrhu Kleka (1181 m) bila neopisiva gužva. Laganim tempom penjali smo se kroz bukovu šumu, povremeno hodajući po tepihu od medvjedeg luka, sve do podnožja Klečica. Uspon na Klečice obuhvaćao je penjanje po stijeni osiguranoj sajlama. To je bilo uzbudljivo i vrlo zanimljivo iskustvo. Nekima je to bilo prvo takvo iskustvo, pa su se malo zabrinuli, no dolaskom na vrh sve brige su nestale. Suočavanje s izazovima omogućilo nam je da naučimo mnogo jedni o drugima, ali i o sebi. Pomakli smo granice za koje smo mislili da su nepromjenjive.

Kako se gužva na vrhu Kleka malo smanjila, dio grupe odlučuje se popeti na vrh, dok se ostatak spušta prema planinarskom domu i dalje u selo Bjelsko, u podnožju Kleka.

Zatim slijedi izlet u grad Ogulin i



POGLED SA VRHA KLEKA

posjet Zavičajnom muzeju u impozantnom Frankopanskom kaštelu. Poseban dojam na nas ostavila je Alpinistička zbirka, Spomen-soba Ivane Brlić-Mažuranić i Čelija br. 6. Pored kaštela u centru Ogulina nalazi se Đulin ponor, u kojem nestaje rijeka ponornica Dobra u podzemlje krša ispod naših nogu. Bogatom večerom i ugodnim druženjem završava naš prvi dan izleta.

DAN DRUGI

Nakon doručka u Ogulinu krećemo prema Velikoj Kapeli i strogom rezervatu prirode Bijele i Samarske stijene. Vrijeme je i dalje predivno, a raspoloženje u našem pretrpanom minibusu izvanredno.

Nakon sat vremena vožnje stižemo na cilj – početak kružne staze; prvo Begovom stazom, a zatim kroz impresivni Klanac kostura na dio Vihoraškog puta koji spaja Bijele i Samarske stijene te slovi za jedan od najtežih i najljepših planinarskih putova.

Priroda kroz koju prolazimo neopisive je ljepote. Mir, tišina, cvrkutanje ptica, mirisi koji se izmjenjuju, poneki trag medvjeda u sjeni stoljetnih stabala zaista su iskustvo koje se ne doživljava često u životu. Obogaćeni tim iskustvom, hrabro hodamo dalje prema vrhu Bijelih stijena.

Nakon dugog uspona kroz šume prašumskog tipa jele, smreke



VESELO DRUŠTVO MOSOR I DIV KOJI SPAVA



FANTASTIČNI PREPOZNLJIVI PRSTI

i bukve, stižemo na početak Vihoraškog puta. Pred nama se otvara pogled na strme, visoke, oštre stijene u svojoj punoj ljepoti. Prvo što vidimo prepoznatljivi su Prsti, a s njihove lijeve strane vrh Bijelih stijena (1335 m). Bijele stijene su elegantan izdužen greben, iz kojeg se prema nebu uzdižu oštre stijene. Na njihovim teško pristupačnim vrhovima mogu se vidjeti neobične skulpture u kamenu, remek-djela

nekeg ludog umjetnika ili šumskog bića iz bajke.

Podno same vršne stijene započinje strm i zahtjevan uspon do vrha, osiguran sajlama i klinovima. Netko s radošću, netko sa strahom, ali svi smo se uz punu podršku naših vodiča popeli na vrh! Hvala im na tome!

Surova ljepota ovog kraja i pogled s vrha ostavljaju nas bez daha! Dugo uživamo u čaroliji koja nas okružuje,

diveći se pogledu na Samarske stijene, Bjelolasicu, Klek...

Nakon te sreće slijedi spuštanje s vrha i nastavak planinarenja prema planinarskoj kući „Dragutin Hirtz” i planinarskom skloništu „Miroslav Hirtz”, gdje opet radimo veliku pauzu. Rusovim jarkom spuštamo se do minibusa koji nas čeka na dogovorenom mjestu.

Sretni, zadovoljni i puni dojmova, vraćamo se u civilizaciju. Za mene jedan od najljepših izleta u životu ostat će upamćen ne samo kao doživljaj predivne prirode neizrecive ljepote, već i kao dan kada smo dobrano pomakli granice svojih mogućnosti i sposobnosti, narasli i kao planinari i kao ljudi.

Hvala svima koji su sudjelovali i bili dio ove fantastične priče, a posebno našim vodičima 4 M (Marko, Mirna, Merien i Miro) i HPD-u „Mosor” (opet M), koji su nam to omogućili! Pozdrav i svima onima koji su željeli biti tu, ali nisu mogli. Ponovilo se, bilo je genijalno!



KIŠNE GLISTE NA VRHU BIJELIH STIJENA

piše: **Ivana Buličić**



STOL I VRTAČA

KARAVANKE

Opisat ću vam svoj doživljaj planinarenja na Karavankama i osvajanje triju vrhova iznad 2000 m u jednom danu: Vrtača, Mali Stol i Veliki Stol. Neću se zamarati mjernim jedinicama jer doživljaji nemaju mjerne jedinice – koliko nas, toliko doživljaja. Ja sam doživjela dječič sreće kojom se „kupuje” zdravlje i vrijeme života što bi nam inače trebao biti cilj.

U 6 sati smo krenuli put Slovenije gdje nas je dočekala kiša, a znamo da je po mokrom terenu u planinama teže kročiti. Dolazimo do početne točke (ostavljamo ruksake, navlačimo kabanice) i u stavu „mirno” slušamo glavnog vodiča: „Neki me znaju, a neki ne. Ja sam Igor Piacun, a moj pomoćni vodič Vlado Majetić će stići sutra i njega će mijenjati Marija Blažević. Nema

nikom' ispred glavnog i iza posljednjeg vodiča.”

Nakon pola sata uspona dogodi se nešto neočekivano i nedoživljeno mnogim planinarima. Dvije divokoze, iz samo njima poznatih razloga, pretrče preko teškog i strmog nagiba, na kojem je malo povećih gromada kamenja spremno čekalo u stavu da promijeni svoje ležište u podnožje i na vječni počinak. Po užasnom zvuku spoznamo da „lete” prema nama, ali ne možemo odrediti pravac. Predali smo se i izbezumljeni čekamo, a ja, vidjevši planinara do sebe kako se spušta na tlo naginjući glavu pod klekovinu, uradim isto i baš tada utihnu sve (spasila klekovina), dok jedna veća gromada brzinom munje nije „probila” niže blizu glavnog vodiča.

Sretni nastavljamo put do prvog doma gdje večeramo, nehrkači traže nehrkače (nije bitan spol ni rod). Ustajemo i ujutro krećemo na osvajanje Vrtače. Igor nam je imao nešto važno za reći: „Tko misli da neće moći ili se boji visine, neka odustane.” Oči bi mi odustale, ali nevidljiva sila mi kaže „možeš i moraš”. Noge, ruke i oči slušaju glavurdu i stižemo



PLANINARSKI DOM NA ZELENICI



NA VRHU STOLA

na vrh. Ne zamjeramo oblacima što su nam „ukrali” veličanstveni prizor i slijedi slikavanje i spust. Ostali nas čekaju u podnožju, na dlanove smo stavili hranu po koju dolaze ptice i uživanju nema kraja.

Krećemo dalje, sjetimo se „muke ježeve” kad ugledamo koliki nas uzgon čeka do planinarskog doma na Malom Stolu. Mi pogledom pratimo austrijske planinare koji imaju drugi plan. Svi smo u svom privatnom filmu i uspon kreće. Pazimo da ne postanemo kao one divokoze i ne probudimo uspavano kamenje te tako ugrozimo planinare iza i ispod nas.

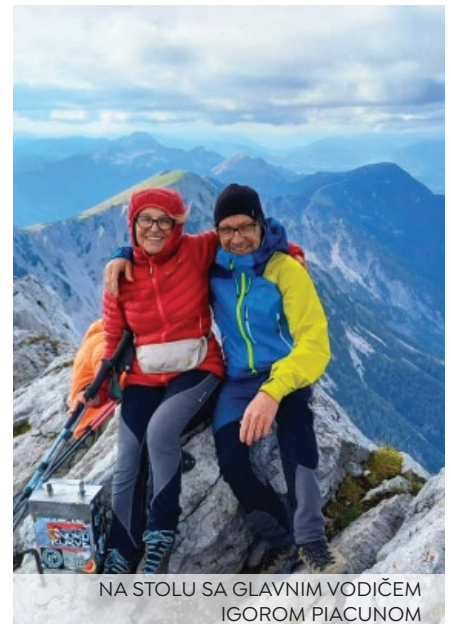
U mucu, trudu i znoju stigismo do putokaza gdje piše da smo za 5 minuta do doma i 10 minuta do najvećeg vrha Karavanki. Ne vjerujem jer množim s 10 (kao da je u Sloveniji minuta puno duža). Odustajem od uspona na vrh, a Igor nije htio ni čuti. Ostavljamo ruksake i zaista šebući stignemo za dvadesetak minuta, razidu se oblaci i imamo veličanstven prizor oko sebe. Slijedi slikavanje i laganini spust te drugom stazom stižemo u planinarski dom „Prešernova koča” u kojem nas je čekala hrana, piće i spavanje.

Ujutro krećemo na spust opet pazeći da ne postanemo one „divokoze” i u podnožju krećemo stazom u okruženju alpske ljepote. Dodemo do planinarskog doma u kojem se okrijepimo kolačima, natočimo vodu i nastavljamo do doma na

Zelenici gdje uzimamo ostavljen „višak” iz ruksaka. Stižemo u podnožje; mojoj malenkosti Igor predaje kormilo vođenja ekipe. Naravno da je to bilo uz smijeh, svi smo krenuli jer nam više ne trebaju „pravi” vođe. Slijedi presvlačenje i spremanje ruksaka za povratak, večera i dugi put. U autobusu – dijeljenje slika, divljenje, smijeh i sreća je tu. Stižemo zahvaljujući dobrom vozaču u Split i svatko u svoje „sklonište”. Ponovilo se!!!

Hvala vodičima i svim članovima ove grupe jer smo podjednako zaslužni za ovo iskustvo.

piše: **Mara Stojisavljević**

NA STOLU SA GLAVNIM VODIČEM
IGOROM PIACUNOM

SREĆA

MANGART, ŠPIK I PLANINARKE

Godina 2023. značila je moj ulazak u svijet planina u općoj planinarskoj školi. Donijela mi je osnovno znanje i mnoge posebne ljude. Prirodno je stigao i napredak pa je 2024. godina bila obilježena visokogorskom školom, visokim vrhovima i novim iskustvima. Škola nas je izvela van granica Lijepe naše i pokazala nam je sve čari alpskih vrhova. Fotografije su se nizale jedna za drugom, video za videom, pratitelj za pratiteljem, sve do onog posebnog pratitelja, odnosno pratiteljice.

U lipnju 2024. visokogorska škola odvela me je u Dolomite, a moje pratitelje u bespuće svakodnevnih fotografija i objava. Među komentarima se istaknuo jedan, onaj koji me je i odveo na ovaj posebni izlet – planinarenje u Julijskim Alpama, na Špik i Mangart.

Kolegica Ana iz planinarskog društva „Velebit“ iz Zagreba, zaljubljenica u Dolomite, izvukla je iz mene sve aktualne informacije o Dolomitima. Međutim, kako to i biva u ovim našim planinarskim krugovima, priča se nastavila o Prenju, Alpama, visokogorstvu i alpinizmu. Par poruka i koji mjesec kasnije završila je visokogorska škola, a ja sam napokon imala slobodan vikend da upoznam svoju cyber prijateljicu. Nije nam dugo trebalo i dogovor je već pao – 11. mjesec, Julijske Alpe, Mangart i Špik, četiri nepoznate planinarke i ja. Tek sada kad se prisjećam tih dana shvaćam da je možda bila i ludost



upustiti se u avanturu s nepoznatim curama. Tko ne riskira, ne profitira!

Oni koji planinare sa mnom znaju kako su ti izleti do detalja isplanirani, ali ne znaju da postoji netko još detaljniji od mene! Kolegica Ana pretvorila je produženi vikend u pravi mali hedonizam na planinama. Na put smo krenule iz Zagreba u sastavu: Ana N. (PDS „Velebit“), Matea (PD „Planinorci“), Danijela (PD „Planinorci“) i ja. U cik zore prema Sloveniji je krenuo Duster pun žena. Već smo s prvim jutarnjim zraka počele pričati, a ni danas još nismo stale... Plan je bio prvi dan otići odmah na Špik, prespavati u hostelu u Kranjskoj gori, a drugi se dan

popeti na Mangart feratama.

Prvi smo dan stigle ujutro podno Špika, raspričane i vesele odmah smo se uputile na dugu turu koje se ne bi posramio nijedan visokogorac. S obzirom na to da ja inače planinirim s pretežito muškom ekipom, bila sam fascinirana koliko mi je godilo žensko društvo i ta naša duga priča, sto tema i puno različitih mišljenja. Negdje u toj priči primijetile smo da je počeo padati mrak, a mi smo se tek popele na greben. Jedino odgovorno bilo je da se krenemo spuštati i da ostavimo Špik kao izgovor da se opet okupimo nekom drugom prilikom. Uspon prema Špiku je jako osebujan. Veći dio staze vodi kroz šumske putove, prelaze se potočići i



manji kuloari, a sam je vrh poprilično izložen i izdiže se iznad šume. Tura je dosta duga i zaista je potrebno planirati veći vremenski obuhvat da bi se popelo na sam vrh.

Priča se nastavila u hostelu; malo u kuhinji, malo za stolom, još malo u spavaonici i došlo je jutro. Kod Mangarta je naglasak bio na feratama. Što god da ja sada napišem, neću moći dočarati svu silinu ljepote koju možete doživjeti na Mangartu. Autom smo krenule prema Italiji. Sezona je već bila gotova tako da smo brzo našle parking. Vrijeme je bilo idealno, za poželjeti. Kada smo se izdigle iznad proplanaka i ovčica, na križanju staze jedna je ekipa odlučila ići talijanskom feratom dok je ostatak ostao na Mangartskom sedlu, ležeći i spavajući na suncu. Kad smo se ponovno ujedinile, krenule smo zajedno slovenskom feratom do vrha. Uspon kreće impresivnim usjekom u stijeni i nije zahtjevan, staza je jako dobro postavljena i održavana. Kako je bivalo prvi dan, tako se nastavilo i dalje, pa smo s tom našom pričom zaboravile na vrijeme (možda i namjerno) i tako smo se popele na vrh taman toliko da dočekamo zalazak sunca. Vjerujem da će priložene slike najbolje dočarati spust s Mangarta prema parkiralištu.

Time smo završile naš prvi mali zajednički obilazak Julijskih Alpi. Dovoljno je bilo tri dana da postanem dio ove ekipe koja već duži



niz godina zajedno planinari i zbog toga sam neopisivo sretna. Priča koja je započela prvi dan u autu u Zagrebu nastavila se u WhatsApp grupi, od tada smo imale mnoga zajednička druženja i planinarenja o kojima ćete, nadam se, čitati u sljedećem broju časopisa.

Društvene mreže su dobra stvar ako ih se pravilno koristi. Planinara ima mnogo, neki su nam blizu, a neki su nam dalje. Potrebno je dijeliti svoja iskustva, fotografije i dojmove jer nikad ne znaš kad ćeš pronaći svoju 'klapu'. Toliko od mene i mojih zagrebačkih cura za ovaj broj, a sigurno više u sljedećem. Tebi čitatelju, od srca želim da odeš u Sloveniju, popneš se na Mangart i u sumrak kreneš prema nazad, zahvalit ćeš mi kasnije.

piše: Ana Kakić



TRIGLAV – SAD ILI TKO ZNA KADI!



DOM NA KREDARICI I TRIGLAV

Studen 2024. godine bio je odlična babiljeg ljeta. Sunčano i stabilno vrijeme bez vjetera, a noći svježje, u planini čak i studene. U ponedjeljak, 4. studenog 2024. godine, dođe mi u glavu da je ovo vrijeme savršeno za uspon na Triglav. Obavljam što je potrebno, počinjem planiranje i pakiranje opreme za solo izlet u Julijske Alpe. Nemam auto, ali postoji javni prijevoz. Upravo zato odlučujem iz područja Bohinja planinariti na najviši vrh nekadašnje države ovog područja, Jugoslavije.

Nakon vožnje autobusom do Zagreba uzimam BlaBlaCar do Ljubljane, opet autobusom do sela Savica i konačno krećem planinariti. Krenuo sam iz Savice zato što

je ovdje rođen Štefan Rožič. Štefan i još tri Slovenca postali su prvi ljudi koji su popeli Triglav 26. kolovoza 1778. godine. Krenuo sam njihovim putem preko Senožeti do Srednje Vasi v Bohinju. Nakon završene opskrbe u lokalnom dućanu krenuo sam uzbrdo do Planinske kočice na Uskovnici. Nakon kratke pauze nastavio sam dalje prema planini Konjščici. U Sloveniji često nailazimo na toponim planina, što se zapravo odnosi na planinske travnjake koji su još uvijek često korišteni za ispašu stoke u toplom (ljetnom) dijelu godine.

Planina Konjščica je prekrasna, a iznad sirarne „Konjščica“ (slično planinarskoj kući) uzdižu se

dojmljivi vrhovi Ablanca (2004 m) i Viševnik (2045 m). Najradije bih promijenio planove i ostao ovdje obilazeći okolne vrhove. Nema odustajanja, već se kroz Klance penjem do Jezerca, odakle nastavljam uzbrdo do Studorskog prevala, planinskog prijevoja na 1890 m koji se nalazi između vrhova Ablanca (2004 m) i Velikog Draškog vrha (2240 m). Pogled na zapad i zalazak Sunca bio je prekrasan. Moram još barem sat vremena planinariti do „Vodnikovog doma“ gdje planiram noćiti u zimskoj sobi.

Na zapadnim padinama vrha Tosc (2273 m), nalazi se „Vodnikov dom“ na Velem polju (1820 m). Bilo je 18 sati kada sam došao do spomenutog doma koji ima otvorenu zimsku sobu. U zimskoj sobi nema loženja vatre, ali ima osam kreveta s madracima i dekama. Odlična zimska soba u kojoj sam se zasluženom odmorio. Ujutro sam se probudio u svitanje, a soba je bila toplija nego kada sam večer prije došao. Krenuo sam planinariti nešto prije 7 sati. Napunio sam vodu s obližnjeg izvora pitke vode pa krenuo prema domu „Planika“ ispod Triglava.

TRIGLAV (2864 M)

Za razliku od Prvopristupnikov Triglava, ja sam od doma „Planika“ napravio drugačiju rutu u odnosu na slavne Slovence iz 1778. godine. Oni



PLANINA KONJŠČICA



ALJAŽEV STOLP NA TRIGLAVU

su uspon odradili preko Kredarice, a silazak na Planiku, te nastavili spust prema Ribičkom Lazu kraj Bohinjskog jezera. Ja sam odlučio odraditi uspon lakšim putem preko Planike na Mali Triglav, zatim sam se grebenom uspeo do glavnog vrha, Velikog Triglava, gdje se nalazi poznati Aljažev stolp.

Spomenuti je stup rezultat ideje svećenika Jakoba Aljaža, koji je kupio 16 četvornih metara na vrhu Triglava kako bi postavio limeno sklonište koje simbolizira osnivanje Nacionalnog planinarskog saveza Slovenije, čime bi tadašnje austrijske vlasti priznale Triglav kao slovensku planinu. Od 7. kolovoza 1895. godine, 20 kilograma lima postaje ponos

Slovenije. Nakon 123 godine neprekidnog boravka na vrhu, stup je 2018. godine helikopterom prenesen na restauraciju, nakon čega je vraćen na najviši vrh Slovenije.

Ostavio sam veliki ruksak kod doma na Planiki, koji je također službeno zatvoren kao većina domova na visini iznad 2000 m. Nakon guštanja na vrhu, spustio sam se do doma na Kredarici, te se vratio s malim ruksakom do Planike gdje sam uživao u pauzi za ručak.

Imao sam veliko strahopoštovanje prema Triglavu, tako da sam na kraju odradio uspon i silazak kao od šale, dobro osiguranom stazom iz smjera Planike, a još više iz smjera

Kredarice. Imao sam sreće što sam išao preko radnih dana pa nije bilo gužve ni na usponu ni na silasku s Triglava. Najveći je problem upravo gužva zbog velikog broja planinara jer je staza dosta izložena padu niz provalije koje okružuju ovaj grebenski put koji vodi do vrha. Zato je preporuka nositi opremu za osiguranje, koja najviše pomaže upravo pri mimoilaženju s drugim planinarima. Kada sam se vratio do doma „Planika”, bio sam baš sretan i ponosan na sebe što sam izvadio svu opremu iz ruksaka kako bih napravio još jednu fora fotografiju s ovog solo planinarenja Julijskim Alpama.

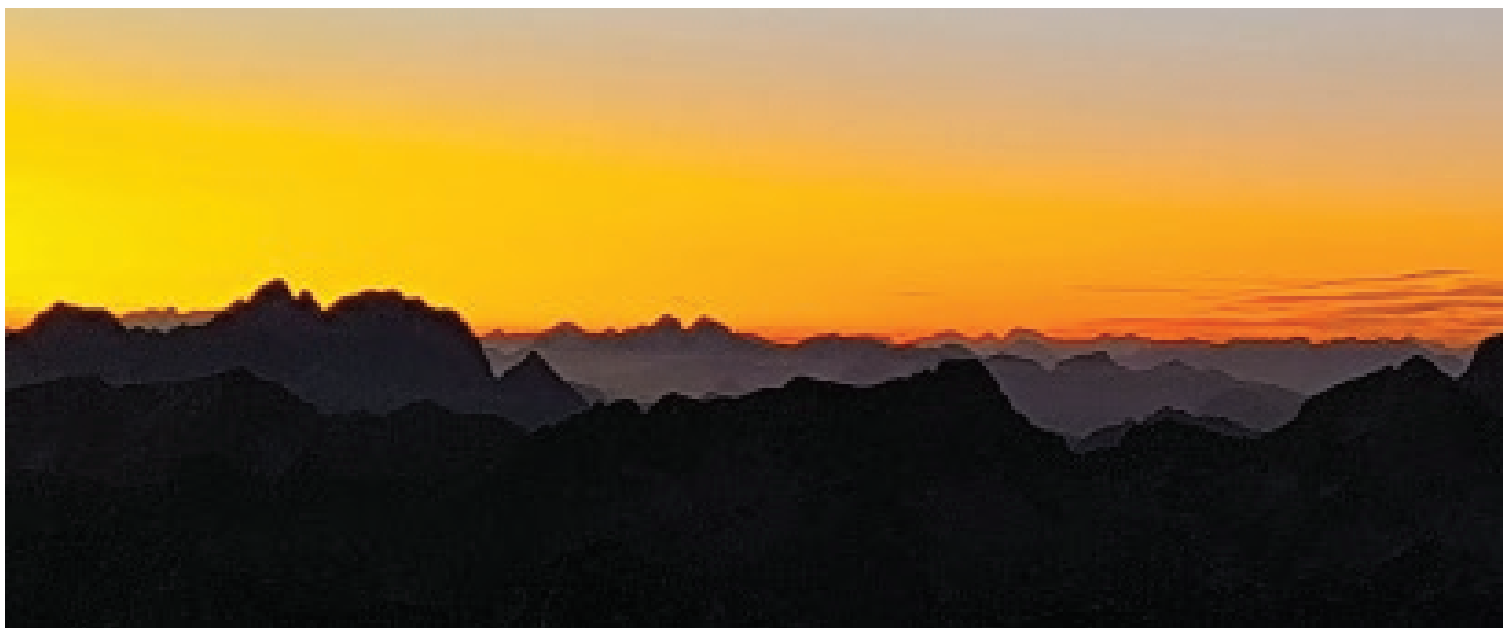
KANJEVEC (2569 M)

Triglav nije jedini vrh koji sam planirao popeti u ova tri dana planinarenja Julijskim Alpama, ali svakako je bio glavni cilj. Sada kada sam iskusio uspon na Triglav, usponi na Kanjevec i Veliko Špičje ne bi trebali biti problem. Jedini problem može biti moj veliki i teški ruksak na leđima. Srećom, taj ruksak postaje sve manje težak jer boravkom u planini praznim ruksak od hrane i piva koje sam ponio za ova tri dana.

Dva sata prije zalaska sunca krenuo sam od doma „Planika” prema domu „Koča na Doliču”, iznad koje se nalazi vrh Kanjevec (2569 m). Bio sam u dvojbi hoću li ići na vrh težim putem od Doliča ili lakšim od



OPREMA



prijevoja Čez Hribarice. Planinarska staza od Planike do Doliča ima dva dijela koji su osigurani planinarski put uz par klinova i sajlu, ali prošao sam to bez ikakvih problema. Kada sam ugledao kuću na Doliču, odlučio sam ići težim putem na vrh jer sam htio pogledati kuću izbliza i uživati u pogledu s uspona na Kanjevec prema Triglavu, te dolini Zadnjice.

Bio sam u utrci sa suncem do spomenutog vrha, pa sam trebao samo sat vremena uspona u odnosu na službenu oznaku od 1:15. Na vrh sam došao prije nego je sunce zašlo iza vrhova Dolomita. Prekrasan pogled. Još jednom ponosan na svoju odluku, iako je razum govorio

da nije mudro ići ovim putem. Briga me što moram ići skoro 700 metara nizbrdo do mjesta gdje noćim po mraku. Nije niti prvi niti zadnji put da noću planinarim po nepoznatom terenu. Prvo ću uživati u ovom prekrasnom zalasku sunca, a kasnije ću razmišljati o sigurnom dolasku do mjesta za noćenje.

Temperatura zraka bila je 2 °C, ali blagi vjetar koji je tada puhao činio je osjet hladnoće čak -2,7 °C. Pomislio sam tražiti koje sve značajne vrhove gledam prema zapadu, ali nisam se dugo borio jer nije bilo signala na mobitelu koji bi mi služio kao šalabahter. Jednostavno sam sjeo na čičiguz i uživao u ostatku Žuje. Kako sam završio piće, tako

sam krenuo nizbrdo preko Hribarice i Vršaki za Zasavsku koču na Prehodavci. Tu se nalazi prekrasna zimska soba, odnosno kućica koja služi kao bivak. Ovu noć nisam bio sam, unutra su već bila još tri mlada Slovenca. Soba ima 24 madraca i jednaki broj deka. Uz to ima rasvjetu koja se puni na solare. Baš je odlično sklonište. Išao sam spavati oko 21 h jer sam do bivka došao ponovno oko 18 h. Nakon večere sam legao u vreću i zaspao od umora.

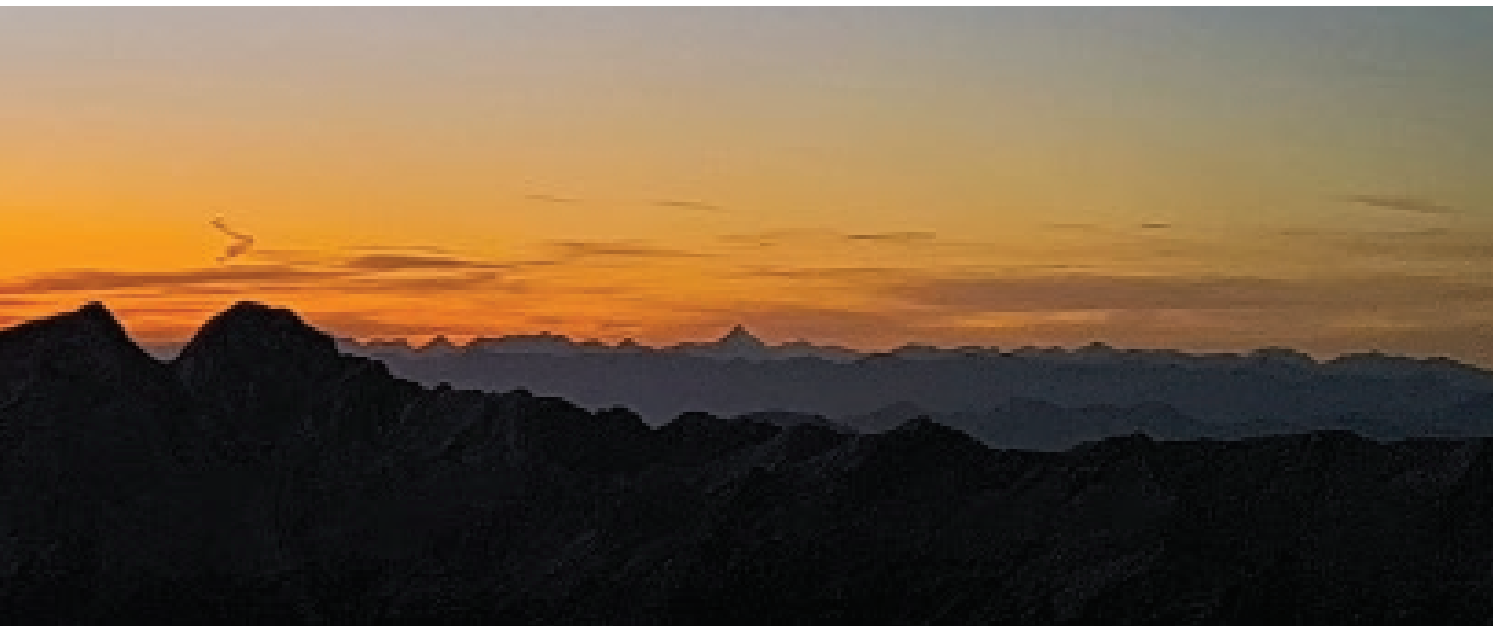
Popustio sam ekipi u bivku pa sam odlučio ustati nešto prije 7 sati, iako sam mislio ustati u 6 sati. Skoro sam 10 sati proveo u vreći, što je bilo najgore spavanje u ugodnim uvjetima. Prvo sam se probudio u 1 h



KANJEVEC I TRIGLAV U ZALASKU SUNCA



BIVAK ZASAVSKA KOČA NA PREHODAVCI



naspavan i spreman za pokret. Ipak je to bilo prerano, pa sam od 4 h imao probleme. Mislim da sam se svakih 10 minuta okretao, imao sam čudne snove sve do 6:30 kada sam izašao iz vreće i bivka, te otišao u potragu za vodom. Vodu sam pronašao u blizini jezera, odakle se planinarska kuća opskrbljuje vodom. Iznenadio sam se ljepotom pogleda Zasavske kočice na Prehodavci. Moram ovdje doći ponovno s ekipom jer je lokacija savršena. Pogled ne može biti bolji prema zapadu. Baš sam zadivljen. Krenuo sam planinariti u 8 sati, što je kasnije nego što sam mislio. Imao sam trojbu – kojom stazom doći do Ukanca na autobus u 15:40? Kroz dolinu

Triglavskih jezera, preko grebena Velikog Špičja ili istočnim vrhovima koji se dižu iznad doline spomenutih jezera?

VELIKO ŠPIČJE (2375 M)

Prva ideja bila je preko Velikog Špičja jer je to najzahtjevniji put u mojoj trojbi. Kroz jezera će mi biti prejednostavno i ugodno, što mogu napraviti u društvu cure. Malo zahtjevnije je ići istočnim vrhovima, što znači da je najbolje da ja odem solo na zahtjevniju rutu. Čim sam krenuo, teren me opčinio. Krško područje Julijskih Alpa je prekrasno. Puno pukotina i škrapa u podnožju

Malog Špičja. Uspon na vrh Malo Špičje (2311 m) bio je pod nadzorom kozoroga. Pogled na greben Špičja je fenomenalan, ali daje pomalo zastrašujući osjećaj. Jugoistočna padina vrlo je strma travnata padina nagiba oko 35 – 40°, dok je sjeverozapadna padina spomenutog grebena strmoviti odsjek od skoro 1000 m relativne visine. Ova je staza toliko lijepa, ali povremeno izuzetno opasna za ljude koji imaju strah od visine. Većina staze nema osiguranja, a krivi korak može biti koban. Uživao sam planinariti ovim grebenom iako staza uopće nije lagana. Bio sam koncentriran na svoje ciljeve pa sam stigao relativno brzo na vrh Veliko Špičje (2375 m). Sreo sam još jednog planinara koji je planinaričio sam, ali u suprotnom smjeru u odnosu na mene.

Ponovno je pogled s vrha bogat, mogao bih provesti cijeli dan promatrajući što se sve vidi s vrha. Od Dolomita, preko austrijskih i slovenskih Alpa, do vrhova Gorskog kotara i Jadranskog mora. Sve se to vidi, a ja lagano pri kraju pauze računam koliko imam vremena i udaljenosti do Ukanca, odakle mi autobus ide za Ljubljanu u 15:40. To nije bio posljednji autobus za Ljubljanu, ali je bio veza za posljednji vlak koji ide za Zagreb. Krenuo sam s vrha u 11:45. Morao sam proći 13 km uz 1850 m visinskog silaska unutar manje od 4 sata.



NA VRHU VELIKO ŠPIČJE (2375 M)

Spust s Velikog Špičja sastoji se od strme nizbrdice kroz travnatu padinu, nakon čega slijedi par stjenovitih odsjeka gdje je potrebno otpenjati metar do dva stjenovitog detalja. Najkompliciraniji dio nalazi se pri dnu padine gdje se uz pomoć sajle i par klinova otpenje 20 – 30 metara stjenovitog odsjeka, odnosno strmca. Nakon tog opasnog detalja nastavljam nizbrdo kroz škrapu i šumu do staze kroz 7 triglavskih jezera. Došao sam do Dvojnog jezera za 80 minuta od vrha, što je super jer sam svladao 700 metara visinske razlike i 4 km udaljenosti. Dvojno jezero toliko je lijepo da sam skoro odlučio popiti posljednju pivu iz ruksaka uz ovaj prekrasan

pogled, ali ipak nisam htio odustati od vlastitog izazova. Još uvijek stignem uhvatiti autobus ako nastavim ovom brzinom. Druga je dionica bila sporija nego što sam mislio. Nikako da dođem do Črnog jezera nakon kojeg slijedi strmi spust niz Komarču. Staza niz Komarču hvalevrijedna je za ljude koji su odlučili ovdje napraviti stazu. Ova planinarska staza u nešto više od 1 km savladava 500 metara visinske razlike. Kada sam pogledao selo Ukanc s vrha Komarče, pomislio sam da neću stići na bus jer imam još 4,5 km staze uz 800 m visinske razlike za proći unutar 65 minuta. Nisam odustajao jer sam imao asa u rukavu. As iz rukava bilo je trčanje s velikim ruksakom na

leđima, pošto su posljednja 2,5 km blaga nizbrdica po makadamskoj cesti, a to sam morao otrčati unutar 23 minute. Došao sam 5 minuta prije polaska autobusa za Ljubljanu. Sve se može kada se hoće! Prepun dojmova putovao sam natrag preko Ljubljane i Zagreba gdje sam se družio s dragim ljudima koje poznajem već godinama. Autobus do Ljubljane, vlak do Zagreba pa autobus do Splita. Tri dana planinarenja iz snova i pet dana prekrasnog putovanja.

Jedva čekam opet!

piše: Marko Kovač



POGLED NA VELIKO ŠPIČJE S DVOJNOG JEZERA

U KRALJEVSTVU ZLATOROGA



Dok pod nogama škriplje tanka korica leda na prelasku iz noćne tmine u jutarnji žar, nasmijana kolona Mosoraša uspinje se visoko u Kraljevstvo Zlatoroga.

Neki su sinoć, ostali jutros, pristigli u Zgornju Radovnu. Tu, tik uz svakom planinaru i zaljubljeniku u Julijce srcu dragu Mojstranu, završava dolina Krme, a započinje naš uspon prema krovu Slovenije. Na spoju triju nekadašnjih ledenjačkih dolina – Vrata, Kota i Krme, smjestilo se slikovito alpsko mjestašće, dom glasovite slovenske penjačke ekipe „Mojstranskih vjeverica“ koji su tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća neustrašivo pomicali granice mogućeg, kako u domaćim, tako i u inozemnim planinama. Danas se u Mojstrani nalazi čuveni Slovenski planinski muzej, otvoren 7. kolovoza 2010. godine, povodom 115. godišnjice postavljanja planinarskog skloništa „Aljažev stup“ na najvišoj točki Slovenije. U njemu se može dobiti sjajan uvid u razvoj slovenskog planinarstva i alpinizma, a uz stalni postav redovito nas obrađuju nove izložbe i predavanja.

Ostavljajući Mojstranu za leđima, izlazimo iz gustih šuma bukve i smreke koje ispunjavaju dolinu Krme. Dok polako dobivamo na visini napredujući prema Kredarici, pogled neprestano bježi ulijevo, na fascinantly naboranu sjevernu stijenu Velikog Draškog vrha. Toplina tijela zagrijanog nošenjem teškog ruksaka probija i do vršaka prstiju, ali smrznuta voda u betonskom koritu poviše Malog polja podsjeća kako je temperatura zraka još uvijek u debelom minusu. Sunčeve zrake tek nekoliko trenutaka kasnije pale Pršivec, dan se budi nad Triglavom.

Studeni je mjesec, na stazi nema puno planinara. Najčešće nas prelaze momčići s laganim ruksacima u kojima vjerojatno nema ništa više osim litre vode, dvije-tri energetske pločice i eventualno koje voćke. Svi oni planiraju još večeras opet biti u svojim toplim domovima, dok mi noćimo u negrijanom domu na Kredarici. Triglavski dom na Kredarici po mnogočemu je poseban planinarski objekt. Ima ukupno čak 340 ležajeva. Službeno je otvoren od početka lipnja do kraja rujna, dok u ostatku godine osnovnu skrb o

njemu vodi posada meteorologa. Ovaj je najviši planinarski dom u Sloveniji sagrađen 1896. godine zalaganjem Jakoba Aljaža i tijekom gotovo 130 godina više puta nadograđivan, dok je današnji izgled dobio 1984. godine. Tijekom ljetnih mjeseci dom poput košnice vrvi od posjetitelja iz svih krajeva svijeta, ali ponajviše ih je upravo iz Slovenije. Kako je svojevremeno izjavio tadašnji slovenski predsjednik Milan Kučan: „Dužnost je svakog Slovenca i Slovenke bar jednom se za života popeti na Triglav“, a ponos i ljubav koju gaje prema svojoj najvišoj planini utkana je duboko u dušu svakog stanovnika Dežele. Uostalom, rijetki su narodi koji na svojim državnim simbolima poput zastave i grba imaju motiv planine, kao što su najzapadniji Slaveni na nacionalni pijedestal postavili upravo voljeni Triglav.

Kratku pauzu na Kredarici iskoristili smo za smještaj u skupnoj spavaonici, navlačenje penjačkog pojasa sa setom za ferate, stavljanje kacige na glavu i rukavica na ruke. Praćeni pogledima značajnijih divokoza zaputili smo se u stijenu Malog Triglava. Njezino

je savladavanje uvelike olakšano zahvaljujući postavljenim klinovima koji služe kao hvatišta i nožišta, a razvučena sajla služi nam za osiguravanje odgovarajućim Y-setom. Masovnije uspone s ostataka nekadašnjeg triglavskog ledenjaka na Mali Triglav još je krajem 19. stoljeća omogućio Janez Klinar Požganc, desna ruka Jakoba Aljaža, zabivši drvene klinove u stijenu, ali i željezne stupove na grebenu od Malog do Velikog Triglava.

Osim nas, rijetko se tko osigurava setovima za ferate, dok spomen-ploče uz put prijeteći upozoravaju. Iako je većina tih nesretnih slučajeva prouzročena udarom grma, mnogi su životi izgubljeni i uslijed poskliznuća, zbog čega je oprez nužan. Tik pod Malim Triglavom spajaju se „naš“ put s Kredarice i onaj s Ledina na kojima se nalazi planinarski dom „Planika“, te dalje zajedno vode po grebenu do „Aljaževog stupa“. Taj je najviši planinarski objekt u Sloveniji podignut 1895. godine prvenstveno naporima svećenika Jakoba Aljaža koji je kupio 16 m² zemljišta na samom vrhu planine i dao sagraditi planinarsko sklonište poklonivši ga potom mladom Slovenskom planinarskom društvu. Metalne ploče od kojih je sastavljeno sklonište, a svaka je težila i do 20 kg, na leđima je tjedan dana iz doline na 2864 metra iznad razine mora iznosilo šest nosača. Ovaj je uspjeh predstavljao i simboličnu pobjedu



JUTARNJI POGLED S KREDARICE NA KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE

slovenskog planinarstva čiji je razvoj dugi niz godina agresivno kočilo Njemačko-austrijsko planinarsko društvo (DuOeAV), pa su tako Slovenci poprilično kasno ishodili dopuštenje za osnivanje Slovenskog planinarskog društva (SPD) 1893. godine. Bila su to vremena kad su njemački nazivi službeno nametani slavenskim narodima u službenoj uporabi kod planinske topografije istočnih Alpa, a ovim je trijumfom volje Triglav ostao slovenskim.

Nešto malo prije 14 sati svi izlazimo na najviši vrh Slovenije. Nema veće nagrade vodiču od one kad na vrhu može stisnuti ruku svim sudionicima uspona. Jutros nas je 19 krenulo iz Krme, 19 nas je na vrhu,

19 će se zajedno i spustiti u dolinu. „Oj, Triglav, moj dom, kako si krasan, kako me izvabljaš iz nizkih ravan v poletni vročini na strme vrhe, a tam si spočije v samoti srce...“ stihovi su Matije Zemljiča Slavina koje je uglazbio svestrani Jakob Aljaž i prvi put izveo upravo ovdje 1895. godine. Mi nismo nikad u samoći, ali poput brojnih drugih prije nas, dijelimo Slavinovu ljubav i oduševljenje Triglavom.

U praslavenskoj mitologiji ovaj je troglavi bog ratnik simbolizirao vladavinu nad tri svijeta: nebeskim, zemaljskim i podzemnim, a vidici koji se pružaju s ovog mjesta uistinu su dostojni božanstva. Na istoku pogled niz okamenjeni val Rjavine klizi duboko u dolinu Krme, onom kojom smo jutros stigli na Kredaricu, da bi nas preko širokog zida Debele peći i Draških vrhova ponio sve do Karavanki i Kamniško-Savinskih Alpa, do vrhova na kojima smo već zajedno bili i onih koji nas još neumorno mame. Okrećući se u smjeru obrnutom od kazaljki na satu, pogled se niz Cmir spušta u dolinu Vrata, kojom smo tijekom prijašnjih uspona Visokogorske sekcije najčešće pristupali Triglavu. Duboko dolje vidi se krov Aljaževa doma, dok pored njega vijuga kameni trag korita Triglavске Bistrice. Pogled se potom vertikalno uzdiže preko imponantne krune Škrlatice, Dolkove špice i Stenara, pa leti sve do dalekih bijelih vrhova Visokih Tura. Dalje prema zapadu pružaju se sve redom



TRIGLAVSKI DOM NA KREDARICI



ZAVRŠNE PRIPREME PRED USPON



POGLED S TRIGLAVA NA JALOVEC I MANGART

divovi Julijskih Alpa – Razor, Prisojnik, Mangart, Jalovec, Montaž, a iza njih i prepoznatljivi vrhovi Dolomita – Antelao, Marmolada, Pelmo, Civetta... Prema jugu magla pokriva nizine Furlanije, a pogled se zaustavlja na trećoj triglavskoj „glavi“, 2571 m visokom Rjavcu. Za to se vrijeme grebenom približava svima nam poznato lice Vikija Grošelja, legende slovenskog i svjetskog alpinizma, velikog prijatelja našeg „Mosora“ i penjačkog partnera Stipe Božića, s kojim je upravo u ovoj godini prigodnim predavanjima i izložbom fotografija obilježavao 50 godina prijateljstva

i zajedničkih alpinističkih uspjeha. Viki se tijekom svoje zavidne alpinističke karijere popeo na čak deset vrhova iznad 8000 m, skijama se spustio sa Cho Oyu, a bio je i sudionikom III. splitske alpinističke ekspedicije „Manaslu ‘83“. S oduševljenjem je prihvatio molbu da fotoaparatom ovjekovječi još jedan uspješan uspon članova Visokogorske sekcije HPD-a „Mosor“ na Triglav, a mi s ponosom doma nosimo uspomenu na ovaj dragocjeni triglavski susret i još jedan nezaboravan dan u Kraljevstvu Zlatoroga. Naj se ponovi!

Sudjelovali: Ana Kakić, Ante Kljenak, Antonija Jadrijević, Antonio Drnasin, Antonio Skočić, Anja Radmilo Stričević, Danijel Štrbić, Filip Medić, Igor Piacun, Ivo Jeličić, Josip Cvitković, Lucija Antić, Mia Ercegović, Nataša Rumora, Stipe Nenadić, Stipica Rossini, Vlado Majetić, naš prijatelj i kolega iz travničkog GSS-a na privremenom radu u Jesenicama Amer Mušić Čupo i moja malenkost.

piše: Denis Vranješ



MOSORAŠI NA VRHU TRIGLAVA



Lito u Splitu, temperatura dani-
ma ne pada ispod 30 stupnjeva,
užareni asfalt topi donove, a ni
more ne nudi nikakvu utjehu. Ali ja
trljam dlanove i uzbuđeno trpam
stvari u ruksake, jer me čeka Veliko
putovanje. Nekoliko zadnjih godi-
na, nas šest prijateljica organiziramo
to naše Veliko putovanje „rezervira-
no za žene“, odemo negdje, napra-
vimo reset i vratimo se na tvorničke
postavke. Penjemo se po balama
slame u Slavoniji, pijemo koktele na
vrhu planine iz kristalnih čaša s goj-
zericama na nogama, kupamo se na
Prevlaci ili trčimo po poljima sun-
cokreta. Kad si mlad i lud, ne treba ti
puno, a kad malo ostariš, još i manje.

Ove godine odluka je pala – ide-
mo na Maglić i Trnavačko jezero. Već
godinama slušam priče o tom jeze-
ru u obliku srca, smaragdne boje
i savršene ljepote, ali nijedna pri-
ča, nijedna slika ne mogu dočarati
trenutak kad se nađeš pored nje-
ga. Čovjek se zaista mora osjeća-
ti privilegirano i zahvalno što mu je
dopušteno boraviti tu, u prisustvu
bogova.

Imale smo tri dana na raspolaga-
nju pa smo odlučile penjati Maglić,
Volujak i Trnavački Durmitor, a treći
smo dan ostavile za kupanje.

I tako smo se prvo jutro ustale i
krenule. Dan je bio savršen, stijena
u hladu olakšavala je penjanje, stigle
smo na vrh bez ikakvih problema.
Neću vam o tome puno pričati, ma

sve znate i sami, rekla bi moja majka:
„Znači, cili dan se penješ gori, i onda
kad stigneš, spustiš se doli, jeli to to?
A na koga li si dite moje, ol' ti pamet
smeta?“ Pa sad, smeta li mi pamet
ili ne, ne znam, ali dok smo se spu-
štale niz stijenu koja je bila okrenuta
prema zapadu, sunce je toliko pržilo
da sam imala osjećaj da ću se one-
svijestiti od vrućine. Kad smo napo-
kon stigle do jezera, kupači kostimi
su bili na drugom kraju jezera, u
šatorima... tako blizu, a tako daleko.
I kao što sam već rekla na početku
priče, a to valjda dođe i s godina-
ma da te apsolutno nije briga, u par
sekundi pao je dogovor da skidamo
sve sa sebe i bacamo se u jezero.
Ne znam kad sam se zadnji put tako

smijala. Još mi je pred očima rene-
sansna slika bijelih ženskih stražnjica
koje trče prema jezeru, cika i vriska,
voda prska svuda oko nas, milina!
Osim jednog malog detalja, nijedna
od nas nije izgledala kao renesansna
diva, već kao da smo stigle s bau-
štele, ruku crnih do ispod ramena,
a sve ostalo bijelo... Ma ko to može
platiti!

Noć uz jezero brzo je pala i doni-
jela nam iznenađenje. U nekom
trenutku kao da su se zvijezde spu-
stile s neba i počele plesati oko nas.
Krijesnice! Tisuće i tisuće njih letjele
su oko nas i svijetlile. Nevjerojatno.
Tu uz jezero nema struje, nema
signala, nema svjetlosti grada ili
auta... samo svjetlost krijesnica.



IAKO JE LJETO, KAD PADNE NOĆ VATRA DOBRO DOĐE

Slijedeća dva dana popele smo se na Volujak i Trnovački Durmitor, pile kavu i kiselo mlijeko u katunima gdje ljudi žive i rade i gdje sve izgleda kao prije sto godina, kao da je vrijeme stalo, a mi putujemo kroz njega u nekom SF filmu.

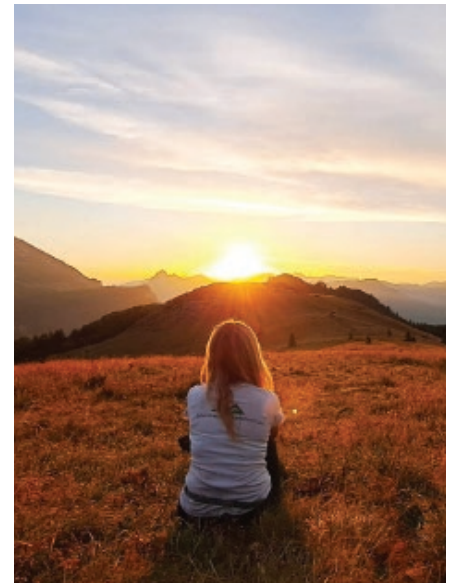
Opet je palo kupanje u jezeru, ali smo ovaj put bile spremne i naoružane, jer sreću ne treba izazivati dva puta. Fascinantne su bile ribice koje bi nas okružile u trenutku kad bismo ušle u jezero, doslovno bi nas opkolile u krugu i buljile u nas, pratile dok smo plivale. Nisam se mogla oteti dojmu da bismo u ovom scenariju mi bile lovina, a one lovci, samo da su bile malo veće.

Zadnji dan nakon ture smo pokušale šatore i vratile se na Prijevo odakle smo i krenule. I tako, već mrtve umorne, gladne i žedne dolazimo do polazišne točke, sjedamo odmoriti noge, vadimo toplu vodu iz boca, plačemo kako nam je vruće i kako više ne možemo napraviti niti koraka kad odjednom čujemo muški glas: „Alo cure, hoćete malo hladne lubenice?“ A ne, ti ćeš... Skačemo kao gazele i onako pristojno divljački otimamo kriške lubenice i trpamo ih

u usta, sok se cijedi po majici, smijemo se kao lude, brbljamo, jedemo, nitko nikoga ništa ne razumije... Savršen trenutak!

Džip dolazi po nas, drndamo se po makadamu, vraćamo se polako doma. Tijelo mi je umorno i pospano, ali duša ispunjena srećom i zahvalnošću. Zahvalnošću što me život i planina uvijek vode na ta predivna mjesta, što mi je uvijek najbolje kad ništa ne ide po planu, što sam uvijek pronađena onda kad sam izgubljena, i što pored sebe imam ljude da to s njima dijelim. S pameću ili bez nje...

piše: **Nataša Rumora**



ZALAZAK SUNCA



KUPANJE U TRNOVAČKOM JEZERU



NA VRHU MAGLIĆ 2386M



TRNOVAČKO JEZERO IMA OBLIK SRCA



Nema ničeg ljepšeg nego kada se ljudi koji su se povezali u općoj planinarskoj školi organiziraju kako bi na izazovnom terenu izazvali sami sebe i testirali naučeno.

Kada je zamorno i užasno ljeto 2024. godine konačno došlo blizu svog kraja, mala karavana proljetne Opće planinarske škole „Mosor“ zaputila se put Durmitora. Jer uvijek je bilo: „Durmitore, Durmitore, od planina direktore!“ Durmitorski masiv samim svojim imenom izaziva trnce po koži svakog poštenog planinara. Nacionalni park „Durmitor“ proteže se na površini od 39 000 kvadratnih metara s 48 vrhova iznad 2000 m, 18 jezera, s mnogobrojnim kanjonima i visoravnima. Bajkovit je

to mozaik vrljetnih, kamenih klisura njedara okićenih jezerima. Duboke i snene šume, meke livade i beskonačni sipari scenografija su od koje bi Tolkien proplaka, a di nećemo mi. (S obzirom na to da je riječ o nacionalnom parku, vrijedi napomenuti da se za ulazak u park plaća ulaznica, a plaća se i parking kod Crnog jezera.)

Priča zapravo započinje priprema za odlazak na Triglav. Čekamo da se ljeto ugasi, da se svi oslobode; domovi su rezervirani, mape skinute i mi smo u niskom startu. Međutim, kako to nerijetko biva, vrijeme nije bilo na našoj strani i na zapadu se spremalo nevrijeme. Ali želja je bila tolika da taj izlet jednostavno ne

može propasti. I nije. Samo smo ga dislocirali istočnije i južnije gdje je sunce obećavalo dobru akciju. Osmero nas, ugodno posloženih u dva automobila, lagano se uputilo u osvajanje nama nepoznatog terena. Smještaj je riješen u divnoj drvenoj brvnari u Žabljaku i novi je plan u hipu skovan. Idemo na Bobota i Međede! Jer Bobotov kuk najviši je vrh Crne gore sa svojih 2523 m, a Međede smo morali ispenjati s obzirom na to da je naša škola dobila naziv „Mosorski leteći medvjedići“, pa nekako nije red ne posjetiti i to imenjačko odredište.

Za prvi uspon odabrali smo Bobotov kuk, taj vrh o kojem smo svi dosta čitali, a nitko do tada nije



MOSORAŠI NA VRHU BOBOTOVOG KUKA

imao priliku nogom ga posjetiti. Orni i veseli krećemo do prijevoja Sedlo odakle počinje naša prva avantura. Već sami uvodni vidici obećavaju, dok masiv koji je pred nama mami i motivira. Uspon je blag, staza vijuga kao opuštena struna među zelenim proplancima i kamenim ukrasima, među svom tom pitomom divljinom. Gledamo bez previše priče i puštamo da nam se oči zakuse užitka. Poseban je osjećaj kada se nađeš u okruženju o kojem si prije imamo prilike samo čitati i kada prepoznaš specifične motive lokacije koji, naravno, tek u prirodi pokažu svu svoju raskoš i snagu. Prolazimo pod grebenom na kojem su natiskani vrhovi Zupci, koji izgledaju upravo tako kako im ime govori – oštre stijene koje strmo vapse prema nebu. Put nas vodi dalje preko kamenotravne visoravni i jezera Zeleni vir (na kojem je i izvor pitke vode), da bismo nakon uspona izbili na prijevoj s kojeg puca pogled na Šarene pasove, predivnu geomorfološku kreaciju zgužvanih vapnenačkih valova koja u svakom prolazniku pobudi drugačiju asocijaciju. Konačno dolazimo pred početak uspona na vrh koji je izazovan, strm i pomalo krušljiv. Proteže se uz rub impozantne provalije, ali je spretno osiguran sajlama koje olakšavaju kretanje i daju osjećaj sigurnosti.

S obzirom na to da je vrh relativno dostupan i atraktivan, na stazi smo

se poprilično mimoilazili s planinarima koji su se spuštali, što na strmim i izloženim dijelovima zahtijeva strpljenje i oprez. Neki od nas junački su podnijeli svoj strah od visina, što na ovom terenu nije mala stvar! Mogu samo reći bravo, i samo tako naprijed! Iako je na vrhu bila gužva, uživali smo u vrhunskom pogledu na Veliko Škrčko jezero i obzor nakićen planinama. Naravno, uživali smo i u marendi. Upravo je fascinantno kako u planini, a pogotovo na vrhu, sve nekako ima okus nagrade. Zlatna pašeta, zlatni mesni, zlatni orasi!!! Sve same zlatne delicije, a mi zlatom okićeni olimpijci!

Kako je vrh samo polovica prijeđenog puta, valjalo je krenuti natrag,

istim putem po klisurama i strminama, oprezno i bez žurbe. I baš za vraga, kad smo prošli sve što je bilo „problematično“, na ravnom dijelu, doslovno par desetaka metara od automobila, prijatelj Tomislav izvrnuo je koljeno koje mu je i prije predstavljao problem, što je značilo da je za njega sutrašnja tura otkazana.

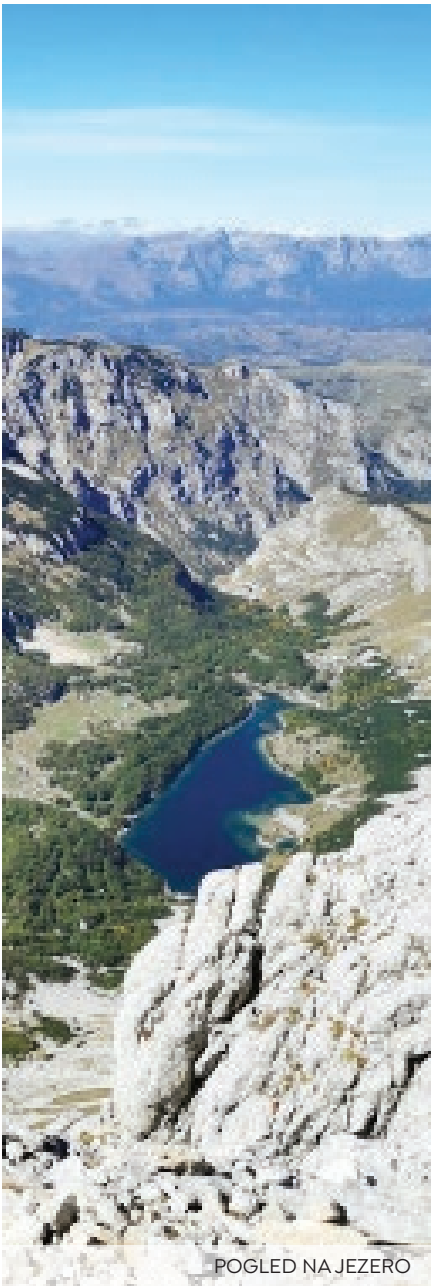
Drugi su dan planirani Međedići, odnosno vrhovi Veliki (2287 m) i Mali Međed (2223 m). Staza do tih dvaju vrhova počinje kod Crnog jezera, odakle se penje kroz gustu šumu smreka i jela do prvog sipara. Sipar je sam po sebi uvijek izazovan, ali mi odlučujemo tom izazovu pridodati još malo adrenalina birajući staru



NA PUTU PREMA BOBOTOVOM KUKU



NA PUTU PREMA MEĐEDU



POGLED NA JEZERO

strmu stazu za uspon na miniprijevoj između dva vrha. Opet moram pohvaliti svoje školarce koji su taj dio odradili junački i profesionalno bez iti malo nervoze i negodovanja, iako su se prilikom uspona koristili nogama, rukama, noktima, zubima i svime što im se našlo pod rukom. Kako je na vrhu poprilično puhalo i u daljini su se već lagano nagurivali oblaci, odustajemo od Malog Međeda i tučemo drituru na Velikog. Prolazimo grebenskom stazom koja je sigurno položena uz vrh kosine, cijelo vrijeme pasući oči na impozantnoj katedrali Bobota koji nam se šepurio pred očima. Koji vrhunski osjećaj!!! Na ovom smo dijelu bili sami, bez turista i posjetitelja.



VESELJE U PLANINI

Samo mi i uski greben koji nam se škrto provlači pod nogama. Pred nama niz stranputica, za leđima nam tutnjava i huk vjetra koji nadire. Ovo je ono kako ja volim planinu, u svoj svojoj snazi i velebnosti, kada se moraš snalaziti, razmišljati i pronalaziti alternative. Gerila planinarenje, hihi! Dok se spuštamo držeći se za sajele, adrenalin nas uzdiže. Bobot se utopio u oblacima, uši su pune huka pa ne čujemo niti svoje misli, a kamoli jedni druge. Biramo gazišta i žurimo polako... Osvrćem se i vidim samo široke osmijehe svojih prijatelja. Planina se ljulja pod nama i ja se smijem jer znam koliko ovakvi trenutci ostaju zabilježeni u srcu... Znam da će, ako nas život i rastavi, uvijek postojati ovakve oaze uspomena na koje se možemo doći napojiti.

Napredujemo natrag preko beskonačnog sipara stazom koju nismo planirali, otkrivamo nove krajolike i u glavi se već roje neke buduće avanture. Spustivši se sa sipara, došli smo do male pastirske zajednice koja se sastoji od par drvenih kućica (katuna) koje se koriste i kao kamp u ljetnim mjesecima. Nakon što smo se malo odmorili i zaključili kako bi bilo super baš tu doći sa šatorima i penjati sve što ti oko vidi, nastavljamo dalje po terenu koji sve više iz travne visoravni prelazi u šumu i gdje staza ide kao EKG nalaz. Nakon nekoliko sati spuštanja dolazimo do Crnog jezera, time zaključivši kvalitetnu i poučnu kružnu turu od nekih 24 km.

Samo ova dva vrha pokazala su koliko je Durmitor raznoliko i atraktivno planinsko područje. Također nam je pokazao da, bez obzira na to koliko sve isplanirali, uvijek moramo biti spremni na izazove, improvizaciju i odustajanja jer, tko ne plaća razumom, platit će glavom.

piše: Marijana Mišerda Bajić



MEDVJEDIĆI I ZUBCI



Na početku je bio šampanjac, i cigara. „Jedan dodatni kilogram težine tijela je sedam kilograma opterećenja na kralježnicu.“ Po glavi mi se motalo podsjećanje na lekciju kojoj su me, ispravno ili ne, podučili svojevremeno fizioterapeuti. Srećom, kod pakiranja sam u zadnji čas ipak izbacio šampanjac. Penjao sam se kao posljednji u našoj grupi kroz ono što fotografi nazivaju „zlatnim satom“, razdobljem pred sumrak kada sunce na zalasku obasjava planinu ugodom vrelog čaja u mrzlo jutro. Cijeli krajolik kroz koji smo prolazili postao je poput oštrog mozaika sazdanog od tisuća komadića koji nam se urezuje u pamćenje, što je samo jedna od mnogih

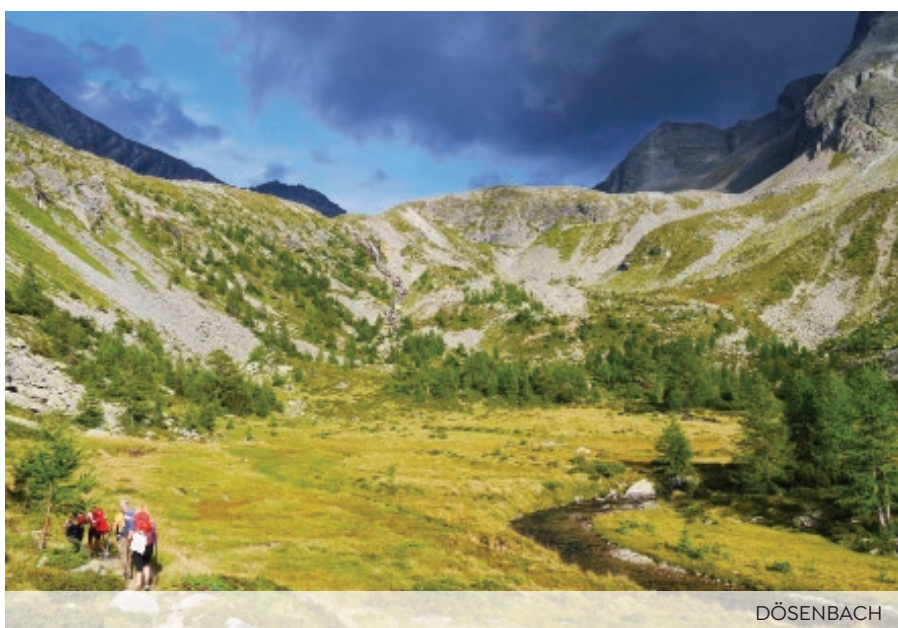
stvari zbog kojih svi mi živimo kroz planinarenje.

Oko nas su se pružale velike stijene prekrivene tankim pjegavim filmom zelenkastih algi, prizor koji će nas tek idućeg dana svojom sveobuhvatnošću upiti u svoj svojoj veličanstvenosti. Visoko je drveće ostalo na nižim nadmorskim visinama, u blistavoj glacijalnoj dolini iza koje se pružao put kojim smo došli. Iza sebe smo ostavili i čitav svijet u nizinama koji se nazirao kada bismo se okrenuli u pravcu iz kojeg smo se penjali. Preostalo nam je još par desetaka metara visinske razlike do prelaska posljednjeg prijevoja iza kojeg je bio planinarski dom, naš cilj uspona prvog dana. Na kamenitoj padini

s niskom vegetacijom napredovali smo bez žurbe. Bilo je teško procijeniti šumi li nam u ušima od uzbuđenja ili je to što čujemo tek slap obližnjeg potoka Dösenbach. Hvata li nas blaga opijajuća vrtoglavica od mršavog visinskog zraka ili od pogleda na prekrasne sure vrhunce Visokih Tura koji su nas okruživali? Svakim korakom postajali sve bliži, sve viši, sve impresivniji.

Naša peteročlana grupa (Marija, Ivana, Jagoda, Zdravko i vaš autor) uskoro se našla na bedemu iza kojeg se nalazio planinarski dom Artur-von-Schmidt-Hause, klasična kamena austrougarska građevina. S crveno obojenim prozorima i kopcima, i fascinantnim ledenjačkim jezerom Dösener See iza građevine, cijeli je prizor prije izgledao poput ulaska u bajkoviti prostor neke imaginativne Narnije nego planinarska stvarnost.

„Stani“, podviknula je uvijek spremna Ivana, prije nego ću prijeći drveni mostić i ući u čarobni prizor okolice planinarskog doma. Postavio sam se u zlatnoj svjetlosti zalazećeg sunca i Ivana je spremno okinula fotografiju. Kada sam se okrenuo, puno više od krasnog prizora doma i jezera, moju je pažnju privukla planina antracitne boje koja se dizala strmo iza planinarskog doma. Negdje visoko, na granici vidljivosti, sitni križić na vrhu, koji se napola vidio, zabijao se u ljubičasto nebo predvečerja. Säuleck.



RAĐANJE IDEJE

Kako započeti priču? Od početka, od parkinga na kojem smo ostavili auto i započeli uspon? Ne, jer svaka planinarska priča započinje malo ili mnogo, ali uvijek prije početka samog uspona uz planinu. Započnimo, dakle, mnogo ranije.

Kako doći do ideje za uspon? Bilo da je u pitanju knjiga s fotografijama fascinantnih planina koje godinama ostaju u sjećanju, slušanje inspirativne priče u planinarskim noćima, čitanje ili gledanje nečijeg tuđeg lijepo prezentiranog uspona, ispunjavanje neke svoje zamišljene liste planinarskih želja, pa sve do naslijepog „badanja prstom“ po karti – svaka metoda izgleda ispravno, a koliko ima planinara, toliko vjerojatno ima različitih metoda za izbor.

Kod mene je ideja stvorena kalemljenjem nekoliko grančica na stablo jedne osnovne planinarske ideje – kako bi bilo izvesti visokogorski uspon, na vrh preko 3000 m, u stilu prvih decenija planinarstva, kada su planinari na vrhu slavili svoj uspjeh ispijanjem šampanjca.

Pošto ovdje pričamo priču o „Damskom tritisućnjaku“, onda istaknimo ovom prilikom dame. Francuska aristokratkinja Henriette D'Angeville uspela se na Mont Blanc 1838. praćena nosačima koji su nosili 26 pečenih kokoši i čak 18 boca vina. Sve europske novine zabilježile su

kako je Lucy Walker, prva žena koja se 1835. popela na Matterhorn, izvela uspon s planinarskim menijem koji se sastojao od spužvastog kolača i šampanjca.

Ideja je morala, razmišljala je racionalna polovica mog mozga, ispunjavati još dva uvjeta. Prvi je bio vezan uz vremenske uvjete uspona i stanje na planini. Poznato je kako Visokogorska sekcija Mosora organizira vrhunsku visokogorsku školu, no nitko od nas nije bio njezinim polaznikom. Stoga iskustvo naše peteročlane grupe nije obuhvaćalo kretanje po ledenjacima, zaleđenim i snijegom pokrivenim površinama. Trebalo je naći planinu preko 3000 m koja u određeno doba godine pruža za nas odgovarajuće uvjete. Drugi je uvjet bio organizacija uspona u vremenskom prozoru od tri dana, u kojem bi prvi dan bio za dolazak do polazne točke, drugi dan za uspon i silazak, i treći dan za povratak. Tri dana bila su realan vremenski okvir koji su svi članovi naše grupe mogli smjestiti u svoj kalendar bez velikih problema. To je ujedno ograničilo udaljenost planina koje su dolazile u obzir na radijus koji je bio dostižan – do njih se moralo moći stići poludnevnim putovanjem iz Splita.

Stoga sam jednog od kišnih dana studenog 2023., nakon detaljnog čitanja teksta u časopisu Meridijani o Dragojli Jarnević, krenuo u traganje po bespućima interneta. Ubrzo sam

naišao na Säuleck – vrh u austrijskim Visokim Turama koji je austrijska planinarka i spisateljica Liselotte Buchenauer nazvala „Damski tritisućnjak“. Pogledao sam na obližnji stolić na kojem je bio časopis s čijih mi je stranica Dragojla vragolasto namignula i ideja je bila rođena – u godini proslave 150. godišnjice hrvatskog planinarstva popeti se na „Damski tritisućnjak“ uz dužnu posvetu svim našim prethodnicima, a pogotovo Dragojli Jarnević, prvoj dami hrvatskog planinarstva. Sve to uz šampanjac i cigaru na vrhu, u stilu ranog razdoblja planinarstva.

Tako će Dragojla zapisati u svoj dnevnik: 9. rujan Karlovac 1843.

Sutra dan sam naumila ići k 5 sati od Karlovca udaljenomu mjestu Okić zvanom; ondje imade na vrhu jedne nepristupne klisure stara razvalina na koju bi rado prispieti, ako gdje društvo shodno nadjem, s kime bi se gori popeti mogla.

Eh, mislio sam se, dobro „društvo“ ne moram tražiti, već ga imam. A sad imam i planinu.

SÄULECK

Pa gdje je zapravo taj Säuleck? Vrh je to koji se nalazi u najvećem austrijskom nacionalnom parku – „Visoke Ture“. Radi se o nacionalnom parku koji impresionira svojim brojkama: 15 000 – 20 000 životinjskih vrsta, 3500 biljnih vrsta, 1865 km2

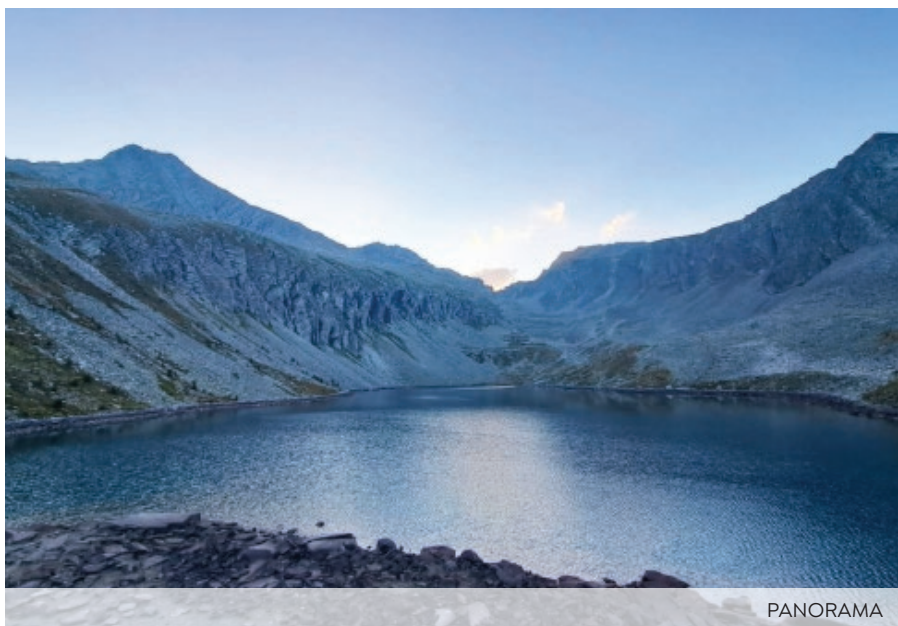


SÄULECK

površine, 332 ledenjaka sveukupne površine od 126 km², 279 vodotokova – potoka, rječica i rijeka; i naposljetku, ono što nas kao planinare ponajviše zanima: više od 300 vrhova preko 3000 metara.

Säuleck je jedan od vrhova unutar Ankogel grupe, najistočnijeg dijela Visokih Tura. Od 23 vrha viša od 3000 m, Säuleck nije najviši – ta titula pripada Hochalmspitzeu s 3360 m nadmorske visine – ali je prema statistici jedan od četiri najposjećenija vrha. Interesantno je također napomenuti kako su cjelokupne Visoke Ture dio Prozora Tura – 160 km dugog i od 30–60 km širokog „prozora“ u kojem su duboki geološki slojevi nastali prije mnogo milijuna godina izronili na površinu, stvarajući jedinstvenu geološku pojavu. Milijunima godina stare stijene nastale od tekuće magme tvore cjelokupnu strukturu Visokih Tura, od dubokih dolina do čuvenih vrhunaca kao što su Grossglockner ili Grossvenediger. Ankogel grupa, pa samim tim i Säuleck, dijelom su te geološke senzacije.

Nakon proučavanja raznih izvora informacija, došao sam do zaključka da uspon treba izvesti krajem kolovoza. U tom periodu snijega i leda na planini gotovo i nema, a vrijeme je najstabilnije. Već početkom rujna nastupa period koji karakteriziraju brze dnevne promjene vremena koje bi nas mogle ugroziti za vrijeme uspona. Kraj kolovoza, iako najstabilniji po pitanju vremena, najlošiji je u pogledu planinarske kondicije. Duga i vrela ljeta smanjuju planinarske aktivnosti, a uspon na tritisučnjak svakako nije trebalo olako shvatiti. Nismo željeli krenuti, a da se nismo pripremili za uspon na svaki mogući način. Zato smo čitavo ljeto proveli dvaput tjedno u treninzima po Mosoru koji ne samo da su spriječili pad kondicije, već je i značajno unaprijedili. Nedugo pred sami put za Austriju imali smo „generalne probe“ – zahtjevnije ture za završnu pripremu. Tako su Jagoda i Zdravko na Mosorovoj ljetnoj turi po Dolomitima ispenjali Piz Bou (3152 m). Ostatak je grupe završni trening obavio u Hercegovačkom gorju usponom na Veliki Vran (2086 m),



PANORAMA

uz nesebičnu pomoć vodiča Mira Kurtovića.

DAN PRVI

Prvi je dan našeg putovanja započeo prizorom koji poznaje svatko tko je polazio na slične ture – prepunim prtljažnikom Zdravkova auta. U 4.30 ujutro, uz taj prizor u autu me dočekalo i „veselo“ upozorenje. Marija je prošlu noć imala temperaturu višu od 38 °C, a Zdravka je sinoć iznenadila crijevna viroza. Ako se tome nabranjanju doda i Jagoda, koja se nije osjećala dobro već od proteklog vikenda, u autu nas je bilo više bolesnih nego zdravih. Ipak, naše je društvanje bilo veselo i nepokolebljivo. „Uzela sam dva Brufena, biću ja dobro!“ izjavila je Marija, uvijek puna svoje zarazne energije, i tako je i bilo. Zdravko, blijed poput zida, stički je šutio i kao pravi frajer izdržao sve što su iduća tri dana bacila na nas – od nosanja teških ruksaka po Visokim Turama, do trpeze s janjetinom na povratku.

Ono što tada nismo znali je da su to jutro, na samom početku našeg putovanja, obavijesti o bolesti nosile razrješenje neobično napete situacije koja će nas, poput kakvog čudnog trilera, zadesiti na samom povratku s planine.

Put je od Splita do cilja u Austriji prošao u ravnomjernim etapama. Uzbudena čakula i smijeh u autu. Kava prije Sv. Roka. Prekrasno

magleno svitanje nakon Sv. Roka. Brza vožnja do zelene Slovenije u kojoj smo slikali planine Jagodinom aplikacijom koja je prepoznavala vrhove i ispisivala njihove visine, nastojeći pronaći ideju za neki sljedeći uspon. I tako smo stigli pred cilj u rano poslijepodne i počeli se uspinjati serpentinama iznad Mallnitza. Nakon kratke vožnje s prekrasnim pogledom na dolinu koja se pružala prema jugoistoku, Sloveniji i prema Jadranskom moru s kojega smo došli, stigli smo na parking. Broj vozila na Dösental parkingu podsjetio nas je na popularnost Säulecka kao planinarske destinacije. Parking je bio gotovo pun, a do trenutka kada smo se spremili i pošli, na njemu više nije bilo slobodnog mjesta.

Prvi je dio puta najbolji uvod u Nacionalni park „Visoke Ture“. Od Dösental parkinga koji se nalazi na visini od 1440 m, planinarska staza slijedi zemljani put kojim mogu proći i vozila, najprije kroz visoku šumu pa potom preko proplanaka na kojima pasu krave, dajući cijelom prizoru idiličan ugođaj. Taj je ugođaj remetilo jedino neobično ponašanje grupica koje smo sretali u pokretu – na naše pozdrave nitko nije otpozdravljao. Bilo je i drugačijih primjera. Tako smo, u relaksirajućoj pozi pored potoka, sreli muškarca s očitim viškom kilograma koji nas je srdačno, ali zabrinuto izvijestio: „Idete do doma!?! Pazite, do gore vam ima puno hodati!“

„Koliko?“, upitali smo iz pristojnosti.

„Puno“, rekao je, „jedan sat, možda i sat i pol“. Ljubazno smo zaklimali glavom i zaključili da se on, uz svu pokazanu dobru volju, nikad nije popeo do planinarskog doma.

Nakon sat vremena hoda dolazi se do Konradlacke, planinskog jezera na 1600 m, pored kojeg se nalaze Konradhütte – tri drvene kolibe s lokalnim artefaktima i cvijećem po prozorima i lijevama. Za sve je planinare to još jedna prilika za fotografiranje i stvaranje slikovitih uspomena.

Ujedno je to i završetak ravnijeg dijela puta. Odatle započinje značajniji uspon koji ide kroz visoku šumu. Ukoliko se radi o sunčanom danu, visoka šuma pružit će vam olakšanje hladovine, ali i visoki postotak vlage, jer se manji i veći potočići slijevaju brojnim vododerinama niz šumske obronke. Nakon četrdesetak minuta izlazi se na visokogorske pašnjake pored Dösner Hütte (1976 m). Idealno mjesto za kratki odmor, bilo da ćete se s polukružne klupe osvrnuti na dolinu ispod, ili ćete podignuti pogled prema Wabningspitzeu (2773 m) koji se diže iznad nje.

Nakon kratkog puta kroz posljednji šumski dio, izbija se pred sam uspon na vrh. Tu se, na visoravni na oko 2000 m na kojoj prestaje visoka vegetacija, još jednom prelazi potok Dösenbach, nakon čega



POČETAK USPONA

slijedi konačni uspon prema planinarskom domu. Pod samim prijevodom potok koji izbija iz jezera Dösener See pokreće malu hidrocentralu koja daje energiju za planinarski dom. To na prvi pogled ne zvuči baš pretjerano romantično, ali kada shvatite da zahvaljujući tome imate toplu vodu i tuševe u domu, taj djelić tehnike u alpskom okruženju postane sasvim prihvatljiv.

Planinarski dom Arthur-von-Schmid-Haus (2281 m) nazvan je po bivšem direktoru trgovačke Akademije u Grazu koji je osigurao sredstva da bi se 1911. izgradio ovaj komforni planinarski dom. Sveukupno ima preko 60 mjesta za spavanje, prostrani restoran s

terasom i prekrasnim pogledom na Dösener See.

Planirano vrijeme za uspon od parkinga do doma (jedan smjer) je oko 3 h, udaljenost je 5,9 km, ukupna visina uspona je 853 m.

DAN DRUGI

Nakon brzog doručka i pregleda opreme krenuli smo na uspon prema vrhu. Prvih stotinjak metara iznad doma staza br. 534 (koja vodi do vrha Säuleck) ide preko polja glomaznih kamenih stijena. Bio je to samo uvod, kako smo kasnije shvatili, u ogromna polja stijena kojima ćemo se penjati tog dana. Nakon toga površina prelazi u travnato-zemljanu rutu koja se vijugasto penje u visinu iznad doma, potom skreće udesno i vodi otprilike polovinom planine koja se diže iznad jezera Dösener See.

Nakon otprilike pola sata hoda stiže se do erodirane padine brda koja se sastoji od polja velikih, često nestabilnih stijena. To je podloga po kojoj ćemo se kretati od tog mjesta pa sve do vrha. Staza je mjestimično markirana vrlo dobro, a mjestimično i ne – vjerojatno zbog pomicanja stijena i erozije do koje dolazi svake zime kada snijeg i led utječu na krajolik. Povremeno se nailazi na kamene piramide koje vjerojatno pomažu u orijentaciji tijekom zimskog razdoblja.



PLANINARSKI DOM ARTHUR-VON-SCHMID-HAUS (2281 M)

Staza ritmički prelazi preko male-nih prijevoja i spušta se u udoli-ne koje zimi stvaraju miniledenjaci, a u kojima često teku potočići. Na jednom smo mjestu naišli i na polje posivjelog snijega, tek kao kuriozitet, te da se možemo malo dobacivati grudama.

Nakon otprilike sat i pol vreme-na hoda nailazi se na raskrižje (2630 m) s kojega je moguće krenuti prema Via Ferrati / Kletterstag za uspon na vrh Säuleck sa zapadne strane. Na putokazu, a i na stijeni, zapisana je težina klinčanog puta: D-E, tako da se nitko tim putem ne uputi olako i neinformirano. Nedaleko od navedenog raskrižja sreli smo veselo društvo koje nam je svakako dalo razloga za planinarsku inspiraciju. Radi se o četiri slovenske dame koje su savladale tu zahtjevnu feratu.

„Nas četiri zajedno imamo više od 250 godina!“ smijale su se.

„A mi imamo više od 250 kila!“ odgovorio je naš, uvijek na zafrkanciju spreman, Brzopotezni Zdravko. U daljnjoj priči saznali smo kako najstarija od njih broji 78 ljeta, a druga članica ima ugrađen umjetni kuk. Ništa od toga ih nije sprječavalo da pređu Via Ferratu do vrha, i da žive život u punini, nasmijane i zarazno vesele.

Poneseni tom pričom nastavili smo put po kamenim padinama, dok nismo došli do novog raskrižja

(sa stazom 533; na 2780 m) od kojeg staza naglo skreće ulijevo, prema vrhu. Odatle kreće i završni uspon. Nekoliko minuta nakon raskrižja odlučili smo napraviti kratku pauzu pred samu završnicu. Osim brze planinarske marende i nadopune energije, kratka pauza pružila nam je priliku i za zanimljiv zaključak. Naime, ljubaznost planinara koji su prolazili pored nas, za razliku od onih s početka staze u blizini parkinga, rasla je proporcionalno našoj blizini vrhu. Svi su bili ljubazni i pozdravljali nas, neki su čak nudili pomoć za koju su smatrali da nam je potrebna.

Potom je slijedio završni uspon prema vrhu. Najprije smo se penjali prema sedlu na kojem se staza opet odvaja prema Hochalmspitzeu (3360 m), najvišem vrhu Ankogel grupe. Sa sedla na oko 3000 m pruža se jedinstven pogled, s jedne strane na Dösen stijenski ledenjak, jezero Dösener See ispod njega i vijenac vrhova koji ga okružuju, a s druge na duboku dolinu koja se od Hochalmspitzea spušta prema Mallnitzu. Sam je uspon bio oprezno napredovanje po strmini načinjenoj od nestabilnih stijena. Štapovi su bili svezani na ruksaku, ruke u upotrebi.

„Strašno stèrmi i skliski put prieko onog kamenja i porušenih razvalinah bi s pogibeljom skopčan, i plazenje po njemu vratolomno ali moja želja, na vrh dospjeti, čini me svu pogibao prezirati,“ zapisat će u svoj dnevnik Dragojla Jarnević, „i ja,

cipele iz noguh uzamši, a odeću oko mene uzko gori zadevenu, pustih se kao mačka gori plaziti; sada dèržeći se za onuda bujeće korenje, sada za svèrših od dubovah i opet za klisure.“

Naš je uspon bio manje dramatičan u opisu, ali ne manje zahtjevan i oprezan. Promet je tekao u oba smjera, neki su se planinari vraćali u dolinu. Stigli smo na vrh dvadesetak minuta nakon prolaza pored planinskog sedla na kojem je već bilo prisutno desetak planinarki i planinara. Malo niže od vrha, na prostoru na kojem ima više mjesta, nalaze se križ s natpisom i klupa okrenuta prema dolini u kojoj je jezero Dösener See, kao i prema jugu Austrije, s impresivnom panoramom ukrašenom brojnim vrhovima, kao što su Großer Goßspitz (2933 m), Dösner Spitze (2899 m), Ochenladinspitz (2788 m) i Wabignspitz (2733 m). Na sjevernu stranu strmoglavi je planinski pad u dolinu od Hochalmspitzea prema Mallnitzu od više od 1000 m ostavljao dojam kao da lebdimo iznad oblaka i iznad surog krajolika Ankogel grupe koji se širio u svim nijansama sive, gdje god da oko pogleda.

Nakon obaveznog fotografiranja odlučili smo da je prioritet nadoknaditi energiju, stoga smo priornuli brzoj visokogorskoj marendi na samom vrhu. Oblaci koji su se sporadično vukli oko vrha i kišica koja je započela tijekom jela nije bila uznemiravajuća, no grmljavina koja se odjednom začula svakako jest. Čestim dnevnim pregledima meteoroloških aplikacija napravio sam vremenski izračun za uspon i povratak. Prema dostupnim informacijama grmljavina je bila najavljena tek za predvečerje, oko 17 h. Sad je bila tu, ranije nego je očekivano, i trebalo je djelovati. Stoga smo se hitro spremili i započeli sa silaskom. Dakako, nismo bili jedini; svi koji su bili prisutni na vrhu došli su do istog zaključka. Silazak je također bio ritmičko koncentrirano kretanje koje je usporavala činjenica da su nestabilne stijene postale klizave zbog kišice, a dodatnu je napetost stvarala grmljavina koja se, barem se tako nama činilo, čula sve bliže i bliže. Osim kratkih upozorenja



KAMENE PADINE

na opasna mjesta, silazili smo u tišini, svatko od nas obuzet svojim mislima. Koliko je grmljavina daleko? Broji, koliko je sekundi proteklo od bljeska do zvuka... Je li ovaj udar bliži od prošloga? Osjeti vjetar, u kojem pravcu puše? Što metalno imamo kod sebe, što ćemo odbaciti bude li trebalo, mobitel, štapove, i što još? Ima li gdje kakvo sklonište? Gdje je najbliži ravni dio za sjesti na ruksake? Nakon dvadesetak minuta smo se spustili ispod planinskog sedla, što nam je donekle pružilo sigurnost, a potom je grmljavina (za koju smo u međuvremenu zaključili da se ipak kreće paralelno, a ne prema nama) postepeno i prestala. Kada smo se spustili do raskrižja prema Hochalmspitzeu, tamni i brzi oblaci su se razmakli i obasjalo nas je sunce, u svakom pogledu. Od tog trenutka nadalje, bez obzira na promjenjivo vrijeme i kišicu koja bi nas povremeno poškopila, povratak kamenim padinama bio je čisti planinarski užitek.

Ostvaren uspon iza nas, prekrasna i sura planina iznad i ispod nas, dragi ljudi oko nas. Što više poželjeti!? Dakako, uvijek ima još nešto više. Ovaj put sam se ja zaigrao nezadovoljnika. „Mnogo smo danas dobili od planine, osim jednog – životinjskog svijeta. Očekivao sam da ćemo na usponu ili povratku naići na koju životinju... kad ono ništa.“

I planina kao da je čula. Pred sam kraj puta, na padini iznad doma,



NA VRHU



NASMIJANA LICA

dok je po nama padala zlatna kišica i krajolik blistao u svjetlosti kasnopopodnevnog sunca, začuli smo zvižduke. „Pssst, tiho!“ rekla je Jagoda i okrenula mobitel snimajući. I bili su tamo, divokoza koja se penjala po travnatim obroncima, i svizac koji je snažnim zvižducima upozoravao svoju vrstu na čudne došljake, uzbuđene planinare. Tim smo se prizorom oprostili od planine za taj dan, dobivši i više nego što smo očekivali. Nakon toga smo urolili u opuštajuće okruženje planinarskog doma i uživali u večeri prepuni dojmova s uspona.

Planirano vrijeme za uspon od doma do vrha (jedan smjer) je oko 3 h, udaljenost je 3,8 km, ukupna visina uspona je 811 m.

DAN TREĆI

Treći je dan započeo relaksiranim doručkom nakon kojeg je na red došao mali fotoperformans. Zamisao je bila da napravimo seriju fotografija odjeveni u stilu klasičnog doba planinarstva, s tim da bi fotografije sadržavale i prvu damu hrvatskog planinarstva – Dragojlu Jarnević i „Damski tritisučnjak“. Izvadili smo suknje, prsluke, kravate i kape, a našla se tu i cigara. Inicijalna ideja bila je da se fotografiranje obavi protekli dan na vrhu, ali je popodnevena grmljavina promijenila planove. No ne i poništila, kako vidite iz fotografija koje prate



JEDNA ZA PAMĆENJE

ovaj tekst. Samo je fotografiranje bilo osobna veselica za naše društvo. Planinarenje je po školskoj definiciji „kretanje snagom vlastitih nogu po planinama u cilju osobnog užitka“, a mi smo u taj užitek uključili i naše planinsko snimanje. Napravili smo testne fotografije, pa pojedinačne i grupne. Uz smijeh i dobro raspoloženje, ideje su samo padale. Tako smo snimili scenu koja je poslužila za plakat nove Opće planinarske škole, „vitešku“ scenu s gospodom pred damama, „hommage“ Dragojli – grupna scena s Dragojlinom slikom, a momci su sa svoje strane izveli „hommage“ važnom gospodinu iz Mosorove povijesti – Umberto Girometti. Za kraj smo mahali na završnoj fotografiji za pozdrav svim dobrim i srodnim planinarskim dušama.

Fotografiranje smo izveli na zaravni ispred doma, na zabavu cjelokupne planinarske populacije u domu. I dok je većina planinara zadržala pozu tradicionalne srednjoeuropske pristojnosti i suzdržljivosti, netko ipak nije izdržao pa je pred sam kraj nad nama stidljivo zazujao dron – vjerojatno se negdje na bespućima planinarskog interneta nalazi snimka veselog društva u klasičnim odorama u epskom okruženju jezera Dösener See, među vrhovima Visokih Tura. Nakon fotografiranja slijedilo je spremanje i povratak.

I tu bi trebao biti kraj ove priče što se planinarenja tiče. Silazak je

do parkinga bio tek još jedna prilika za uživanje, i u krajoliku i u druženju, te iščekivanje nekih ugodnih destinacija koje smo planirali na putu natrag za zadnji dan. Dok su Zdravko i Ivana brzali, Jagoda, Marija i ja smo se ugodnom šetnjom približavali Dösental parkingu zamišljajući različite blagodati koje su se skrivale u Zdravkovu autu. Netko je čeznuo za kavom, netko za energetske napitkom, a netko za Jagodinom manistrom s materinom šalšom. No, ispostavilo se da još uvijek nismo primili sve lekcije iz organiziranja planinarskih tura.

Umjesto na otvoreno auto, naišli smo na Ivanu i Zdravka koji su užurbano pretraživali svoje stvari

razbacane po travnjaku. Razlog? Nestala je kartica kojom se otvara auto! Nakon tri dana planinarenja i desetaka tisuća koraka koje smo napravili po najnegostoljubivijem terenu, nismo imali načina za ući u auto. Svatko je imao poneku ideju, premetali smo stvari, obilazili auto, razmišljali što se moglo dogoditi. Prošlo je pet minuta. Deset. Dvadeset. Pola sata. Naposljetku je Zdravko dohvatio kutiju Biorele – lijekova za njegovu boljku od večeri prije puta – i iz nje je ispala kartica za auto! Veselje cijelog društva bilo je usporedivo s onim kada smo se našli na vrhu.

Time smo zaokružili ovu našu planinarsku turu i proglasili je, mislim s

pravom, uspješnom.

„A šampanjac, kume?“ zapitat ćete. „Zamislilo, pa ništa!“

Pa neće biti. Moj šampanjac je tamo gdje sam ga i ostavio.

Hladi se.

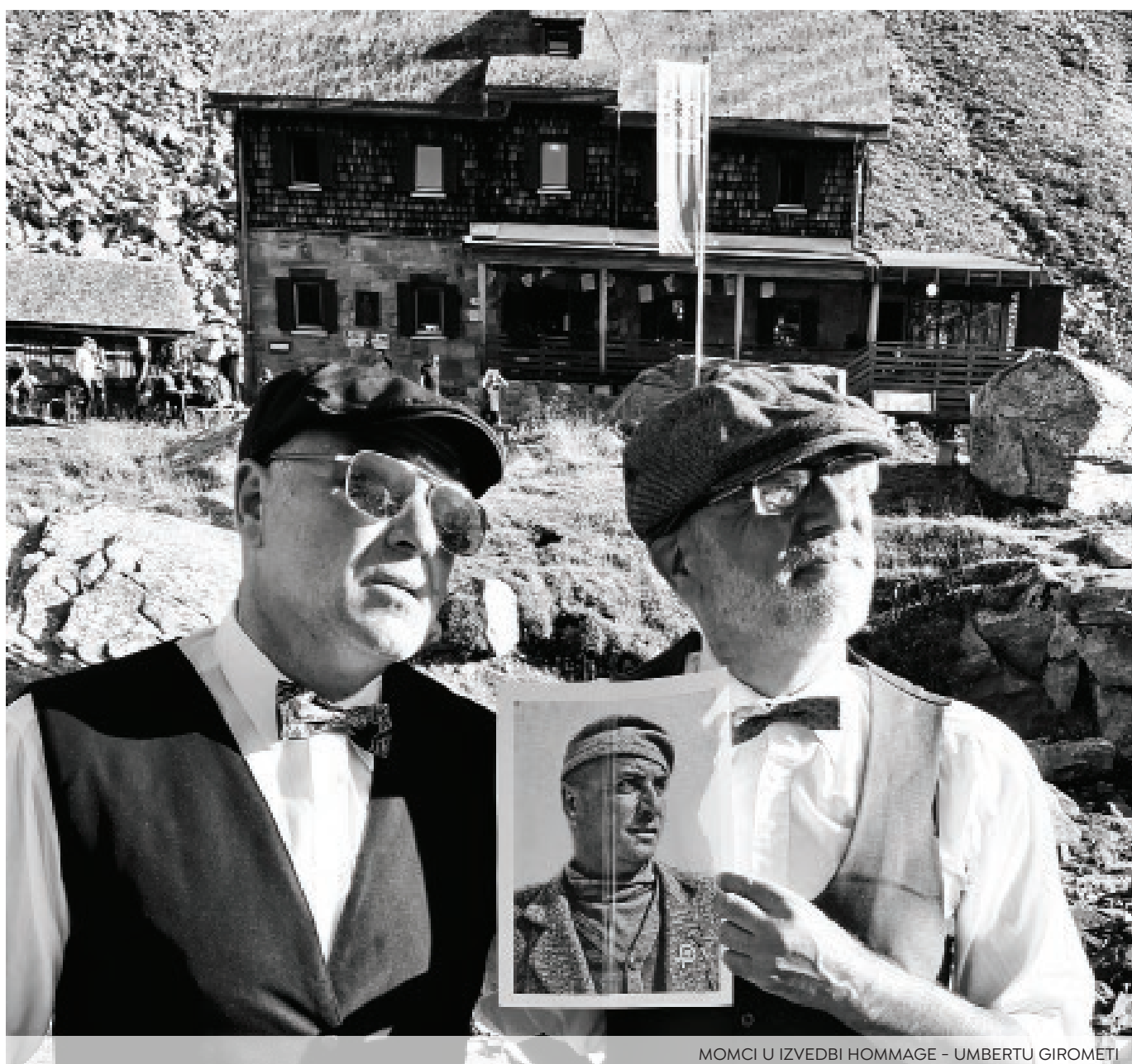
Sazrijeva.

I čeka.

Jer brojni su vrhovi i planinarski usponi vrijedni šampanjca tek pred nama.

Pred svima nama.

piše: **Gordan Baković**



MOMCI U IZVEDBI HOMMAGE - UMBERTU GIROMETI

ZUGSPITZE

VIA HÖLLENTAL



Zugspitze – krov Njemačke, kao granični vrh s Austrijom izdiže se 2962 m uvis malo južnije od Garmisch-Partenkirchena. Postoji nekoliko lakših i težih smjerova za popeti se na vrh, a kako sam bio ograničen s vremenom, naravno da sam tražio najbrži. Ispostavilo se da je to smjer kroz Höllentalklamm, dovoljno je reći da na engleskome znači „Valley of Hell”. Zaintrigiralo me i daljnjim sam se istraživanjem upoznao sa određenim detaljima koji bi me čekali. To je to, govorim svojim da nema druge opcije jer sve druge rute traju predugo i preskačem dio „Valley of Hell”: „Ma to ja spičin za 3 ure, šta se imate sekirat...”

Polazak iz Frankfurta oko jedan sat ujutro; trpam sve u ruksak i lagano put pod noge dok svi spavaju. Prvi put da idem sam na malo ozbiljniji vrh, i to još u stranoj zemlji... divota. Put traje nekih 5-6 sati sve do mjesta Hammersbach gdje se nalazi parking. Sve što Dalmatincima treba na putu je parking i di će pivo popit... Ostalo će se riješiti samo od sebe.

U idiličnome selu krave slobodno šecu po putu, svaki balkon ima ono dobro cviče šta uvijek cvita, e tu onda skreneš desno priko mosta i na početku staze si. Moš udrit „go” na garminu. Put me vodi prateći vijugavu rječicu koja se slijeva s vrha, osmi mjesec je i nije baš hladno. Nakon sata hodanja, onako rekreativno kroz



HAMMERSBACH

šumarak, stazom koja je na mjestima kvalitetnije napravljena nego naša magistrala, počinje se osjećati da se zbrajaju visinski metri, izlazi se postepeno iz šumarka i pogled puca na skoro vertikalni zid Zugspitzea. Pratim znakove i lagano dolazim do kase. Stoji kućica na ulazu u klanac i naravno naplaćuje se, 7 eura, molim lijepo, kaže gospodin. Taman vrijeme za pauzu, odmah nakon rampe postavljen je i maleni muzej o povijesti klanca i mjesta odakle sam krenuo.

HÖLLENTALKLAM

Klanac je prošaran tunelima ukopanim u stijenu, račvanjima, mostovima, balkonima. Sve je ogručeno i napravljeno za mase turista ili domaćih šta dođu na šetnju. Voda konstantno pada po meni ili oko mene, dok rijeka tutnja koji metar pokraj. Fenomenalan je osjećaj prolaziti i saginjati se kroz sve te prolaze, pogotovo jer je postavljena i rasvjeta pa se tmurna atmosfera klanca i ne osjeti. Iako vani prži sunce, klanac je nevjerojatno uzak i dubok, na mjestima i do 150 m pa vrlo malo svjetla dolazi. Staza je duga nekih 700 metara, što se nekako ne očekuje, obično ovakve atrakcije traju kratko i poslije budeš blago razočaran, dok to ovdje nije slučaj. Iskreno, nisam se žurio. Stajao sam gdje mi se god prohtjelo upijajući moć vode koja je izrezbarila čudesne oblike u



HÖLLENTALKLAMM



HÖLLENTALKLAMM



HÖLLENTALKLAMM

stijenama. Bilo je i dijelova gdje se treba proći kroz vodu što se slijeva sa stijena poviše glave. Inače je obavezna vodonepropusna odjeća ili barem gornji dio s kapuljačom, nema šanse da ostanete suhi bez toga. Dok sam se ja lagano dogegao do kraja upijajući svaki moment, prošlo je sat vremena. Nisam ni slutio da bi mi se to moglo obiti o glavu poslije.

Izlaskom iz klanca dolazim do vijugavog uspona, znam da je iza toga dijela dom. Taman vrijeme za kavu, tako da se ono malo umora više nije osjetilo. Sam sa sobom, osim par prolaznika iz suprotnog smjera što su noćili u domu, s osmijehom koračam prema velikoj sa dva cukra...

HÖLLENTALANGERHÜT

Na izlasku iz klanca puca pogled na visoravan okruženu vrhovima. Na 1387 m smješten je ovaj dom, opremljen svime što treba našem čoviku, kava, piva, WC, hrana, sobe i osoblje šta priča bosanski. Nađem mjesto u bašti, na brzinu pribrojim keš i zoven čovika... Marenda je pala, kava se popila, još koja minuta upijanja sunca i može se dalje.

Nastavljam stazom dalje, za sada je ravno. Izbjegavam stada ovaca raštrkanih po livadama i bacam oko na sljedeći korak koji me čeka. Teren je sve strmiji, počinje podsjećati na Mosor. Dolazim do prve uzbudljive točke.

Sjedam i odmaram... Ispred mene puca pogled na dolinu iz koje sam došao. Vidim čak i par ljudi koji dolaze mojim smjerom. Malo mi je lakše s obzirom na to da sam bez pratnje. Ako se što i ne daj Bože desi, ima tko da pripomogne. Lagano se stvara polje oblaka, ali sam taman poviše njih.... Otvaram ruksak i vadim opremu za ferratu. Prva od dvije ferrate je ispred mene.

BRETT

Prva ferrata u nizu nije zahtjevna; prati vertikalnu liticu i slap koji pada paralelno u daljini. Radim prvi korak i kačim se karabinerom. Znam da nije previše teško, ali je sve mokro i nekako previše vertikalno za moj



DOM HÖLLENTALANGERHÜT

gušt. Taj je početni strah nestao nakon par koraka, i sad već munjevito grabim. Tih prvih vertikalnih 20-ak metara sad je iza mene i lakše se diše. Zaobilazim stijene uz rub provalije. Prebacujem karabin po karabin sve dok nisam došao do glavne atrakcije ovog dijela. Ravna dionica duga 10 metara, šipke uvidane u golu stijenu za oslonac nogama, žica dosta lagano postavljena, ispod nogu provalija duboka nekoliko stotina metara. Nisam išao za tim koliko je zapravo daleko dno doline dok nisam došao do ovog dijela. Nije mi bilo potrebno znati, ali sada nema gazišta, samo neke šipke što vire iz stijene. Promislio sam, ako padnem, stignem razmisliti di san falija dok dođen do poda... potrajat će to padanje.

Par dubokih udaha i krenuo sam... Prvi korak je uvijek nateži. Jedna noga pa druga, jedna noga pa druga, samo ne smijem pogriješiti redoslijed nogu i preživiti ću. Tako se i desilo, sve je bilo bez problema. Pogled jeziv, ali adrenalin na maksimumu. Još par metara i prvi dio ferrate završava, nakon toga ide klasični planinarski put. Nadopunjujem vodu na obližnjem vodopadu, ima ih na sve strane, ali ovaj je zadnji na kojem se može nadopuna odrediti tako da, imajte to na umu ako budete posjećivali.



BRETT FERRATA PREVJES

MORE SIPARA

Nakon ferrate izlazim na visoravan, sunce nimalo ne pomaže, hlada nigdje na vidiku. Uporno koračam lijeva, desna, lijeva desna, valjda mi je ostalo od ferrate. Počeli su me stizati isti oni što sam ih vidio prije ferate. Ili sam ja spor ili njima nije prvi put, već su na domaćem terenu. U svakom slučaju pričekam da me prođu, računam da mi je lakše ako vidim kuda su oni prošli pa ću ja lako za njima. Jedino na što nisam računao je to da sipar traje danima, nema mu kraja. Nikad nisam vidio toliku gomilu sitnog kamenja. Iako je staza utabana, nije moguće napraviti 10 koraka a da ne posrnete na siparu. Dotuklo me psihički, mislio sam da nikad neće završiti. Srećom, nije to ništa što malo ručka neće popraviti, kad si gladan nisi svoj. Pokušavam ostati ukorak s grupom što me prestigla i tražim mjesto za predah i papicu. Ne zove se ovaj odlomak „More hladovine i zelene trave” nego „More sipara”, tako da od predaha ništa... Prošlo je skoro sat i pol od kada sam se počeo nadati ručku, izgleda da mi nije suđeno. Kako svemu dođe kraj, tako dođe i mojoj agoniji...

LEDENJAK

Približavamo se ledenjaku, moraju stati barem da dereze stave na noge. Tako je i bilo. Jedina razlika je što oni nisu bili gladni pa su



POČETAK SIPRA



KRAJ SIPRA

samo nastavili dalje, a ja sam oduštao od plana da ih pratim u stopu... Lijepo sam našao otvor u ledenjaku gdje se slijevala tekuća voda, sjeo na siparom pokriveni ledenjak i dobro odradio zasluženu pauzu. Sok se hladio u potočiću ledenjačke vode dok sam trpao mesni narezak ko da nema sutra. Nakon marende vadim opremu za led i lagano kombiniram kuda proći. U ovom dijelu sipar se sjedinio s ledom tvoreći tvrdi podlogu gdje se teško prolazi s derezama, a bez njih ne možeš. Kriminalna kombinacija. Mic po mic, ko na jajima prolazim između pukotina i nanosa sipara dok god nisam izašao na čvrsti led. E, sad je lakše, pratim trag one dvojice od prije.

Nagib je velik, a led nedosljedan. Vrući su dani uzeli danka i posvuda čujem žuborenje tekuće vode u blizini. Koračam cik-cak što sigurnije mogu. Dolazim do polovice ledenjaka gdje se skreće direkt na liticu. Slijedi druga ferrata. Postoje dva „priključka” na ferratu s ledenjaka i ovisno o uvjetima odabere se koji je pristupačniji. Odem za ekipom ispred sebe. Polagano dolazim do ruba ledenjaka i primjećujem razmak između leda i stijene. „Fali” nekih par metara što se otopilo uz stijenu. Ulazim u prolaz između leda i stijene do konopa koji je privezan na početak ferrate. Visina je dva do tri puta veća od mene samog, nekih sigurnih 5-6 metara, ako ne i više na nekim dijelovima. Led je uslijed topljenja poprimio nekakav sačasti oblik koji je na suncu izgledao baš opako. Ništa takvo još nisam vidio.

Skinuo sam dereze i pripremio se za penjanje. Ima par metara konopa privezanog za prvi metalni anker u stijeni, treba ga izvući što prije i što odlučnije.

DRUGA FERRATA

Povlačim se s konopom do metalnih osiguranja. Ruke su dobro izdržale, izgledalo je puno gore nego što je bilo. Vertikala ovaj put 30-ak metara, mnogo gora od one s prve ferrate. Prolazim i nju skoro u jednom dahu. Najteži dio je gotov. Lakše se diše. Slijedi sad lagana ferrata do samog vrha.



LEDENJAČKA PUKOTINA



PROČJEP IZMEĐU LEDA I STIJENE NASTAO TOPLJENJEM

Dešava se nešto najgore što planinar može doživjeti na usponu. Vidim vrh i cilj, platforma na skoro 3000 m, puno ljudi, žičara dolazi i odlazi svakih 15 minuta, evo je, tu, još samo malo i gotovo. Ne treba niti naglašavati da je prošlo barem 10 gondoli, a ja još uvijek nisam na vrhu. Ovaj dio je trajao vječnost. Kombinacija nestrpljivosti što vidim cilj, umor od zahtjevnog dana, a i kačenje karabina za sajlju usporava napredak.

Malo po malo se penjem, prateći navigaciju. Bilo je momenta gdje sam bio uvjeren da brže radim visinske metre nego metre do cilja. Bilo je i proklinjanja, šta mi je ovo trebalo, klasika... Mada, sve se to zaboravi kad zapravo dođeš pred kraj. Ponovno nalet energije, noge više nisu teške, ruke ne bole, sve je nekako lakše.

ZUGSPITZE (2962 M)

Izlazim na vrh s južne strane. Sa sjeverne strane platforma na tri kata sadrži muzej, restorane, žičaru, sun-deck s kafićima i pazarićen za magnete i druge suvenire. Puteljak vodi od platforme do samog vrha 20-ak metara dalje i ljudi čekaju red da dođu na vrh.

Ja, onako vidno razvaljen od svega, smrdljiv i dehidriran, također stojim u redu za vrh. Ispred mene čovjek u rebama u društvu kćeri pita mogu li ih slikati, a iza mene amiš s pletenicama i krpenim



ŠTA JE SIGURNO SIGURNO JE

sandalama pita može li se platiti karticom. Praveći se da je sve normalno, kažem da ću ih bez problema slikati. Jednom rukom brišem znoj s čela, drugom sklanjam ipsilon s pojasa da ne zapnem za sigurnosne šipke i kabel.

Pored svega toga cirkusa na vrhu, saznam da zadnja gondola polazi s platforme u 17:15, a sad je taman 17:00. Niti pivo nisan popio... Na brzinu spucan par slika i nazad do kase kupiti kartu za spuštanje. Ugodna vožnja gondolom, 10-ak minuta do podnožja. Tu sam sjeo na vlak kojim se inače može doći do ispod vrha. Još 15 minuta do parkinga i slobodan sam...

piše: **Tomislav Bašić**



FERRATA POVIŠE LEDENJAKA



NA SAMOM VRHU ZUGSPITZE-A



PLATFORMA SA MUZEJIMA I RESTORANIMA



Prije deset sam godina od Sanje za rođendan dobio knjigu o Pirinejima čiju je naslovnicu resila fotografija oštre crvene stijene visoko iznad blještavila prostranog ledenjaka. U opisu s unutarnje stranice korica pisalo je „Gran Vignemale i ledenjak Ossoue” – moja je želja okretanjem tek jednog lista dobila ime!

Tijekom našeg prvog posjeta planinskom lancu, koji se gotovo u perfektnoj liniji po 43° geografske širine i u dužinu od oko 450 km razvukao od Atlantika na zapadu do Mediterana na istoku, kiša je spriječila pokušaj uspona na najviši vrh francuskog dijela Pirineja. Četiri su godine prošle do novog posjeta Pirinejima, ali smo tada doletjeli zrakoplovom low-cost kompanije i s reduciranom količinom prtljage. Za užu, dereze i cepine nije bilo mjesta, pa tako ni za Vignemale među našim željama te 2019. godine.

USPON NA VIGNEMALE

Ovog smo se ljeta opet zaputili prema Pirinejima, ali – kao i prvi put – automobilom. U prtljažniku se, naravno, našlo mjesta za svu opremu koja je prošlog puta morala ostati doma – pokušat ćemo uspon na Vignemale! Sa svim smo se poteškoćama upoznali još davno prije prvog putovanja – dužina uspona, ledenjak, krušljiva stijena... U knjigama je pisalo kako će nam zbog dugog pristupa za uspon biti potrebna najmanje dva dana. Prvo treba doći u slikovito planinsko mjesto Gavarnie (30-ak km južno od Lourdesa) koje smo dobro upoznali prije sedam godina. Onomad kad nas je kiša prikovala za šator i tek pokoju kraću šetnju, poput one do pod 422 m visok vodopad koji se sa same granice Španjolske i Francuske obrušava u cirk. Grande Cascade de Gavarnie je uslijed obilnih kiša tih dana bio spektakularniji nego inače. Na zadovoljstvo mnoštva turista, a našu žalost.

Sad se nismo ni zaustavljali u turističkoj vrevi Gavarnie, već smo produžili 8 km dalje do brane (Barrage d'Ossau), ishodišne točke uspona na Vignemale. Na početku staze prema Vignemaleu, po izlasku iz vozila dočekalo nas je pravo iznenađenje. Naime, prve riječi koje smo čuli od nekoga iz grupe planinara koja se upravo vratila s Vignemalea su: „Dobar dan.” Na hrvatskom s francuskim naglaskom! Na tren sam pomislio kako se u grupi krije Stephan Macchi, ali umjesto njega planinar ovalnog i preplanulog lica uz široki osmijeh objašnjava kako je tijekom boravka u Hrvatskoj naučio nekoliko fraza, pa nas je tako i na kraju razgovora pozdravio s „Doviđenja.” Ostatak razgovora protekao je na engleskom jeziku, pa smo tako saznali i najbolje mjesto za bivakiranje – o tome podrobnije malo kasnije – ali i uvjete na ledenjaku. Nažalost, i ovaj ledenjak doživljava sudbinu onih u Alpama. Ledenjaci se rapidno tope, stoga sva

upozorenja o pukotinama – iz knjige koju sam spomenuo na početku – s vremenskim odmakom od desetak godina sad zvuče tek kao tužan spomen na nekadašnje prostrane bijele divove koji su stoljećima oblikovali izgled visokogorja.

Putokaz s jezera upućuje isključivo prema planinarskom domu „Bayssellance” („Refugi de Bayssellance”). Na putokazi- ma diljem Pireneja rijetko se nalaze nazivi vrhova, tako ni ovdje na početku staze nema oznake koja bi vas uputila prema vrhu. Sve markacije vode prema planinarskim objektima, dok će prema vrhovi- ma, posebice onim zahtjevnijima, putem skrenuti samo informirani.

NOĆENJE

Osim toga, na putokazu pored brane (1834 m) možemo pročitati da je planinarski dom trenutno otvoren, pronaći informaciju o broju ležajeva (58), kontakt telefon (05 62 92 40 25) te kako je do doma potrebno otprilike 3 sata uspona. Naime, sljedeći izazov o kojem morate promišljati prilikom planiranja uspona na Vignemale je činjenica kako su Pireneji iznimno popularno odredište među francuskim i španjolskim planinarima, pa su u ljetnim mjesecima poprilične gužve, ne samo na stazama već i u planinarskim objektima. Rezervacija je preporučljiva čak mjesecima



POGLED NA DOLINU OSSOUE I SREDIŠNJI MASIV PIRENEJA U DALJINI

prije planiranog dolaska. Kao alternativu vam nudim podatak kako je u Pirenejima, uz određena pravila, omogućeno noćenje u šatoru. Da budem precizniji, moguće je bivakiranje, odnosno podizanje malog šatora u vremenu najčešće od 19 do 7 sati ujutro. Takva su mjesta obilježena, pa se šator ne može podići gdje god poželimo. Naše je ciljano mjesto za bivakiranje nešto prije planinarskog doma, na odvoju od staze Barrage d'Ossoue – Bayssellance prema vrhu Vignemalea. Osim kvalitetnog šatora izdržljivog na udare vjetrova i otpornog na oborine, noćenje u planini u šatoru podrazumijeva i nošenje dovoljno kvalitetne vreće za spavanje na 2500 m te podloške

za istu. Osim toga, morate nositi i hranu sa sobom, kuhalo za neizbježnu večernju juhu i obaveznu jutarnju kavu, pa... Uh, bolje da više ne nabrajam, jer ću potrošiti sve predviđene kartice teksta. Ako se ipak i dalje znatiželjno pitate što vam još treba za ugodno noćenje u planini, toplo preporučujem pohađanje neke od općih planinarskih škola koje se danas, srećom, održavaju u gotovo svim mjestima Lijepe Naše.

PRVI DIO USPONA

Prvi dio puta vodi nas čuvenom stazom Grande Randonnée (GR) 10, koja je provedena kroz francuski dio Pireneja u dužini od 700 km, od Atlantika do Mediterana. Markirana je crvenom i bijelom linijom, ali s određenim razlikama od markacija kojima su obilježene naše planine. Morate znati kako oznaka „X” na stazi ne najavljuje skoro križanje, već na križanjima staza upozorava koji je odvojak pogrešan. I markacije se nalaze isključivo na ovoj GR stazi, dok ih prema vrhu nema.

Dok se uspinjemo pod teretom teških ruksaka, znatiželjno nas sa suprotne padine promatraju simpatični svisci koji su, nakon njihovog nestanka prije otprilike 12 000 godina, sredinom 20. stoljeća reintroducirani u Pireneje. Lovci su nastanili ovog glodavca s ciljem da surom orlu umjesto divokoza postane primarni izvor hrane. Od prvih



BRECHE DE ROLAND

primjeraka, koji su upravo nedaleko ovog mjesta pušteni 15. svibnja 1948. godine, njihov se broj danas kreće oko 10 000 jedinki, čime predstavljaju novu ugrozu za krhki planinski ekosistem. Suri orao nije značajnije utjecao na njihovu populaciju i još se jednom pokazalo kako je najpogubniji čovjekov utjecaj na prirodu. Zvižduk zapara dolinu i svisci nestadoše u svojim podzemnim labirintima, dok mi nastavljamo sa svojim usponom do planiranog prenoćišta.

Prateći tok potoka Oulettes, na izdisaju dana stižemo na prostrani proplanak pod Bellevueom s trgovima bivakiranja. Kamenjem su ograđena mjesta unutar kojih planinari podižu svoje šatore prije

jutarnjeg nastavka uspona prema vrhu Vignemalea. Okruženi smo visokim vrhovima. Proplanak brzo tone u mrak dok magla iz doline zauzima mjesta koja su još donekadno bila obasjana žarkim kolovoškim suncem. Vrijeme je za počinak. Rano treba krenuti prema vrhu, dok je ledenjak još uvijek ugodan za koračanje.

SVAKI JE PUT „NAJBOLJI”

Dok naš proplanak još uvijek sniva, izlazimo u hladno jutro. Sunce je u daljini obasjalo impresivnu stijenu cirka Gavarniea koja se toliko dojmila i slavnog Victora Hugoa da je za njih napisao: „To je istovremeno i planina i zidina, najmisterioznija

građevina najmisterioznijih arhitekata, to je koloseum prirode.” Bude se i naše uspomene na prethodni posjet Pirenejima, dok na horizontu promatramo Breche de Roland i najviši vrh tog dijela Pireneja – Monte Perdido, odnosno Mont Perdu, kako ga zovu Francuzi. Breche de Roland je prirodni prolaz u grebenu Pireneja nastao urušavanjem 100 m visokog kamenog zida, a ime je dobio po franačkom vojskovođi u službi Karla Velikog. U drugoj polovici 8. stoljeća franačka je vojska krenula preko Pireneja u neuspješno osvajanje, ali zato uspješnu pljačku bogatog sjevera Iberijskog poluotoka. Prilikom povlačenja preko Pireneja, točnije prijevoja Roncevauxa, u zasjedi ih je



BIVAK NA BELLEVUE



RUSSELLOVA ŠPILJA BELLEVUE

778. godine dočekala baskijska vojska uništavajući do zadnjeg vojnika Rolandovu vojsku koja se upravo vraćala iz pljačke Iruñe (Pamplone), glavnog grada Baskije. Tri stoljeća kasnije, nepoznat pjesnik potaknut Prvim križarskim ratom, piše junački spjev „Pjesan o Rolandu” („La Chanson de Roland”) veličajući njegovo navodno viteštvo i borbu protiv krvožednih saracenskih hordi. Kroz ovaj najstariji starofrancuski spjev, u legendu je ušao i Rolandov mač čudesnih moći (Durendal), koji je na samrti odbacio visoko u Pireneje kako ne bi pao u ruke omraženih Saracena. Mač je, prema spjevu, pao na greben Pireneja, stvarajući procjep visine sto i

širine četrdeset metara koji je kasnije dobio naziv La Breche de Roland, odnosno La Brecha de Rolando sa španjolske strane granice. „Pjesma o Rolandu” nema veze ni s povijesnim ni s geološkim činjenicama, ali vodiči vole legende.

Vrlo brzo stižemo pred špilje Bellevue koje je koncem 19. stoljeća dao iskopati Henry Russell (1834. – 1909.), Irac koji je velikim brojem prvenstvenih uspona na najviše pirenejske vrhove najznačajnije obilježio istraživanje ovog veličanstvenog planinskog lanca. Vignemale je bio životna inspiracija ovog istraživača i svjetskog putnika, pa je započeo s iskapanjem brojnih špilja koje su trebale poslužiti kao skloništa za

njegove sve učestalije i duže boravke na Vignemaleu. Prva je iskopana 1882., a zatim još nekoliko njih na vršnom dijelu planine. Kako su iste zimi često bile zatrpane snijegom ili okovane ledom, špilje Bellevue su naknadno (1888. – 1890.) iskopane tik pod ledenjakom Ossoue, na nadmorskoj visini od 2400 m. Ističem tužnu činjenicu kako je danas ledenjak tek iznad 3000 m. Ove nove tri špilje dobile su ime Bellevue zbog predivnog pogleda na cirk Gavarniea, visoki Mont Perdu i La Breche de Roland. Danas je uokolo špilja veći broj šatora. Neki se planinari tek izvlače iz njih, dok drugi u pernatim jaknama i sa šalicom kave u rukama omamljeno promatraju

jutarnju igru sunca i planine. Špilje se i danas koriste za noćenje, pre-pune su astrofolija koje su planinari položili po podu. Strop je crn čak i na svjetlu čeonih lampi. Mnoge su vatre ovdje gorjele i promrzle prste grijale.

Na svega nekoliko minuta poviše Bellevuea stižemo na križanje. Putokaz desno upućuje po GR10 prema planinarskom domu „Bayssellance” smještenom na najvišoj nadmorskoj visini u Pirenejima (2650 m). Lijevo nema putokaza, ali kao što sam ranije već spomenuo, zahtjevni su vrhovi u Pirenejima isključivo za informirane. Uspinjemo se uz padinu prekrivenu tragovima nekadašnjeg ledenjaka, izbrzdanim fragmentima prošlosti i morenskim naslagama. U ovom labirintu neuredno rasutog kamena pod Petit Vignemaleom (3032 m) nema markacija, pa za orijentaciju služe kameni čuljci kojima su planinari desetljećima obilježavali „put”. Naravno, kao i u svemu u životu, i ovdje je svatko imao svoju varijantu najboljeg puta, zato često zastajemo pored čuljaka s kojih se pogled otvara na sljedećih pet-šest, pod raznim azimutima, naravno! Nakon više takvih slučajeva odlučujemo se dalje kretati prema prvom koji ugledamo pred sobom. Svaki je put „najbolji”. Putem nas sustižu dva Španjolca za koje bismo prije sedam godina zasigurno pomislili kako se svađaju oko odabira puta,

ali smo tijekom tog prvog posjeta Pirenejima spoznali kako je glasno artikuliranje sasvim uobičajen način komunikacije među stanovnicima Iberijskog poluotoka. Pozdravljamo se. Dok se udaljavaju od nas, „svađa” odjekuje planinom.

Izlazimo na rub ledenjaka, montiramo dereze na cipele, cepin uzimamo u ruke i nastavljamo uspon jugozapadnom stranom ledenjaka Ossoue koji je danas smanjen na dužinu od svega 1,7 km. S lijeve se strane drugog najvišeg ledenjaka u Pirenejima uzdiže kamena kupola Montferrata (3219 m), dok je pred nama, s druge strane ledenjaka, južna stijena Vignemalea. Na vrhu ledenjaka, visoko u stijeni ugledamo tri otvora; ulaze u prve tri špilje koje je dao iskopati već spomenuti Henry Russell. To su Vila Russell (1882. g.), Grotte des Guides (1885. g.) i Grotte des Dames (1886. g.), a topljenje ledenjaka u međuvremenu ih je učinilo nedostupnima.

Podloga je dobra za napredovanje pa se po tvrdom ledu brzo približavamo podnožju sjevernog grebena Vignemalea. Poput starca naborana lica, na suncu i vjetru otvrdnute kože, u tišini nam ledenjak svjedoči o minulim vremenima. Na njegovom potamnjelom licu čitam o mladosti. O njegovoj stamenosti prije negoli ga je teret vremena pogrbio, smanjio upola. Volio bih da mu mogu pomoći, eliksir i novu mladost ponuditi. Jedino što mogu je

riječima zabilježiti njegovu starost. Sačuvati spomen na buran život, u priči ostaviti trag.

Na drugoj strani ledenjaka ulazimo u stijenu čija krušljivost kacigu čini neizostavnim dijelom opreme, a svako hvatište i nožište dvaput provjeravamo prije punog opterećenja. Dok se pokušavam prisjetiti kako se na francuskom kaže „kamen”, u slučaju da me čvrstoća nekog kamena ipak prevari, netko poviče „Pjer!!!” (fr. pierre). „Merci”, pomislim u sebi.

Pogledom pratimo i penjače iznad nas, kako naš smjer napredovanja ne bi bio direktno ispod njih. Tik pod samim vrhom prolazimo pored još jedne špilje koju je dinamitom dao iskopati Henry Russell i dao joj ime Paradis (1893. g.). I njen je pod pokriven astrofolijama, zaključujemo kako je planinari i nakon 130 godina još uvijek koriste za noćenje.

PIQUE LONGUE

Izlazimo na vrh nakon točno pola sata od ulaska u stijenu. Vrh Vignemalea inače se naziva i Pique Longue (3298 m), a kuriozitet je činjenica da je na njemu podignut betonski stup visine 2 metra kako bi dostigao visinu od 3300 m iznad razine mora. Još je Russell na vrhu naslagao kamenu piramidu, a sve kako bi vrhu nadodao ta dva metra. Ali to nije i zadnja poveznica između tog ekscentričnog Irca i Vignemalea koju ću podijeliti s vama. Naime, 5. prosinca 1888. godine gradonačelniku je uputio neobičan zahtjev – tražio je koncesiju nad Vignemaleom, točnije nad cjelokupnim dijelom planine višim od 2300 m. S obzirom na njegov ugled, zahtjevu je udovoljeno. Dobio je Vignemale u koncesiju na 99 godina za simboličnu cijenu od jednog franka. Čudan je svat bio taj Henry!

Vidik s vrha doista je fascinantan, a prizor ukrašava tek pokoji oblak na nebu. Vrijedilo je toliko godina čekati na ovaj dan. Nepregledan masiv pod nama! Kamo god uputili pogled, duboko urezane doline i oštri grebeni iznad njih. Ništa neobično s obzirom na činjenicu kako je u Pirenejima čak 212 vrhova viših od 3000 m. Neke od njih



NAVEZA NA LEDENJAKU OSSOUE



NA VRHU PIQUE LONGUE

prepoznavamo, neke, srećom, još uvijek ne. Presretni, novim ciljevima napajamo oči. Nova su putovanja i novi usponi pred nama. Ali sad se prvo treba pažljivo spustiti u dolinu i krenuti dalje prema Atlantiku. Zaokružiti ćemo Pireneje sa zapada i ući u mistične planine ponosnih Baska.

Planine dostupne samo onima koji bez njih ne bi mogli.

Prije silaska, u dubini zasvjetluca limeni krov planinarskog doma „Bayscellance” iznad kojeg ubrzo doleti helikopter. Tamo gdje do domova ne vode teretne žičare, helikopteri ih zamjenjuju u dostavljanju namirnica. U Pirenejsima do

gotovo nijednog planinarskog objekta ne vodi cesta, čak ni tzv. protupožarna. Sve završavaju u dolinama, ostavljajući planine dostupne samo onima koji bez njih ne bi mogli. Pirenejci poštuju planine, svjesni činjenice kako su prometnice najrazorniji oganj. Buktinja koja prijeti posljednjim sačuvanim oazama na planeti, zagaduje brzace i ruši stoljetna stabla, bukom zaglušuje pjevu ptica i meket divokoza. Volim planine bez cesta, do ušiju sam zaljubljen u domove pred kojima nema limenih ljubimaca. Jasno vam je – obožavam Pireneje!

piše: **Denis Vranješ**



ZAVRŠNI USPON KROZ STIJENU



ŠIROKI VIDIK S VRHA



Ako postoji raj za ljubitelje prirode i planine, onda su to zasigurno veličanstveni Dolomiti. Dolomiti su 2009. godine proglašeni prirodnom svjetskom baštinom UNESCO-a. Na tom području nalazi se čak 21 vrh viši od 3000 m nadmorske visine.

Kada se lani nagovijestilo da bi centralni izlet za ovu godinu mogao biti na Dolomitima, tu nije bilo puno razmišljanja. Grupa se odmah popunila po izlasku plana izleta pa je tako nas 50 sretnika imalo čast doživjeti i zajednički provesti sedam nezaboravnih dana u jednom od najljepših planinskih masiva. Ni jedna fotografija ni tekst pročitan prije puta nije nas mogao pripremiti za toliku količinu ljepote i doživljaja.

Ujutro u 7 sati kreće naša avantura. Iako je rano, svi smo razdragani i uzbuđeni, malo se kome spava. Većina nas poznaje se od prijašnjih izleta, ali bilo je tu i planinara iz drugih društava koji su naše putovanje učinili još bogatijim. Krećemo put sjeveroistoka Italije, cilj su Dolomitske Alpe.

Kad smo autobusom počeli ulaziti u planinski masiv, pospanost od puta je nestala. Odmah su se počeli vaditi mobiteli za fotografiranje. Nizale su se doline, vrhovi i mala pitoreskna mjesta, mogao se odmah osjetiti štih Alpa. Smjestili smo se u lijepom hotelu s drvenim balkonima na kojima je bilo cvijeće i s kojih su se mogli vidjeti nazubljeni

vrhovi unaokolo. Nakon paklenih vrućina u našim krajevima, doći u Alpe i spavati bez klime bilo je pravo osvježanje.

Za prvi dan planinarenja naši su vodiči izabrali najveću atrakciju Dolomita – Nacionalni park „Tre Cime di Lavaredo“. Posjetiti Dolomite, a ne prohodati kružnu stazu oko Tre Cime je kao posjetiti Egipat, a ne vidjeti piramide. Tri su kamena tornja veličanstvena iz kojeg god kuta ih gledali. Podijelili smo se u dvije grupe: jedna je grupa išla na feratu pod nazivom De Luca-Innerkofler (malo zahtjevniji uspon), a druga je grupa išla kružnom stazom oko tornjeva. Izabrala sam zahtjevniji uspon i mogu s pravom napisati da je ono što smo svladali na toj turi bilo pravi izazov. Bilo je svega, i sajli i klinova i hvatanja za stijenu i tunela, ali na kraju smo svi uspješno došli do vrha Monte Paterno na 2774 m s kojeg puca veličanstven pogled. Na koju se god stranu okreneš, ostaneš bez daha. Ne možeš vjerovati da to gledaš vlastitim očima, planinski vrhovi nižu se unedogled jedan iza drugog. Spuštamo se sporo, ali sigurno. Otvaraju nam se novi vidici, mala jezera različitog oblika; sada kamene tornjeve gledamo s druge strane te izgledaju još veličanstvenije. Umorni i sretni, spajamo se s drugom grupom i prepričavamo međusobno dojmove tog posebnog dana.



HPD RUNOLIST I HPD MOSOR NA VRHU NUVOLAU

Idućeg dana vremenska je prognoza bila malo šakaljiva; najavljivala se kiša negdje iza podneva i zbog toga smo krenuli ranije iz hotela. Cilj nam je bio Piz Boe, vrh u obliku piramide na 3152 m. Plan je bio popeći se žičarom Sas Pordoì na 2950 m i nakon toga pješaćiti normalnom stazom sve do malo zahtjevnijeg uspona ispod samog vrha. Krajolik je ovdje bio potpuno drugačiji nego na ostalim dijelovima tog planinskog masiva. Visoravan je to gdje prevladava sipar s krpama starog snijega, kao da smo hodali po nekoj kamenoj pustinji. Ovaj se put nismo dijelili u dvije grupe, skupa smo se penjali pomažući jedni drugima. Na vrhu smo se svi

okrijepili pićem i hranom te lagano krenuli natrag. Većini je ovo bio prvi uspon na preko 3000 m pa je zadovoljstvo bilo dvostruko veće. Neki su možda osjetili i visinu jer je zrak na tim visinama rjeđi, ali svi su bili uporni u naumu da popnu svoj prvi tritisućnjak.

Treći dan planinarenja uputili smo se prema Cinque Torri, lancu od pet tornjeva. Do tornjeva opet koristimo žičaru, ali ovaj put sjedeću. Četvero nas je moglo sjesti i bio je pravi doživljaj promatrati krajolik dok smo se lagano penjali. Čim smo sišli sa žičare, tornjevi su se odmah ukazali. Zbog vapnenca od kojeg su stijene građene ovaj je planinski lanac cijeli nazubljen jer je podložan

eroziji. Kružimo oko tornjeva pored kojih je napravljen i muzej na otvorenom gdje se može vidjeti kako se ratovalo za vrijeme Prvog svjetskog rata jer je ovo područje bilo poprište sukoba između Italije i tadašnje Austro-Ugarske. Teško je gledati topove i puške koji su uništili mnoge živote. Teško je pojmiti da su se pored ovakve ljepote krajolika tako strašne stvari događale u povijesti. Dolazimo opet do žičare; jedna grupa ostaje tu, a druga ide na vrh Nuvolau (2574 m). Na vrhu srećemo veliku grupu iz HPD-a „Runolist“ iz Zagreba. Jedan od njihovih sudionika predložio je da se svi zajedno fotografiramo te kao znak podrške našim olimpijcima u jedan glas uzviknemo „HRVATSKA“. Kad je stotinjak nas uzviknulo na vrhu, odjekivalo je kilometrima. Bio je to jedan poseban trenutak zajedništva i podrške.



TRE CIME



LAGO DE LIMESDES SA VRHOM AVERAU U POZADINI

Četvrti dan planinarenja idemo prema Lagazuoi s najvišim vrhom Piccolo (2778 m). Žičarom svi skupa dolazimo do vrha gdje je postavljen veliki drveni križ u znak sjećanja na sve poginule na ovoj planini u Prvom svjetskom ratu. Ovdje je austrougarska vojska podigla utvrdu. Talijanska vojska iskopala je tunel dužine 1100 m, digli su utvrdu u zrak i na taj ih način onemogućili u daljnjem prodoru. Danas se ti tuneli koriste u planinarske i turističke svrhe. Jedan dio grupe tada se odvaja i kreće tunelima prema dolje koristeći se osiguranim putovima. Pri spustu smo mogli vidjeti poznati cvijet runolist koji raste na velikim visinama i zaštitni je znak ove regije. Opet se obje grupe sastaju kod suvenirnice gdje se mogu kupiti razno-razni suveniri, ali i različiti kameni kristali. Ovdje se mogu kupiti i podvodni fosili koji su nađeni u stijenama, što nije ništa neuobičajeno jer je prije više od 200 milijuna godina ovo bilo pod tropskim oceanom i pretpostavlja se da se zbog guranja tektonskih ploča ovo područje uzdiglo i stvorio se današnji krajolik. U Dolomitima je pronađen i kulturni Ötzi ili Ledeni čovjek, mumija stara oko 5300 godina pronađena u ledenjaku Similaun na visini od 3200 m. On je prvi prapovijesni čovjek koji je pronađen s očuvanom svakodnevnom odjećom i obućom. Za kraj

dana posjetili smo jedno jezerce u blizini do kojeg nije bilo teško doći. Odmorili smo oko jezera i uživali u mirnoći krajolika.

Peti, zadnji dan planinarenja bio je kao šlag na torti za kraj putovanja. Išli smo vidjeti jezero Lago di Sorapis, jedno od najljepših jezera Dolomita, prepoznatljivo po posebnoj tirkiznoj boji koju posjeduje. Do tog je jezera možda i najteže doći jer se mora planinariti do njega. Prvi dio staze je ugodan, sa skoro polegnutim stazama uz šumu, a kasnije kreće strmiji uspon. Na nekim je mjestima staza uska oko pola metra, a nakon toga provalija, zato opreza nikad dosta. Toliko ljudi hodočasti ovom jezeru da se skoro svaki kamen na stazi izlizao. Ni jedna fotografija ne može dočarati doživljaj kad se jezero prvi put ugleda: gledaš i misliš se otkud takva boja jezera, nikad dosad viđena! Mnogi su se od nas pitali što jezero sadrži da ima takvu neobičnu boju. Malo sam istraživala i doznala da ledena prašina (koja se spušta s okolnih vrhova i ledenjaka) i vapnenc na dnu jezera čine da jezero ima izrazito tirkiznu mliječnu boju. Malo odmaramo oko jezera i krećemo nazad. Divno je bilo putem susresti i naše prijatelje iz HPD-a „Malačka“.

Sve je bilo savršeno.

Prije ovog putovanja svi smo gledali vremensku prognozu koja nije obećavala, ali na kraju nas je vrijeme poslužilo. Skoro da i nismo imali kišu, iako se prognozirala svaki dan. Uspjeli smo čak imati i noćni život u dva navrata. Živa muzika nam nije trebala jer bismo živu muziku zasjenili svojim pjevanjem. Bilo je tu i vrhunskih plesnih koreografija, a svi smo se zabavili onako opušteno, planinarski.

Što se hrane tiče, salate smo jeli u izobilju, a nedostajala nam je jedino juha jer je u Italiji nemaju običaj poslužiti. Ali zato nam manistre nije nedostajalo, svaki dan su je nudili kao prvo jelo na večeri.

Kad se ide na takva putovanja, od velike je važnosti i vozač autobusa, jer voziti po uskim serpentinastim putevima po Dolomitima nije



MOSORAŠI NA JEZERU LAGAZUOI

jednostavno. Zato svaka čast našem vozaču Ivanu Piplici iz Delminium travela koji je vrhunski manevrirao autobusom po krivudavim cestama i tunelima.

Svima koji su dali ideju za ovo putovanje i realizirali je, u ime svih nas – jedno veliko HVALA! Povesti tako šaroliku grupu različite dobi i kondicijske sposobnosti i dovesti ih do vrha nije mala stvar. Hvala vodičima: Vedrani, Rajku, Katarini, Mariji, Igoru, Anti i svima koji su im pomogli.

Da je putovanje bilo izrazito uspješno, govori i činjenica da je grupa, i nakon tjedan dana od povratka s puta, još uvijek izrazito

živahna i kreativna. Milijun smo fotografija poslali u grupu pa neće biti lako napraviti selekciju koja je bolja.

Planinarska su putovanja posebna, sve nas na takva putovanja vode ljubav i strast prema prirodi i planinama, zato se u većini slučajeva ta putovanja prepričavaju godinama. Zahvaljujem svakom ponosob što je na svoj način doprinio da sve ispadne kako je ispalo, a ispalo je SAVRŠENO.

piše: Julijana Božinova Grubišić



GRUPPO DEL SASSOLUNGO I FERATA OSKAR-SCHUSTER

Sassolungo je planina Dolomitima smještena zapadno od daleko poznatije Piz Boe, odnosno planine Gruppo del Sella. To je mjesto poznatih alpinističkih uspona prve slavne generacije alpinista-pionira iz druge polovice 19. stoljeća – Paula Grohmana, Franza i Seppa Innerkoflera i drugih. Kako je povijest planinu premještala iz države u državu, tako su danas nazivi svih vrhova dvojezični, njemački i talijanski. Za cijeli masiv u uporabi je naziv Sassolungo (Langkofel), što znači

„dugi vrh” ili „duga stijena”. Nekako je najlakše opisati planinu kao velike Komove u Crnoj Gori. Dakle, dva su odvojena dijela planine, u samoj sredini planine je velika dolina okružena vrlo strmim liticama s nebrojenim alpinističkim smjerovima. Reljef daje planini vrlo specifičan izgled s dosta špicastih vrhića po grebenu. Kad još znate da je u samoj sredini planine Via Ferrata Oskar-Schuster (težina B/C), nemate što čekati nego je ubaciti u svoj raspored.

Izlet započinje malo neobično; nakon što se ostarjelom žičarom izađe na široko sedlo, krećete pješke strmo nizbrdo. Okruženi kolumnama planinara, spuštamo se po kamenitom terenu sve do Rifugia Vicenza (Langkofel Hütte) gdje okrećemo ulijevo i konačno počinjemo uspon planinarskom stazom prema liticama. Lijevo i desno su začuđujuće vertikalne litice koje strše nebu. Hodamo po mjesečevom krajoliku uz još samo nekoliko drugih planinara koji prolaze. Prolazimo uz malo



FERATA OSKAR-SCHUSTER



SAŠA, PERO I MARIO NA VRHU PLATOTKOFELL 2960M

snježište (kraj je 8. mjesecal) i dolazimo do početka penjačkog dijela. Treba odmah napomenuti da prvi dio uspona u stijeni uključuje neosiguran segment stijene bez sajle i klinova (recimo da je po UIAA skali težina I-II). Dakle, na tome dijelu trebate pokazati osnovno penjačko umijeće, pažljivo i koncentrirano, hvatišta za ruke i noge ima dovoljno. Uspón se još kratko nastavlja po rasutom kamenju do ulaska u sajlú gdje se ukapčamo. Penjanje je ugodno po žljebovima i ostalim prirodnim istakama u stijeni. Ovo je klasična via ferrata bez prevjesa i sličnih izazova osmišljenih da vam dižu adrenalin. Otprilike na polovici uspona nalazi se mala zaravan na kojoj se možete odmoriti. Po putu nas pretječe jedan vižljasti lokalac bez kacige i pojasa (ako idete češće, znate da je to uobičajena pojava u Dolomitima). Nastavljamo s lakoćom; nakon ukupno sat i pol penjanja u via ferrati, trio Saša, Pero i Mario izlazi do vrha Plattkofell (Sasso Piatto) visine 2960 metara. Tamo nas čeka veliki križ tipičan za Dolomite i panorama iz snova. Vrijeme je ugodno i guštamo u svakom trenutku. Oko nas pretežno se čuje njemački jezik, što me navelo na pomisao da sam u Austriji. Izlaz na ovakve vrhove uz veliko zadovoljstvo uvijek otkriva koliko je toga još ostalo, gdje se sve još može, puno je toga neistraženog...

Za razliku od uspona, silazak je jednostavan zapadnom (dosta monotonom) padinom planine, što se zimi pretvara u pravi raj za turno-skijaše. Malo izlazimo s puta i dolazimo do velikog Rifugia Sasso Piatto (Plattkofellhutte) gdje se osvježavamo bogatom ponudom doma. Uz stazu susrećemo goleme krave i bikove, pa onda slijedi još jedan rifugio prije povratka do parkirališta tako da sigurno nitko ne može ostati ni gladan ni žedan. Naša kružna tura završava tamnim nebom bez kiše. Dan je bio savršen, i ponovit će se, naravno!

piše: Mario Crljen

CIMA GRANDE DI LAVAREDO

DRAGULJ KRUNE DOLOMITA



CIMA GRANDE DI LAVAREDO

„Jer istina, to su prirodni elementi u svojoj divljoj energiji: vjetar na koži, blještavilo sunca, gromoglasne oluje. To iskusiti, istodobno znači spoznati onu praiskonsku energiju koja se ruga pompoznom likovanju filozofa.“

Frederic Gros, Pristup Činika

Jutro je vlažno i hladno. Automobil u mraku grabi vijugavom cestom kroz šumu crnogorice. Zora se sporo otvara pred nama dok tamni vrhovi smreka grizu jedva osvijetljeno čisto nebo. Rano smo napustili hotel u Misurini kako bismo iskoristili jutarnju vedrinu i prije popodnevnih naoblaka stali na vrh Cime Grande di Lavaredo (2999 m), najvišeg vrha Tre Cime di Lavaredo, najpoznatije i najljepše planinske skupine Dolomita.

Zora je već otvarala krajolik kad je Damir parkirao automobil kod doma „Rifugio Auronzo“. Natovarili smo ruksake i opremu, zatim se žurno uputili stazom prema kapelici podno Cime Grande. Lijevo od nas surove, tamne i oštre klisure Cime Grande bude me iz pospanosti. Crne britke ptice sijeku zrak, vrte se i zalijeću pojačavajući mističan dojam. Tabanamo dalje i kod kapelice skrećemo oštro uzbrdo utabanom stazom. Na stazi ima još penjača, očito svi imaju sličan plan kao nas dvojica. U sedam smo sati kod prijevoja koji dijeli Veliku i Malu Cimu na visini od 2590 m. U uskom lijevku omeđenom liticama koji dijele dvije Cime već se priprema skupina penjača. Uglavnom su s njima i vodiči koji masno naplaćuju želje svojih klijenata. Podozrivo nas mjerkaju dok na hrvatskom analiziramo predstojeće probleme. Ignoriraju nas, očito su nezadovoljni našom namjerom besplatnog konzumiranja „njihove“ planine. Iznad glava čuje se odron kamenja, instinktivno skupljam ramena.

Do vrha Cime Grande nema jasno obilježene rute. Morat ćemo se osloniti na tragačke sposobnosti, analizirati stijene i pratiti tragove prethodnih prolazaka. Jedino što postoji su alke za osiguranje i abseil nakon određenog poteza. One se često ne vide kada se penje tako da

treba biti koncentriran na tragove. Ništa manje važno je i memoriranje rute jer u slučaju pogoršanja vremena, naoblake i magle mapa puta mora biti urezana u sjećanje.

Navlačimo opremu i krećemo. Litica je s naše desne strane. Penjemo se uz uski zasjek dok se lijevo od nas produbljuje ponor. Pomažemo se rukama, stijena je suha. Nakon pedeset metara napredovanje postaje zahtjevnije, ali se još uvijek međusobno ne osiguravamo premda ponor koji ostaje za nama izgleda vrtoglavo. Grabimo dalje, klizimo uz stijenu, provlačimo se kroz procijepe ulazeći u kuloar. Vrlo brzo očekujemo prijevoj gdje ćemo se prebaciti na središnji dio masiva.

Ispred nas ispriječila se okruglasta odlomljena stijena zaglavljena između šiljaka u uskoj guduri. Ispod nje svijetli otvor, ali nedovoljan i nepriступačan za prolazak. Morat ćemo običi gromadu uskom izloženom policom s lijeve strane međusobno se osiguravajući. Ispod nas je vratolom, o tome se ne razmišlja. Damir kreće prvi, popuštam mu užu, polako se pomiče lijevo čvrsto se držeći prstima za nabore stijene. Ubrzo mu se otvara prostor za napredovanje prema gore, malo nadesno i začas je iznad gromade. Sve skupa nije toliko zahtjevno, ali kada ne znaš put, u glavi se prevrću svakakve misli.

Savladavši kuloar, prolazimo kroz vrlo uski procijep i izlazimo na usku terasu s koje se otvara pogled na središnji dio masiva Cime Grande, kao i na istaknuti vršak 2973 metra visokog tornja Cime Ovest (Zapadna Cima). Gotovo vertikalne plohe tornjeva sazdane su od stotina komprimiranih horizontalnih slojnica stijene stvarajući dojam kao da je sve stvoreno grandioznim 3D pisačem. Gotovo vertikalne divovske pukotine protežu se od vrha do baze tornjeva dodatno naglašavajući njihovu visinu. Stijene su bez ikakve vegetacije obučene sivom i smečkastobijelom bojom na dijelovima gdje je erozija izraženija. Mjestimične terase podsjećaju na katove tornjeva katedrala građenih kroz stoljeća, samo što se ovdje radi o milijunima godina.



DAMIR KATUŠIĆ;
U POZADINI CIMA OVEST

Ne možemo sa sigurnošću utvrditi rutu za nastavak uspona. Dio odmah nakon procijepa čini nam se prestrm i bez jasnih tragova prolaska. Odlučujemo se pokušati nastaviti malo dalje uskom terasom, gdje iza prvog zavoja nalazimo zamku omtanu oko uglavljene stijene. Nakon kraćeg ispipavanja terena gotovo smo sigurni da to nije dobar put. Pokušavam sagledati širi potez, provirujem iza ugla i ugledam penjača navezanog užetom tik do izlaza



CIMA PICCOLO



POGLED NA JEZERO MISURINA

iz procijepa. Mahnem mu rukom, ali on hitro nastavi vertikalno uzbrdo i ubrzo zamakne iza litice. Podlac ne želi otkriti put, sreća da je naišao da ne gubimo vrijeme na traženje. Vraćamo se do procijepa, pregledavamo stijenu i zaključujemo da je to nezgodan, ali zasigurno pravi put.

Damir stavlja gurtu oko stijene pripremajući se da me osigurava. Krećem vertikalno u nepoznato. Hvatam se za istake stijene, upirem se i penjem gotovo nosom dodirujući kamen. Mjestimično zadržavam dah dok se naprežem klizeći kao zmija uzbrdo. Ubrzo zamaknem lijevo kroz omanji procijep te zadovoljan ugledam kako se iznad mene otvara nešto položitiiji teren, a nekih

desetak metara iznad ugledam i alku. Penjem se zadihan i kačim za alku. Vičem Damiru da je sve u redu, kačim set za ukapčanje i pripremam se za osiguravanje Damira. Vičem mu da krene. Pratim njegovo kretanje i usporedno povlačim užu kroz polulađarac na karabineru. Sve je dobro prošlo.

U nastavku puta teren je nešto lakši, povremeno se osiguravam. Vrijeme je idealno, poluoblačno bez jakog vjetera. Prolazimo kroz pukotine, kuloare i dosta dobro napredujemo prateći tragove prolaska i alke pričvršćene za stijene. Ispred nas otvara se pogled na tridesetmetarsku liticu s koje se privezan za užu spušta penjač. Zapravo ga spušta

osoba na vrhu litice, zaključujemo da je to vodič. Zadihani napredujemo sve više, obilazimo liticu s lijeve strane i ugledamo vertikalnu pukotinu, tzv. „dimnjak“ (ne širi od čovjeka) koji je rascijepio glavni masiv tornja na kojem vodič sa svojim klijentima izvodi abseil. Do sigurnijeg dijela i manjeg stajališta uz toranj ima dvadeset metara dimnjaka s povremenim alkama za osiguranje. Fantastično čudo prirode, ali nezgodno za penjanje. Konzultiramo se. Strane dimnjaka dosta su glatke tako da se penjač mora razupirati i tako napredovati. Damir ne oklijeva, priprema se za uspon. Odlučno ide razuprt rukama i nogama o stijene procijepa. Polako i sigurno napreduje uvis osiguravajući se o alke. Stiže do stajališta dvadeset metara više i odmah priprema osiguranje za mene kako bih se mogao ležernije uspeti.

Obojica smo na stajalištu na vrhu dimnjaka, proučavamo liticu iznad sebe i odabiremo rutu. Nastavak trase vodi gotovo okomitom liticom s mjestimičnim stepenicama dovoljnim da predahnemo i odaberemo najbolju rutu za nastavak uspona. Međusobno se osiguravamo napredujući, ovdje nema mjesta za žurbu i nemar. Pogled prema dolje uzbuđuje i izaziva oprečne osjećaje; životnu radost bivanja u visinama ovih čarobnih tornjeva nasuprot slatkastojezivoj spoznaji vlastite prolaznosti.

Uspinjemo se na neveliku terasu koja se nastavlja horizontalno lijevo na puteljak koji nestaje iza obližnje vertikale. Zastajemo da se odmorimo za završni potez. Sat pokazuje deset i trideset. Hvatamo dah. S istoka su nebo i zemlju zatvorili gusti sivobijeli oblaci. Brzo se vrtlože, guraju i sudaraju, kao u gigantskom kotlu pod nama izviere uspravni rog Cime Piccolo (2857 m). Jugozapadno se pogled slobodno otvara prema domu „Rifugio Auronzo“ i dalje do zelenih dolina uokolo jezera Misurina.

Pred nama je zadnja četvrtina puta. Željni vrha, nastavljamo dalje puteljkom, horizontalno pazeći da ne promašimo mjesto skretanja za završni skok. Desno na kamenu je



NA VRHU CIME GRANDE

crvena boja, dalje uzbrdo su tragovi prolaza, nema sumnje. Žurno se penjemo ne osiguravajući se, teren je ugodan za penjanje. Nailazimo na manji dimnjak na izloženoj poziciji. Oprezno mu pristupamo osiguravajući jedan drugog sada već osokoljeni prošlim uspjesima i blizinom vrha. Smireno savladavamo problem te hitro četveronoške nastavljamo penjanje. Ugledali smo križ, blizu smo, još tridesetak metara! Sada više nema većih prepreka.

Na vrhu smo. Smeđi metalni križ s pocinčanom metalnom planinarskom kutijom označava vrh Cime Grande di Lavaredo na 2999 m. Na vrhu je ugodno proširenje, okrećem se nastojeći obuhvatiti krajolik. Hvatam dah, udišem zrak koji vjetar nosi kroz mene stvarajući ugodu hladeći vruće tijelo. Sunce zatamljuje osjećaj prohladnosti. Debeli oblaci plove uokolo mjestimično zakrlijujući vidik na razvedeni labirint oštrih planinskih vrhunaca i sjenovitih tamnih dolina. Zapadno, gotovo u našoj ravnini, među oblacima strši golemi zub Zapadne Cime s križem na vrhu. Malo ispod nas na zubatoj stijeni raširenih ruku bdi je kip Madone, Svete Marije. Duboko dolje u sjeni sipar se nastavlja na zelene livade ispresijecane puteljcima. Južno kroz tmaste oblake ukazuje se zelena osunčana dolina jezera Misurina.

Jedanaest je sati i trideset minuta. S nama je na vrhu i grupica Talijana. Mlada crnka u razgovoru s družbom spominje bandiru. Sine mi da se moramo uslikati s našim obilježjima. Vadimo svoje zastave i zamolimo lika da nas uslika. Nakon kraće lagane okrijepe vraćam se u stvarnost s mišlju da je uspon samo pola posla. Pred nama je spust koji zahtijeva koncentraciju i ozbiljnost, 400 metara od kojih je većina abseil.

Krećemo sa spustom, oprežno otpenjavamo prvu dionicu do manjeg dimnjaka koji svladavamo osiguravajući se uz pojačan oprez. Spuštamo se do terase iznad velikog dimnjaka. Tu počinje pravi niz abseila gdje uvijek bavamo međusobnu uigranost i rutiniramo postupke. Kako vrijeme ne pokazuje znakove brzog pogoršanja,

nalazimo vremena i za kraće odmori za fotografiranje i napajanje osjetila. Mjestimice zastajemo za kratke konzultacije o smjeru spusta koji smo upamtili za vrijeme uspona, ali nemamo većih problema. Nakon brojnih abseila i otpenjanja spustili smo se u podnožje Cime Grande.

Olakšani od bremena pribranošću, čestitamo jedan drugome. Smijemo se i šalimo skidajući opremu i spremajući je u ruksake. S litice Male Cime iznad nas frcaju kamenja i tupo udaraju o sipar uokolo. Ništa nije gotovo dok nije gotovo! Shvaćamo upozorenje i brzo se

povlačimo dolje niz sipar prema stazi za dom „Auronzio“.

Veličanstvene Tre Cime danas smo gledali s visine. Zahvalni smo na prilici za ovaj uspon koji nam je nagrada za naš dosadašnji trud i rad na usvajanju planinarskih vještina. Vrijeme je bilo savršeno, mi smo bili na visini zadatka, sreća nas je pratila – to je recept za uspjeh. Klizimo automobilom cestom prema dolini dok osokoljeni prebiremo korake za nove pustolovine.

piše: **Franko Mravić**



ABSAIL



TOUBKAL

MAROKO ATLAS 4167 M

Sama pomisao da mi se ukazuje prilika popeti svoj prvi četiristućnjak bila je jako primamljiva, a kad je izašao plan puta za Maroko našeg Ante Romca (agencija Dinaric Guides) preostalo mi je samo odmah se prijaviti.

PRIPREME

Naša avantura kreće 17. svibnja 2024. godine. Odmah su krenule pripreme i savjeti što ponijeti od opreme, a da nije preteško, s obzirom na to da smo putovali prvo do Venecije kombijima, zatim avionom do Casablance, potom do Marrakecha. Naši vodiči Ante Romac i Ivan Perčin su prethodno nekoliko dana ranije provjerili s lokalnim vodičima stanje na planini u Maroku i saznali da nije bilo potrebno nositi zimsku opremu poput dereza i cepina. Također, nisu bila potrebna nikakva posebna cijepljenja s obzirom na naše odredište. Sam put do Venecije je protekao dosta brzo jer nas je pola spavalo, dok je put avionom ipak bio ponešto drugačiji, jer smo svi nestrpljivo iščekivali pogled na Afriku s neba. U kasnim noćnim satima došli smo (umorni, ali sretni) u Marrakech, gdje smo prenoćili u lijepom hotelu.

Rano ujutro iskoristili smo priliku i zamijenili novac u marokanske dirhame (otprilike 1 euro je 10 dirhama) s obzirom na to da se njihov novac

može zamijeniti samo u Maroku. Nakon doručka krenuli smo put Atlasu. Sam Atlas je gorsko-planinski lanac koji odvaja obalu Atlantskog oceana i Sredozemnog mora sjeverne Afrike od pustinje Sahare u unutrašnjosti. Svoje ime nosi po divu Atlasu iz grčke mitologije koji je na svojim leđima držao nebeski svod. Premda na Atlasu ima starih stijena, ono ipak spada u mlada nabrana gorja o čemu vrlo dobro svjedoči jaki potres od 6.8 Richtera, koji se dogodio u rujnu 2023. g. na području na koje smo se uputili. S lokalnim kombijem nas 17 smo prolazili kroz raznoliki krajolik do prvog odredišta, sela Imlil koje se smjestilo poput bisera u zelenoj oazi u kotlini prašnjavih visokih planina Atlasu na nekih 1800 m. Tu smo se družili s lokalnim stanovništvom, Berberima te upijali razne mirise začina po kojima je Maroko poznat.

Sljedeće jutro smo odmorni i poletni krenuli na jednu kondicijsku turu radi prilagodbe na visine koje nas čekaju. Put nas je odveo od početnog zelenila Imlila kroz nisko raslinje i sipar do vrha Tassghimout iznad oblaka na 2660 m. Ono što nas je sve oduševilo je jedna baraka pred završnim usponom u kojoj je domaći Berber cijedio naranče koje su nam došle kao jackpot. Pravo osvježanje u pravo vrijeme, najjednostavnije rečeno.



MUŠKE HALJINE

USPON NA ATLAS

Sljedeći smo dan krenuli put najvišeg vrha Atlasa. Išli smo dobro utabanim „kozjim“ putem kojim se inače kreću mule. S obzirom na to da je širina puta taman dovoljna za jednu mulu s teretom koji joj visi s obje strane, morali smo se uvijek skloniti sa strane. Mule su Berberi koristili za prijenos stvari, hrane, vode do domova, ali i turiste i planinare. Dok smo penjali uzbrdo, znali smo sresti mule koje se spuštaju na kojima su bili ljudi, omljeni od visinske bolesti, kao da su popili žestoko piće viška. Tada nam je svima prolazilo kroz glavu hoćemo li i mi imati sličnih tegoba. Sam vrh kao i okolno područje pripada nacionalnom parku Toubkal, te je bilo potrebno kupiti ulaznice. Svakih 45-60 min bismo naišli na nekoliko kućica i baraka uz put gdje bismo se osvježili sokom od naranče, a mogla su se kupiti i druga zapakirana pića, kao i kava, što nam je dosta olakšavalo sami uspon. Nakon 12-13 km i oko 7.5 h uspona, došli smo do sljedeće prašnjave kotline gdje su zadnja skloništa i domovi pred sam završni uspon na visini od 3207 m. Tu smo nakratko odmorili, ostavili višak stvari, te popeli dodatnih 200-tinjak m radi aklimatizacije. Potom smo se vratili, večerali i na vrijeme otišli spavati. Što se samog doma tiče, od hrane do pića, nije bilo problema, a za spavanje smo nosili lagane ljetne vreće. Kao podsjetnik na



FRIŠKA NARANČA



HRANA PO PLANINSKOM PUTU

potres, jedna velika kamena gromada je pogodila i srušila dio zida drugog doma, te tako stoji i upozorava nas da nema velikog opuštanja.

U 3 sata ujutro je bilo buđenje; dio stvari smo ostavili i nakon doručka u 4 ujutro uputili smo se put vrha. Tada su i druge ekipe planinara isto polazile, a najzanimljivije je bilo vidjeti Francuza koji je nosio bicikl na leđima. Put kroz mračne klisure preko kamenja i surovog terena je išao tempom naših vodiča koji je bio taman kakav je i trebao biti. Ni prespor ni prebrz za te visine. S prvim sunčevim zrakama polako smo mogli otkrivati kamene gromade ispred sebe. S obzirom na to da je veći dio puta u biti široki kuloar i da smo penjali tijekom noći, temperature ipak nisu bile niske, a pogotovo jer smo bili grijani entuzijazmom i adrenalinom. Po dolasku na prijevoju već se okreće priča, puše jak vjetar i svi odmah vadimo dodatnu odjeću i vjetrovke.

Nakon kraćeg predaha nastavljamo dalje do samog vrha Toubkal na 4167 m, koji je najviši vrh Maroka i cijelog Atlasa, odnosno sjeverne Afrike. Na vrhu se nalazi metalna piramida, a pogled puca na ostale vrhove i planinske masive Atlasa, kao i na Imlil. Posebna serija slikavanja je bila nas Mosoraša – Antonije Dominović, Saše Pocrnjića, Anite Ivanišević i Vinke Radelj. Nakon slikavanja, odmaranja i uživanja u pogledu, došlo je vrijeme za povratak



POGLED NA ZAVRŠNI USPON

do Imlila. Povratak je Francuz obavio biciklom, a već nakon par metara izveo je „salto mortale“, srećom bez posljedica. Nas šesnaestero je popelo vrh, bez simptoma visinske bolesti. Jedan momak nije penjao zbog upale oka pa nas je čekao u domu. Silazak je protekao bez problema, a za nagradu smo dobili čaj od pristupačnih Berbera.

ČEGA IMA U DOLINI?

A sada nagrade nakon uspješnog uspona, tj. turistički dio našeg putovanja. Nakon povratka u Marrakech uputili smo se prema Merzougi, malo selo oko 50 km od granice s Alžirskom. Mjesto je poznato kao početak saharske pustinje. Svi smo

oduševljeno jahali deve krstareći dinama, a noć smo proveli u šatorima uz logorsku vatru i pjesmu. Ujutro smo dočekali izlazak sunca koje se igralo poput dijamanta na pijesku. Zatim smo nastavili put do krševitih klanaca Dades, divili se formacijama stijena poput majmunskih prstiju, a potom se i cjenkali s domaćinima. Nas nekoliko u ekipi kupilo je lokalnu tradicionalnu odjeću misleći da je svaki od nas prošao bolje od sljedećeg, a u biti su jedino dobro prošli prodavači.

Nastavak puta vodio nas je do pitoreskni mjesto poput Ourzazata (berberski Vrata pustinje), gdje smo uživali u hotelskom bazenu ispijajući koktele, pa do poznatog

studija Atlas, gdje su se snimali filmovi poput Mumije, Gladijatora, Igre prijestolja, Asteriksa i Obeliska, do tvrđave Ait Ben Haddoua koja je pod UNESCO-ovom zaštitom. Tvrđava je poznati marokanski tip arhitekture, kasbaha tj. citadelle i zajednice lokalnog stanovništva koje je živjelo sa svojim blagom. Na svom putovanju stajali smo i kod izvorne parfumerije iz Doline ruža koja nam je izmamila novce, a onda nešto potpuno suprotno. Došli smo na samu obalu Atlantika, do grada Essaourije gdje smo uživali u plodovima mora i ribljem meniju uz ples i muziku noćnih klubova.

Za kraj su nam ostala dva dana Marrakecha, jednog od četiriju

kraljevskih gradova, berberski Božja zemlja, poznat kao i Crveni Grad s obzirom na boju građevina. Uz turističkog vodiča obilazili smo palače, povijesni trg Džema el Fna, te stari grad Medinu koja je pod zaštitom UNESCO-a. Najpoznatija je srednjovjekovna tržnica na kojoj su krotitelji zmija, žongleri, sokaci – natkrivene tržnice u kojima se prodaju različiti začini, šalovi, odjeća, kožna roba i svjetiljke. Oko svega se cjenka, to je jednostavno stil života; premda u početku bude zanimljivo, ipak s vremenom dođe do zamora kad se za najobičniji privjesak treba cjenkati. Kolega Grgo i ja postali smo glavna atrakcija na prepunom trgu Marrakecha. Naime, obukli smo haljine koje smo prethodno kupili na putovanju i odjednom su nam se svi smijali, doslovno u lice, čak i ljudi u sokacima. Još su upirali prstom u nas. Potom smo saznali da nosimo ženske haljine koje su nam ljubazni prodavači uvalili u Dadesu. Čak su se lokalni ljudi htjeli s nama slikati, a mogu samo zamisliti kako im je to izgledalo – turisti u ženskim nošnjama! Nakon šale na vlastiti račun nastavili smo uživati u blagodatima Marrakecha (naravno, bez ženskih haljina na sebi).

Sve u svemu, predivnih 11 dana je proletjelo i jedino što mogu reći – ponovilo se!

piše: Milan Vujčić



MOSORASI NA VRHU



VRTOVI U MARRAKECHU



SAD, MEKSIKO I KUBA

Maknuti se od svakodnevice na barem nekoliko dana nije strano nijednom planinaru i zaljubljeniku u otkrivanje novih i drugačijih gradova, mjesta, staza, ljudi i običaja. Malo manje od mjesec dana na drugom kontinentu bome je bilo prepuno novina, i onih kojima se oduševiš, ali i onih koje je dosta samo škicknuti i sljedeći put kad im se nađeš blizu samo zaobići. Od mnogobrojnih doživljaja na proputovanju kroz SAD, Meksiko i Kubu, u ovom ćemo se tekstu najviše posvetiti prirodnim ljepotama i nacionalnim parkovima, spominjući ostale atrakcije samo u kratkim crtama.

MIAMI

Sletjevši iz Madrida u Floridu, putovanje počinjemo u Miamiju; vraćamo se ljetnim temperaturama, tropskoj klimi u listopadu, pješčanim plažama i art décodistriktu izgrađenom 1930-ih uz obalu. Pješčane plaže lijepo figuraju, ali od plivanja 0 – zero – ništa – ako u to ne ubrojimo

dva-tri salta koje valovi sami od sebe naprave s tvojim tijelom; struje su u oceanu toliko jake da se ne smije ići dalje od četiri metra od obale, inače te odmah zviždajkom upozorava spasilačka služba (ako te već prije zdrav razum nije spriječio u tom naumu). Puše, nema hladovine, ne bi se moglo ni na karte bacit. Miami Beach? Ne, hvala!

NEW YORK

Nekoliko sati leta poslije, Velika Jabuka oduševljava nas na prvi pogled svojom noćnom panoramom i jedva čekamo sutrašnji đir po avenijama New Yorka. Betonska džungla, opasne i prljave ulice, mnoštvo beskućnika – to je ono na što su nas upozoravali mnogi prije našeg puta. New York nam ne ostavlja takav dojam na prvu loptu, a ni nakon nekoliko dana provedenih na njegovim ulicama. Manhattan je, doduše, vjerojatno bio sreden zbog maratona koji se odvijao za

vrijeme našeg boravka, a na to je vjerojatno utjecala i činjenica da su se predsjednički izbori održavali taj isti tjedan.

New York je jedan od najvećih gradova svijeta i velika luka, gospodarsko, prometno i kulturno središte SAD-a. Ima više od 8 milijuna stanovnika, a metropolitansko područje New Yorka obuhvaća gotovo 19 milijuna stanovnika. Povijesnu i poslovnu jezgru grada predstavlja južni Manhattan. Prvi Europljani došli su početkom 16. stoljeća, a 1615. na južnom dijelu Manhattana već je živjelo tridesetak obitelji iz Amsterdama. Prvi upravitelj Nove Nizozemske 1626. za nekoliko je svitaka tkanine i nakit u vrijednosti od 20-ak dolara otkupio od Indijanaca Manhattan te na južnom dijelu podignuo utvrdu Fort Amsterdam. Naselje Novi Amsterdam 1664. je osvojila Engleska i u čast vojvode od Yorka nazvala New York.

Posjećujemo najvažnija mjesta u New Yorku dobro isplaniravši rute po četvrtima. Mreža ulica i avenija na

Manhattanu izuzetno je jednostavna, a javni prijevoz besprijekoran; grad je povezan mostovima, cestovnim i željezničkim tunelima, trajektnim linijama, podzemnom željeznicom. Ima nas u ekipi s raznim preferencijama, nastojimo udovoljiti svima: obilazimo muzeje („Museum of Modern art”, „Guggenheim”, „Metropolitan Museum”, penjemo se na Empire State Building, zaslijepljeni smo svjetlima i energijom Times Squarea, šćemo Central Parkom, plovimo do Ellis Islanda i radimo selfieje s Kipom slobode, na Wall streetu u nedjeljno jutro ne vidimo ni jednu jedinu osobu s aktovkom. Most Brooklyn doslovce nas je oborio s nogu jer smo ga propješačile nekoliko puta ne mogavši se odlučiti s koje strane ćemo gledati zalazak sunca jer je svaki korak davao još bolju panoramu, a ona najljepša panorama Manhattana bila je upravo s mosta u sumrak kad je dio prozora na visokim neboderima bio pocakljen crvenilom sutona, a drugi dio upaljenim svjetlima unutar zgrada. Energiju smo održavali na nivou najčešće pizzom i colom, ali pala je i pokoja azijska delikatesa, pogotovo u China Townu. Uz ovakav tempo po danu, teško je noćariti, ali obvezno je pogledati barem jedan mjuzikl na Broadwayu; sasvim slučajno nabasale smo na jedan od najboljih – „Moulin Rouge”.

NA ZAPADU SVAŠTA NOVA

Konačno smo na Zapadu nakon skoro šest sati leta (otprilike 3500 km) od New Yorka do Salt Lake Cityja (glavnog i najvećeg grada savezne država Utah). Većina stanovnika živi u nekoliko gradova, dok su velika prostranstva pusta. Nakon Nevade, Utah je najsuša savezna država s prosječno 300 sunčanih dana godišnje. Utah je jedina država u SAD-u u kojoj mormoni čine većinu (oko 60 %).

Za ovaj dio putovanja koristili smo kombije vozeći se nekoliko dana od jednog nacionalnog parka do drugog. Satima smo prolazili kroz nepregledne ravnice, pustoši, različite klimatske uvjete, proljeća i mećave. Svaki od ovih nacionalnih parkova ima jedinstvenu priču koja se proteže kroz stoljeća erozije, evolucije i očuvanja. Oko ceste je pustoš s grmolikim raslinjem, pješčenjaci, kanjoni i pustinje. U daljini planinski platoi i vrhovi. Sve je oko nas isprane crvene, smeđe i žute boje zato što su stijene na tom području bile izložene zraku i željezo je u njima oksidiralo. Nismo uočili mnogo životinja (osim nekoliko divljih zečeva), ali kažu (table upozoravaju) da ima kojota, muflona, jelena, krava, konja (na rančevima uz cestu).

U toj se pustoši razaznaje meandrirajuća rijeka Colorado, najvažnija rijeka jugozapada SAD-a koja opskrbljuje vodom 30 milijuna stanovnika



CENTRAL PARK

i navodnjava oko 16 187 km² površine. Dugačka je 2330 km i plovi kroz 7 saveznih država: Colorado, Novi Meksiko, Utah, Arizonu, Wyoming, Kaliforniju i Nevadu. Naziv rijeke je izvedenica iz španjolskog i označava „crvenu boju” koju je rijeci davao talog crvenog pješčenjaka koji je rijeka nosila. Uz obale rijeke Colorado smješteno je čak 11 nacionalnih parkova.

Ulaznica za nacionalni park ne plaća se po osobi, nego po automobilu; kupiš ulaznicu za automobil na ulazu u park i nastavljaš dalje svojim autom. Svako malo su vidikovci gdje se može stati. Do nekih dijelova parka treba prošetati. Sve su staze označene i opisane u materijalima koji se dobiju u centru za posjetitelje (ime, dužina, visina, najzanimljiviji dijelovi na stazi).

NACIONALNI PARK „ARCHES”

Nakon noćenja u mjestu Moab, idemo do 8 kilometara udaljenog Nacionalnog parka „Arches” („Lukovi”) koji sadrži najveću zbirku prirodnih raznobojnih stijena i lukova pješčenjaka na svijetu; prebrojano je preko 2000 lukova s otvorom širim od jednog metra. Neki su izuzetno mali, dok je raspon luka najvećeg 97 metara.



KIP SLOBODE

Kako lukovi nastaju? Stijena pješčenjaka izgrađena je od zrna pijeska koja su s mineralima ostala „cementirana“ dugim geološkim procesima taloženja. Geolozi tvrde da je prije milijun godina ovo mjesto bilo samo ravna pustinja sagrađena od pješčenjaka. Kako su zrna pijeska okrugla, ona ostavljaju mnogo mikroskopskih rupa i zbog toga čine stijenu pješčenjaka poroznom. Duboko ispod površine, naslage soli stisnute su odozgo tonama naslaga stijene pješčenjaka. Sol ima svoje karakteristike, a jedna je od njih dizanje i guranje slojeva pješčenjaka u dugačka uzdignuća. Stijena pješčenjaka tako stisnuta puca (kao što puca površina kruha dok se peče

u pećnici). U tom je procesu važna i voda. Park godišnje ima oko 200 mm padalina. Iako se to ne čini puno (Split godišnje dobiva 730 mm padalina), dovoljno je za održavanje erozije 365 dana u godini. Voda ulazi u pukotine pješčenjaka i polagano razgrađuje kalcit u njemu – stijenu „jede“ iznutra. Voda odlazi i ostaje u dubini, zimi se zamrzava u pukotinama pa je led taj koji nadalje razbija stijenu mehanički – smrznuta voda ima veći obujam od tekuće i jača je od stijene pješčenjaka (i mnogih drugih, npr. vapnenca – tako nastaju forme u kršu). Kad bi padalina bilo previše, lukovi se ne bi stigli formirati – proces erozije bi pješčenjak razgradio prebrzo. Da padalina uopće nema, lukovi se također ne bi stvarali. Kako erozija napreduje u različitim smjerovima, lukovi su različite veličine, debljine i oblika. Ovi procesi nisu gotovi; erozija se događa svakodnevno i jednog dana lukovi će nestati. Od 1997. godine pala su 43 luka (nijedan nisu uništili ljudi).

Za bolje snalaženje vidikovci i lukovi imaju različita imena: „Privatni“, „Dvostruko O“, „Navajo“, „Luk Linije Neba“, „Slomljeni Luk“, „Dvostruki Luk“, „Sjeverni Prozor“, „Južni Prozor“ i slično. „Delicate Arch“ (nježni, delikatni) simbol je države Utah (nalazi se na automobilskim tablicama). Najveći je samostojeći luk u parku; otvor je 14 metar visok i 10 metara širok. Nemoguće ga

je vidjeti s glavne ceste; do njega vodi staza duga otprilike 5 km (2-3 sata), a na putu do njega može se vidjeti „Wolfe Ranch cabin“ (kućica veterana Johna Wesleya Wolfa koji je tu živio s obitelji i uzgajao stoku početkom 20. stoljeća) i petroglifi (piktogrami i logogrami uklesani u kamene stijene) Indijanaca iz države Utah. Penjač Dean Potter popeo se na njega solo šest puta, iako se većina penjača ipak drži pravila da se ne penje na lukove koji imaju ime. S njegove je desne strane još jedan luk, „Frame arch“ („Twisted Doughnut Arch“).

ROUTE 163 – „FORREST GUMP POINT“

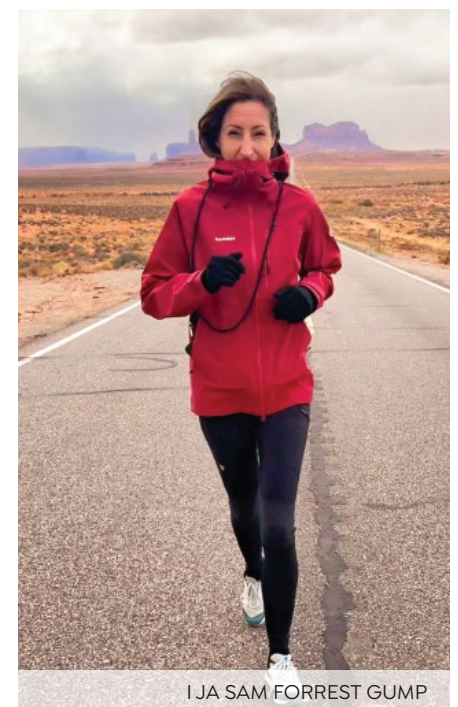
Filmski lik Forrest Gump u istoime-nom filmu Roberta Zemeckisa trčao je tri godine, dva mjeseca, 14 dana i 16 sati prije nego što je stao i završio pustolovinu na Route 163 i tako je proslavio. Cesta 163 duga je 103 kilometara, a povezuje američke savezne države Arizonu i Utah. Dio je „Puti drevnih“ („Trail of the Ancients“), odnosno zbirke zaobilaznica koje istražuju arheologiju i kulturnu povijest indijanskih naroda na jugoistoku SAD-a. Prolazi kroz sveto područje Navajo Indijanaca „Monument Valley“.



„DELICATE ARCH“



„DOUBLE ARCH“



I JA SAM FORREST GUMP



MONUMENT VALLEY

NP „MONUMENT VALLEY“

„Monument Valley“ je iskonski simbol američkog Zapada poznat u svijetu kao prirodna kulisa mnogih western filmova. „Monument Valley“ Navajo Indijanci nazivaju „Dolinom Stijena“ i danas se na tom području nalazi Park prirode i rezervat Navajo Indijanaca. Navajo park utemeljen je 1958. godine u cilju očuvanja zemlje Indijanaca, njihova načina života i kulture. Navajo Indijanci gostima nude smještaj i hranu, predstavljaju prirodne ljepote i svoju kulturu. Ovo je područje bilo njihov dom puno prije nego što je postao rezervat i Park prirode. U „Dolini Stijena“ česta su sveta mjesta, stoga je ograničeno kretanje posjetitelja. Mnogi članovi plemena i dalje tu žive, uzgajaju ovce i koze, bave se tkanjem sago-va i pokrivača te drugim tradicionalnim zanatima. Centar za posjetitelje nudi informacije o geografiji, flori i fauni; prikazuju arheologiju, umjetnost i obrt Navajo naroda.

„Dolina Stijena“ prostire se planinskim područjem Colorada (na nadmorskoj visini od 1500 do 1800 m), na granici Arizone i Utaha, u blizini područja „Four Corners“ (područje u SAD-u gdje se dodiruju granice saveznih država Arizone, Colorada, New Mexica i Utah). Ovo područje ima pustinjsku klimu s hladnim zimama i vrućim ljetima. Iako u dolini

prosječno ima 54 dana godišnje kada temperature premašuju 32 °C godišnje, najviše ljetne temperature rijetko prelaze 38 °C. Zime su hladne, ali najviše dnevne temperature obično su iznad nule. Zimi povremeno pada slab snijeg, ali obično se otopi u roku od dan ili dva.

Živopisni stjenoviti pješčenjaci razasuti po pješčanoj dolini uzdižu se od 120 do 365 metara ka nebu, a zbog prisustva željeznog oksida prevladava crvena boja. Boje i oblici mijenjaju se kako sunce mijenja svoj položaj i naglašava njihove formacije stvarajući čaroban krajolik Divljeg zapada. Kružna staza duga 27 kilometara omogućuje panoramsku vožnju terencima po zemljanoj cesti. Pojedini su dijelovi dostupni za razgledavanje samo organiziranim izletima jer mnogi posjetitelji žele vidjeti više od staze koja se može proći automobilom. Navajo vodiči vode privatne izlete (vožnja, pješačenje, jahanje) koji omogućuju posjet područjima koja su zabranjena za samostalne putnike.

KAKO JE NASTALA „MONUMENT VALLEY“?

Prirodne skulpture koje se uzdižu gotovo okomito na tlo u pustinjskoj ravnicu nastale su igrom prirode. Ranije se na ovom području nalazilo more na čijem se dnu

nalazio pješčenjak. Formiranje je počelo prije 245 milijuna godina (razdoblje trijasa, prvo geološko razdoblje ere dinosaura, počelo prije 251 milijun godina i završilo prije oko 200 milijuna godina) kad je ovo područje bilo pustinja. S vremenom su naslage pijeska otpuhane ili odnesene rijekama. Kako se pijeska akumuliralo, stijene su bile ukopane ispod sedimenata i pod velikim pritiskom. Težina sedimenata u kombinaciji s tvarima koje su pospješile cementiranje agensa u pijesku, utjecala je na to da su se sitna zrna pijeska pretvorila u čvrstu stijenu procesom litifikacije (očvršćivanja stijena). Nakon procesa tektonskih podizanja i erozije, oni su imali ključnu ulogu u oblikovanju spomenika. Dizanje površine zemlje utjecalo je na to da se stijene podignu, izlože vjetru i vodi i postepeno razmaknu naslage pijeska kojima su bile okružene. Veći dio prostora pretvorio se u pustinjsku ravnicu, a samo su mali dijelovi sačuvani i poprimali su neobičan oblik. Taj proces traje i dalje, ali će proteći dosta vremena prije no što potpuno nestanu. Dijelovi kamena u različitim su bojama (crvenoj, smeđoj, narančastoj, rozjoj) zbog prisustva različitih minerala u pješčenjaku.

Većina uzvisina je neobičnog oblika pa su dobile zanimljiva imena; „Mittens“ („Istočna i Zapadna Rukavica“), „Three Sisters“ („Tri Sestre“), „Elephant Butte“ („Slon“),

„Camel Butte” („Deva”), „Big Indian” („Veliki Indijanac”), „Eagle Mesa” („Orlova Visoravan”)

„Merrick Butte” (izolirano strmo brdo) dobio je ime po Jacku Merricku kojeg su ubili Indijanci 1880. Merrick je našao rudnik srebra na tom području. Navajo pleme ga je potjeralo, no on se vratio pa je ubijen. Navodno su neki iz plemena znali za rudnik, ali više se ne zna za njega jer nije dopušteno kopanje.

„The Totem Pole” („Tse’Bi’Ndziszgaii”, kako ga naziva Navajo pleme) i „Ye’i Bi Chei Rocks” nalaze se jedno do drugog. Totem je životinja, biljka ili prirodna pojava s kojima su se pripadnici plemena smatrali povezani; neka su ih plemena smatrala svojim pretkom, neka pomoćnikom i zaštitnikom, a neka su vjerovala da se čovjek nakon smrti pretvara u svoj totem; visoki samostojeći stup. Indijanci vjeruju da su veza s duhovnim svijetom jer simboliziraju most između viših bića i ljudi na Zemlji. „Totem” je visok 137 metara, a „Ye’i Bi Chei” su formacija stijena vertikalnih strana koji nalikuju na ljudske figure. U mitologiji plemena Navajo „Ye’i Bi Chei” su nadnaravna bića ili božanstva koja se bude prilikom tradicionalnih ceremonija plesova i ozdravljenja.



NAVAJO INDIJANCI



POGLED NA DOLINUM, „TRADING POST MUSEUM”

„MONUMENT VALLEY” I FILMSKA INDUSTRIJA

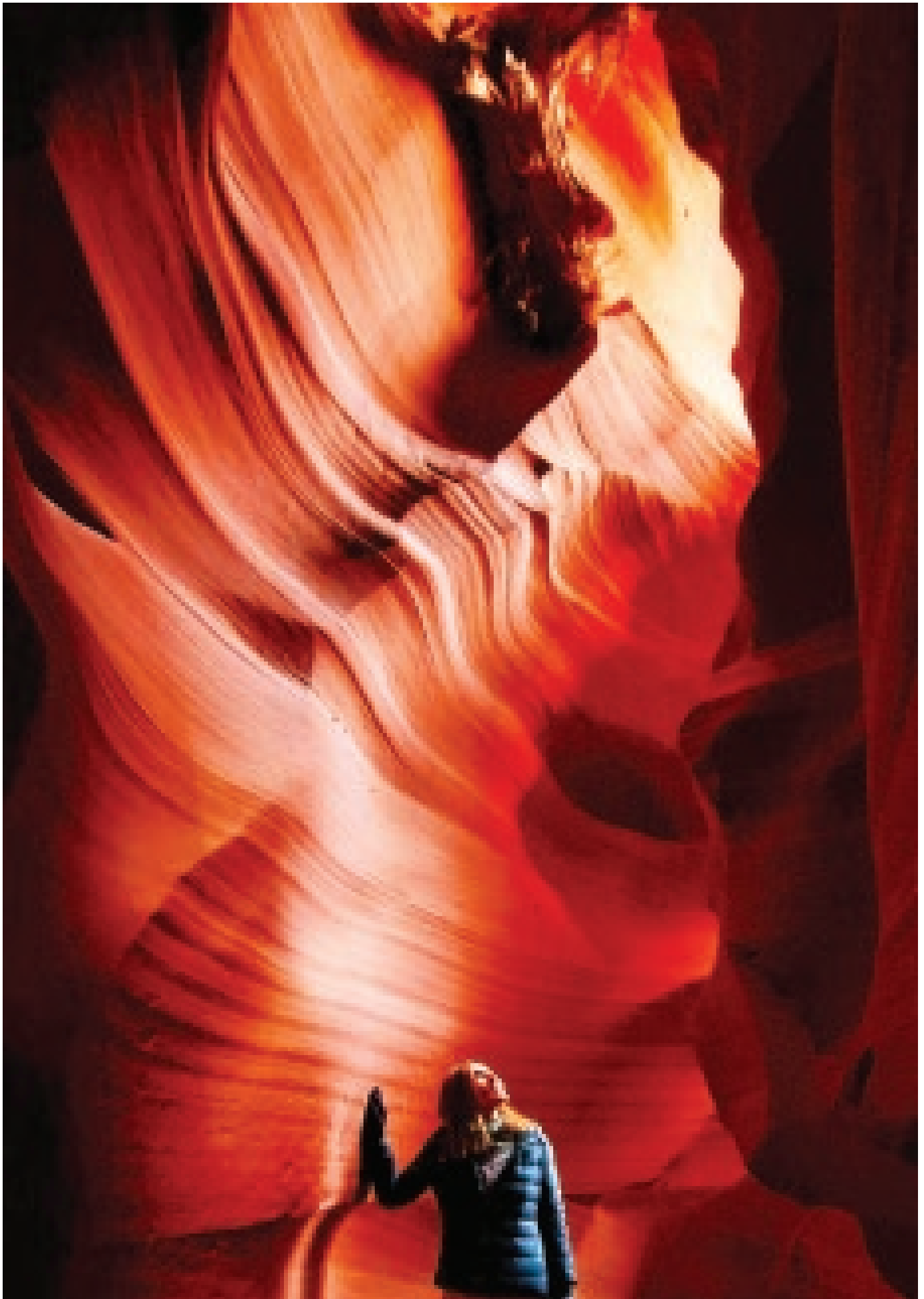
„Monument Valley” prikazana je u brojnim računalnim igrama, u tisku i u filmovima, uključujući vesterne u režiji Johna Forda koji su utjecali na pogled publike na američki Zapad, kao što su: „Stagecoach” (1939.), „My Darling Clementine” (1946.), „She Wore a Yellow Ribbon” (1949.), „The Searchers” (1956) i drugi. U jednom intervjuu iz 1964. godine, Ford je rekao: „Mislim da se može reći da je prava zvijezda mojih vesterna uvijek bila ta zemlja.” Ljubitelji vesterna ne smiju propustiti Gouldingov muzej „Trading Post Museum” u Goulding’s Lodgeu. Zgrada, koja je nekoć služila kao koliba Johna Waynea, predstavlja filmsku povijest tog područja. Mnogi noviji filmovi također su snimani tu, primjerice „Once Upon a Time in the West” (1968.) Sergia Leonea, prvi špageti western snimljen izvan Europe.

NACIONALNI PARK „ANTELOPE CANYON”

„Antelope Canyon” jedan je od najposjećenijih i najfotografiranih kanjona na jugozapadu Amerike; nalazi se blizu mjesta Page u Arizoni. Pripadnici plemena Navajo ovo mjesto smatraju duhovnim i svetim. Kanjon smatraju darom Majke Prirode koji simbolizira prolaznost

vremena i činjenicu da postoje veće stvari od njih samih. Svake četiri godine pristupaju ritualu blagoslova kanjona, čime zahvaljuju prirodnim elementima koji su zaslužni za njegov nastanak. Kanjon je ime dobio po vitorogoj antilopi koja je nekada nastanjivala to područje te pasla uz kanjon u zimskim mjesecima, a koja je bila česti predmet Navajo pripovijedanja. Podijeljen je na dva dijela; „Upper Antelope Canyon” (koji se još naziva „Pukotina”), i „Lower Antelope Canyon” (koji je u obliku slova V).

„Upper Canyon” (nalazi se na nadmorskoj visini od oko 1200 metara) nazivaju „mjestom gdje voda teče kroz stijene”. Formiranje je počelo taloženjem pijeska, mulja i šljunka u pustinjском području. S vremenom su te naslage formirale slojeve pješčenjaka. Navajo pješčenjak sastoji se od ukrštenih slojeva koji su nataloženi drevnim pješčanim dinama. Prirodne kreacije nastale su zbog vode i vjetrova koji su stotinama godina oblikovali kanjon nepravilnih oblika i krivulja. Jedinstveni oblici rezultat su snage vode; iznenadne poplave, koje se događaju tijekom jakih kišnih oluja u regiji, jure kroz uske pukotine i prolaze, oblikujući i zaglađujući zidove od pješčenjaka. Voda puna sedimenta djeluje kao abrazivna sila, postupno proširujući kanjon i stvarajući njegove krivulje i valove. Boje stijene variraju, od crvene do žute i ružičaste, a prizori koji se u njemu mogu vidjeti ovise o





USKI PROLAZ KANJONA



HORSESHOE BAND

položaju sunca, dobu dana i godine. Istražujući kanjon nigdje se ne treba penjati jer su ulaz u park i većina kanjona na razini tla.

Vodič je proveo našu grupu kroz dugačke hodnike kanjona i sugerirao nam na kojim mjestima napraviti najbolje fotografije. Ulazak u park dopušten je isključivo uz vođene ture jer i danas voda može uzrokovati poplave koje mogu biti vrlo opasne. Da bi do njih došlo, ne treba nužno kišiti na području samog kanjona već kiša može padati i desecima kilometara dalje, a da voda pronađe put u kanjon i tamo odjednom formira opasnu bujicu.

Drugi dio naše grupe posjetio je „Lower Canyon“ koji nosi nadimak „Vadičep“. Duži je i zahtjevniji za prolazak te povremeno iznimno uzak. Sadrži ljestve i stubišta koja vode kroz niže razine kanjona gdje su vidljivi zamršeni i uskovitlani uzorci urezani u stijenke kanjona.

HORSESHOE BEND

Horseshoe Bend je dio kanjona (meandra) rijeke Colorado u obliku konjske potkove, a naziva se i „istočnim rubom Grand Canyon“. U blizini se nalaze brana Glen Canyon i jezero Powell. Kada se prije 5 ili 6 milijuna godina plato počeo izdizati, rijeka Colorado je ostala zarobljena u svome koritu pa je, probijajući svoj put prema jugu, odabrala najstrmiju padinu okruživši i proširivši se oko Horseshoe Benda, ostavši zarobljena među stijenama visokog platoa u obliku potkove.

NACIONALNI PARK „ZION“

„Zion“ je prvi i najstariji nacionalni park države Utah – 1909. je dobio status nacionalnog spomenika pod nazivom „Mukuntuweap“, a nacionalnim je parkom imenovan 1919. godine. Četvrti je najposjećeniji park u SAD-u s više od 4,5 milijuna posjetitelja godišnje. Crvene i bijele litice od pješčenjaka uzdižu se stotinama

metara iznad rijeke Virgin koja vijuga kroz mrežu kanjona. Visoke stijene, duboke gudure i skrivene riječne doline tisućama su godina bile važne starosjedilačkom narodu i europskim doseljenicima. Prije otprilike 7000 godina, nomadske indijanske skupine prve su posjetile regiju. Kako su ljudi polako usvajali sjedilački način života, grupe Virgin Branch Puebloan i Fremont Indijanci su se nastanile na ovom području. Južni Paiute nazvali su ovo mjesto „Mukuntuweap”, što znači „ravni kanjon”. Do 1100. godine te su skupine migrirale iz regije dok su se doseljavala južna plemena Paiute. Prvi europski doseljenici, mormonski pioniri, stigli su na to područje krajem 19. stoljeća. Oni su to područje nazvali „Zion”, što na starohebrejskom jeziku znači „utočište”.

Auto je moguće ostaviti na ulazu i onda koristiti autobus koji vozi kroz kanjon; desetak je stanica na kojima se može sići i uživati u prirodi ili otići na trekking dublje u kanjon (postoji i opcija najma bicikla). Mi smo jedan dan proveli u parku šecujući vrlo laganom stazom kroz kanjon, ali svuda uokolo vidali smo penjače na okomitim stijenama, kao i putokaze za druge, teže i duže planinarske staze, tako da smo ovaj park doživjeli kao put koji možemo usporediti sa zanimljivom (ali ipak malenom u odnosu na cijeli Velebit) stazom kroz Veliku Paklenicu (od ulaza u NP „Paklenica” do PD-a „Paklenica”).



ROUTE 66

„Route 66” otvorena je 1926. godine, a zovu je još i „US 66”, „Mother road” i „Main street of America”. Službeno je dugačka 3940 kilometara, a povezuje osam država: Illinois, Missouri, Kansas, Oklahomu, Texas, New Mexico, Arizonu i Kaliforniju. U Chicagu je početak Route 66, a znak o završetku nalazi se na plaži Santa Monica u Los Angelesu. Cesta je postala žila kucavica države, povezujući istočni dio sa zapadnim dijelom države, donoseći prosperitet krajevima kroz koje je prolazila; ondje se nalazilo mnogo prodavaonica, benzinskih postaja, hotela koji su danas vrlo često samo muzejski eksponati. Cesta je počela gubiti značaj i odumirati 1985. godine kada je istok zemlje povezan sa zapadom službenom državnim autocestom.

NACIONALNI PARK „BRYCE CANYON”

Nismo, srećom, još gotovi s vremenom provedenim u prirodi! Posljednji u nizu nacionalnih parkova američkog Zapada (većinom smještenih u saveznoj državi Utah, a neki su na granici s Arizonom), specifičan je za to područje. Nacionalni park „Bryce Canyon” oduševio nas je na prvi pogled. „Bryce Canyon” nije klasični kanjon, već čitav niz prirodno oblikovanih amfiteatara u stijeni,

dubokih oko 150 m. Ništa slično do tada nismo vidjeli. Stijene različitih nijansi crvene boje izrezbarene u različitim formacijama nizale su se unedogled. Odlučili smo se spustiti u kanjon. Kako smo se spuštali dublje, tako smo sve više bili očarani krajolikom. Odjednom između dvije stijene vidimo stablo koje se proteže prema gore. Kad smo se još malo spustili, vidjeli smo da nije jedno, nego tri stabla koja rastu ni iz čega jer je tu samo stijena. Kasnije smo pročitali da su to borovi iz roda pini-ja, najstarije drveće na svijetu koje vrlo uspješno iskorištava i ono malo vlage. Najviše nas je impresionirala njihova visina; njihova se debla protežu paralelno uz stijene, a na vrhu su razgranate krošnje koje nadvisuju vrh stijena.

Bilo je čarobno biti tu u trenutku kad se dan gasio i zbog toga smo se morali vratiti ponovno. Na sličan način kao i u ostalim nacionalnim parkovima na ovome području, i ovdje je pješčenjak milijunima godina promjena dobio posebne oblike. Najviša točka kanjona je na visini od oko 2750 m, a najniža na 600 m. Kameni amfiteatri protežu se 34 km uzduž istočnog ruba ravnjaka. Vidikovci su postavljeni kaskadno, a s njih puca pogled na cijeli kanjon. Nije nam bilo teško ustati rano ujutro prije izlaska sunca kako bismo ulovili prve zrake koje padaju na stijene. Zaista je bilo čarobno; na prirodno crvenkastome krajoliku zrake

izlaska sunca još su više izrazile tu boju. Nismo bili sami, bilo je oko nas još ljudi, ali nitko nije razgovarao: bila je potpuna tišina, svi smo uživali u trenutcima rađanja dana na tako posebnom mjestu. Svatko je upijao tu posebnu energiju koja se osjećala svugdje oko nas.

Ovaj divlji i prelijepi krajobraz oblikovala je voda, a to čini i danas. Područje kanjona jedno je od posljednjih utočišta puma. Kanjon je dobio ime po Ebenezeru Bryceu, istraživaču iz 19. stoljeća koji je prvi istraživao ovo područje. Nacionalni park pohodi preko milijun posjetitelja godišnje i prava je meka za ljubitelje prirode. Nadam se da ćemo se jednoga dana ponovno vratiti i imati dovoljno vremena za istraživanje svih njegovih kutaka.

HOOVEROVA BRANA

Nakon puno kilometara vožnje kroz Utah i Arizonu, putovanje nastavljamo prema Las Vegasu u Nevadi. Na putu do tamo smo stali vidjeti Hooverovu branu između dvije savezne države Arizone i Nevade. Građena je od 1931. do 1936. godine i za ono vrijeme bila je jedno od najvećih graditeljskih čuda Amerike i svijeta (visoka 221 m). Rijeka Colorado bila je jako nepredvidiva do gradnje brane, često je poplavlivala okolna područja, a u sušnom razdoblju tok je bio nizak, zbog čega je nedostajalo pitke vode i vode za navodnjavanje. S izgradnjom brane taj je problem riješen, ali osnovni razlog gradnje brane bila je hidroelektrana i stvaranje električne energije, a time i razvoj ovog područja. Ime je dobila po američkom predsjedniku Herbertu Clarku Hooveru koji se zauzeo za projekt. Prije izgradnje brane, Vegas je bio malo pustinjačko mjesto i samo usputna stanica na putu prema zapadu.

LAS VEGAS

Vegas je danas jedan od najposjećenijih gradova na svijetu. Bliješti od reklama i reflektora; svijet je u malom s bezbroj hotela i



BRYCE CANJON



HOOVEROVA BRANA

kockarnica. Svjetske znamenitosti u umanjenom obliku mogu se vidjeti na svakom koraku: piramida, sfiga, Eiffelov toranj, Kip Slobode, kipovi iz rimskog i antičkog doba, likovi iz Disneylanda i još puno toga. Nisu se ustručavali biti kičasti; dapače, to namjerno ističu jer cilj je oduševiti posjetitelje da se opuste i budu spremni trošiti. Ovdje ništa ne smije biti normalno, mora biti zabavno i otkačeno. Tko je vidio doći u ovaj grad, a ne kockati se! I to smo probali, malo smo uložili pa tako i malo izgubili. Ovo je grad zabave i kocke, ali nama je jedna noć bila (i više nego) dovoljna.

LOS ANGELES

Vozeći se kroz pustinjaški krajolik do Los Angelesa, nemoguće je ne pomisliti kako je ovaj kraj zahvaljujući filmskoj industriji uspio postati jedan od najpoznatijih na svijetu. U ovaj smo grad ušli u popodnevnim satima, a cilj nam je bio za dana doći do slavne „Walk of Fame“ gdje se na pločniku može vidjeti preko 2500 imena ugraviranih u zvijezde. Ulica je duga preko dva kilometara, a među ugraviranim imenima ima najviše glumaca, glazbenika, režisera i još puno imena iz filmske industrije. U daljini na brdu može se vidjeti i znak Hollywooda (uživo i nije tako impresivan kao na televiziji). Na ulicama je puno beskućnika. Noć je brzo pala, kroz Beverly Hills smo prošli u noć i nismo ga doživjeli. Došli smo u Santa Monicu, dio okruga Los Angelesa na obali Tihog oceana gdje se nalazi Pacific park. Na tom dijelu su prostrane plaže gdje preko dana ima puno aktivnosti (odbojka na pijesku, surfanje). U Pacific parku završava Route 66. S obzirom na to da je pala noć, nismo imali aktivnosti uz ocean, zato smo se svi raštrkali po restoranima kako bismo nešto večerali i popili nakon napornog dana. Los Angeles nam nije bio cilj na ovom putovanju, ovdje smo samo presjedali jer smo sutradan rano letjeli za Meksiko. Bez obzira na to što ovdje nismo dugo ostali, ono malo što smo vidjeli bilo je dovoljno da zaključimo da nismo preveliku želju vraćati se.

MEKSIKO - YUCATÁN

Yucatan je poluotok u Srednjoj Americi, između Meksičkog zaljeva i Karipskog mora. Na njemu su sačuvani mnogi ostaci kulture Maya. Osim Cancuna, posjećujemo i Chichén Itzu – mjesto u kojem su ruševine glavnog indijanskoga grada koji su utemeljili Maye u 6. stoljeću, a najveći procvat doživio je od 10. do 12. stoljeća (carstvo Maya koje je 987. utemeljio Kukulcán, mayanski bog vjetra). El Castillo je velika stepenasta piramida (24 m) na čijem se vrhu nalazi astronomski opservatorij do kojeg vodi 365 stepenica. Poznato je da su Maye imale odlično razvijen kalendar, a njega su iskoristili i u gradnji piramide. Svaka strana piramide ima 91 stepenicu, što sa završnom platformom čini 365 dana, simbolizirajući dane u godini. U blizini je i Caracol opservatorij i Hram ratnika. U dekoracijama građevina vidljivi su elementi kultura Maya i Tolteka. Chichén Itzá je od 1988. na UNESCO-ovu popisu svjetske kulturne baštine.

Na Yucatanu smo posjetili i nekoliko cenota, krških jama koje su Mayama služile kao rezervoari pitke vode i sveti bunari, a danas se u njima može kupati. Na poluotoku ih ima više od šest tisuća. Cenote puni kišnica koja se filtrira prolazeći kroz tlo. Maye su vjerovala da u cenotama živi bog kiše i da su one vrata u svijet mrtvih. Bogu su prinostili

darove i žrtve, čak i ljudske, a oko cenota su nastajali gradovi. Cenote su dio ogromnog, većim dijelom neistraženog svijeta potopljenih špija u podzemlju.

KUBA - HAVANA

Na kraju kruga (istočna obala i zapad SAD-a, Meksiko) ostaje Kuba. Kuba kao zemlja priča je za sebe, toliko drugačija od svega što smo do sada vidjeli. Ta autentičnost može se povezati s povijesti i politikom ove otočne zemlje koja je išla nekim drugim putovima za razliku od okolnih zemalja. Nekoliko dana prije nego smo stigli zemlju je pogodio zemljotres, i da stvar bude još gora, jedan je dio poharao i uragan. Ništa nas nije obeshrabrilo u naumu da putovanje završimo ovdje na ovom rajskom otoku. Klima im je jako ugodna, bez puno vlage, oko 27 °C u studenome (ne oscilira puno preko godine). Kuba je najveći otok u skupini Velikih Antila i nalazi se na ulazu u Meksički zaljev s jedne strane, Karipsko je more s druge strane i Atlantski ocean na istoku.

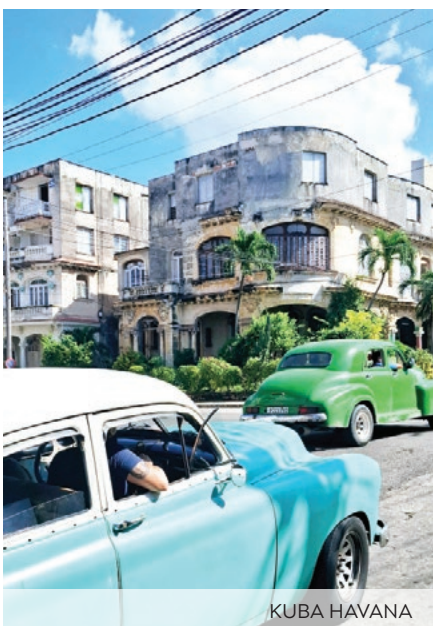
Na Kubi smo ostali četiri dana i najviše smo vremena proveli u Havani, najvećem i glavnom gradu, gdje smo bili i smješteni. Povijesni centar Havane (UNESCO zaštićen od 1982.) danas je jedan od najbolje sačuvanih arhitektonskih kompleksa



PIRAMIDA EL CASTILLO (CHICHÉN ITZA, MEKSIKO)

u Latinskoj Americi. Centar je šarmantan, ali oronuo i s puno smeća na ulicama. Pročelja zgrada su živopisna, u različitim bojama; neke su zgrade obnovljene, a neke ruševne. Ima nešto u tim građevinama; svaka od njih ima svoju priču, nešto kao vremeplov. Kad smo zašli u stari dio Havane, najviše nas je iznenadio život na ulici. Tu se igra šah, domino, za stolom kartaju grupe tinejdžera, a tik pored njih prolaze automobili i nitko nikome ne smeta. Malo dalje manja djeca se igraju na ulici i gađaju kamenčićima jedni druge. Kad smo htjeli proći, samo su nas pustili i nastavili „ratovati“, ali bez ozljeđivanja. Taj život na ulici Kubanci su uspjeli sačuvati možda zato što su u takvoj neimaštini da im jedino to preostaje, to druženje koje ne košta ništa. Imaju običaj sjesti ispred kuće i razgovarati sa susjedom na drugoj strani ulice. Za nas strance najveća atrakcija su stari automobili koji se ovdje voze u velikom broju jer do novoga i ne mogu doći. Bogat je onaj tko posjeduje oldtimer jer mu je siguran izvor egzistencije. Čuvaju ih i lickaju kao najveće blago, mogu se vidjeti u svim bojama i modelima. Zaista su prekrasni i udobno je voziti se njima.

Naravno da smo popili Daiquiri u baru El Floridita, omiljenom Hemingwayevom baru u koji je dovodio prijatelje koji su ga posjećivali na Kubi. Finca La Vigía kuća je 20-ak kilometara od centra Havane



KUBA HAVANA



KUBA HAVANA

u kojoj je Ernest Hemingway živio od 1939. do 1960. i pisao svoja djela (između ostalih romane „Kome zvono zvoni” i „Starac i more”).

Kolumbo je Kubu otkrio krajem 15. stoljeća, a već početkom 16. su je počeli kolonizirati Španjolci. Ovdje su Španjolci zatekli domicilno stanovništvo, ali s vremenom su se „stopili” s kolonizatorima. U 18. stoljeću su počeli dovoditi robove iz Afrike zbog čega ih i danas ima u nemalom broju. S vremenom su se miješali tako da su danas miješane rase. Kasnije su se oslobodili od kolonizatora, ali im i je i dalje povijest bila burna. Nakon što je Fidel Castro svrgnuo Batistu u gerilskom ratu 1960. godine, zemljom je zavladao komunizam. Surađivali su s bivšim SSSR-om sve dok se nije raspao, nakon čega su prošli tešku ekonomsku krizu. Najveći su proizvođači šećera, ali od toga obični čovjek i nema neke velike koristi. Već dugo u trgovinama nemaju gotovo ništa (nigdje nismo vidjeli ljekarnu), možda pokoji proizvod na policama, ali svugdje se čeka u redu. Najviše im nedostaju sredstva za higijenu, sapun, šampon, toaletni papir i još puno toga. Jedna su od najpismenijih nacija na svijetu uz jako mali postotak nepismenih. Sve više se okreću turizmu koji postaje glavna grana ekonomije.

Bez obzira na neimaštinu, uspjeli su zadržati vedri i veseli duh. Na svakom se koraku mogu čuti zvukovi

salse, ne ustručavaju se zaplesati na ulici i pozvati i druge na ples. U lokalima svira živa glazba. Hrane imaju malo, ali je sve ukusno i svježije. Jastoga smo jeli svaki dan jer je bio odličan i jako povoljan (oko 15 eura po porciji). Valuta im je pesos, ali za jedno piće morate izbrojiti cijeli plik novčanica. Može se plaćati i dolarima i eurima, ali samo gotovinom; kartice ovdje ne prolaze jer interneta skoro da i nemaju.

VIÑALES

Pinar del Río najzapadnija je kubanska regija poznata po uzgoju duhana (čak 70 % kubanskog duhana dolazi s farmi u Pinar del Ríu). Posjetili smo dolinu Viñales koja je karakteristična po krškom pejzažu i tradicionalnoj poljoprivredi, posebno uzgoju duhana i danas je pod zaštitom UNESCO-a

Prkosno korača ova zemlja i dalje unatoč problemima s kojim se susreće. Nekoliko dana nije dovoljno za istraživanje svih aspekata ove zemlje te nam je svakako želja ponovno doći tu.

*pišu: Julijana Božinova Grubišić i
Gabrijela Terze*



MOST KAPETAN ARKOUDA

Grčka – zemlja predivnih otoka, slavne povijesti protkane legendama i mitovima, bogata antičkim spomenicima, kolijevka demokracije i filozofije. Malo tko nije fasciniran tom zemljom iznimne povijesti i prirodne ljepote. Za nas planinare posebna je i zbog Olimpa, najviše planine u Grčkoj i prebivališta antičkih grčkih bogova.

Možda ne toliko poznat kao Olimp, ali jednako predivan, planinski je predio Zagori koji smo posjetile ovoga ljeta. Jednom davno otkriven na internetu, odmah se našao na mojem popisu „obvezno posjetiti“. Trebalo je proći nekoliko godina dok se zvijezde nisu poklopile i našla prava ekipa za naše grčko putovanje. Tri mosorašice (Boba, Maja i Sonja) i pelješka planinarka Renata krenule su na put dugačak 2000 km autom preko Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije pa sve do sjeverne Grčke i dolaska na samo odredište.

Zagori (Zagorohoria) oblast je na sjeveru Grčke, koju čini 46 sela smještenih u bajkovitom planinskom predjelu sjevernog planinskog masiva Pind. Netaknuta priroda, visoke planine, kanjon Vikos – jedan od najdubljih kanjona na svijetu, savršeno očuvana kamena sela koja datiraju iz 18. stoljeća međusobno povezana isto tako kamenim putevima, stepenicama i mostićima: sve zajedno čini jednu čarobnu atmosferu kao i savršen sklad prirode i

čovjekova prisustva. Šetnja ovim predjelom putovanje je kroz povijest koju modernizacija nije uspjela narušiti jer je i najmanji detalj u njemu od kamena. Primjerice, predivne kamene kuće od kojih nijedna ne odskače od stila gradnje kakav se nekad njegovao, a čak se i novosagrađene kuće obvezno grade u istom stilu. Sva mjesta imaju posebnu energiju; s kamenim trgovima, starim platanama, crkvama, a iako okrenuta budućnosti i turizmu, na svakom koraku osjeća se poštovanje prema svojim korijenima i identitetu.

Na ovom području prepliću se razni utjecaji, helenski, vlaški i slavenski. Nama su posebno bili interesantni slavenski toponimi koje smo prepoznavale i uspoređivale s našima. Zagori je isto što i naša Zagora, naziv izvora Vodomatis značenja ‚vodena matica‘, Ioannina ili Janjina, glavni grad Epira, ima isto ime kao i naša pelješka Janjina.

Iako možda nije tako razvikan kao grčka obala i otoci, cijeli predio dosta je popularan među turistima. Posjetitelji su većinom ljudi željni aktivnog odmora s osjećajem za prirodu i s poštovanjem prema mjestu koje posjećuju. Sva mjesta povezana su popločanim kamenim stazama koje su nekad bile jedine poveznice s drugim mjestima. Stare pješačke staze između sela, u kamenu se spuštaju duboko u klanac i ponovo uzdižu do sljedećeg sela. Trebalo je puno zanatske vještine

za stvaranje kamenih putova u tako surovim uvjetima. Danas su te pješačke staze prepune atraktivnih mostova zbog kojih je ovo mjesto posebno posjećeno, a navodno ih je nekoć bilo oko 160.

Smještaj smo našle u mjestu Ano Pedina, u kamenoj kućici grčkog stila s plavim škurama smještenoj na kraju sela. U miru i tišini, okružena prirodom, kućica je bila kao stvorena za pravi odmor nakon naših svakodnevnih dugih pješačkih tura. Sva mjesta odakle kreću pješačke ture u krugu su od otprilike 20 km tako da smo autom brzo stizale na naše polazne točke. Nije bilo baš lako izabrati ture jer je bilo toliko toga interesantnog pa smo izabrale one najpopularnije. Za sve ostalo, naravno, postoji i drugi put.

A gdje smo sve bile... Prošle smo stazu „Skala Vradeto“, vrhunski primjer graditeljstva, koja se spušta u kanjon i penje serpentinama do sela Vradeto koje je s nadmorskom visinom od 1300 m najviše selo u predjelu Zagori. Pogled je skoro pa nebeski, a na pola sata od Vradeta nalazi se vidikovac Beloi s kojeg se pruža jedan od najimpresivnijih pogleda na kanjone Vikos i Megas Lakos. Iz sela Monodendri, odmah iznad spektakularnog kanjona Vikos, spušta se staza u kanjon. Fascinantna cjelodnevna šetnja kanjonom okružena visokim liticama vodi do izvora Vodomatis (izvršno za osvježenje prije izlaska iz

kanjona) nakon kojeg se opet serpentinama penje u selo Vikos. Tura je izuzetno popularna i zbog toga je lako naći taksi za povratak do sela Monodendri. Iz sela Vitsa u kanjon Vikos spušta se stara pješačka staza „Skala Vitsa“. Odavde kreću atraktivne pješačke staze usmjerene na susjedna sela Dilofo, Monodendri, Koukouli i Kipoi. Četiri najpoznatija mosta također su smještena u blizini: Misiou, Kokkori, Kalogeriko i Kontodimos. Sve se obilazi u nekoliko kružnih petlji: Vitsa – Dilofo – Kokkori – Vitsa (11 km), Vitsa – Koukouli – Kipoi – Vitsa (12 km), Vitsa – Monodendri – Vitsa (8 km).

Osim pješačkih tura, obilazile smo muzeje, galerije, crkve. Uživanje u prirodi i predivnoj arhitekturi je posebno, ali ono što nas se najviše dojmilo je ljudska strana. Gostoprimstvo domaćina na svakom koraku, uslužnost bez kalkuliranja, osjećaj da im je istinski drago što ste njihov gost, obiteljski restorani s ukusnom grčkom hranom uz izvrsnu i diskretnu grčku glazbu... Posebno nas je oduševio običaj da kad sjednete u restoran odmah na stol stave bocu vode za osvježanje nakon napornih tura. Možda je sitnica, ali u sparnim ljetnim vrućinama to nam je bilo baš potrebno. Ako ste mislili samo popiti piće, uslužni domaćini odmah vas počaste ukusnom grčkom salatam tzatziki, a nakon ručka ili večere, zdjelom ukusnog voća. Može se slobodno reći da je Zagori mjesto za srce, dušu i tijelo.



MJESTO DILOFO

Nakon nekoliko dana šetnje stazama predjelom Zagori, autom smo se prebacile u selo Mikro Papigo, odakle kreće staza do Planinarskog doma „Astraka“. Uspon do doma traje oko četiri sata pri čemu se savladava skoro 1000 m visinske razlike u dužini od 6 km. Staza je savršeno označena s nekoliko izvora pitke vode. Planinarski dom „Astraka“ (1950 m n/v) nalazi se na samom ulazu u masiv planine Timfi odakle polaze usponi na okolne vrhove Astraka (2486 m/v) i Gamila (2497 m n/v) te prema nestvarno lijepom jezeru Drakolimni (hrv. Zmajev jezero). Jezero Drakolimni najpopularnija je destinacija planine Timfi, a od doma do jezera laganom

šetnjom dođe se za malo više od sat vremena. Smješteno je na visini od 2100 m doslovno na ivici planine. Na samo stotinjak metara od jezera čitava planina strmo se obrušava u ambis dubok preko 500 metara. S jezera se vidi najviši vrh Gamila čiji se odraz oslikava u jezeru i vrh Astraka s druge strane. Šetnja oko jezera je magična i teško se odvojiti od njega. Povratak do planinarskog doma je kratak, ali svakim korakom čini vam se da prizori postaju sve ljepši i želite da putovanje traje beskrajno. Dom Astraka popularno je planinarsko odredište. Udoban je i čist, hrana je jako ukusna i porcije su preobilne, a posebno pohvale domaru Giorgosu i cijeloj ekipi u domu na uslužnosti i profesionalnosti.



STAZA SKALA VRADETO

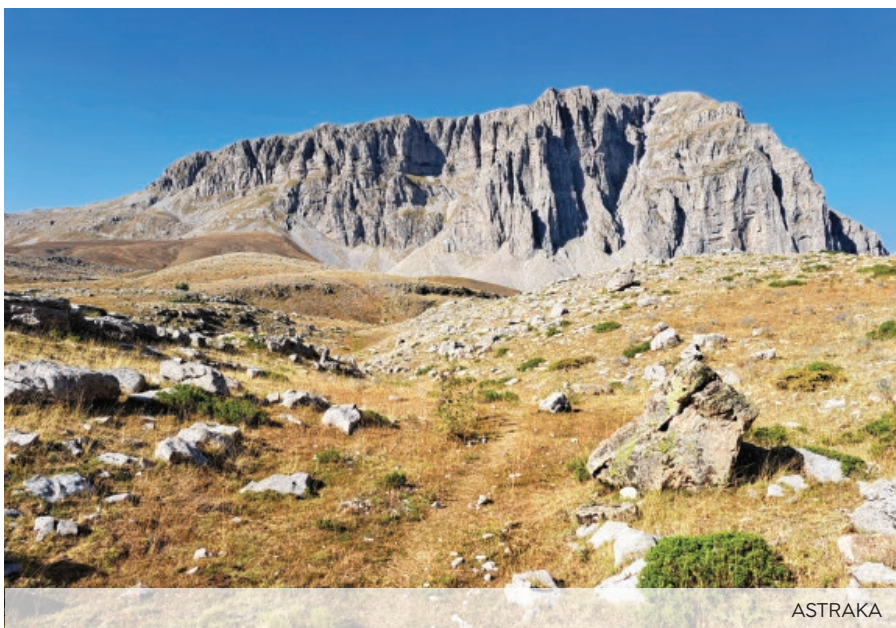
Drugi dan planirale smo se popeći na Gamilu, najviši vrh planine Timfi. Od doma do Gamile stiže se nakon tri i pol sata hoda. Staza se prvo strmo spušta na 1650 m n/v i opet uspinje po preglednom terenu dinarskog tipa. Staza kratko slijedi transhelensku transverzalu i nakon malo više od pola sata odvađa se lijevo prema Gamili. S uspona prema Gamili otvara se pogled na trapezastu Astraku prekoputa i cijela staza geološki je izuzetno raznolika i interesantna. Posebno su nas oduševile prirodne kamene kugle na koje smo nailazile uz put. Zadnji dio uspona strma je travnata padina i sav napor uspona zaboravljen je kad stignete na vrh. Dan ranije

smo s jezera Drakolimni gledale liti-
ce Gamile, a danas nas je vrh poča-
stio božanskim pogledom na jezero
i vrh Astraku. Moja želja bila je da se
nakon uspona na Gamilu popnemo
i na Astraku što baš i nije bilo lako
jer se s 2497 m n/v trebalo spusti-
ti na 1900 m n/v i opet popeti na
2486 m n/v. Naravno da sam penju-
ći se na Gamilu u mislima odustala
od Astrake, ali bilo je dovoljno malo
odmora na vrhu i pogled na Astraku
preko puta pa da planovi odustaja-
nja padnu u vodu.

S vrha Gamila spuštamo se opet
na transhelensku transversalu. Staza
za Astraku se od transversale malo
prije jezera Loutsa Robozi odva-
ja desno, ali na odvojkju nema nika-
kve markacije ni bilo kakvog znaka
gdje staza počinje. Uz pomoć GPX
tracka u aplikaciji Mapy.cz nalazi-
mo ulazak u stazu koja se postepe-
no penje padinom i izlazi na široki
travnati greben. Izlaskom na trav-
nati greben daljnja orijentacija je
lagana bez obzira na loše marka-
cije. Pogled s vrha Astraka nadma-
šio je naša očekivanja. U podnožju
ispod vrha nalazi se Planinarski dom
„Astraka“, a nasuprot u daljini jezero
Drakolimni i vrh Gamila. Teško nam
je bilo odvojiti pogled od predivnih
vidika planine Timfi i krenuti nazad.
Povratak je bio puno lakši za orijen-
tiranje jer su markacije bile puno
bolje s te strane. Najteže nam je
bilo kad smo sišle u cirk ispod doma
te u 200 m staze popeti 300 m n/v.
Nakon cjelodnevne ture i dva osvo-
jena vrha, to nam je bio najteži pot-
hvat, ali nema toga što uz čašu piva
ispred doma s pogledom na pre-
divnu planinu neće postati najljep-
še sjećanje.

Sutradan ujutro bilo je vrijeme za
povratak u selo Mikro Papigo i tu
završava naša grčka avantura. Bilo
je još lijepih doživljaja na putu kući
preko Albanije, Crne Gore i Bosne i
Hercegovine, ali ovo je ipak samo
priča o našem grčkom putovanju.

piše: **Sonja Nikolin**



ASTRAKA



PLANINA TIMFI



JEZERO DRAKOLIMNI



KONO U PLANINI

KRATKA PRIČA O PLANINARENJU S MOJIM NADRAŽIM PARTNEROM

Sin je htio psa, i tako smo, nakon njegova neumoljiva upiranja, uzeli psa jednog zimskog snježnog dana u Zagrebu, te ga doveli u naš stan. Mala terijerka, luda ko kupus – Kono.

Vrlo smo brzo shvatili da joj treba zabave, avanture, kretanja. Naime, Kono je Jack Russell terijer, a njima nikad dosta ludovanja, kao, uostalom, i meni. „Ovaj pas je isti ti”, rekao mi je Marijan Ban prvi put kad nas je vidio skupa.

I tako smo nas dvoje prve četiri godine njezinog života proveli zajedno u plivanju, skakanju sa stijena u more, jedrenju. Skakala je zimi za patkama u bujice rijeke

Žrnovnice. Plivajući za labudovima, probijala je koricu zaleđenog Jaruna, trčala po ledu jezera u Maksimiru. Lovila je ciple na Matejuški pred okupljenim začuđenim turistima. Starosjedioci Matejuške prozvali su je Ribar Čunko. Prije četiri godine odoh ja u planine, a onda i ona sa mnom. Nismo imali pojma, ni ja o njoj, a ni ona o meni u planini. Tako smo se već u početku odvažili popeti na Troglav. Jedne subote popodne krenuli smo iz Sutine prema Pumama. Bilo je ljeto, a kroz šumu je bilo vruće. S nama je bila i Dija. Udario sam jaki tempo znojeći se i pijući mnogo vode, dok mi Dija nije rekla da pogledam psa i učim od njega. Kono je išla sporije i tražila

odmor u hladovini. Toga se i danas pridržavam ljeti; ne žurim po vrućini, ne trošim vodu i dragocjene minerale bezveze.

Nisam čitao literaturu o planinarenju sa psima, jednostavno sam znao da će ona meni već nekako pokazati što joj treba. Jer psima je priroda puno normalnije okruženje nego ljudima koji veliki dio života provedu sjedeći i spavajući, a najmanje od svega hodajući i trčeći. Spizu kupujemo u trgovinama, voda nam teče iz špine, robu kupujemo u Iglua. Kono ne treba ni robu, ni dereze, ni ruksak. Od gladi i žeđi ne bi skapala, snašla bi se za hranu, a i za vodu.

Svaki put kad se pakujem prije ture, snima me non-stop krajem oka i ujutro kad shvati da i ona ide, toliko je uzbuđena da i ne jede. A kad ne ide sa mnom, samo okrene glavu na drugu stranu dok izlazim iz kuće. Nešto se mislim – tko nema psa ili neku drugu životinju, vjerojatno neće shvatiti tu povezanost i prijateljstvo. A šta da radim, pišem da ostane zapis jednog lijepog perioda mog života i da se Kono, kako mi je Mare rekla, ne zaboravi. Moj pas sad ima osam psećih godina (48 ljudskih), a ja 58. Za dvije godine bit ćemo vršnjaci, a onda će me ona prešišati. Neshvatljivo je to, i... neću misliti o tome.

Kaže se – ne idi sam u planinu. No istinska je ljepota biti tamo sam. S

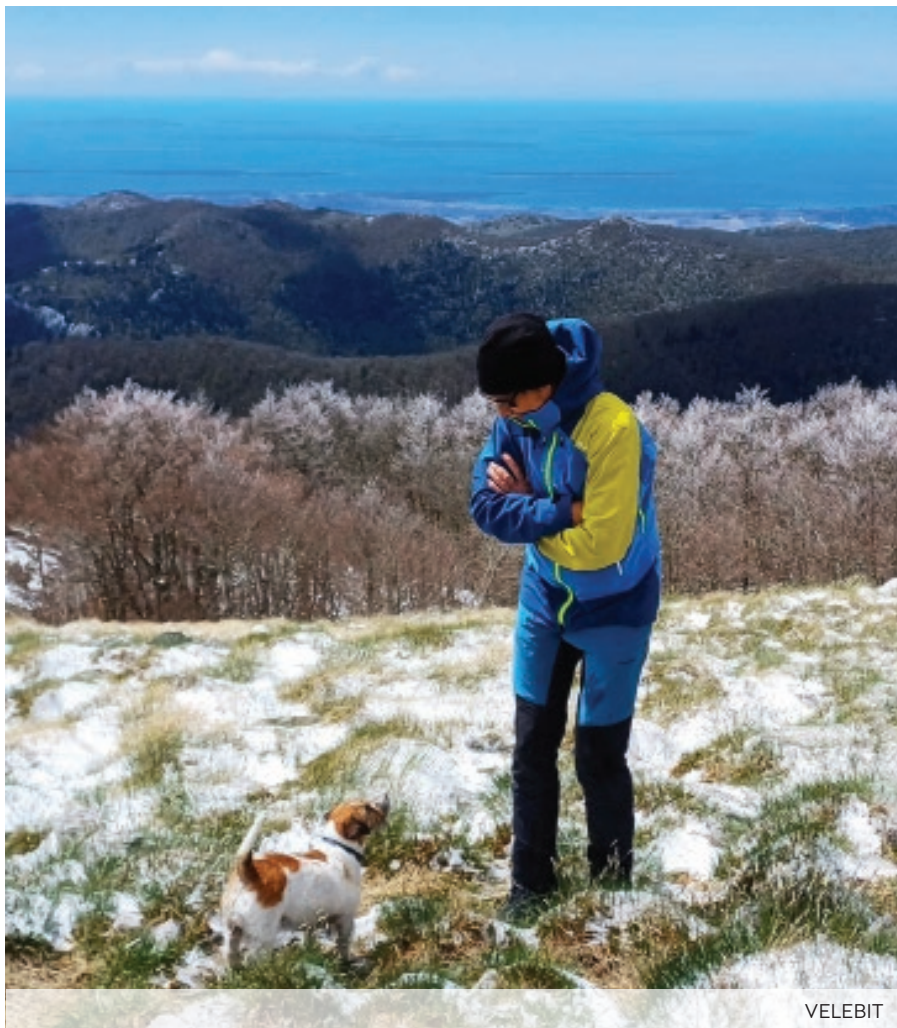


LUGARNICA MOSOR



ZIR

Kono sam u planini. Pomogne mi ona često, ima izvanredni talent za pronaći vodu. Zalutali smo jednom na Biokovu pa je tura (umjesto pet) potrajala više od deset sati do duboko u noć, zbog čega smo ostali bez vode. Ona je bez greške pronalazila lokvice u stijenama, pa smo glavu uz glavu pili iz iste lokve. Životinje nanjuše dok su još daleko. Čuje svaki šušanj, tako me pozove na oprez. Sa staze ne skreće, čeka me da se vratim kad pogriješim. Pazim i ja nju. Kad smo u zoni poskoka ili medvjeda, potjeram je iza sebe.



VELEBIT

I u nevolju me uvali koji put. Kao kad je potjerala krave iza sedam brda, pa smo trenutak kasnije bježali od vola po bespućima Poštaka.

U Bilom Sinokosu pratilo nas je desetak pasa. U jednoj mi ruci pepper sprej, a u drugoj štap. Premda ona sama rješava takve susrete, nisam htio riskirati. U situacijama kad više pasa nahrupi na nju, ona stoji mirno uzdignute glave i repa, čekajući da joj priđu. Ili, ako oni stoje, ona polako krene prema njima. Nikad ne bude sukoba. Pozitivna energija je ključ.

Ljudi također imaju energetske signale, no razum nam odmaže prepoznavati ih. Često imamo prvi dojam o nekome, neko unutarne upozorenje za osobu koju prvi put vidimo, ali ga često ignoriramo. Ljudi se uvijek kod upoznavanja žele prikazati boljima negoli jesu. Kod pasa to nije slučaj. Osim ako imate kobaju u džepu, e, tada bi Kono prva pošla za vama. Nema te korupcije koja bi

nadmašila pseću proždrljivost. Kad na turi zastanemo zbog marenjde, prvo žica svakog ko jede. Kad se namiri, vrati se kod mene po svoj obrok.

Negdje piše da psi ne žive u prošlosti i ne razmišljaju o budućnosti. Oni žive baš ovaj tren. Nama to često nedostaje – živjeti ovaj trenutak. Puni smo briga, uspomena, planova, tako da nam često promiče lijep i kratak trenutak sadašnjosti. Dok hodamo, pričamo o politici, sportu, poslu, svemu i svačemu. Okruženi ljepotama planine tek na trenutak zastanemo da ih slikamo kako bismo se pohvalili na društvenim mrežama. Kad je imala godinu dana, pitali su me jesam li tu ludu terijerku uspio nešto naučiti, a ja sam im odgovorio: „Više sam ja naučio od nje nego ona od mene!”

piše: **Igor Piacun**

MOSOROV PARTY, HUMANITARNA AKCIJA I BUVLJAK



Naše planinarsko društvo bogato je vrijednim članovima koji se zalažu u mnoštvu događaja: izleta, putovanja, održavanja objekata, očuvanja prirode, školovanja, izložbi, predavanja, humanitarnih akcija. Zbilja se tu nađe svega. Nema mira 365 dana u godini. Uvijek netko nešto radi. Bude tu i organiziranih zabava, ali češće za manji krug ljudi. Ništa veliko. A mi smo divno, veliko društvo.

Naša Ljubica (čitaj Mare) i ja sjedile smo jedno jutro na kavi i kao uvijek prepričavale smo neki izlet, pretresale događaje proteklog vikenda. Najednom je ona kao iz topa izbacila: „Mosor treba party.“ Onako pravi, veliki, ludilo party da nas sve okupi, da se svi zajedno počastimo i nagradimo za proteklu godinu. Ne bilo kakav već BOŽIĆNI PARTY. Idemo iz gojza u svečane cipelice!

PRIPREME ZA PARTY

I tako je krenulo, riječ po riječ, kava po kava... Ekipa iz kluba Vanilla nam je ne trepnuvši ustupila prostor i hvala im od srca na tome. Mislim da nisu ni svjesni koliko su nas razveselili i kako smo to dobro iskoristili. Kad imamo tako veliki i tako lijepi prostor

– sve drugo je lako izvedivo.

U tren oka je nastao plakat, (bilo je tu truda, smijeha, kolača, duženja) snimili smo video – opet smijeh, druženje, kolači, ali i nešto ozbiljnijeg rada – hvala, Tomo! Animirali smo pozivnicom naše Mosoraše da puhnu prašinu s tekica s receptima i da razmisle kojom će delicijom uveličati naš party. Jer svi su Mosoraši pozvani kao domaćini da napune šank ićem i pićem, a dragi prijatelji iz drugih društava pozvani su kao naši gosti. Kakav je to događaj bez WhatsApp grupe – naša je imala naziv „Šankeri i domaćice“ – i tu su se podijelili zadaci tako da svi

daju svoj radni doprinos, a da opet imaju vremena za druženje i zabavu.

TRI, ČETIRI, SAD!

Napokon je stigao taj dan. Sređujemo prostor, namještamo binu za dijeljenje nagrada, Zdravko kao mađioničar rješava stalak za platno da bi se mogao vrtjeti film koji je Gordan pripremio skupljajući slike i videa izleta naših Mosoraša koji su obilježili 2024 godinu. Sto problema i sto i jedno rješenje. Kad se male ruke slože, zbilja se sve može.



Kako su ljudi pristizali, tako je bilo sve veselije i sve glasnije. Naš predsjednik Suri i dopredsjednica Sonja podijelili su društvena priznanja zaslužnim članovima uz pomoć naših dragih voditelja svečanog programa, Marijane i Siniše. A zatim je Miro-DJ, naš Mosoraš, počeo niza-ti hitove koji su nas izvukli na plesni podij. Gađao je žicu kao da nas zna u dušu. Naši vrijedni šankeri su kao profesionalci točili piće, led je frcao na sve strane; bilo je veselo, užurbano, živo, veličanstveno. Plesali smo, pjevali, družili se. Zbilja je to bila večer za pamćenje.

Naravno da smo sve besprije-korno za sobom uredili i očistili pa nam je ekipa kluba Vanila rekla da će nas rado primiti i dogodine. Jedva čekamo!

HUMANITARNA AKCIJA ZA UDRUGU MOST

Ovakvo je okupljanje bilo prava prilika za humanitarnu akciju. Uvijek rado doniramo udruzi MOST pa smo tako i ovom prilikom prošetali s kutijom za donacije među rasplesanim članovima. I kutija je bila svečana, okićena u božićnom duhu i svi su rado donirali. Ali, ne samo to, mnogi su obećali da će i dogodine pripremiti donaciju za beskućnike.



BUVLJAK



MOSOROV BUVLJAK

Nekoliko dana nakon vesele zabave, u prostorijama društva organizirali smo još jedan zanimljiv događaj: Mosorov buvljak. Bilo je tu razne planinarske opreme koju su naši članovi nudili po povoljnim cijenama, a naravno da je bilo i cjenkanja te je palo nekoliko zanimljivih trgovina i razmjena.

A zasladili smo se i kolačima i osvježili pićem koji su nam ostali od partyja. Kutija za donaciju za udruhu Most tu se još nadopunila, a u sklopu buvljaka imali smo i još jednu humanitarnu akciju: prodaju igračka za udruhu Autizam 365. Druženje i pomaganje drugima – ima li boljeg načina za završiti godinu?



KUTIJA ZA DONACIJE

Veselim se prosincu 2025. jer u godini slavlja naših 100 godina, prosinac će biti posebno veseo i svečan.

piše: *Jagoda Božanić*









PLAN AKTIVNOSTI HPD MOSOR U 2025.g.

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
BIJEVANJ		
06. ponedjeljak	Mosor- Deželo brdo 1.044 mnlv tradicionalni uspen za blagdan Sveta tri kralja	HPV-Split
12. nedjelja	Perun- mlaka brde	Goran Škorić
10. nedjelja	Omiljena Džara- Otaz	Damir Kocić i Franko Marović
19. nedjelja	Podgoran Šišta na Pulijs	Odjelek planinskog trčanja
18. nedjelja	Mosor- BŠŠenja putova i postavljanje pušaka	Marica Kovačević
25. nedjelja	Mosor- Prošćina- tragom prvih izlata Mosora	Marko Kovač i Mina Peović
	"Čvor glavu žuza" / Biskupija Šumova HPD Mosor	SON

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
VILJAČA		
02. nedjelja	Špilje Gornskog Kotara (Špilje Lukavica i Špilje Vrta)	Marko Kovač i Vedrana Dobra
06. nedjelja	"Depala in Šolca" - otok Šolta	Natalia Rumora i Marja Blažević
18. nedjelja	"Zimate nađati na BŠŠenju" (za odrasle i djecu)	Marko Kovač i Marja Frančić
15. nedjelja	Mosor- markiranje staza G. Štrno- pl. dom U. Gironetta	Marica Kovačević
18. srbak	POČETAK OPĆE PLANINARINE ŠKOLE- prijava	Danijel Štrbić i Sven Kranjč
23. nedjelja	Mosor- putovanja staza Lepi- pl. dom U. Gironetta	Marko Kovač

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
OŽUJAK		
02. nedjelja	NP Pločiča jezera	Nikola Marčić
06. subota	Mosor- "Uspen 188 žana na vrh Mosora"	Natalia Rumora
18. nedjelja	Mosor- "Valec Bat 1.044 mnlv by Špiro Gregov"	Andriko Kovačević
21. petak	POČETAK MALE PLANINARINE ŠKOLE	Ivana Marč
23. nedjelja	Vučin petak- via ferrata- Blagaj- Mosor (BII)	Arijo Milić
23. nedjelja	Mosor- markiranje staza Lepi- pl. dom U. Gironetta	Marica Kovačević
30. nedjelja	Šarčup- Šumograd	Nikola Marčić
	LJETA ALPINSKIŠKA ŠKOLA	AD Mosor
	"Uvni Šolca" / Biskupija Šumova HPD Mosor	SON
	Biskupska trasvezala	Odjelek planinskog trčanja

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
TRAVANJ		
05.-07. pet-ned	Gričevac (Karamčić- Šarčupka Alpa)- Širovača	Igor Placun
07. nedjelja	Otok Ugljan- Ščeta 288 mnlv	Marko BMC
07. nedjelja	Mosor- BŠŠenja staza Sv. Jure (Kozli)- V. Kaba	Marica Kovačević
14. nedjelja	"Čvor 2.088 mnlv (BII)	Rafel Perduzi
13./14. sub/ned	Mosor Film Festival	
19.-21. pet-ned	Dani planinara Dalmacije (PD Julljak)	UO HPD Mosor
21. nedjelja	Talovna Vrhovca- Jutri Velebit	Marko BMC
27./28. sub/ned	NP Mljet	Nikola Marčić
28. nedjelja	Vogarač vrh 1.757 mnlv (Širovača-Velika Ružica)	Ivo Jakić
25. nedjelja	Krašava brdo (izlet za djecu)	Marja Blažević
	Mosorski slatki	Odjelek planinskog trčanja

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
LISTOPAD		
04.06. sub/ned	DANI MOSORAŠA	UO HPD Mosor
12. nedjelja	Šuševa - Šuševak	Šipe Zmo
11./12. sub/ned	Ožalj izasp na Mosoru	Marja Blažević
12. nedjelja	Mosor- markiranje staza Gira (Biskupija)- Sv. Jure	Marica Kovačević
18./19. sub/ned	"Otok Brač- Vidova gora 778 mnlv	Katarina Dobronić i Mirela Dvornik
28. nedjelja	"Kamena- Biskupija Eda Raka- Trosat	Ivo Jakić
	OPĆA PLANINARSKA ŠKOLA - jesen	Ana Kabić
	"Speleološka škola SON 2025."	SON

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
STUĐENI		
02. nedjelja	"Vrgorak gorja by Šipe Bočić	Mika Bačić
06. nedjelja	Kozjak- povijesna turis BŠŠa na Split 1843	Goran Mrdaković
09. nedjelja	Kriška peča- izlet za djecu	Emanuel Jurk
06. nedjelja	Mosor- markiranje staza Dubrava- pl. skloništa Korčular	Mark. Kovačević
16. nedjelja	"Kozjak 1.318 mnlv by Ana Marč	Marja Blažević
23. nedjelja	Šuševa i prijevaz do najljepih Mosorskih vidikovaca (Velika Ružica- Biskupija- Šuševa- Velika Ružica)	Miro Kuriović i Ana Ožar
30. nedjelja	Blatnik- Šušak Rok 1.042 mnlv	Toni Kovačević
	IZLOŽBA "100 godina HPD-a Mosor"	Foto sekcija

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
PROSINAC		
04. srbak	IVEČANA BJEKINJA BOKUŠTINE	UO HPD Mosor
07. nedjelja	"Troglav 1.313 mnlv- najviši vrh Dinara	Marko Kovač
14. nedjelja	Izlet izvanrednja	Sven Kranjč
	25. IZLOŽBA NAJBOGJIH PLANINARSKIH FOTOGRAFIJA BOŽIČNO- NOVOGODIŠNJI DONJENAK	Foto sekcija UO HPD Mosor

NAPOMENE
 *obilježavanje 100. obljetnice osnutka HPD-a Mosor
 **povećani mjerni uspen je HPD Mosor i mosor i još danas ima svoje objekte
 ***izlet sa mosorskih staza su ostavili trag u "Mosoru" i svijetu planinstva
 ****tragom prvih izlata
 + SVAKOM MJESECU ĆE SE ODRŽAVATI:
 AKTIVNE MJESEČNE u organizaciji Marica Kovačević
 TREKING u organizaciji Mosorskih staza (trčanje i šetnja)
 AKTIVNE OSNOVNE PL. OSJEKATA NA MOSORU u organizaciji Gospodstva sekcije
 TREKING TURIZMA I REZERVITI RASTANCI u organizaciji Veleogorine sekcije

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
TRAVANJ		
06. nedjelja	Jutri Velebit- Biskupija- pl. dom Fabrice	Šipe Zmo
18. nedjelja	Mosor- Velebit- Biskupija- Biskupija- Biskupija by Mljet Šipar	Marko BMC
18. nedjelja	Mosor- markiranje staza G. Štrno- V. Kaba	Marica Kovačević
27. nedjelja	"SVI NA MOSOR" proslava povodom 100. obljetnice osnutka HPD-a Mosor	HPD Mosor i prijevlj

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
SVIBANJ		
30.04.-04.05. srbak	Otok Lokinj (Očučica- Sv. Mikula), Čes (vrh Šila), Krik (vrh Čičava) i Šušak	Vedrana Dobra i Bruno Kubić
03./04. sub/ned	BPP- Mosorski planinarski put	Miro Kuriović
11. nedjelja	Mosor- markiranje staza do Jabučava	Marica Kovačević
10./11. sub/ned	"Putnik 1.333 mnlv- Velebit (BII)"	Andriko Kovačević
17. subota	Biše Mosora- pešak izlet o Blijevu svjetu Mosora	Ivan Limić i Marja Blažević
18. nedjelja	"Kozjak- izlet izvanrednja do Kalbica- tragom prvih izlata Mosora (izlet za odrasle i djecu)	Igor Placun, Bruno Kubić i Marja Blažević
24. /25. sub/ned	Šušava 1.294 mnlv, Biskupija otok	Katarina Dobronić i Vedrana Dobra
26. nedjelja	Šušava- potraga za blagom hajduka Anđelica Šušava (izlet za djecu)	Marja Blažević
30. petak	Vila Velebita (obilježnica)	Odjelek planinskog trčanja
	IZLOŽBA "80 godina ekspedicija na Velebit"	Foto sekcija

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
LIPANJ		
31.05./01.06. sub/ned	Ulica- Dani planinara Hrvatske	Vladimir Majetić
07. subota	Proslava od Blijeva do Blijeva- Franj (BII)	Miro Kuriović
15. nedjelja	Mosor- markiranje pušaka	Marica Kovačević
13.-18. pet-ned	"Dani Vrhovca (BII)"	Emanuel Jurk
14./15. sub/ned	"Jedinstvo put" - Biskupija 2.067 mnlv (BII)	Hustan Šabić
19.-22. čet-ned	Proslava staza	Diana Barčević
28. nedjelja	Šušava staza- planinarska obilježnica- Očučica	Alemko Trešić

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
SRPANJ		
05./06. sub/ned	Šušava Velebit- vrhovi Biskupija i Kozjak	Goran Mrdaković
13. nedjelja	"Valec Velebit 1.789 mnlv- Čabučje (BII)"	Natalia Rumora i Marja Blažević
26.07.-03.08. pet-ned	Dumetar- Prokletije- Komovi	Odjelek planinskog trčanja

Datum	PODRUČJE IZLETA - AKTIVNOSTI	Organizator/ voditelj
KOLOVOZ		
01.-10. pet-ned	CENTRALNI IZLET- BILJAVČA - Velika Tura	Sanja Nikolić
22.-24. pet-ned	Biskupija 2.088 mnlv- Anđelica	Marja Frančić
29.-31. pet-ned	"Mala Čaba 2.088 mnlv- Trosat (BII)"	Ivo Jakić

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO " MOSOR "
 Sinovčićeva 2, p.p. 233 – 21000 SPLIT
 OIB: 40451283872, IBAN HR4924070001100579795
 www.hpdc-mosor.hr
 e-mail: hpdc.mosor.split@gmail.com
 tel. 021/394-385; mob. 091/509-9545, 091/509-9541



RADNO VRIJEME TAJNIŠTVA DRUŠTVA INFORMACIJE I UPLATA ČLANARINE:
 UTORAK I SRJEDA OD 17:00 DO 21:00 h
 ČETVRTAK OD 10:00 – 14:00 h

ČLANARINA ZA 2025. GODINU:	
DJECA, STUDENTI I UMIROVLJENICI	12 EURA
OSTALI	20 EURA
ČLANSKA ISKAZNICA	1 EUR



1
MOS
ORA

UREDNIŠTVO:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Marija Blažević

POMOĆNI UREDNICI:

Tomislav Bašić

UREDNIČKI ODBOR:

Mate Balić, Merien Ilić,
Silvia Ursić

LEKTURA I KOREKTURA:

Gabriela Terze

GRAFIČKI I TEHNIČKI UREDNIK

Tomislav Bašić

SURADNIK:

Ines Džaja

GODINA I MJESTO IZDANJA:

2025., Split

NAKLADNIK:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO „MOSOR“
Sinovčićeva 2, p.p. 233 – 21000 SPLIT

TISAK:

Mediaprint Tiskara Hrastić
Poduzeće za grafičku djelatnost d.o.o
Murati 16, 10000 Zagreb, Hrvatska